

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI**

**TİCARİ İŞLERDE FAİZ VE ÖZELLİKLE
TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1530 UYGULAMASI**

GAYENUR ACEMOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI**

**TİCARİ İŞLERDE FAİZ VE ÖZELLİKLE
TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1530 UYGULAMASI**

GAYENUR ACEMOĞLU

**Danışman: Prof. Dr. Ömer KORKUT
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim/Ana Sanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ömer KORKUT
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU

Üye: Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../20...

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 20....

Gayenur ACEMOĞLU

ÖZET

TİCARİ İŞLERDE FAİZ VE ÖZELLİKLE TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1530 UYGULAMASI

Gayenur ACEMOĞLU

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ömer KORKUT

Ocak 2022, 195 sayfa

Ticari işlere uygulanan faiz hükümleri ticari hayat bakımından önem arz etmektedir. Ticari işlerde faizin özelliklerinin tespiti için çalışmamızın ilk kısmında faizin tanımı, nitelikleri, benzer kavramlarla karşılaştırılması ve türleri izah edilmiştir.

Ticari ve adi işler farklı faiz hükümlerine tabi olabilmektedir. Adi işlerin aksine, ticari işlerde faiz oranı serbestçe belirlenir (TTK m. 8/1). Yine, bazı durumlarda taraflarca kararlaştırılmamış olsa dahi faiz talep edilebilir (TTK m. 20, TBK m. 387, TTK m. 90/1-e). Ticari işlerde sınırlı olarak bileşik faiz imkânı öngörülmüştür (TTK m. 8/2). Ticari işlerde faiz oranları da adi işlerden farklılık gösterebilmektedir. Çalışmamızın ikinci bölümünde ticari işlerde faizin özelliklerine ve ticari işlerde faiz oranlarına yer verilmiştir.

Mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları TTK m. 1530'da yer almaktadır. Bu düzenleme ile özellikle KOBİ'leri büyük işletmeler karşısında korumak amaçlanmaktadır. İlgili hükme tabi olmak için tarafları ticari işletme olan mal ve hizmet tedarikine ilişkin bir sözleşmenin mevcudiyeti gereklidir. Ticari işlerde faizin özel bir düzenlemesi olan TTK m. 1530 hükmünde ihtarsız temerrüt hali ve özel temerrüt faizi düzenlenmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde bu hususlar izah edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Faiz, ticari iş, ticari işlerde faiz, mal ve hizmet tedariki, TTK m. 1530.

ABSTRACT

INTEREST IN COMMERCIAL AFFAIRS AND ESPECIALLY THE APPLICATION OF ARTICLE 1530 OF THE TURKISH COMMERCIAL CODE

Gayenur ACEMOĞLU

Master's Thesis, Department of Private Law

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Ömer KORKUT

January 2022, 195 pages

Interest provisions applied to commercial affairs are crucial in commercial life. In the first part of this study, the definition of interest, its features, its comparison with similar concepts, and its types are explained in order to unravel the characteristics of interest in commercial affairs.

Commercial and ordinary affairs may be subject to different interest provisions. Contrary to ordinary affairs, interest rate in commercial affairs can be determined freely (Art. 8/1 of the TCC). Additionally, in some cases, interest may be requested even if the parties have not agreed on it (Art. 20 of the TCC, Art. 387 of the TCC, and Art. 90/1-e of the TCC). Furthermore, in some commercial transactions, the exercise of compound interest is legally permitted (Art. 8/2 of the TCC). Interest rates in commercial affairs may also differ from ordinary affairs. In the second part of our study, the characteristics of interest in commercial affairs, and commercial interest rates are explained.

The consequences of late payment in the supply of goods and services are set forth in the Art. 1530 of the TCC. The main purpose of this article is to protect SMEs against large enterprises. For this provision to be applied, the existence of a contract for the supply of goods and services is required, and the contracting parties must be commercial enterprises. Art. 1530 of the TCC, which is a special provision of interest in commercial affairs, regulates the state of default without notice and special default interest rate. In the third part of our study, these matters are explained.

Keywords : Interest, commercial affairs, interest in commercial affairs, the supply of goods and services, article 1530 of the TCC.

ÖN SÖZ

“Ticari İşlerde Faiz ve Özellikle Türk Ticaret Kanunu Madde 1530 Uygulaması” adlı bu çalışmam, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmamda ticari işlerde faizin özellikleri, kapsamı ve öğretide bu alandaki tartışmaları değerlendirmeye özen göstermiş bulunmaktayım. Ayrıca TTK m. 1530/2 ve devamında yer alan mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin özel faiz hükümlerinin uygulamasında ortaya çıkabilecek ihtimalleri değerlendirme gayreti içinde bulundum.

Tez çalışmam sırasında bana yol gösteren, görüş ve düşünceleri ile tezimin gelişmesine katkı sağlayan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, hatalarımı sabırla ve anlayışla karşılayan, kapısını öğrencilerine her zaman açık tutan tez danışmanım Prof. Dr. Ömer KORKUT’a özel olarak teşekkürlerimi sunmak istemekteyim. Bana hedeflerimin ulaşılabilir olduğu inancını verdiği ve bu konuda her zaman yanımda olduğu için ayrıca minnetlerimi sunuyorum.

Savunma jürisinde yer alan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU’na kıymetli eleştiri, değerlendirme, tavsiye ve görüşleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Değerli hocam sayın Prof. Dr. Fatih BİLGİLİ’ye yorumları, desteği ve hoşgörüsü için ayrıca teşekkürü borç bilirim. Tezimin savunma jürisinde yer almayı kabul eden sayın hocalarıma katkıları ve tüm yoğunluklarına rağmen bana ayırmış oldukları zamanları için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu süreçte bana olan inancı ve pozitifliği ile beni motive eden, bugün bu önsözü yazabilmemin tek sebebi olan anneme ve yaşadığım her zorlukta bana doğru tavsiyeyi vererek tekrardan aynı azimle devam etmemi sağlayan ablama sonsuz şükranlarımı sunmaktayım.

Gayenur ACEMOĞLU

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA FAİZ

I. FAİZİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
A. Dünya Tarihinde Faizle İlgili Gelişmeler.....	3
B. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Faize İlişkin Gelişmeler.....	5
C. Cumhuriyet Döneminde Faize İlişkin Gelişmeler.....	7
II. FAİZ KAVRAMI.....	8
A. Faizin Tanımı.....	8
B. Faizin Bazı Kavramlarla Karşılaştırılması.....	10
1. Munzam (Aşkın) Zarar ve Faiz.....	10
2. Tazminat ve Faiz.....	12
3. Cezai Şart ve Faiz.....	13
4. Gecikme Zammı ve Faiz.....	14
5. Vade Farkı ve Faiz.....	17
C. Faizin Özellikleri.....	19
1. Faizin Fer'iliği.....	19
a. Faizin Asıl Alacağa Tabi Olması.....	20
b. Faizin Asıl Alacaktan Bağımsız Olması.....	23
2. Faizin Yalnızca Para Borçlarının Konusu Olması.....	25
3. Faizin Zamana Bağlı İşlemesi.....	30
III. FAİZİN TÜRLERİ.....	31
A. Kaynağına Göre Faiz: Kanuni Faiz ve Akdi (İradi) Faiz.....	32
B. Uygulanışına Göre Faiz: Basit Faiz ve Bileşik (Mürekkep) Faiz.....	32
C. Uygulandığı İşe Göre Faiz: Adi Faiz ve Ticari Faiz.....	33
D. Niteliğine Göre Faiz: Anapara Faizi, Temerrüt Faizi ve Tazminat Faizi.....	34

E. TCMB'nin Uyguladığı İşlemin Türüne Göre Faiz.....	36
1. Reeskont Faizi.....	37
2. Avans Faizi	38
IV. TÜRK HUKUKUNDA FAİZ İLE İLGİLİ MEVZUAT.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLERDE FAİZ

I. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE TİCARİ İŞ	40
A. Ticari İş Kavramı	43
B. TTK'da Düzenlenen İşler.....	43
C. Bir Ticari İşletmeyi İlgilendiren İşlem ve Fiiller	44
1. Ticari İşletmenin Tanımı	45
2. Ticari İşletmenin Unsurları.....	47
D. Ticari İş Karinesi.....	55
1. Bir Ticari İşletmenin Mevcudiyeti.....	56
2. Bir Ticari İşletmeyi Kısmen de Olsa Kendi Adına İşletmek	56
3. Karinenin İstisnaları.....	58
E. Tek Taraf İçin Ticari Sayılan İşlerin Durumu.....	60
II. TİCARİ İŞLERDE FAİZİN ÖZELLİKLERİ	62
A. Faiz Oranı Serbestisi	62
1. Adi İşlerde Faiz Oranı Serbestisinin Sınırlılığı.....	62
2. Adi İşlere Uygulanan Sınırların Ticari İşlere de Uygulanıp Uygulanmayacağı. 64	
3. Ticari İşlerde Anapara Faizi Bakımından Oran Serbestisi	66
4. Ticari İşlerde Temerrüt Faizi Bakımından Oran Serbestisi	67
5. Yabancı Para Borçları Bakımından Oran Serbestisi.....	68
6. Bir Tarafı Tüketici Olan İşlerde Oran Serbestisinin Uygulanabilirliği Sorunu.. 69	
B. Taraflarca Kararlaştırılmamış Olsa Dahi Faiz İsteyebilme.....	72
1. Tacirin Verdiği Avanslar ve Yaptığı Giderler Bakımından.....	72
a. TTK m. 20 Kapsamındaki Faize Hak Kazanmanın Şartları ve Faizin Niteliği.....	72
b. TTK m. 20 Kapsamında Tacirin Faiz Talep Etme Hakkının Bulunduğu Kalemler.....	74
2. Ticari Tüketim Ödücü Sözleşmeleri Bakımından.....	75
3. Cari Hesap Sözleşmeleri Bakımından.....	76
a. TTK m. 90/1-e Hükmü.....	76

b. Cari Hesaba Geçirilemeyen Alacakların Varlığı Hâlinde.....	77
c. Faizin Başlama Anı ve Oranı	79
C. Bileşik Faiz İmkânı	80
1. Cari Hesapta.....	83
2. Ticari İş Niteliği Taşıyan Ödünç Sözleşmelerinde	86
3. Kambiyo Senetlerinde Müracaat Hakkının Kullanılmasında	87
III. TİCARİ İŞLERDE FAİZİN BAŞLANGICI, DURMASI VE SONA ERMESİ	88
A. Ticari İşlerde Faizin Başlangıcı	88
1. Anapara Faizinin Başlangıcı	88
2. Temerrüt Faizinin Başlangıcı.....	90
a. Ticari İş Niteliğindeki Sözleşmelerde Temerrüt Faizinin Başlangıcı	90
b. Ticari İş Niteliğindeki Haksız Fiillerde Temerrüt Faizinin Başlangıcı.....	93
c. Ticari İş Niteliğindeki Sebepsiz Zenginleşmede Temerrüt Faizinin Başlangıcı.....	93
B. Ticari İşlerde Faizin Durması.....	94
C. Ticari İşlerde Faizin Sona Ermesi	95
IV. TİCARİ İŞLERDE FAİZ ORANLARI.....	97
A. Faiz Oranının Taraflarca Kararlaştırıldığı Hallerde.....	97
B. Faiz Oranının Taraflarca Kararlaştırılmadığı Hallerde	98
1. Ticari İşlerde Kanuni Faiz Oranı	98
2. Ticari İşlerde Daha Yüksek Oranda Temerrüt Faizi İstenebilmesi	100
3. Akdi Faiz Oranının Kanuni Orandan Yüksek Olması Hâlinde Temerrüt Faiz Oranı	103
4. Ticari İşlerde Yabancı Para Borçlarında Faiz Oranı.....	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1530 UYGULAMASINDA FAİZ	
I. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI.....	108
II. TTK m. 1530'UN DAYANAĞI ve AMACI.....	109
A. Ticari İşlemlerde Geç Ödemeye Karşı Mücadeleler.....	109
B. 2011/7/EU Sayılı Yönerge	110
C. TTK m. 1530 Düzenlemesinin İncelenmesi.....	112
III. TTK M. 1530 KAPSAMINA GİRMENİN ŞARTLARI	114
A. Borcun Kaynağının Sözleşme Olması	114
B. Sözleşmenin Ticari İşletmeler Arasında Olması	115

C. Sözleşmenin Para Borcu Doğuran Mal Ve Hizmet Tedarikine İlişkin Olması....	117
1. Sözleşmenin Mal ve Hizmet Tedarikine İlişkin Olması	117
a. Mal Tedariki.....	117
b. Hizmet Tedariki	119
2. Mal ve Hizmet Tedarikinin Para Borcu Doğurması	120
IV. TTK M. 1530 KAPSAMINDA FAİZE HAK KAZANMANIN ŞARTLARI..	121
A. Tedarik Borcunun Yerine Getirilmiş Olması	121
B. Para Borcunun Zamanında Ödenmemiş Olması	123
1. Ödeme Günü veya Süresinin Kararlaştırıldığı Hallerde Ödeme Zamanı	124
2. Ödeme Günü veya Süresinin Kararlaştırılmadığı veya Kararlaştırılan Sürenin Kanuna Aykırı Olması Hâlinde Ödeme Zamanı.....	128
a. Hükümde Kıstas Alınan Kavramların İncelenmesi.....	128
aa. Fatura.....	129
bb. Eş Değer Ödeme Talebi	131
b. Faturanın veya Eş Değer Ödeme Talebinin Borçlu Tarafından Alınma Tarihinin Belirli Olduğu Durumlarda Ödeme Zamanı	133
c. Faturanın veya Eş Değer Ödeme Talebinin Borçlu Tarafından Alınma Tarihinin Belirsiz Olduğu Durumlarda Ödeme Zamanı	134
d. Mal veya Hizmetin Kabul veya Gözden Geçirme Usulünün Öngörüldüğü Hâllerde Ödeme Zamanı	135
3. Ödeme Günü veya Süresine İlişkin Sözleşme Serbestisi ve Sınırları.....	138
a. Taraflarca Kararlaştırılan Sürenin Altmış Günü Aşamaması	138
b. Taraflarca Daha Uzun Bir Süre Öngörülebilmesinin Şartları.....	139
aa. Tarafların Açıkça Anlaşması.....	140
bb. Öngörülen Sürenin Alacaklı Aleyhine Ağır Bir Haksız Durum Yaratmaması	140
c. Taraflarca Daha Uzun Bir Süre Öngörülebilmesinin İstisnası.....	141
aa. Kanun Hükmünün Değerlendirilmesi.....	141
bb. Alacaklının KOBİ veya Tarımsal ya da Hayvansal Üretici Olması	143
cc. Borçlunun Büyük Ölçekli İşletme Sıfatı Taşınması.....	147
4. Taksitle Ödemelerde	148
5. Kambiyo Senetleri ile Ödeme Hâlinde	149
C. Borçlunun Gecikmeden Sorumlu Tutulabilmesi.....	158
V. TTK m. 1530 KAPSAMINDA FAİZ.....	160
A. Uygulanacak Faizin Oranı.....	160

1. Genel Olarak	160
2. Alacaklı Tarafından İhtar Çekilmesi Durumunda.....	166
3. Yabancı Para Borçlarında	168
4. Taksitle Ödemelerde	168
B. Farklı Bir Oran Kararlaştırabilme İmkânı	169
C. TTK m. 1530 Kapsamında Talep Edilebilecek Diğer Kalemler	170
1. Alacağın Tahsili Amacıyla Yapılan Masraflar için Asgari Giderim Tutarı	170
2. Munzam Zarar.....	173
D. Sorumsuzluk Anlaşmalarının Geçersizliği	174
SONUÇ...	177
KAYNAKÇA.....	183

KISALTMALAR

AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
KEP	: Kayıtlı Elektronik Posta
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
m.	: Madde
s.	: Sayfa
SK	: Sayılı Kanun
T.	: Tarih
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
RG	: Resmî Gazete
vd.	: Ve devamı
vs.	: Vesaire

VUK : Vergi Usul Kanunu
YİBK : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı

GİRİŞ

Öğretide faiz, para alacağının medeni semeresi olarak tanımlanmaktadır¹. Hukuki ilişkilerde faize duyulan ihtiyaç, bu alanda getirilen düzenlemelerin de dayanağı olmuştur. Günümüzde ticari işlere ve adi işlere uygulanan faiz hükümleri farklılık gösterebilmektedir. Zira ticari hayatı koruyabilmek ve gereksinimlerini karşılayabilmek için adi işlere uygulanan hükümlerden farklı düzenlemeler getirilmesi gerekmiştir.

Ticari işlerde elde edilen semereler, ancak bir takım nitelikleri haiz olduğu takdirde faiz olarak değerlendirilebilir. Zira faiz, alacağın fer'isi olmakla beraber bazı yönleriyle ondan bağımsızlaşmaktadır. Ayrıca para borçlarının konusu olma ve zamana bağlı işleme de faizin özelliklerindendir. Faizi munzam zarar ve vade farkı gibi kavramlardan ayırt etmede faizin bu özellikleri yol göstericidir. Çalışmamızın ilk bölümünde faiz kavramına ilişkin bu hususlara yer vermiş bulunmaktayız.

Ticari işlerde faize ilişkin düzenlemelerin temelini 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu oluşturmaktadır. Diğer taraftan, faize ilişki hükümlerin 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 5941 Sayılı Çek Kanunu, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 4857 Sayılı İş Kanunu, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu gibi diğer Kanunlarda da yer aldığını görmekteyiz. Bu bakımdan her bir Kanun hükmünün kendi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Tez konumuz bakımından TTK ve 3095 Sayılı Kanun hükümleri önem arz etmektedir.

Faize ilişkin özel düzenlemelerin hangi durumlara uygulanacağını belirleyebilmek için öncelikle adi ve ticari iş ayrımının yapılması gereklidir. TTK'da düzenlenen işler ile bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiiller ticari iş olarak kabul edilmiştir (TTK m. 3). Keza, tacirin borçlarının ticari iş olduğuna ilişkin karineye yer veren TTK m. 19 da bu hususta belirleyici olmaktadır.

Ticari işlerde faiz, adi işlerde faizden bazı yönleri ile ayrılmaktadır. Faiz oranı serbestisi, bazı durumlarda taraflarca kararlaştırılmamış olsa dahi faiz istenebilmesi,

¹ **VON TUHR**, Andreas: Borçlar Hukukunun Umumi Kısımı (Cilt 1-2), (Cevat Edege, Çevirmen), Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983, s. 61.

bileşik faizin mümkün olabilmesi ve adi işlerden farklı faiz oranlarının uygulanması ticari işlerde faizin özelliklerindendir. Öte yandan ticari işlerde faizin başlaması, durması ve sona ermesi de farklılık arz edebilmektedir. Çalışmamızın ikinci bölümünde, ticari işlerde faiz ile ilgili bu durumlara yer verilmiştir.

TTK m. 1530/2 ve devamı hükümleri, ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçlarına yer veren özel bir düzenlemedir. Bu düzenleme kapsamında kalan sözleşmeler de ticari iş kapsamında kalmaktadır. Ancak mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere karşı mücadele edebilmek ve Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri (KOBİ) büyük işletmeler karşısında koruyabilmek amacıyla bu sözleşmelere özel faiz düzenlemeleri getirilmiştir. Dolayısıyla sözleşmelerin hangi durumlarda TTK m. 1530 kapsamında kalacağının tespiti gereklidir. Bu sebeple çalışmamızın üçüncü bölümünde TTK m. 1530 kapsamına girmenin şartları ile bu hükme göre uygulanacak faizin özellikleri irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA FAİZ

I. FAİZİN TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Dünya Tarihinde Faizle İlgili Gelişmeler

Faize ilişkin teoriler ve modern kuralların son iki yüz yıl içerisinde oluştuğu söylenebilir ise de, faize ilişkin düzenlemelerin ve faiz kavramının çok daha eskiye dayandığını görmek mümkündür. İlk Çağ filozoflarından Platon, faizi ahlaka aykırı ve erdemli insanlara yakışmayan bir davranış olarak tanımlamış ve faizin gelir dağılımı dengesizliği yaratacağını bu sebeple de yasaklanması gerektiğini belirtmiştir². Daha sonra Platon'un öğrencisi olan Aristoteles de ideal devlet tasvirinde paradan hâsıla yaratılamayacağını belirtmiş ve faiz ile zengin olmayı tabiata aykırı olarak nitelendirmiştir³.

Faiz yalnızca felsefî görüşlerde yer almakla sınırlı kalmamıştır. Dini kitaplarda faize ilişkin birçok hükme rastlanmaktadır. Tevrat'ta yabancılardan faiz alınabileceği ancak yoksul kardeşe (kendi halkına), bir ödünç verildiğinde bunun faizinin alınmaması gerektiği, bu durumda faizin yasak olduğu açıkça emredilmiştir⁴. İncil'de ise faize ilişkin açık bir yasaklama yer almamaktadır. Bu sebeple Hristiyanlık bakımından faize ilişkin yorumlar kilise ve din âlimleri tarafından yapılmıştır⁵. İslamiyet'te ise faiz açıkça

² **PIÇAK**, Murat: *Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi*, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(4), s. 61-92, 2012, s. 62.

³ **ARSLAN**, Çetin/**KIRMIZI**, Mustafa: *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar*, Ankara, 2010, s. 66.

⁴ **EVREN**, Mahmut T.: *Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Faiz Hukuku*, İstanbul, 1987, s. 23.

⁵ Bu konuda birçok Hristiyan din âliminin faizi bir suç olarak gördüklerini, faizi fitrata aykırı bulduklarını ve genel olarak da faize kötü bakıldığını görmekteyiz. Örneğin, St. Basil the Great, St. Grégoire de Nazianze, St. Grégoire de Nysse, St. Jean Chrysostome, St. Jerome, St. Augustine of Hippo'nun faizi doğru bulmadıklarına ilişkin görüşleri için bkz. **PIÇAK**, s. 64-65.

yasaklanmıştır⁶. Nitekim Bakara Suresi 275. ayet “Allah alım satımı helâl, faizi haram kılmıştır.”, Bakara Suresi 278. ayet “Ey iman edenler! Allah’tan korkun. Eğer gerçekten inanıyorsanız mevcut faiz alacaklarınızı terkedin.”, Al’i İmran Suresi 130. ayet “Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’tan korkun ki kurtuluşa eresiniz.” faizin açıkça yasaklandığını işaret eden ayetlerdir⁷.

İlk ve Orta Çağlarda faize ilişkin katı bir tutum mevcut ise de fiiliyatta bu tutumun muhafaza edilemediği görülmektedir. Nitekim İlk Çağ’da dahi Hammurabi Kanunları’nda temerrüde düşen kişinin kralın yıllık belirleyeceği oran üzerinden ortalama beş katı ödeme yapması gerektiği belirtilmiştir⁸. Anapara faiz oranının ise gümüş için %20, arpa içinse %33,3 olarak belirlendiği görülmektedir. Yine eski Sümerler döneminde faiz ile kredili mal satışı yapıldığı da görülmüş⁹, faiz miktarları Hammurabi Kanunları’ndaki düzenlemelere paralel olarak para ve zahireler için farklı belirlenmiştir. Keza Göktürk zamanında varlığını sürdüren Uygurların bulunan yazılı metinlerinde borç karşılığı faiz ödemenin kararlaştırıldığını ve ayrıca örfi kanunda kabul edilmiş faiz oranlarının bulunduğunu görmek mümkündür¹⁰.

Roma İmparatorluğu’nda *Lex Genucia* ile faiz yasaklanmış¹¹ ise de Justinianus dönemine gelindiğinde durum değişmiştir. *Condictio ob injustum causam* ile fazladan eda edilen faizin geri ödenmesi gerektiği düzenlemesine yer verilerek faiz haddi sınırlandırılmış, faizin davanın başladığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır¹². İmparatorluk döneminde en yüksek faiz oranı yıllık %12 (aylık %1)

⁶ EVREN, s. 23.

⁷ Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/faiz> , (Erişim Tarihi: 26.05.2019).

⁸ RICHARDSON, Mervyn E. J.: Hammurabi's Laws: Text, Translation and Glossary, 2000, s. 71.

⁹ SEYREK, İsmail / MIZIRAK, Zekeriya: *Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(22), s. 383-394, 2009, s. 385.

¹⁰ ÜÇÖK, Coşkun/MUMCU, Ahmet/BOZKURT, Gülnihal: *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara, 2014, s. 40.

¹¹ ARSLAN/KIRMIZI, s. 67; ELBİR, Halid Kemal: *Fahiş Faiz Meselesi (Tarihte ve Türk Hukukunda)*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 18(3-4), s. 853-874, 1952, s. 857; ŞİRİN, Şerafettin: *Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması*, İstanbul, 1994, s. 2.

¹² BERKİ, Şakir: *Romada Borçların Kaynakları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(1), 134-173, 1958, s. 151 vd.

olarak belirlenmiş, Justinianus döneminde ise bu oran yıllık %6'ya düşürülmüştür¹³. Ayrıca tacirler ile tacir olmayanların talep edebilecekleri faize ilişkin hükümler ayrılmıştır¹⁴.

Hristiyan ve İslam devletlerinde de faize ilişkin bu katı düşüncenin uygulanamadığı görülmektedir. Örneğin Orta Çağ Hristiyan filozoflarından Saint Thomas Aquinas (1225-1274), Hristiyan âlimlerinin faize ilişkin görüşlerinden ayrılmaktadır. Aquinas malları dayanıklı ve dayanıksız mallar olarak ikiye ayırmıştır. Bu ayrıma göre buğday, mısır gibi mallar dayanıksızken ev, tarla gibi mallar dayanıklıdır. Buğday ve mısırın bir geliri olamayacağından bundan faiz almak uygun düşmez iken ev, tarla gibi mallar tükenilmeyeceğinden ötürü kullanım sebebiyle faiz verilmesini meşru görmüştür¹⁵. İslam devletlerinde ise Kur'an'daki açık faiz yasağına rağmen Hz. Muhammed'in vefatından hemen sonra faiz uygulamalarına başlanıldığı düşünülmektedir¹⁶.

Görüldüğü üzere, faize ilişkin ulaşılabilen ilk kaynaklarda faizin yasak olması gerektiği görüşü hâkim olsa da tarih boyunca bu görüş geçerliliğini koruyamamış, faiz tarih boyunca uygulanmıştır. Nitekim güncel tarihte faiz yalnızca kabul görmekle kalmamıştır, faizin türlere ayrılması ihtiyacı da doğmuştur. Günümüzde İlk Çağ'dan beri ileri sürülen faizin zengini zenginleştirme, yoksulu yoksullaştırma riskini ortadan kaldırabilmek adına faiz ile ilgili özel düzenlemeler getirilmeye ve faiz hadleri belirlenmeye devam etmektedir. TTK'daki mevcut düzenlemeler ve bunların da ötesinde TTK m. 1530'daki özel düzenleme dahi izah edilen tarihsel gelişimin bir sonucudur.

B. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Faize İlişkin Gelişmeler

Osmanlı Devleti'nde, İslamiyet'in kabulü ve Kur'an'daki faiz yasağı sebebiyle faiz (riba) yasaklanmış ise de bu yasağı dolanabilmek için başka yollar yaygınlaşmaya

¹³ ARSLAN/KIRMIZI, s. 68.

¹⁴ ARSLAN/KIRMIZI, s. 68.

¹⁵ DEMİRGİL, Bünyamin/TÜRKAY, Hakan: *Tarihsel Süreç İçerisinde Faizin Kuramsal Açısından Gelişimi*, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18(2), s. 131-160, 2017, s. 35.

¹⁶ BİNATLI, Yusuf Z.: *Faiz ve İslam Hukukunda Faiz*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 2 (1), s. 147-183, 1966, s. 166.

başlamış¹⁷ ve neticeten fahiş faiz ile sonuçlanan ağır toplumsal problemler yaşanmıştır¹⁸. Bu toplumsal problemler, günümüzde de faizin yasal dayanağının ve üst sınırının olmaması hâlinde ne gibi sonuçların doğabileceğini gösterir niteliktedir. Faiz yasağını dolanabilmek için başvuru yöntemleri (hile-i şer'iyeler) ve bu yöntemlerin yarattığı problemler Osmanlı Devleti'nde daha sonraları faizin yasalaştırılma ihtiyacı duyulmasına ön ayak olmuştur¹⁹. Nitekim tefecilerin borçları altında ezilen ve tüm malvarlığını kaybetme riski altında kalan halkı kurtarma ihtiyacına cevaben 1849 tarihinde Meclis-i Ahkam-ı Adliye gündeminde murabahacılardan alınan borçların kanunlara uygun hâle getirilmesi ve yıllık %8 faiz alınması gerektiği öngörülmüştür²⁰. Öte yandan Osmanlı Devleti'nde henüz bu problemler olmadan önce dahi faizin tam olarak yasak olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira Osmanlı kadı sicillerinde, para vakıflarınca verilen borç paralardan ortaya çıkan fazlalıkların “ribh” olarak nitelendirildiği ve uygulandığı görülebilmektedir²¹. Yine örneğin, H. 953/M. 1546 tarihli *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri*'nde farklı yıllarda %10'dan %20'ye kadar değişen oranlar ile faiz verildiğinin kayıtları görülebilmektedir²². Dolayısıyla Osmanlı'da şiddetle tepki gösterilenin aslen faizin kendisi olmadığı, yasal boşluğu değerlendiren tefecilerin uyguladığı yüksek faiz oranları olduğu görülmektedir²³.

Yasal düzenlemelere bakıldığında ise Osmanlı tarihinde faiz ile ilgili hadler ve düzenlemeleri içeren Murabaha Nizamnamelerinin zaman zaman çıkartıldığını görmekteyiz. Cumhuriyet tarihi bakımından da faiz ile ilgili en önemli tarihi düzenleme, 1887 tarihli Murabaha Nizamnamesi'dir. Zira bu nizamname, Cumhuriyet döneminde 3095 sayılı Faiz Kanunu kabul edilinceye dek yürürlükte kalmıştır. Nizamnamede fahiş

¹⁷ Yasağı dolanabilmek için üretilmiş yollara “hile-i şer'iyeler” denmektedir. Bkz. **EVREN**, s. 24.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **DEMİRKOL**, Kurtuluş: *Toplumsal Trajedi: Osmanlı İmparatorluğunda Tefecilik (1848-1864)*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), s. 625-648, 2018.

¹⁹ **ŞİRİN**, s. 3; **EVREN**, s. 24.

²⁰ **DEMİRKOL**, s. 633.

²¹ **YERELİ**, Ahmet B./**KÖKTAŞ**, Altuğ M./**GÖLÇEK**, Ali G./**GÖDE**, Bilal: *Osmanlı Kadı Sicillerinde Faiz Uygulamaları: Örnek Kararlar Üzerinden Bir İnceleme*, IV. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, s. 33-42, 2017, s. 38 vd.

²² **ÇAĞATAY**, Neşet: *Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık*, Vakıflar Dergisi(9), s. 39-57, 1971, s. 50

²³ **YERELİ/KÖKTAŞ/GÖLÇEK/GÖDE**, s. 38.

faiz talebi ile faize faiz yürütülmesi yasaklanmış, yıllık haddi sınırlandırılmış ve faizin anaparayı aşamayacağı hükme bağlanmıştır²⁴.

C. Cumhuriyet Döneminde Faize İlişkin Gelişmeler

Cumhuriyet Dönemi'nde de faize ilişkin düzenlemeler bakımından kaynakların genel olarak Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu ve Murabaha Nizamnamesi olduğunu görmekteyiz. Murabaha Nizamnamesi 3095 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesine dek yürürlükte kalmıştır. Dolayısıyla 3095 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 1984 yılı öncesinde Murabaha Nizamnamesi faiz düzenlemeleri bakımından uygulama alanı bulmuştur²⁵.

Murabaha Nizamnamesi'nin yürürlükte olduğu dönemde her ne kadar ticari faizde bir kısım esneklikler tanınmış ise de adi faiz bakımından katı düzenlemelere yer verildiği görülmektedir²⁶. Nitekim adi işlerde anapara faizinin serbestçe kararlaştırılacağı düzenlenmiş, ancak bu %9 ile sınırlandırılmıştır²⁷. Benzer şekilde adi işlerde temerrüt faizi de %9'a kadar taraflarca kararlaştırılabilmektedir²⁸. Yine, uygulanacak olan azami faiz hadlerinin tarafların anlaşması ile ortadan kaldırılmasına imkân tanınmamıştır²⁹. Keza, bu döneme ilişkin diğer önemli bir husus, adi nitelikteki ödünç para sözleşmelerinde işlemiş faiz oranının anaparayı geçemeyeceğine ilişkin madde ile faizin toplam tutarına da bir sınır getirilmiş olmasıdır³⁰. Günümüzde bu sınırlama ortadan kaldırılmış olduğundan, faiz anaparayı geçebilmektedir.

3095 sayılı Kanun'un kabulü ile birlikte, faiz bakımından daha serbest bir yaklaşım sergilenmiştir³¹. Zira kanun hükümleri, yedek hukuk kuralları niteliğinde, yani tarafların aksine bir anlaşma yapmamış olmaları hâlinde uygulanmak üzere

²⁴ **HELVACI**, Mehmet: Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul, 2000, (Faiz), s. 16.

²⁵ **HELVACI**, Faiz, s. 19.

²⁶ **ŞİRİN**, s. 5.

²⁷ **ELBİR**, s. 868; **DOMANIÇ**, Hayri/**ULUSOY**, Erol: Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul, 2007, s. 54.

²⁸ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s.54.

²⁹ **ŞİRİN**, s. 5.

³⁰ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 49.

³¹ **HELVACI**, Faiz, s. 20; **ŞİRİN**, s. 5.

düzenlenmiştir. Keza faizin anaparayı geçemeyeceğine dair düzenleme de kaldırılmıştır. Öte yandan bu serbestlik sınırsız şekilde de düzenlenmemiş, kamu düzeninin korunabilmesi ve sosyal amaçlarla idareye faize müdahale yetkisi tanınmıştır³².

II. FAİZ KAVRAMI

A. Faizin Tanımı

Arapça kökenli bir kelime olan faiz³³, güncel Türkçe sözlükte “*işletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri, ürem, nema*”³⁴ ve “*Kapitalist ekonomide, artık değerın değişikliğe uğramış biçimi olarak paranın fiyatı, kiralanan paranın kira bedeli*”³⁵ olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda faiz, ödünçün bir getirisi, artık değer olarak ifade edilmiştir. Hukuki değerlendirmede bu tanımın yetersiz ve eksik olduğu görülmektedir. Zira “işletmek için bir yere ödünç verme” ifadesinin kapsamı oldukça dar bir alanı kapsamaktadır. Yine “kiralanan paranın kira bedeli” ifadesi de yalnızca sözleşme ilişkisini ifade etmektedir. Hâlbuki faiz, yalnızca sözleşme ilişkisinin bir sonucu olmadığı gibi irade dışı olarak da doğabilmektedir. Zira faiz, borcun diğer kaynaklarından ve kanunun emredici hükümlerinden doğabilmektedir. Bu sebeple bu tanım faizin niteliğini ve türlerini tam olarak karşılamamaktadır.

Faiz ile ilgili birçok hüküm bulunmasına rağmen mevzuatımızda faize ilişkin yapılmış bir tanım mevcut değildir. Bu eksiklik öğreti tarafından giderilmiştir³⁶. Yapılan

³² ŞİRİN, s. 6.

³³ Türediği köken Arapça “fyd” (feyz) kökü olup artan, fazlalık anlamını taşımaktadır.

³⁴ Güncel Türkçe Sözlük, tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.06.2019)

³⁵ Güncel Türkçe Sözlük, tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.06.2019)

³⁶ “Faiz tabirinden, alacaklının hakkı taalluk eden paradan mahrum bulunması hasebile, borçlanılmış olan paranın miktarına ve borcun müddetine göre tayin edilen bir taviz ve tazminat anlaşılır... hukuki bakımdan ise, buna alacağın medeni semeresi denilebilir.” VON TUHR, s. 61; “Faiz, para alacağının süreye bağlı olarak işleyen semeresidir.” KAYAR, İsmail: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2018, (Ticari İşletme), s. 97; “Faiz, alacaklının bir miktar paradan yoksun kalmasına karşılık, yoksun kaldığı süre içinde kendisine verilen ivazdır.” MİMAROĞLU, Sait K.: Ticaret Hukuku Birinci Cilt İşletme Hukuku, Ankara, 1970, s. 112; “Faiz para alacağının medeni bir semeresidir.” KARAYALÇIN, Yaşar: Ticaret Hukuku Dersleri I. Giriş-Ticari İşletme, Ankara, 1957, s. 390; , “Faiz, para alacağına süreye bağlı

tanımlardaki ortak unsurlar değerlendirildiğinde, faizin para borçlarında, paradan belli bir süre mahrum kalmaya karşılık olarak edinilen bir semere olduğunu söylemek mümkündür.

Öğretide bir görüş³⁷ faizin yalnızca para yönünden algılanmaması gerektiği, misli bulunan eşyalar yönünden de olabileceği ve kapsamının daha geniş düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aksi yönde misli eşyalarda faizin mümkün olmadığını kabul eden yazarlar³⁸ da bulunmaktadır. Türk hukukunda mevcut hali ile faizin yalnızca

olarak tahakkuk eden bir semeredir.” **BİLGİLİ**, Fatih/**DEMİRKAPI**, Ertan: Ticari İşletme Hukuku, Bursa, 2014, (Ticari İşletme), s. 56; “Faiz, ödünç sözleşmesi veya başka bir hukuki işlem yahut fiil sonucunda başka bir kimseden alacaklı duruma geçen kimsenin para alacağının karşılığı ve bir tür ücret ve kirası, para alacağının medeni semeresi, hukuki ürünüdür.” **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 48; “Belirli bir meblağ paranın alacaklısının bundan kendi iradesiyle veya iradesi dışında belli bir süre yoksun kalması karşılığında, taraflarca ve/veya kanunla belirlenen yüzdeler ölçüsünde alacaklıya sağlanan medeni bir semere, tahsili için zararın ve kusurun varlığı şart olmayan bir tür tazminat niteliğindedir.” **HELVACI**, Mehmet/**KAYA**, Arslan/**ÜLGEN**, Hüseyin/**KENDİGELEN**, Abuzer/**NOMER ERTAN**, N. Fusun: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2015, s. 73; “Faiz, söz konusu para borcuna bağlı olarak, zaman içinde çoğalan, nakitten yoksun kalmanın tazminatı olarak ortaya çıkan bir finansman biçimi, bir iktisadi kavram ya da bir hukuki müessesedir.” **HELVACI**, Faiz, s. 43; “Konusu bir miktar paranın ödenmesinden ibaret olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süreye ve belirli bir orana bağlı olarak gerçekleşen bir karşılıktır.” **AYDOĞDU/AYAN**: Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku'nda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, Ankara, 2014, s. 2; “Faiz, bir kişi veya kurumun, kanun, hukuki işlem, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme nedeniyle talep etmeye hak kazandığı bir miktar nakdinden, borcun doğduğu veya borçlunun temerrüde düştüğü tarihten, ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen sürede mahrum kalması karşılığında elde ettiği; miktarı, borçlanılmış olan paranın meblağına ve süresine göre kanun veya sözleşme hükümlerine göre tayin edilen, bir tür tazminat, medeni semeredir.” **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 34; “Belirli bir para alacağının, alacaklısına sağladığı medeni semere olan faiz...” **AYHAN**, Rıza/**ÇAĞLAR**, Hayrettin: Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Ankara, 2018, s. 28; “Faiz medeni bir semeredir.” **ÇETİNER**, Selma/**BOZKURT YÜKSEL**, Armağan E.: Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, Ankara, 2017; “...alacaklının cebinde zamanında bulunmayan paradan mahrumiyeti karşılayan bir ivaz...” (T. 20.10.1989, E. 1988/4, K. 1989/3 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı).

³⁷ **AYDEMİR**, Efrail: Hukuk Uygulamasında Faiz, Ankara, 2014, s. 14. Yazar örnek olarak 500 kilogram üzümün alınıp, bir süre sonra 600 kilogram üzümün iade edilmesi gerektiğine ilişkin sözleşmeyi vermektedir. Yine, günümüzde eşyalar yönünden faize günümüzde rastlanılmadığı hususunun da altını çizmektedir.

³⁸ **BİLGİLİ**, Fatih/**DEMİRKAPI**, Ertan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Bursa, 2019, s. 155 (Borçlar Hukuku).

para borçları bakımından mümkün olması sebebiyle, eşya veya mal olarak kararlaştırılan bir semerenin faiz olarak nitelendirilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Bu sebeple hukuki bakımdan yapılan tanımda “para borcuna karşılık” ifadesinin yer alması kaçınılmazdır.

Bu tanımlar incelendiğinde, faizin üç temel unsuru olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, bir para borcunun bulunması gerekliliğidir. Para borçları dışındaki borçlara karşılık alınacak herhangi parasal veya maddi manevi başka bir semerenin faiz olarak nitelendirilmesi mümkün olmayacaktır. İkinci unsur, süre unsurudur. Zira faiz, niteliği gereği süreyle orantılı olarak işlemektedir. Bu sebeple para borcundan belli bir süre mahrum kalmayan kişinin faize hak kazanması mümkün olmayacaktır. Üçüncü unsur ise, semere, yani para borcundan belli bir süre mahrum kalmanın sonucu ödenecek olan karşılıktır. Bu üç unsurdan birinin eksikliği, edinilen şeyin faiz olarak nitelendirilmesi imkânını ortadan kaldıracak, bu hâlde başka kavramlardan bahsedilmesi gerekecektir. Faizin tanımının tam olarak yapılabilmesi için, kısaca bu kavramlar ile faizin farklarına değinilmesi gerekmektedir.

B. Faizin Bazı Kavramlarla Karşılaştırılması

1. Munzam (Aşkın) Zarar ve Faiz

Alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığı durumlarda, borçlu kendisinin hiçbir kusuru olduğunu ispatlamadıkça bu zararı da gidermekle yükümlü kılınmıştır (TBK m. 122). İlgili maddede bahsedilmekte olan bu zarara munzam (aşkın) zarar denilmektedir.

Munzam zarar ile ilgili hükümler alacaklının uğramış olduğu ancak temerrüt faizini aşan zararları gidermek amacıyla getirilmiş bir hükümdür. Dolayısıyla munzam zararın talep edilebilmesi için alacaklı temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığını ispatlamakla yükümlüdür. Bu zarar ile temerrüt arasında illiyet bağının mevcut olması gerekir³⁹.

³⁹ **GÖZÜTOK**, Zeki: Faiz Hukuku, Ankara, 2010, s. 180; **AYRANCI**, Hasan: Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar, Ankara, 2006, s. 117; **BİLGİN**, Mahmut: İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Faiz Hukuku

Hukuki açıdan, bir kişinin iradesi dışında malvarlığı veya şahıs varlığında meydana gelen eksilme, zarar olarak tanımlanmaktadır⁴⁰. Öğretide, haklı olarak, temerrüt faizinin niteliği gereği maddi olması dolayısıyla, munzam zarar kapsamında talep edilebilecek zararın ancak maddi zarar olduğu, manevi zararların bu hüküm kapsamında değerlendirilmediği ifade edilmektedir⁴¹.

Temerrüt faizi ile munzam zararın bir takım benzer yönleri bulunmaktadır. Her ikisinden de bahsedebilmek için öncelikle bir para borcunun mevcut olması gerektiği şüphesizdir⁴². Ayrıca gerek temerrüt faizi için gerekse munzam zarar için borçlunun ödemekte temerrüde düşmüş olmasının bir koşul olduğunu söylemek mümkündür⁴³. Yine, hem temerrüt faizinin hem de munzam zararın işlevi alacaklının borçlunun temerrüdünden dolayı uğramış olduğu zararının giderilmesidir⁴⁴. Bunlarla beraber gerek koşulları gerekse hukuki nitelikleri bakımından munzam zarar temerrüt faizinden ve dolayısıyla da faiz kavramından ayrılmaktadır. Nitekim munzam zarar kavramı olarak faizden ayrıldığı için munzam zarara faiz işletilmesi bileşik faiz olarak değerlendirilmemektedir⁴⁵.

Temerrüt faizi, faizin bir türüdür, dolayısıyla, faizin tüm niteliklerini haizdir. Bu bakımdan ferî olmakla birlikte bağımsızlık yönü de mevcuttur. Munzam zarar ise, faizden farklı olarak, niteliği gereği asıl borçtan bağımsız bir borçtur⁴⁶. Bu sebeple ferîliğin doğurduğu tüm sonuçlardan bağımsızdır. Öte yandan temerrüt faizinden ve

Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat, Bursa, 2001, s. 312; **HELVACI**, Faiz, s. 86; **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/ KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 80.

⁴⁰ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 808.

⁴¹ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 818; **BİLGİN**, s. 95.

⁴² **POROY**, Reha/**YASAMAN**, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2019, s. 97; **GÖZÜTOK**, s. 179; **BİLGİN**, s. 293; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823.

⁴³ **BİLGİN**, s. 293; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823.

⁴⁴ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823.

⁴⁵ **GÖZÜTOK**, s. 184.

⁴⁶ **AYRANCI**, s. 117; **GÖZÜTOK**, s. 184; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823; Aksi yönde; *Şirin*, munzam zararın da ferî nitelikte olduğunu, bu sebeple doğumu ve varlığının asıl alacağa bağlı olduğunu, kural olarak da asıl alacak ile birlikte sona ereceğini belirtmektedir. **ŞİRİN**, s. 23. *Poroy/Yasaman*, munzam zararın asıl alaktan bağımsız düşünülmesine katılmadığını dile getirmektedir. Bu sebeple zamanaşımı süresi bakımından asıl alacağın tabi olduğu sürenin munzam zarar açısından da uygulanması gerektiğini belirtmektedir. **POROY/YASAMAN**, s. 102.

genel olarak faizden bahsedebilmek için alacaklının zarara uğraması şartı aranmamaktadır⁴⁷. Hâlbuki munzam zararın talep edilebilmesi için hem zararın mevcudiyeti hem de zararın ispatı zorunludur (TBK m. 122/1). Bu zararın, “mahrum kalınan muhtemel kâr” veyahut “farz edilen gelir” niteliğinde olmadığı, somut olgular neticesinde ve kişinin yaşadığı olaylardan kaynaklanan fiili zarar olduğu ifade edilmektedir⁴⁸.

Yine, borçluya temerrüde düşmekte kusursuzluğunu ispatlama imkânının tanınmış olması da munzam zararı faizden ayırmaktadır⁴⁹. Zira borçlu, kusursuzluğunu iddia ederek faiz ödemekten kurtulamazken munzam zarar için kusursuzluk, bu borçtan kurtulma için bir imkân olarak tanınmıştır. Belirtilmelidir ki, borçlunun fiili ödeme güçsüzlüğü içinde olması veyahut borçlunun ödemediği aczi bir kusursuzluk hâli olarak kabul edilmemektedir⁵⁰.

2. Tazminat ve Faiz

Genel anlamıyla tazminat, zararın giderilmesi için yapılan ödemelerdir⁵¹. Gerek faiz, gerekse tazminatın telafi edici bir işlevi var ise de hukuki sebepleri yönünden birbirlerinden ayrılmaktadırlar⁵². Örneğin haksız fiilde talep edilen tazminatın sebebi,

⁴⁷ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823; Yargıtay HGK T. 19.06.1996, 5-144/503 sayılı kararında bu hususa yer vermiş ve alacaklının geç ödemediği dolaylı bir kayba ya da zarara uğrayıp uğramadığının sonuca etkili olmayacağını, mevcut borcun geç ödenmesinin faiz ödenmesi için yeterli olduğunu belirterek gecikme faizinin geç ödemediği kaynaklı götürü bir tazminat olarak nitelendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz. **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823.

⁴⁸ **GÖZÜTOK**, s. 181; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823. Öte yandan öğretide munzam zararın müspet zarar olduğu ve fiili zarar olabileceği gibi mahrum kalınan kâr şeklinde de olabileceği görüşü de mevcuttur. Bkz. **BİLGİN**, s. 294.

⁴⁹ **ŞİRİN**, s. 24; **GÖZÜTOK**, s. 184; **BİLGİN**, s. 312; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 823; **EVREN**, s. 153.

⁵⁰ **BİLGİN**, s. 312.

⁵¹ **HELVACI**, Faiz, s. 81; *Arslan/Kırmızı*, anapara ve temerrüt faizi bakımından zararın telafi amacının bulunduğu belirtilerek faizin asgari bir tazminat niteliğinde olduğunu belirtmektedir: **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 45.

⁵² **ŞİRİN**, s. 30.

hukuka aykırı bir eylemden doğan zarardır⁵³. Hâlbuki faizin muhakkak hukuka aykırı bir eylemin sonucu olması gerekmemektedir.

Tazminattan bahsedebilmek için kural olarak maddi veya manevi olarak bir zararın doğmuş olması gerekmektedir⁵⁴. Öte yandan faiz için bir zararın mevcudiyeti aranmaz. Yine, tazminat ve faiz arasındaki diğer bir fark, kusur sorumluluğunda kendisini göstermektedir. Zira kural olarak tazminat için ortaya çıkan zararda kusurun ispatı gerekmektedir, ancak faizin talep edilebilmesi için kusur bir şart değildir⁵⁵. Öte yandan iki kavramın bazı durumlarda benzer noktalar taşıdığı görülmektedir. Faizin bazı yazarlarca götürü bir tazminat olarak tanımlanmasının⁵⁶ sebebi bu benzer yönleridir.

3. Cezai Şart ve Faiz

Cezai şart, bir sözleşmenin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi hâlinde taraflarca ödenmesi kararlaştırılan, alacağa bağlı, fer'i bir haktır⁵⁷ (TBK m. 179). Bu bakımdan cezai şart, faiz gibi fer'i olmanın sonuçlarına tabidir. Asıl borcun geçersiz olması hâlinde aksi kararlaştırılmadıkça cezai şartın da geçersiz olması, asıl alacağın ifasının imkânsız hâle gelmesi durumunda kendisinin de aynı sonuca tabi olması, asıl borcun herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde aksi kararlaştırılmadıkça kendisinin de sona ermesi, cezai şartın da asıl alacağın bağlı olduğu şekle bağlı olması, fer'iliğin sonuçlarındandır⁵⁸.

İki kavramın diğer bir benzer yönü, her ikisi için de alacaklının zarara uğramış olması şartının aranmamasıdır (TBK m. 180). Öte yandan cezai şart ve faiz arasında birçok farklılık mevcuttur. Öncelikle cezai şart, caydırıcı niteliği önde olan, sözleşmenin

⁵³ ŞİRİN, s. 30.

⁵⁴ HELVACI, Faiz, s. 81; Her ne kadar tazminatın amacı zararın giderilmesi ise de tazminat ve zararın birbirine denk olması gerekmediği, tazminatın zararın üst sınırını oluşturduğu ancak zararın altında da kalabileceği belirtilmektedir. KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2013, s. 419.

⁵⁵ HELVACI, Faiz, s. 82.

⁵⁶ Bkz. yukarı §I, II, A.

⁵⁷ KILIÇOĞLU, s. 777.

⁵⁸ KILIÇOĞLU, s. 778; ARSLAN/KIRMIZI, s. 62.

yerine getirilmesi için bir teminat işlevi üstlenmektedir⁵⁹. Faizin temel işlevi ise caydırıcılık değildir. Bu sebeptendir ki faizin aksine cezai şart, kanunen kendiliğinden doğan bir husus olmayıp ancak tarafların anlaşması ile mümkün olabilmektedir.

İkisi arasındaki diğer bir fark, borcun kaynaklarında kendisini göstermektedir. Cezai şartın kaynağı ancak tarafların bu konuda bir irade göstermesi, yani sözleşme olabilir⁶⁰. Faiz ise taraflar anlaşmasa dahi kanundan doğabilmektedir. Yine, faiz yalnızca para borçları bakımından gündeme gelebilmekteyken cezai şart bir işin yapılması, bir işin yapılmaması, bir malın verilmesi veya verilmemesi gibi para borcu içermeyen diğer sözleşmeler bakımından da kararlaştırılabilmektedir⁶¹.

Cezai şart ile faizin doğması için gereken şartlar da birbirinden farklılık göstermektedir⁶². Cezai şart, ancak sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemiş olması hâlinde talep edilebilir hâle gelmektedir (TBK m. 179/1). Ancak faiz için her durumda böyle bir şart aranmamaktadır.

Belirtilmelidir ki, cezai şart ve faizin farklı kavramlar olması sebebiyle cezai şartın zamanında ödenmemesi hâlinde hak sahibi cezai şarta işlemiş olan temerrüt faizini de talep edebilecektir⁶³.

4. Gecikme Zammı ve Faiz

Gecikme zammı, hukukumuzda ilk olarak kamu alacakları bakımından getirilmiştir. Kamu alacaklarının ödeme süresi içerisinde ödenmeyen kısma vadenin

⁵⁹ **HELVACI**, Faiz, s. 90. Yargıtay cezai şartın iki işlevi bulunduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi borcun ödenmesi için teminat işlevi, ikincisi ise buna rağmen bir ihlâl mevcut ise ödenecek tazminatı götürü olarak belirleme işlevidir. Dönme veya fesih cezai şartı bakımından ise üçüncü bir işlev olarak borçluya kararlaştırılan tutarı ödeyerek sözleşmeden kolaylıkla dönme imkânı tanımak işlevinin bulunduğu belirtilmektedir. Bkz. Yargıtay HGK, T. 14.10.2021, E. 2017/3083, K. 2021/1225 (Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 02.12.2021).

⁶⁰ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 63; **DEYNEKLİ**, Emel/**KISA**, Sedat: Açıklamalı İctihatlı Faiz Hukuku, Ankara, 2003, s. 17.

⁶¹ **KOYUNCU**, Alper Ç.: Ticari İşlerde Faiz, Ankara, 2017, s. 50; **HELVACI**, Faiz, s. 90; **BİLGİN**, s. 140.

⁶² **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 63.

⁶³ **BİLGİN**, s. 139.

bitim tarihinden itibaren belirli oranlarda her ay için ayrı ayrı zam uygulanmaktadır⁶⁴. Bu zamma gecikme zammı denilmektedir. Gecikme zammı da faiz gibi koşulları gerçekleştiğinde başka hiçbir şarta gerek kalmaksızın kendiliğinden doğmakta ve işlemektedir. Bu sebeple öğretide gecikme zammının “fer’i kamu alacağı” niteliğinde olduğu ifade edilmiştir⁶⁵. Ancak daha sonraları, gecikme zammı abonelik sözleşmelerine de uygulanmaya başlamıştır⁶⁶. Bu sebeple öğretide gecikme zammının kamu alacaklarının tahsili amacını aştığı ifade edilmektedir⁶⁷.

Öğretide gecikme zammı kamu borcunun vaktinde ödenmemesinin bir bedeli, yaptırımı olarak tanımlanmaktadır⁶⁸. Gecikme zammı da asıl kamu alacağının fer’isi olarak gündeme gelmekte ve varlığı da asıl alacağın geçerliliğine ve doğmasına bağlı olmaktadır⁶⁹.

Gecikme zammının hukuki niteliği hakkında görüş birliği yoktur. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1998 tarihinde verdiği kararda gecikme zammının temerrüt faizi olmadığını kabul etmiştir⁷⁰. Daha sonra 2004 tarihinde verdiği kararda ise gecikme zammının temerrüt faizi olduğu ifade edilmiştir⁷¹.

⁶⁴ Gecikme zammına örnek olarak 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun m. 51/1 ile 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 89/2 gösterilebilir.

⁶⁵ **ORGAN**, İbrahim/**SEVİNÇ CEYHAN**, Cansu: *Gecikme Zammı Ve Gecikme Faizinin Hukuki Niteliği Ve Uygulaması*, Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi, 7(1), 120-134, 2020, s. 126; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 578.

⁶⁶ Abonelik Sözleşmeleri Yönetmeliği m. 12.

⁶⁷ **İNCEOĞLU**, Murat M./**KABAKLIOĞLU ARSLANYÜREK**, Yasemin: *Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), s. 1351-1362, 2016 s. 1357.

⁶⁸ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 578; **BİLGİN**, s. 101.

⁶⁹ **ORGAN/SEVİNÇ CEYHAN**, s. 126.

⁷⁰ Yargıtay HGK, T. 01.07.1998, 19-540/564 E.K. (Kaynak: **GÖZÜTOK**, s. 246). Benzer yönde; Yargıtay 3. HD, T. 19/04/2021, E. 2021/1592, K. 2021/4235 (Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.11.2021).

⁷¹ Yargıtay HGK, T. 16.06.2004, 19-357/360 E. K. (Kaynak: **GÖZÜTOK**, s. 249-255). Yargıtay’ın güncel kararlarında gecikme zammını faiz olarak nitelendirildiği görülmektedir. Gecikme zammını faiz olarak kabul eden kararlar için bkz. Yargıtay HGK, T. 22.09.2021; E. 2017/1663, K. 2021/1070; Yargıtay 19. HD, T. 22.06.2020, E. 2018/1218, K. 2020/1160; Yargıtay 23. HD, T. 18.11.2020; E. 2018/1125, K.

Öğretide de gecikme zammının hukuki niteliği bakımından bir görüş birliği yoktur. *Helvacı*'ya göre, gecikme zammı hukuki nitelik olarak cezai şarttır⁷². Bu görüşün kabulü hâlinde gecikme zammına temerrüt faizi de işletilebilir. Öte yandan öğretilde, taraflarca bir hukuki işlem ile gecikme zammının kararlaştırılması hâlinde kavram olarak gecikme zammından değil, cezai şarttan bahsedileceği ifade edilmektedir⁷³. *Aydemir*, gecikme zammının bir tazminat olduğunu ifade etmektedir⁷⁴. *Gözütok* ise gecikme zammı bakımından bir ayırım yapılması gerektiğini, özel hukuk karakterli olduğu durumlarda temerrüt faizi niteliğinde kabul edilmesi gerektiğini, kamu hukuku karakterli olduğu zaman ise gecikmenin yasal bir yaptırımı olduğunu kabul etmektedir⁷⁵. *Değnekli/Kısa*, gecikme zammının vadesinde ödenmeyen borç sebebiyle belirli bir oranda borca yapılan ilave olduğunu belirtmektedir⁷⁶.

Gecikme zammı ve faizin bir takım farklılıkları bulunmaktadır⁷⁷. Örneğin faizden farklı olarak gecikme zammına ilişkin süreleri durduran bir takım hâller mevcuttur. Yürütmenin durdurulması kararı verildiğinde, ölüm hâlinde mirasın kabul edilip edilmeyeceğine ilişkin süre boyunca, VUK m. 13'te sayılan mücbir sebep hâlleri gibi durumlarda gecikme zammına ilişkin süreler durmaktadır⁷⁸. Ancak faizin durması, konkordatoda kesin mehil verilmesi veya alacaklıya aciz vesikası verilmesi gibi

2020/3703; Yargıtay 23. HD, T. 08.09.2020, E. 2017/3084, K. 2020/2659 (Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.11.2021).

⁷² **HELVACI**, Faiz, s. 91; *Bilgen*, gecikme zammı özel hukuk karakterli ise cezai şart, kamu hukuku karakterliyse gecikme zammı olarak adlandırılacağını kabul etmektedir. **BİLGİN**, s. 101.

⁷³ **ÖÇAL**, Akar: *Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi*, İstanbul, 1965, s. 35; **BİLGİN**, s. 101; **KAYA**, Arslan: *Adi ve Ticari İşlerde Faiz*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LIV, s. 347-366, 1994, s. 348. Gecikme zammının sözleşmeden de doğabileceği yönünde bkz. **AYDEMİR**, s. 187.

⁷⁴ **AYDEMİR**, s. 189.

⁷⁵ **GÖZÜTOK**, s. 22.

⁷⁶ **DEYNEKLİ/KISA**, s. 17.

⁷⁷ Yargıtay 3. HD bazı kararlarında gecikme zammı ve faiz arasında farklar olduğunu kabul etmekle beraber, “çoğun içinde azın olmasını” gözeterek gecikme zammı taleplerinin faiz uygulamasını gerektireceği sonucuna varmaktadır. Bkz. Yargıtay 3. HD, T. 22.10.2015, E. 2014/20217, K. 2015/16421; Yargıtay 3. HD, T. 27.04.2015, E. 2014/14207, K. 2015/6883; Yargıtay 3. HD, T. 25.03.2015, E. 2014/11996, K. 2015/4880. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.11.2021).

⁷⁸ **YEGEN**, Baki: *Vergi Hukukunda Gecikme Faizi ve Zammı Uygulamasının Karşılaştırılması: Hukuki Nitelikleri, Oran Farklılıkları Açısından Bir Bakış*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (4), s. 1461-1476, 2019, s. 1463.

durumlarda gündeme gelmektedir. Diğer yandan gecikme zammının miktarı bakımından zaman unsurunun bir öneminin olmaması da iki kavram arasındaki farklara örnek olarak gösterilmektedir⁷⁹.

5. Vade Farkı ve Faiz

Vade farkı, mevzuatımızda açıkça düzenlenmiş bir kavram değildir⁸⁰. Ancak uygulamada, çoğunlukla satış sözleşmeleri bakımından vade farkı teriminin kullanıldığı görülmektedir⁸¹. Bu sebeple vade farkı, hukukumuzda yer alan bir kavram hâline gelmiştir. Ancak gerek vade farkının tanımının gerekse hukuki niteliğinin belirlenmesinde öğreti ve uygulama arasında farklı görüşler söz konusu olmuştur.

Vade farkı, öğretide sözleşmede kararlaştırılan bedelin vadesinde ödenmemesi dolayısıyla vade tarihinden itibaren bedele eklenen miktar olarak tanımlanmıştır⁸². Yargıtay'ın 27.06.2003 tarih, 2001/1 Esas ve 2003/1 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında vade farkı “*mal ve hizmet satım sözleşmesinde kararlaştırılan veya ticari teamüllere göre vade tarihinden başlayarak fiili ödeme tarihindeki mal ve hizmet bedeline ekleme yapılmak suretiyle semen'in ulaştığı miktar*” olarak tanımlanmıştır⁸³. Vade farkı uygulamada veresiye satış sözleşmelerinde satış bedeline belirli bir yüzde eklenmesi, taksitli satış sözleşmesinde aylık belirli bir yüzdenin eklenerek taksitlendirme yapılması ya da malın teslimi veya faturanın tebliğinden itibaren belirli bir süre içinde ödeme yapılmaması hâlinde aylık belirli bir yüzdenin ödeneceğinin kararlaştırılması gibi farklı şekillerde görülebilmektedir⁸⁴. Ancak öğretide, vade farkının uygulanabilirliğinin yalnızca satım sözleşmeleri ile sınırlandırılmaması gerektiği, para borcu doğuran her iş ve fiilde söz konusu olabileceği de ifade edilmektedir⁸⁵.

Öğretide ve uygulamada, vade farkının faiz niteliğinde olup olmadığı konusunda bir fikir birliği olmamıştır. Zira vade farkı da faiz gibi bir oran üzerinden

⁷⁹ DEYNEKLİ/KISA, s. 17.

⁸⁰ HELVACI, Faiz, s. 82; BİLGİN, s. 125; ARSLAN/KIRMIZI, s. 45.

⁸¹ AYDOĞDU/AYAN, s. 7.

⁸² KAYA, s. 348; BİLGİN, s. 125; HELVACI, Faiz, s. 82.

⁸³ Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 04.06.2019).

⁸⁴ AYDOĞDU/AYAN, s. 7; ARSLAN/KIRMIZI, s. 46 vd.

⁸⁵ HELVACI, Faiz, s. 83; HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 79.

uygulanmaktadır. Aynı şekilde, her ikisinin de işlevi alacaklının zararını karşılamak ve borçluyu vadesinde borcunu ödemesi konusunda teşvik etmektir⁸⁶. Bu benzerlikler dolayısıyla, öğretide⁸⁷ ve Yargıtay'ın bazı kararlarında⁸⁸ vade farkının faiz olarak kabul edildiği görülmektedir. Biz de vade farkının anapara faizi olduğu görüşüne iştirak etmekteyiz.

Öğretide diğer bir görüş⁸⁹ ve Yargıtay'ın aynı yöndeki bazı kararları⁹⁰, vade farkının faizden farklı yönleri bulunduğunu, bu sebeple de faiz olarak tanımlanmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Nitekim vade farkının talep edilebilmesi için ancak tarafların bu konuda yazılı bir anlaşmasının bulunması ya da anlaşmasalar dahi

⁸⁶ **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 55.

⁸⁷ **KAYAR**, İsmail: *Cari Hesapta Faiz*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 20, Sa. 3, s. 63-80, 2000, (Cari Hesap), s. 70; **ŞİRİN**, s. 28; *Helvacı*, vade farkının ancak anapara faizi olabileceğini, bu sebeple de dava veya takip tarihinden itibaren temerrüt faizi işletilebileceğini ifade etmektedir. **HELVACI**, Faiz, s. 84. *Helvacı/Kaya* aynı yönde vade farkını anapara faizi olarak değerlendirmektedir. **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 79. *Arslan/Kırmızı ve Aydoğdu/Ayan*, vade farkının uygulandığı alana göre bazen temerrüt faizi, bazense anapara faizi olarak nitelendirilebileceğini ifade etmektedir. **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 55; **AYDOĞDU/AYAN**, s. 8.

⁸⁸ Yargıtay 11. HD, T. 28.03.1991, E. 1991/9073, K. 1991/2221 Sayılı ilamı, Yargıtay 11. HD E. 1990/965, K. 1991/11 Sayılı ilamı. **ŞİRİN**, s. 54-55. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu 24.05.2019 tarihli ve 2017/8 Esas, 2019/3 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında anapara faizinin, “genel kredili, vadeli veya taksitli satışlarda” söz konusu olduğu ve “temerrüde düşmeden ‘vade farkı’ adı altında” alındığı belirtilmiştir. Dolayısıyla anapara faizinin vade farkı ile aynı anlamda olduğunun kabul edildiği yorumunun yapılması mümkün görülmektedir. Bkz. 27.09.2019 Tarihli 30901 Sayılı T.C. RG.

⁸⁹ **AYDEMİR**, s. 181; *Bilgen*’e göre vade farkı, uygulandığı duruma göre, bir tür cezai şart ya da tazminat olabilir. **BİLGİN**, s. 126; *Gözütok*, vade farkının asıl alacağın bir parçası olması dolayısıyla faiz olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir, **GÖZÜTOK**, s. 209.

⁹⁰ Yargıtay 19. HD, T. 22.10.1996, E. 1996/2687, K. 1999/9344 Sayılı ilamı (Kaynak: **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 46); Yargıtay HGK, T. 17.11.1999, E. 1999/19-933, K. 1999/950 Sayılı ilamı. Yargıtay HGK, T. 02.10.2013, E. 2013/19-199, K. 2013/1418 Sayılı ilamında davacı temerrüt faizi talep etmiş ise taleple bağlılık ilkesi gözetilerek talep edilmeyen vade farkı hakkında hüküm kurulamayacağını belirtmiştir. Yargıtay’ın vade farkını faiz olarak değerlendirmeyen diğer kararları için bkz. Yargıtay 19. HD, T. 25.04.2018, E. 2016/17725, K. 2018/229; Yargıtay 15. HD, T. 27.11.2013, E. 2012/6912, K. 2013/6271; Yargıtay 15. HD, T. 09.10.2013, E. 2013/3943, K. 2013/5537, Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2020).

aralarında bu konuda bir uygulamanın gelişmiş olması gereklidir⁹¹. Taraflarca bu konuda, sözleşmenin kurulması ya da devamında anlaşılabilir ya da ticari teamül, sözleşmenin devamı esnasında da oluşabilir⁹². Diğer taraftan, temerrüt faizi kanun gereği temerrüt ile birlikte kendiliğinden doğmaktadır. Tarafların bu konuda anlaşmış olmaları bir şart değildir. Yine, temerrüt faizi, temerrüt ile birlikte işlemeye başlamaktadır. Ancak vade farkı, vade tarihinden itibaren başlamaktadır⁹³. Bu görüşe göre başlangıç tarihlerinin farklı olması da vade farkını temerrüt faizinden ayırmaktadır. Vade farkı için taraflar arasında bir sözleşmenin olması⁹⁴, ancak temerrüt faizinin borcun diğer kaynaklarından da doğabilmesi ikisinin hukuki niteliğinin farklı olduğunun değerlendirilmesinde belirtilen bir unsurdur. Öte yandan, vade farkını faiz olarak nitelendiren görüş, bu farkların vade farkını faizden ayırmaya yetmeyeceğini belirtmektedir⁹⁵.

C. Faizin Özellikleri

1. Faizin Fer'iliği

Alacak hakkında sonradan eklenen ve asıl alacağa bağlı olan haklara, fer'i haklar denmektedir⁹⁶. Faizin para borcuna bağlı olarak ortaya çıkan hukuki bir semere olarak ifade edildiğini belirtmiştik⁹⁷. Bu bakımdan faizin para borcuna bağlı bulunduğu ve bu sebeple para borcunun fer'isi olduğu görülmektedir⁹⁸. Bu durum fer'iliğin tüm sonuçlarını kapsamaktadır. Ancak fer'i nitelikte olmakla beraber, faizin bazı zamanlarda

⁹¹ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 12; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 55; **KAYA**, s. 348; **ŞİRİN**, s. 28; **DEYNEKLİ/KISA**, s. 19.

⁹² Yargıtay HGK, T. 02.10.2013, E. 2013/19-199, K. 2013/1418 Sayılı ilamı, Yargıtay HGK, T. 30.05.2018, E. 2017/1632, K. 2018/1146 Sayılı ilamı. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 09.05.2020).

⁹³ **BİLGİN**, s. 125.

⁹⁴ **BİLGİN**, s. 125.

⁹⁵ **HELVACI**, Faiz, s. 84.

⁹⁶ **BİLGİN**, s. 146; **EVREN**, s. 30.

⁹⁷ Bkz. yukarı **Şİ**, II, A.

⁹⁸ **BOZER**, Ali/**GÖLE**, Celal: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2020, (*Ticari İşletme*) s. 369; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 36; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 89; **EVREN**, s. 30.

bağımsız olduğu da görülmektedir. Bu durum faizi diğer fer'i haklardan ayıran bir durumdur. *Helvacı* fer'i hakların iki tür olduğunu, bunlardan birincisinin alacaklıya bir teminat sağlama işlevi gördüğünü, ikincisinin ise asıl borcun genişlemesini sağladığını belirtmekte, faizin asıl borçtan ayrı ve bağımsız olmasını faizin ikinci tür fer'i haklardan olmasına bağlamaktadır⁹⁹. Ticari işlerdeki faiz düzenlemelerinin anlaşılabilmesi için faizin fer'iliğine ve sonuçlarına kısaca değinmek gerekmektedir.

a. Faizin Asıl Alacağa Tabi Olması

Faiz, fer'i bir alacaktır ve asıl alacağa bağlıdır¹⁰⁰. Faizin bu niteliğinin en önemli sonucu onun asıl alacağa tabi olmasıdır¹⁰¹. Bu bakımdan faizin doğumu, devamı ve sonlanması asıl alacağa bağlıdır (TBK m. 131/1).

Faiz borcu, kanundan, sözleşmeden veya mahkeme kararından doğabilir¹⁰². Bu bakımdan faizden bahsedebilmek için öncelikle borcun kaynağının ne olduğunun tespiti ve bu kaynakların şartlarının oluşup oluşmadığının irdelenmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, öncelikle geçerli bir asıl alacağın mevcudiyeti gereklidir¹⁰³. Dolayısıyla, faizin geçerli bir şekilde doğumu için, asıl borcun da doğumunda bir sakatlık olmaması gerekmektedir. Bu bakımdan asıl borcun batıl olması veya iradeyi sakatlayan hâller bulunması sebebiyle ilişkinin geçersiz sayılması hâllerinde de artık faizden bahsetmek mümkün olmayacaktır¹⁰⁴. Yine, sözleşmenin geçerliliğinin şekil şartına bağlandığı hâllerde şekil şartına uyulmaması hâlinde veya hukuka ve ahlaka aykırı olması

⁹⁹ **HELVACI**, Faiz, s. 51.

¹⁰⁰ **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 73; **YÜCESOY YILMAZ**, Yasemin: *Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi(140), s. 303-330, 2019, s. 306.

¹⁰¹ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 369; *Ayhan/Çağlar*, bu durumu faizin anaparanın “yazgısına tabi” olması şeklinde ifade etmektedir. **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 36. Aynı yönde bkz. **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 89.

¹⁰² **AYDOĞDU/AYAN**, s.2; **ŞEN**, Mustafa S./**ŞEN**, Mustafa K.: *Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)*, (Adi İşlerde Faiz), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(35), 469-516, 2018, s. 480.

¹⁰³ **VON TUHR**, s. 64; **MİMAROĞLU**, s. 113; Yargıtay HGK, T. 16.03.2021, E. 2017/855, K. 2021/281: “*Temerrüt faizi asıl alacağın istenebilirliğine ve ayakta olmasına bağlı fer'i nitelikte bir borçtur.*” Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.08.2021).

¹⁰⁴ **EVREN**, s. 30.

sebebiyle geçersiz sayılan sözleşmelerde de asıl alacağın tabi olduğu sonuç faize de uygulanacaktır. Dolayısıyla faiz alacağından bahsedebilmek için konusu para olan ve hukuken geçerli bir asli edimin mevcudiyeti gerekmektedir¹⁰⁵.

Faizin fer'i niteliğinin bir diğer sonucu, kural olarak asıl alacağın sona ermesi ile kendisinin de sona ermesidir¹⁰⁶. Örneğin asıl alacağın ifa ile sonlanması hâlinde faizin de sona ermesi kuraldır. Bu noktada belirtilmelidir ki, alacaklının faizi talep hakkını saklı tuttuğunu açıkça belirtmesi veya saklı tutulduğunun anlaşılması hâlinde faiz sona ermeyecektir. İşlemiş faizin ifasını talep etme hakkının sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulması mümkündür (TBK m. 131/2). Keza, faizin ifasını talep etme hakkı saklı tutulmasa dahi durum ve koşullardan alacaklının bu hakkını saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa faizin talep edilebilmesi mümkündür (TBK m. 131/2). Bu durumlar dışında faiz, asıl alacakla birlikte sonlanacaktır. Uygulamada bu sebeple mağduriyetin yaşanmaması için, kısmi ödemeler öncelikle faiz ve fer'ilere mahsup edilmekte ve bu durum açıkça belirtilmektedir. Faizin bu şekilde asıl alacaktan sonra veya önce sonlanabiliyor olması aslen faizin her anlamda fer'i olmadığının, bir başka deyişle, alacaktan belli yönleriyle bağımsız olduğunun da bir göstergesidir.

Asıl alacağın zamanaşımına uğraması hâlinde, asıl alacak her ne kadar varlığını sürdürse de eksik borç hâline gelmektedir. Böyle bir durumda, alacağın fer'isi olması sebebiyle faiz de aynı şekilde eksik borç hâline gelecektir¹⁰⁷. Nitekim kanunda asıl alacağın zamanaşımına uğraması hâlinde, buna bağlı faizin de zamanaşımına uğramış olacağı da ayrıca belirtilmiştir (TBK m. 152). Faizin zamanaşımı süresinin asıl alacaktan önce dolması da mümkün olup¹⁰⁸ bu durumda faiz, asıl alacağın tabi olduğu daha uzun zamanaşımı süresine uzamayacak, süresi dolunca zamanaşımına uğrayacaktır¹⁰⁹.

¹⁰⁵ KOYUNCU, s. 26; YÜCESOY YILMAZ, s. 306.

¹⁰⁶ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 369; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 36; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 89; MİMAROĞLU, s. 113.

¹⁰⁷ ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 89; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 57.

¹⁰⁸ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 74.

¹⁰⁹ BİLGEN, s. 146; EVREN, s. 31.

Faizin alacağa bağılı olması sebebiyle, asıl alacak herhangi bir teminatla güvence altına alınmışsa kural olarak bu teminat, faizi de içerecektir¹¹⁰. Teminat menkul veya gayrimenkul rehni veyahut kefil ile sağlanmış olabilir. Kanunda aksi belirtilmediği ve aksi taraflarca kararlaştırılmadığı sürece asıl alacağın bir fer'isi olarak faiz de sağlanan teminatlardan yararlanacaktır. Nitekim alacak menkul rehni ile güvence altına alınmışsa bu rehin hakkının, sözleşme faizleri bakımından da güvence sağlayacağı hükme bağlanmıştır (TMK m. 946/2).

Kefalet sözleşmeleri bakımından da aksi taraflarca kararlaştırılmadığı müddetçe, kefil işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait akdi faizlerden ve tahvil karşılığında ödünç verilen anaparanın işlemiş bir yıllık ve işlemekte olan yıla ait faizlerinden sorumlu tutulmuştur (TBK m. 589). Öte yandan kefilin sorumluluğu en nihayetinde kefalet sözleşmelerinde sorumlu olacağını belirttiği azami miktar ile sınırlıdır (TBK m. 589). Öğretide, kefilin sorumlu tutulduğu faizin anapara faizi olduğu belirtilmektedir¹¹¹.

Alacağın devrinde, işlemiş faizler de asıl alacak ile birlikte devredilmiş sayılmaktadır (TBK m. 189/2). Diğer taraftan bu kural mutlak değildir. Düzenleme emredici olmadığı için taraflar aralarındaki anlaşma ile faizin devredilmeyeceğini kararlaştırabileceklerdir¹¹².

Faizin asıl alacaktan tamamen bağımsız hâle gelmesi mümkün değildir. İstisnai duruma ise örnek olarak faiz alacağının kıymetli evraka bağlanması durumu gösterilmektedir¹¹³. Bu durum da aslında faizden değil, kıymetli evrakın kendine özgü niteliklerinden, hükümlerinden ve özellikle mücerretlik ilkesinden kaynaklanmaktadır.

¹¹⁰ VON TUHR, s. 66; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 36; HELVACI, Faiz, s. 54; MİMAROĞLU, s. 114.

¹¹¹ HELVACI, Faiz, s. 60.

¹¹² HELVACI, Faiz, s. 53; OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, 2019, s. 325.

¹¹³ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 369. Bozer/Göle fer'i hakları düzenleyen TBK m. 131'de kıymetli evrak hükümlerinin saklı tutulmuş olmasının sebebinin bu olduğunu belirtmektedir. Helvacı, benzer şekilde, bu durumda faiz alacağının asıl alacaktan tamamen koptuğunu belirtmektedir. HELVACI, Faiz, s. 61.

b. Faizin Asıl Alacaktan Bağımsız Olması

Faizin fer'i nitelikte olması onu her anlamda asıl alacağa bağımlı hâle getirmemektedir. Başka bir deyişle, doğmuş faiz alacağı, fer'i bir alacak olmakla beraber, asıl alacağın bir parçası değildir¹¹⁴. Öğretide bu husus “*faiz alacağın mütemmim cüz’ü değil, teferruatıdır*” şeklinde ifade edilmektedir¹¹⁵. Belirtilmelidir ki faiz, ancak işlemeye başladığında bağımsızlaşabilmektedir¹¹⁶.

Kural olarak alacağın temlikine alacağın fer’ileri de dâhildir (TBK m. 189/1). Ancak faizin bağımsız olma niteliğinin bir sonucu olarak asıl alacaktan ayrı şekilde de devredilebilmektedir¹¹⁷. Faizin ayrıca devredilebilmesi için tarafların anlaşması ve sözleşmede bu durumun açıkça belirtilmesi gereklidir¹¹⁸. Aksi takdirde işlemiş faizler de asıl alacak ile birlikte devredilmiş sayılacaktır (TBK m. 189/2). Aynı şekilde, borcun üstlenilmesi hâlinde de kural olarak faiz de üstlenilmiş sayılacaktır (TBK m. 198/1). Yine, faizin üçüncü kişi lehine işlemesinin kararlaştırılabilmesi¹¹⁹ ve asıl alacaktan bağımsız olarak devredilebilmesi¹²⁰ de faizin bağımsızlığının bir sonucudur.

Faizin talep edilebilmesi asıl alacağa bağlı değildir. Asıl alacaktan önce veya sonra talep edilebilmekte veyahut aynı anda olsa dahi asıl alacaktan ayrı olarak dava edilebilmekte veya takip konusu yapılabilir¹²¹. Alacaklının yalnızca faiz talebinde bulunduğu dava, faizin asıl alacaktan bağımsız olması sebebiyle kısmi dava

¹¹⁴ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 370; **EREN**, Fikret: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, 2015, s. 520; **YÜCESOY YILMAZ**, s. 308; **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 73.

¹¹⁵ **VON TUHR**, s. 66; **EVREN**, s. 31; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 40.

¹¹⁶ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 4.

¹¹⁷ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 370; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 37; **AYDOĞDU/AYAN**, s. 4; **MİMAROĞLU**, s. 114.

¹¹⁸ **DEYNEKLİ/KISA**, s. 16; **AYDOĞDU/AYAN**, s. 5.

¹¹⁹ **EVREN**, s. 31.

¹²⁰ **DEYNEKLİ/KISA**, s. 16.

¹²¹ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 370; **DEYNEKLİ/KISA**, s. 16; **EREN**, s. 520; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 37; **AYDOĞDU/AYAN**, s. 4; **MİMAROĞLU**, s. 115; **ŞEN/ŞEN**, *Adi İşlerde Faiz*, s. 479; Yargıtay HGK, T. 02.10.2013, E. 2013/19-199, K. 2013/1418. (Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 09.05.2020).

olarak değerlendirilmemektedir; bu durumda açılmış olan dava tam davadır¹²². Keza faiz borcunun ödenmesi de aynı sebepten ötürü kısmi ödeme sayılmamaktadır¹²³. Bundan dolayıdır ki, alacaklının faiz talebini ek bir dava ile talep etmesi davanın genişletilmesi yasağının ihlali olmayacaktır¹²⁴.

Başka bir örnek de zamanaşımının kesilmesi yönünden verilebilir. Zamanaşımı, borçlunun borcunu ikrar etmesi, faizi ödemesi, kısmen ifada bulunması, rehin vermesi, kefil göstermesi veya alacaklının dava ya da def'i yoluyla mahkemeye başvurusu, icra takibi başlatması ya da iflas masasına başvurusu ile kesilmektedir (TBK m. 154). Böyle bir durumda faiz için de zamanaşımının kesilmiş sayılıp sayılmayacağı hususunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin, dava açılması sebebiyle asıl alacak için zamanaşımı kesilmiş ise faiz için de kesilmiş sayılacak mıdır? Faizin bağımsız niteliği sebebiyle, alacaklının yalnızca asıl alacağını talep etmesi hâlinde faiz için zamanaşımı kesilmeyecektir¹²⁵. Görüldüğü üzere faiz, birçok yönden alacağa bağlı olmaktan çıkmaktadır.

Öte yandan söz konusu bu niteliği çok geniş anlamamak gerekir. Örneğin, asıl alacağın fer'isi olması sebebiyle, asıl alacak doğmadan faizin doğması mümkün olmayacaktır. Bu durumu faizin bağımsızlık niteliği ileri sürülerek değiştirmek mümkün değildir. Böyle bir yorum faizin fer'i niteliğini ortadan kaldıracaktır. Örneğin sözleşmeye faizin alacağın doğumundan önce başlayacağına ilişkin koyulan bir şartın uygulanamayacağı şüphesizdir. Bu sebeple bağımsızlık niteliği değerlendirilirken sözleşme serbestisinin de sınırlarını çizmek ve faizin fer'i niteliğine aykırı sonuçlar doğuracak şekilde geniş yorumlamamak gereklidir.

¹²² **EVREN**, s. 32; **BASIM**, Aybüke: *Kısmi Dava, Belirsiz Alacak Davası ve Manevi Tazminat Taleplerinin Bu Davalara Konu Olup Olamayacağı Sorunu*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(65 (4)), s. 2685-2723, 2016, s. 2690.

¹²³ **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 293; **ŞİRİN**, s. 18; **MİMAROĞLU**, s. 115.

¹²⁴ *Evren*, aynı durumun asıl davada faiz talep edilmemiş ve bu faiz talebine ilişkin hakkın saklı tutulmamış olması hâlinde de geçerli olacağını ifade etmektedir. Başka bir deyişle açılan davada faiz hakkı saklı tutulmamış olsa dahi, daha sonradan faize ilişkin bir dava açılabilir. Zira faize ilişkin açılan dava kısmi bir dava değil, ayrı ve tam bir davadır. **EVREN**, s. 32.

¹²⁵ **ŞİRİN**, s. 18.

2. Faizin Yalnızca Para Borçlarının Konusu Olması

Belirli bir süre mahrum kalınması sebebiyle edinilen semereye faiz denilebilmesi için borcun para borcu olması gerekmektedir¹²⁶. Para, “*Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit*” olarak tanımlanmaktadır¹²⁷. Bununla beraber günümüzde tek başına bu tanımın yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira özellikle bankalar ve kredi kurumlarında gündeme gelen kaydi para veya hesap parası, tanımdaki unsurları karşılayacak nitelikte değildir. Bu noktada para tanımını daha geniş anlamak gereklidir. Nitekim paranın, değişim aracı olan, değer ölçüsü bulunan ve tasarruf veyahut değer biriktirme aracı olan; mal, hizmet ve borçlarında ödenmesinde kullanılan ve genel kabul gören her şey olarak da tanımlandığı görülmektedir¹²⁸. Bu şartların yanı sıra, paranın toplum tarafından kabul edilmesi gerektiği de öğretilde ifade edilmektedir¹²⁹. Bu bakımdan, bir aracın para sayılabilmesi için öncelikle dayanıklı olması, bölünebilir olması, taklit edilemez olması ve standardizasyon (her yerde paranın aynı değeri karşılması) ve taşınabilir olması gerekmektedir¹³⁰.

Öğretilde paranın üç fonksiyonunun bulunduğu ifade edilmektedir. Paranın değiştirilebilir, yani mübadele edilebilir olması, paranın mübadele fonksiyonu olarak ifade edilmektedir¹³¹. Bir malın veya hizmetin değerinin belirlenmesinde paranın bir

¹²⁶ YÜCESOY YILMAZ, s. 305; BİLGİN, s. 33; EVREN, s. 56. Bu kuralın mutlak olmadığı, örneğin ödünç sözleşmesinin konusunun para olmaması gibi durumlarda faizin malın belli bir yüzdesi veya payı şeklinde tayin edilebileceği de öğretilde ifade edilmektedir. ARSLAN/KIRMIZI, s. 35; HELVACI, Mehmet: *Ticaret Ortaklıklarında Sermaye Payı Nedeniyle Oluşan Faiz Üzerine Bazı Düşünceler*, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Armağanı, İstanbul, 2001, (Düşünceler), s. 235.

¹²⁷ Tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.09.2019).

¹²⁸ BOZKURT YÜKSEL, Armağan E.: *Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXIII, s. 173-220, 2015., s. 174.

¹²⁹ PİRİNÇÇİ, Ayşe E.: *Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin'in Değerlendirilmesi*, International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences, s. 45-52, 2018, s. 2.

¹³⁰ BİLGİLİ, Fatih/CENGİL, Fatih: *Blockchain ve Kripto Para Hukuku*, Bursa 2019, s. 16 vd; PİRİNÇÇİ, s. 46; BOZKURT YÜKSEL, s. 175; ÖZDEMİR, Genç: *Kripto Paraların Eşya Niteliği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1) , s. 289-306, 2021, s. 291.

¹³¹ BİLGİLİ/CENGİL, s.21; ÖZDEMİR, s. 292; BOZKURT YÜKSEL, s. 175.

biriminin bulunması, paranın hesap birimi olma fonksiyonunu göstermektedir¹³². Paranın alım gücünü koruyabilmesi ise paranın servet biriktirme ya da değer saklama fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır¹³³. Bu fonksiyonların mevcut olmadığı bir aracın para olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Örneğin *Ayrancı*, kaydi paraların bir ödeme aracı olmaması sebebiyle gerçek anlamda para olarak nitelendirmesinin mümkün olmadığı ifade etmiştir¹³⁴.

Paranın tanımının günümüzde genişlemesi ve çeşitli para türlerinin ortaya çıkmış olması sonucunda Türk hukukunda da 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'un kabulüyle elektronik paranın tanımı yapılmıştır. İlgili Kanunun 2. maddesine göre elektronik para, *“ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değeri”* ifade etmektedir. Kaydi para ise bankaların mevduatında bulunan ve çek, kredi kartı vb. ile yapılan ödeme işlemlerinde kullanılan birimleri ifade etmektedir¹³⁵.

Günümüzde popüler olan *bitcoin* gibi kripto paraların da faize konu olup olmayacağı önem arz etmektedir. Kripto para, herhangi bir merkeze ve herhangi bir gerçek para birimine bağlı bulunmayan¹³⁶ ve günümüzde değişim aracı olarak kullanılabilen dijital/sanal paradır¹³⁷. Bu bakımdan kripto para bir yazılımdır, başka bir

¹³² BİLGİLİ/CENGİL, s. 21; BOZKURT YÜKSEL, s. 175; ÖZDEMİR, s. 292.

¹³³ BİLGİLİ/CENGİL, s. 22; BOZKURT YÜKSEL, s. 175; ÖZDEMİR, s. 292.

¹³⁴ AYRANCI, s. 33.

¹³⁵ KAMALAK, Mustafa: *Para ve Para Sistemleri*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 4 (3-4), 1980, s. 77; YILMAZER, Onur: *Uluslararası Ticarete Kripto Para Kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 4.

¹³⁶ BOZKURT YÜKSEL, s. 199.

¹³⁷ ALNIAÇIK, Barış: *Kripto Paraların Dünya ve Türkiye'deki Güncel Durumu Üzerine Bir İnceleme*, Research Studies Anatolia Journal, 2(4), s. 21-30, 2018, s. 22; ÖZDEMİR, s. 292.

değişle fiziki karşılığı bulunmamaktadır¹³⁸. Kullanılan blok zinciri (*blockchain*) teknolojisi ile taraflar aralarında kripto para transferi yapabilmektedir¹³⁹.

İlk bakışta kripto paraların da paranın özelliklerine sahip olduğu ve fonksiyonlarını da karşıladığı görülmektedir. Ancak durum tam olarak böyle değildir¹⁴⁰. Zira kripto paraların değeri stabil değildir¹⁴¹, dolayısıyla servet biriktirme fonksiyonunu karşılamamaktadır. Diğer yandan kripto paralar, çoğunlukla yatırım amaçlı kullanılmaktadır, bu sebeple bir ödeme ve değişim aracı olduğunu da söylemek mümkün değildir¹⁴². Keza kripto paraların günümüzde, Venezuela hariç olmak üzere, Devlet tarafından çıkarılmaması da kripto paraların geleneksel anlamda para olarak değerlendirilmesinde bir engel olarak belirtilmektedir¹⁴³.

Türk hukukunda kripto paraların ödemelerde kullanılmasının yasaklandığını görmekteyiz. 16.04.2021 tarih ve 31456 sayılı T.C. RG.'de yayımlanan ve 30.04.2021 tarihinde yürürlüğe giren Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik'e göre kripto varlık *"dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıklar olarak"* tanımlanmıştır (m. 3/1). İlgili yönetmelik ile kripto varlıkların ödemelerde doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılması ya da kullanılmasına yönelik hizmet sunulması yasaklanmıştır (m. 3/2, 3/3). Kripto paraların Türk hukukunda ödeme aracı olarak kullanılmasının yasaklanmış olması ve kripto paraların, paranın kabul edilen fonksiyonlarını da sağlamaması ve milli Merkez bankaları tarafından basılmamaları¹⁴⁴ sebebiyle kripto paraların geleneksel anlamda para olarak kabul edilmesi mümkün

¹³⁸ BALIKÇI, Eylül: *Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16 (2), s. 273-312, 2021, s. 282.

¹³⁹ ÖZDEMİR, s. 291.

¹⁴⁰ İşlevlerine göre kripto paraların ayrımı için bkz. BİLGİLİ/CENGİL, s. 50-52.

¹⁴¹ GÜÇLÜTÜRK, Osman Gazi: *Türk Hukukunda Kripto Varlıkların Para ve Elektronik Para Niteliğinin İncelenmesi*, REGESTA, C. 4, S. 3, s. 383-408, 2020, s. 391.

¹⁴² GÜÇLÜTÜRK, s. 391; ÖZDEMİR, s. 296.

¹⁴³ GÜÇLÜTÜRK, s. 392.

¹⁴⁴ ÖZDEMİR, s. 296.

değildir¹⁴⁵. Nitekim Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 25 Kasım 2013 tarihli basın açıklamasında *bitcoin* ve benzeri sanal paraların elektronik para olmadığı ifade edilmiştir¹⁴⁶. Neticeten günümüzde kripto paraların çoğunun faize konu olabilecek nitelikte olduğunu söylemek mümkün değildir. Öte yandan öğretide¹⁴⁷ paranın fonksiyonlarını karşılayabilen kripto paralara faizin uygulanabilir olması gerektiği de haklı olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan paranın fonksiyonlarını sağlayan kripto paralara faiz işletilmesi de mümkün görülmektedir.

Bu açıklamalar ışığında para borcu, borçluyu belirli veya belirlenebilir bir para meblağını alacaklıya ödeme yükümlülüğü altına sokan bir borç olarak tanımlanabilir¹⁴⁸. Bu borç, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve sözleşme gibi borcun farklı kaynaklarından doğabilir¹⁴⁹. Para borcu, diğer borçlara kıyasen borcun daha yaygın bir konusudur. Bu sebeple dar anlamda borç, para borcunu ifade etmektedir¹⁵⁰.

Para borcu kavramının değer borcu mu olduğu yoksa meblağ borcu mu olduğu hususu ise öğretide tartışmalıdır. Öğretide bir görüş para borcunu “değer” borcu olarak kabul etmekte ve bu değer, paranın madeni değerini değil, üstünde yazılı nominal değeri ifade ettiğini savunmaktadır¹⁵¹. Diğer taraftan, para borcunun bir değer borcu olduğu görüşünün artık kabul edilmediği, para borçlarının bir meblağ borcu olduğu da ileri sürülmektedir¹⁵². Öğretide başka bir görüş ise, para borcunun nitelik olarak özel bir

¹⁴⁵ **YILMAZER**, s. 66.

¹⁴⁶ Kaynak: <https://www.bddk.org.tr/Duyuru/EkGetir/510?ekId=530> (Erişim Tarihi: 13.11.2021).

¹⁴⁷ **BİLGİLİ/CENGİL**, s. 143. Yazarlar özellikle *Bitcoin* bakımından değerlendirme yapmaktadır. *Bitcoin*'in ödeme ve değişim aracı olarak kullanılması, sirkülasyonu sağlaması ve likide edilebilirliği gözetildiğinde para işlevi gördüğü ifade edilmektedir.

¹⁴⁸ **HELVACI**, Faiz, s. 45.

¹⁴⁹ **HELVACI**, Faiz, s. 50; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 37; **KILIÇOĞLU**, s. 604; **YÜCESOY YILMAZ**, s. 305.

¹⁵⁰ **KILIÇOĞLU**, s. 604.

¹⁵¹ **ZEYTİNOĞLU**, Emin: *Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(8), s. 253-263, 2005, s. 254; **NOMER**, Haluk N.: *Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Kapsamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LVII(1-2), s. 241-264, 1999, s. 243.

¹⁵² **AYRANCI**, s. 26; **NOMER**, s. 242.

nev’i borcu olduğunu ifade etmektedir¹⁵³. *Nomer* ise, para borcunun konusunun bir mal olmaması sebebiyle, parça veya cins borcu olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ifade etmektedir¹⁵⁴.

Para borcunda ifa, yine “para” niteliği taşıyan bir ödeme aracı ile yapılmalıdır. Türk hukukuna baktığımızda, anaparanın ve fer’isi olarak da faizinin Türk parası ile ödenmesinin kural olduğunu görmekteyiz. Türk parası, 11.8.1989 tarih ve 20249 sayılı T.C. Resmî Gazete’de yayımlanan 89/14391 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara göre “*Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre Türkiye’de tedavülde bulunan veya tedavülden kaldırılmış olsa bile değiştirme süresi dolmamış olan paraları*” ifade etmektedir.

Öte yandan para borcunun ve faizin mutlaka Türk parası olarak ödenmesi gerekmez. Kural olarak sözleşmelerin Türk parası ile ödenmesi asıl olsa da ülke parası dışındaki bir para birimiyle ödeme yapılması, tarafların açıkça kararlaştırması hâlinde mümkündür. Böyle bir durumda, sözleşmede aynen ödeme veya bu anlama gelen ifade bulunmadıkça borç, ödeme günündeki rayiç üzerinden ülke parasıyla da ödenebilir (TBK m. 99). Sözleşmede açıkça bir ifadenin bulunması hâlinde ise alacaklı, ödeme günündeki rayiç üzerinden ülke parasıyla ödemeyi kabul etmek zorunda değildir.

Neticeten faizin işlemeye başlaması için para borcunun varlığının şart olduğu kuşkusuzdur¹⁵⁵. Dolayısıyla para borcu dışındaki borçlarda işleyen meblağlar faiz olarak değerlendirilemezler¹⁵⁶. Öte yandan öğretide¹⁵⁷, borca işletilebilecek bir faizden bahsedebilmek için, para borcunun miktarının belirli olması gerektiği de ifade edilmiştir. Bu görüşe göre, miktarı belirlenemeyen borçlar bakımından faizin işlemesi,

¹⁵³ **HELVACI**, Faiz, s. 45; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 37.

¹⁵⁴ *Nomer*, para borcu konusunun doğrudan bir kâğıt veya madenî para olması hâlini bu bakımdan istisna tutmaktadır. Örnek olarak, döviz alım satımını göstermektedir. **NOMER**, s. 243.

¹⁵⁵ **KILIÇOĞLU**, s. 616.

¹⁵⁶ Öğretide bir görüş, faizin yalnızca para yönünden algılanmaması gerektiğini, misli bulunan eşyalar yönünden de olabileceğini ve kapsamının daha geniş düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. **AYDEMİR**, s. 14. Yazar örnek olarak 500 kilogram üzümün alınıp, bir süre sonra 600 kilogram üzümün iade edilmesi gerektiğine ilişkin sözleşmeyi vermektedir. Yine, günümüzde eşyalar yönünden faize günümüzde rastlanılmadığı hususunun da altını çizmektedir. **AYDEMİR**, s. 15.

¹⁵⁷ **EVREN**, s. 56.

ancak miktarın belirli hâle gelmesinden sonra mümkün olacaktır. Ancak, belirsiz alacak davalarının hukukumuzda girmesi ile birlikte, bu durumun ortadan kalktığını ifade etmek gerekir. Zira belirsiz alacak davası ile birlikte alacaklıya ileride belirlenecek olan tüm alacaklarını talep etme imkânı tanınmıştır. Dolayısıyla davanın açılışı ile birlikte davacı, temerrüt faizi talep etme hakkına kavuşmuştur¹⁵⁸.

Son olarak, faizden bahsetmek için para borcunun varlığı gerekmekte ise de tek başına para borcunun varlığı faizin talep edilmesi için yeterli olmayacağını da ifade etmek gerekmektedir. Para borcunun geçerli, talep edilebilir, doğmuş ve muaccel olması gereklidir¹⁵⁹. Dolayısıyla faizin talep edilebilirliği, fer'iliği ile birlikte değerlendirilerek tespit edilebilecektir.

3. Faizin Zamana Bağlı İşlemesi

Faiz, asıl alacak varlığını devam ettirdiği müddetçe, para borcundan mahrum kalınan zamanda işleyecek ve artarak birikecektir¹⁶⁰. Faizin bir koşulu olarak zaman unsuru gerçekleşmeden miktar bakımından talep edilebilir bir faizden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Örneğin temerrüt faizinde, alacaklının 01.01.2020 tarihinde borçluyu temerrüde düşürmesi hâlinde temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır. Ancak temerrüt faizinin parasal değeri temerrüde düşme anı itibarıyla henüz oluşmamıştır.

¹⁵⁸ **PEKCANITEZ**, Hakan: *Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı), 933-968, 2013, s. 933; **KARACA**, Aybüke/**YAĞCI**, Uğur: *Belirsiz Alacak Davası ve Kısmi Davanın İşçilik Alacakları Bakımından Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXII(2), s. 177-208, 2014, s. 203; **BASIM**, s. 2701; **HELVACI**, Faiz, s. 63. Öte yandan *Budak*, belirsiz alacak davasında işletilecek olan temerrüt faizi bakımından borcun kaynağına göre bir değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmektedir. Borcun kaynağının sözleşme olması hâlinde, davanın açılışında göstermiş olduğu tutara dava tarihinden, kalan kısma ise ancak talebin artırıldığı tarihten itibaren faiz işletilebilecektir. Yazar, borcun kaynağının haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme olması hâlinde ise temerrüt faizi doğumla muaccel olduğundan, belirsiz alacak davası olsa dahi faizin haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten işlemesi gerektiği kanaatindedir. **BUDAK**, Ali C.: *Belirsiz Alacak Davası*, *Bankacılar Dergisi Özel Sayı*, Volume 24, s. 82-86, 2013, s. 85.

¹⁵⁹ **EVREN**, s. 56.

¹⁶⁰ **VON TUHR**, s. 62; **HELVACI**, Faiz, s. 63; **EVREN**, s. 59; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 37.

Aradan zaman geçtikçe faiz belli bir oranda artacaktır. Dolayısıyla işlemekte olan bir zaman, faiz için zorunlu bir özellik olmaktadır.

Sözleşmelerden kaynaklanan faizin doğum anı ve muacceliyeti farklı zamanlara tekabül edebilir. Zira bunların muacceliyeti için öncelikle vadelerinin dolması gerekmektedir¹⁶¹. Ticari işler bakımından da taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, faizin vade bitiminden, vade yoksa ihtar gününden işlemeye başlayacağı belirtilmiştir (TTK m. 10). Faizin çoğunlukla yıllık olarak istendiği görülmekteyse de faizin günlük, haftalık veya aylık olarak veya başkaca aralıklarla (örneğin 3 ay) kararlaştırılması mümkündür. Taraflarca bu konuda bir anlaşmanın olmaması hâlinde ise faiz, yıllık olarak ödenecektir (3095 sayılı Kanun m. 1, TBK m. 388/2, TBK m. 88, TBK m. 120).

Zamana bağlı işlemesi sebebiyle faiz, zaman geçtikçe belli bir oranda işleyecek ve her geçen zamanda bir oran üzerinden oluşan faiz birikecektir¹⁶². Öğretide faizin zamana bağlı olarak işlemesi sebebiyle zaman ve oranın birbirinden ayrılmasının mümkün olmadığı, bu sebeple bağımsız olarak değerlendirilmemesi gerektiği, her ikisinin birbiri içine geçmiş olduğu ifade edilmektedir¹⁶³. Dolayısıyla faizin oransal olmasına ilişkin özelliği, faizin zamana bağlı olarak işlemesinin doğal bir sonucu olarak ayrı bir özellik olarak ele alınmamaktadır.

III. FAİZİN TÜRLERİ

Faizi niteliklerine, uygulanış biçimine, kaynağına, zamanına, hesaplanış yöntemine, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın uyguladığı işlemin türüne vs. şekillerde türlere ayırmak mümkündür. Tez konumuz kapsamındaki faizin özelliklerine yönelik detaylı açıklamalar aşağıda yapılmış bulunduğundan bu bölümde yalnızca genel olarak faiz türlerinin neler olduğu açıklanmakla yetinilecektir.

¹⁶¹ ARSLAN/KIRMIZI, s. 41; EVREN, s. 59.

¹⁶² EVREN, s. 59.

¹⁶³ HELVACI, Faiz, s. 64.

A. Kaynağına Göre Faiz: Kanuni Faiz ve Akdi (İradi) Faiz

Faiz, kaynağına göre kanuni veya akdi faiz olarak ikiye ayrılmaktadır. Kanuni faizde, faiz borcunun kaynağı tarafların iradesi değil, doğrudan kanunun düzenlemesidir¹⁶⁴. Faizin kanundan doğması sebebiyle taraflar faiz konusunda bir anlaşma yapmamış olsalar dahi faiz, kanunun emrettiği şartları sağladığı takdirde kendiliğinden doğmaktadır. Ticari işler bakımından kanuni faize örnek olarak TTK m. 20, m. 90/1-e, m. 112 gösterilebilir.

Akdi faiz, para borcuna uygulanacak faizin tarafların anlaşması ile belirlendiği durumlarda ortaya çıkar. Bu hâlde faizin kaynağını tarafların iradesi oluşturur¹⁶⁵. Kural olarak sözleşmelerde irade serbestisi mevcuttur. Faizin tarafların iradesinin bir sonucu olmasından dolayı bu tür faize serbest faiz de denmektedir¹⁶⁶. Bu sebeple kanunda faizin düzenlenmemiş olduğu durumlarda, taraflar anlaşmadığı müddetçe faizden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Taraflar, kanun bir sınır getirmediği müddetçe dilediği faiz oranında anlaşmakta serbesttir. Tarafların anlaşmış olduğu akdi faiz, basit veya bileşik faiz ya da anapara veya temerrüt faizi veya bunların oranı ve başlangıç zamanına yönelik olabilir¹⁶⁷. Nitekim TTK m. 8/1'de de bu hususa yer verilmiş olup ticari işlerde faiz oranının kural olarak serbestçe belirlenebileceği belirtilmiş durumdadır.

B. Uygulanışına Göre Faiz: Basit Faiz ve Bileşik (Mürekkep) Faiz

Basit faiz doğrudan asıl alacağa belli bir oran ve süre üzerinden yürütülen faizdir¹⁶⁸. Faize ilişkin kanuni düzenlemelerde ifade edilen faiz, basit faizdir. Bileşik faiz ise, asıl alacağa işletilen faizin asıl alacağa eklenmek suretiyle oluşan yeni alacağa

¹⁶⁴ DOMANIÇ/ULUSOY, s.49.

¹⁶⁵ DOMANIÇ/ULUSOY, s.48; ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2017, s. 77; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 33.

¹⁶⁶ ŞİRİN, s. 62.

¹⁶⁷ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 74.

¹⁶⁸ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN s. 74; EVREN, s. 192; DOMANIÇ/ULUSOY, s.48; ARSLAN/KIRMIZI, s. 92; HELVACI, Faiz, s. 99; BİLGİN, s. 15.

tekrardan faiz işletilmesidir¹⁶⁹. Bileşik faiz uygulaması, borçluya çok ağır yükler getirmesi sebebiyle¹⁷⁰ Türk hukukunda Murabaha Nizamnamesi döneminden günümüze dek yürürlükte bulunan düzenlemelerde kural olarak yasaktır.

Bileşik faiz yasağının istisnasına örnek olarak ticari işlerde cari hesap sözleşmeleri verilebilir. Cari hesap sözleşmesi, birbirlerine sürekli olarak alacak ve borç ilişkisi içerisinde olan tarafların bu alacak ve borçlarını teker teker talep ve ifa etme zorluğundan kurtarabilmek adına getirilmiş bir düzenlemedir (TTK m. 89/1). Taraflar, yazılı olarak yapacakları bu sözleşme ile alacak-borç kalemlerini sürekli talep etmek yerine, bu alacak ve borçlarını kalem kalem yazmakta ve kararlaştırılan dönemlerin bitiminde hesabı keserek artan tutarı talep etmeyi kabul etmektedir.

Ticari işlerde bileşik faiz uygulaması kural olarak yasak ise de cari hesaplarla iki tarafın da tacir olduğu ve iki taraf için de ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmelerinde, üçer aydan aşağı olmamak üzere bileşik faiz uygulaması kabul edilmiştir (TTK m. 8/2). Kanun, bu maddeye aykırı olarak işletilecek bileşik faizlerin yok hükmünde olacağını da belirtmektedir (TTK m. 8/4). Bu hususla ilgili detaylı bilgi aşağıda verilmiştir¹⁷¹.

C. Uygulandığı İşe Göre Faiz: Adi Faiz ve Ticari Faiz

Adi faiz, ticari olmayan işlere uygulanan faizdir. Taraflar adi faizi sözleşme serbestisi gereğince istediği oranda belirlemekte özgürdür. Taraflarca kararlaştırılmadığı ancak kanunen faizin doğacağına öngörüldüğü hâllerde ise 3095 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereğince adi faiz oranı %9'dur¹⁷².

Ticari faiz, ticari iş kapsamında değerlendirilen işlere uygulanan faizdir. Ticari işlerde de kural olarak faizi taraflar dilediği şekilde kararlaştırabilirler. Ticari işlerde adi işlere uygulanan faizden daha yüksek oranda faizin talep edilebilmesi de mümkündür.

¹⁶⁹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 35; GÖZÜTOK, s. 6; “Bileşik faiz, faizin faizidir.” DOMANIÇ/ULUSOY, s.48.

¹⁷⁰ Evren, bileşik faizi dağdan yuvarlanan bir kartopunun kısa sürede çığa dönüşmesine benzetmektedir. EVREN, s. 192.

¹⁷¹ Bkz. aşağı §II, II, C.

¹⁷² Adi işlerde kanuni faiz oranı 01/01/2006 tarihinden önce %12 olarak uygulanmaktaydı.

Bu sebeple hangi işin ticari iş kapsamında kaldığının ve ticari işlerde hangi faiz oranlarının uygulanacağını belirlenmesi önem arz etmektedir. Diğer yandan taraflar ticari işlere tanınan imkânları kullanmak zorunda da değildir. Bu sebeple taraflar daha yüksek oranda faiz kararlaştırmasına rağmen, alacaklı talebinde adi faizin ödenmesini istemiş ise taleple bağlılık gereğince ticari faiz oranlarının uygulanması mümkün olmayacaktır.

D. Niteliğine Göre Faiz: Anapara Faizi, Temerrüt Faizi ve Tazminat Faizi

Anapara (kapital, sermaye) faizi, bir miktar paradan (sermayeden) belli süre mahrum kalma sebebiyle vadeye kadar işleyen faizdir¹⁷³. Bu faiz türü, paranın kullanımının borçluya terk edilmesinin bir karşılığı olarak da ifade edilmiştir¹⁷⁴. Bu bakımdan öğretide alacağın yatırım amaçlı olup olmamasının faizin anapara faizi sayılması için temel belirleyici unsur olduğu ifade edilmektedir¹⁷⁵. Anapara faizini tarafların belirlemesi mümkün olduğu gibi, kanundan da kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla anapara faizi akdi veya kanuni faiz olabilir.

Temerrüt (direnme) faizi, aslen kapsamı daha geniş olan gecikme faizi kavramının bir çeşididir¹⁷⁶. Gecikme faizi, temerrüt faizi gibi vadesinde ödenmeyen paradan mahrum kalınan süre için ödenmekle birlikte, borçlunun mütemerrit olması aranmaksızın hak kazanılmaktadır. Bu bakımdan gecikme faizinin temerrüt faizi, masraf faizi, iadesi gereken para faizi, yararlanılan bedel faizi olarak türlere ayrıldığını görmekteyiz¹⁷⁷.

¹⁷³ **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 75; **POROY/YASAMAN**, s. 95; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 57; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 368; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s.48; **HELVACI**, Faiz, s. 102; **ARKAN**, s. 76; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 90; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 33; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 81; **BİLGİN**, s. 7. Öğretide bu faizin bir gelir elde etme gayesiyle verilen paraya uygulanan faiz olduğu da ifade edilmektedir. **AYDEMİR**, s. 95.

¹⁷⁴ **EVREN**, s. 139.

¹⁷⁵ **AYDEMİR**, s. 96.

¹⁷⁶ **GÖZÜTOK**, s. 9; **EVREN**, s. 140; **BİLGİN**, s. 8.

¹⁷⁷ **GÖZÜTOK**, s. 9-11.

Temerrüt faizi, ödeme günü (vadesi) geçmesine rağmen paranın (sermayenin) ödenmemesi sebebiyle mahrum kalınan süre zarfında ödenen faizdir¹⁷⁸. Temerrüt faizinin işletilmesi için borçlunun kusuru veya zararın doğması aranmaz¹⁷⁹. Dolayısıyla temerrüt faizinde, alacaklının alacağını vaktinde alamaması sebebiyle uğramış olduğu zararları giderme işlevi vardır. Bu bakımdan temerrüt faizinin hem önleyici hem de telafi edici fonksiyonu mevcuttur¹⁸⁰. Öğretide, temerrüt faizinin “*maktu ve götürü bir tazminat*” niteliğinde olduğu da ifade edilmektedir¹⁸¹. Temerrüt faizi için kusur veya zarar aranmamakta olup şartları taşıdığı her hâlde talep edilebilmektedir.

Temerrüt faizinden bahsedebilmek için öncelikle borçlunun temerrüde düşürülmesi gereklidir. Kural olarak borçlunun temerrüde düşürülebilmesi için alacaklıya ihtar yapılması şartı aranmaktadır (TBK m. 117/1). Bu ihtarın nasıl yapılacağı adi ve ticari işler bakımından farklılık arz etmektedir. Aşağıda bu hususta detaylı bilgi verilmiştir.

Gecikme faizinin diğer türlerine de kısaca değinmekte fayda bulunmaktadır. Masraf faizi, başkası adına yapılan işlerde yapılan masraflara, masrafın yapıldığı tarihten temerrüt tarihine kadar işleyen faizdir¹⁸². Masraf faizinin istenebilmesi için kanunda açık düzenleme olması gereklidir¹⁸³. İadesi gereken para faizi, sözleşme dolayısıyla ödenmiş olan bir paranın, sözleşmenin ortadan kalkması veya bozulması neticesinde iade edilmesi gerektiğinde gündeme gelmektedir¹⁸⁴. Bu durumda da, masraf faizinde olduğu gibi ödeme tarihinden temerrüt tarihine kadar talep edilebilmektedir. Yararlanılan bedel faizi, kanun koyucunun hakkaniyeti sağlamak amacıyla temerrüt ihtarı gerekmeksizin muacceliyetten itibaren işlenmesi hükmedilen faizdir¹⁸⁵. Satılan malın alınmasına rağmen bedelin ödenmemiş olması hâlinde, alıcı tarafça satılan maldan yararlanılmasının bir karşılığı olarak faiz istenebilmesi, yararlanılan bedel

¹⁷⁸ HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 75; EVREN, s. 153.

¹⁷⁹ HELVACI, Faiz, s. 102.

¹⁸⁰ Temerrüt faizinin önleyiciliği, borçluyu borcu ödememe eğiliminden uzaklaştırmak, telafi ediciliği ise alacaklının zararını asgari olarak karşılamak olarak değerlendirilmektedir. AYRANCI, s. 69.

¹⁸¹ ARKAN, s. 76; ŞEN/ŞEN, Adi İşlerde Faiz, s. 477.

¹⁸² GÖZÜTOK, s. 10.

¹⁸³ GÖZÜTOK, s. 11.

¹⁸⁴ EVREN, s. 190; GÖZÜTOK, s. 12.

¹⁸⁵ GÖZÜTOK, s. 11.

faizine örnek gösterilebilir¹⁸⁶ (TBK m. 234). Bu faiz türleri her ne kadar gecikme sebebiyle ödenmekte ise de temerrüt faizi sayılmamaktadırlar.

Kanunlarda yer almayan, öğreti ve uygulamada benimsenmiş olan¹⁸⁷ tazminat faizi ise haksız fiil sonucu doğan tazminat borcuna, zararın gerçekleşme tarihinden itibaren yürütülen faiz olarak ifade edilebilir¹⁸⁸. Öte yandan TBK m. 117 hükmü ile temerrüt faizinin başlangıç tarihi de belirlenmiş olduğundan, bizim de katıldığımız görüşe göre¹⁸⁹, tazminat faizi ile temerrüt faizi arasında bir fark bulunmamaktadır. Tazminat faizi, temerrüt faizinin haksız fiillerdeki görünümüdür. Öğretide haksız fiilin gerçekleştiği tarihte ödenmesi gereken miktarın tespitinin mümkün olmaması sebebiyle bu faizin işlemeye başlayacağı tarihe ilişkin tartışmalar olmuşsa da¹⁹⁰ TBK m. 117¹⁹¹ hükmü ile bu tartışmalara kanuni bir sonuç getirildiği de görülmektedir.

E. TCMB'nin Uyguladığı İşlemin Türüne Göre Faiz

Bankacılık uygulamalarında faiz, iskonto faizi, reeskont faizi, avans faizi, mevduat faizi, kredi faizi, interbank faizi, libor faizi gibi bir çok şekilde ortaya çıkmakta ise de özellikle ticari işler bakımından faiz uygulamalarında TCMB'nin uyguladığı faiz oranları önem arz etmektedir. Bu bakımdan, uygulamada en çok rastlanılan TCMB'nin uyguladığı işlemin türüne göre avans faizi ve reeskont faizi açıklanacaktır.

TCMB'nin uyguladığı işlemlerin ne olduğunun açıklanması ticari işlerde faiz oranlarının anlaşılabilmesi için önem arz etmektedir. 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu ile reeskont ve avans işlemleri yapma yetkisi Merkez Bankası'na verilmiş ve reeskont ve avans faiz oranlarına ilişkin usul ve esasları tespit yetkisi Banka Meclisi'ne verilmiştir (1211 sayılı Kanun m. 4, m. 22). Bu bakımdan

¹⁸⁶ GÖZÜTOK, s. 11.

¹⁸⁷ BİLGİN, s. 10; EVREN, s. 180.

¹⁸⁸ ŞİRİN, s. 66; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Borçlar Hukuku, s. 156.

¹⁸⁹ POROY/YASAMAN, s. 105.

¹⁹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 76.

¹⁹¹ TBK m. 117'da taraflarca borcun ifa günü belirlenmişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiil hâlinde fiilin işlendiği tarihte; sebepsiz zenginleşmede zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlunun temerrüde düşeceği hükme bağlanmıştır.

gerek avans gerekse reeskont faizinin oranları altı aylık dönemler ile TCMB tarafından açıklanmaktadır.

1. Reeskont Faizi

Reeskont, “*bir bankanın elinde bulundurup da ödeme sırası henüz gelmemiş senetleri başka bir bankaya iskonto ettirmesi*” olarak tanımlanmaktadır¹⁹². İskonto ise bankacılıkta vadesi gelmemiş senet için peşin ödenen paranın faizi olarak ifade edilmektedir¹⁹³. Nitekim TCMB tarafından da reeskont “*bir bedel karşılığı el değiştirmiş kıymetlerin yine bir bedel karşılığı yeniden el değiştirmesi*” olarak tanımlanmıştır¹⁹⁴.

Bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla, TCMB, bankalarca verilen ticari senet ve vesikaları reeskonta kabul etmeye yetkilidir¹⁹⁵. Bu durumda, iskonto edilmiş bir senedin TCMB’ye yeniden iskonto edilmesi gündeme gelmektedir¹⁹⁶. Bankanın ikinci iskonto tarihinden vade tarihine kadar uygulamakta olduğu faiz oranına reeskont faizi denilmektedir¹⁹⁷.

3095 sayılı Kanun’da 01.05.2005 tarih ve 5335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu ticari temerrüt faizine uygulanacak oranın avans faiz oranı olarak belirlenmesinden önce, reeskont faiz oranı uygulanmaktaydı. Ancak mevcut düzenleme ile ticari temerrüt faizi bakımından avans faizi uygulanması kabul edildiğinden reeskont faizi uygulamasının günümüzde mevcut olmadığı ifade edilmelidir¹⁹⁸. Dolayısıyla ancak Kanun değişikliğinden önceki tarihli bir alacak bakımından reeskont faizinden bahsetmek mümkün olacaktır. Kanun değişikliğinden sonra doğan alacaklar bakımından mevcut kanuni düzenleme gereğince ticari işlerde avans faiz oranı geçerlidir.

¹⁹² AYDEMİR, s. 79.

¹⁹³ AYDEMİR, s. 79.

¹⁹⁴ Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr/>

¹⁹⁵ Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr/>

¹⁹⁶ ARSLAN/KIRMIZI, s. 162.

¹⁹⁷ GÖZÜTOK, s. 8.

¹⁹⁸ GÖZÜTOK, s. 8.

2. Avans Faizi

Bankacılıkta avans, bankanın kendi müşterilerine bir güvence karşılığı kredi vermesi olarak tanımlanmaktadır¹⁹⁹. TCMB'nin reeskonta kabul ettiği senetler karşılığında hazineye ya da kurumlara borç para vermesi, başka bir deyişle kredi kullandırması, bu kapsamda avans işlemidir²⁰⁰. Avans faizi, bu kredilere uygulanan faizi ifade etmektedir²⁰¹.

3095 sayılı Kanun m. 2/2'de, TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslara uygulamakta olduğu avans faiz oranının kanunda belirtilen faiz oranından fazla olması hâlinde ticari işlerde bu faiz oranının talep edilebileceği düzenlenmiştir. Bu sebeple ticari işlerde temerrüt hâlinde avans faizi büyük önem arz etmektedir. Nitekim bu faiz oranının 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oranın geçerli olacağı da belirtilmektedir (3095 Sayılı Kanun m. 2/2).

IV. TÜRK HUKUKUNDA FAİZ İLE İLGİLİ MEVZUAT

Hukukumuzda faize ilişkin kurallar para borçlarının söz konusu olduğu iş ve işlemlere ilişkin genel mevzuat hükümlerinde yer almaktadır. Faize ilişkin genel düzenlemelere yer veren başlıca mevzuat TBK, TTK ve 3095 sayılı Kanun'dur. Bununla beraber, kanun koyucu bazı özel borç ilişkilerinde faize ilişkin genel hükümlerden ayrılma ihtiyacı duymuştur²⁰². Bu sebeple hukukumuzda çeşitli kanunlarda faize ilişkin özel düzenlemeler mevcuttur.

TBK'da özel borç ilişkilerinde faize ilişkin düzenlemelere örnek olarak, kefilin sorumluluğunu işlemiş bir yıl ve işlemekte olan yıla ilişkin faiz ile sınırlayan TBK m. 589 hükmü, satış sözleşmesinden dönme hâlinde ödenmiş olan satış bedelinin faizi ile istenebileceğine ilişkin TBK m. 229 hükmü, taksitle satış sözleşmesinde temerrüt veya

¹⁹⁹ AYDEMİR, s. 80.

²⁰⁰ ARSLAN/KIRMIZI, s. 163.

²⁰¹ GÖZÜTOK, s. 7.

²⁰² GÖZÜTOK, s. 15.

vadenin ertelenmesi hâllerinde kanuni faiz oranının yüzde otuz fazlasını geçmemek üzere faiz ödenmesi imkânını sunan TBK m. 253 hükmü verilebilir.

Diğer yandan, özel borç ilişkilerinde farklı hükümleri içeren tek kanun TBK da değildir. Örneğin 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nda aciz vesikasında yazılı miktar bakımından faiz istenememesi (İİK m. 143/4) ve yine, konkordatoda kesin mühlet verilmesi durumunda kural olarak faizin durması (İİK m. 294/3) da genel hükümlerden ayrılmaktadır. Kamulaştırma davasının vaktinde sonuçlandırılmamış olması hâlinde tespit edilen kamulaştırma bedeline davanın açılmasından dört ay sonra başlamak üzere faiz işletileceğine ilişkin hüküm, faizin başlangıç zamanına ilişkin özel nitelikli bir kanun hükmüdür (2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu m. 10). Yine, genel hükümlerin aksine, işçilerin ücret alacağına mevzuata uygulanan en yüksek faiz oranı uygulanmaktadır (4857 sayılı İş Kanunu m. 34/1). Keza, bankaların ödünç para verme işlemleri ve mevduat kabulünde faiz oranları bakımından da 3095 Sayılı Kanun uygulanmamakta, bu oranları Merkez Bankası belirlemektedir (5411 sayılı Bankacılık Kanunu m. 144).

Faize ilişkin düzenlemelere yer veren diğer kanunlarımıza 5543 sayılı İskân Kanunu (m. 27/3, 27/4, geçici madde 10/1), 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (m. 115/1), 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu (m. 8, m. 13/3), 492 sayılı Harçlar Kanunu (m. 20, ek madde 1/5), 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu (m.16/2, m. 16/A, f. 4), 5488 sayılı Tarım Kanunu (m. 23, geçici madde 3) örnek olarak verilebilir. Görüldüğü üzere hukukumuzda faize ilişkin düzenlemeler, hem genel hem özel nitelikteki kanun hükümlerinde yer almaktadır²⁰³. Bu kurallar, TBK, 3095 sayılı Kanun ve TTK'ya nazaran özel hükümlerdir. Dolayısıyla faize ilişkin mevzuatımızdaki özel hükümler öncelikle uygulanacaktır.

²⁰³ GÖZÜTOK, s. 15.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLERDE FAİZ

I. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE TİCARİ İŞ

Ticaret hukukunun, özel hukukun bir alt dalı olarak hukukta yer bulması, ticari faaliyetlerde bulunan kişilerin ihtiyaç duyduğu hukuk kurallarının oluşumu ile tarihi bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir²⁰⁴. Orta Çağ döneminde uygulanan Roma-Germen hukuk sistemi ve kilise hukukunun ticari hayatın ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması, tacirlerin kendi aralarında özel düzenlemeler kabul etmelerine yol açmıştır²⁰⁵. Bu bakımdan ticaret hukuku öncelikle tacirler hukuku olarak kendini göstermiştir²⁰⁶.

1789 Fransız İhtilâli'nden sonra ticaret yapmanın belirli bir gruba özel bir ayrıcalık olmaktan çıkarılması neticesinde, “tacirlerin hukuku” olan ticaret hukukuna farklı bir yaklaşım doğmuş ve ticaret yapan her kim olursa olsun ticari hükümlere tabi olması gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır²⁰⁷. Sosyolojik açıdan, bu yaklaşımın sağladığı en büyük avantaj ise toplumda sınıflaşmanın önüne geçilmesi olmuştur²⁰⁸. Yirminci yüzyılda ortaya çıkan modern yaklaşıma göre ise gelişmiş hayatta bir organizasyon içerisinde faaliyet gösteren ticari işletmeler tarafından gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin ticaret hukukunda daha büyük bir öneme sahip olması gerekçe gösterilerek ticaret

²⁰⁴ GÖKTÜRK, Kürşat: *Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIX(2), s. 3-44, 2015, s. 4.

²⁰⁵ ARKAN, s. 3; DİNÇ, Serhan: *Ticaret Hukukunun Benimsenmesinde Sistemler ve Sistemlerin Etkilediği Kanuni Düzenlemeler*, İzmir Barosu Dergisi, s. 177-195, 2018, (Sistemler), s. 179; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 3.

²⁰⁶ GÖKTÜRK, s. 4; ARKAN, s. 4.

²⁰⁷ ARKAN, s. 4; DİNÇ, Sistemler, s. 182; BAHTİYAR, Mehmet: *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul, 2015, s. 9.

²⁰⁸ GÖKTÜRK, s. 4.

hukukunu tacirler veyahut ticari işler hukuku olarak değil, ticari işletmeler hukuku olarak benimsenmiştir²⁰⁹.

Bu yaklaşımlar ticaret hukukunun uygulanma alanının belirlenmesi için uygulanan ve ticaret kanunlarının dayanağını oluşturan yaklaşımlardır. Bu sebeptir ki tacir, ticari işlem ve ticari işletme kavramları, ticaret hukukunun düzenlenmesi bakımından yol gösterici niteliktedir. Zira yasa koyucular tarafından bu kavramların hangisinin merkez kavram olarak kabul edildiği diğer kavramların tanımını etkilemektedir. Bu bakımdan ticari iş kavramı, kabul edilen sistemlere göre şekillenmekte ve ticari işin kapsamının ne olduğu hususu bu şekilde belirlenebilmektedir. Dolayısıyla hangi işlere ticari faiz hükümlerinin uygulanacağı hususu da kabul edilen sisteme göre değişkenlik gösterecektir. Bu sebeple ticaret hukukunun düzenlenmesinde yukarıda bahsedilen yaklaşımlardan doğan subjektif, objektif ve ticari işletme sistemi olmak üzere başlıca üç sistemi kısaca izah etme gereği duymaktayız.

Tarihi süreçte ilk olarak ortaya çıkan subjektif sistemde, merkez kavram olarak tacir kabul edilmekte ve diğer kavramlar tacir merkezli olarak şekillenmektedir²¹⁰. Başka bir deyişle bu sistemde ticaret hukuku, tacirlere uygulanan bir hukuk olarak ortaya çıkmaktadır²¹¹. Bu kapsamda ticari iş, tacirlerin gerçekleştirdikleri iş olmaktadır.

Objektif sistemde, merkez kavram olarak ticari işlemler esas alınmakta, bu sebeple ticari işlemler yapan kimseler tacir olsun veya olmasın ticaret hukukuna tabi olmaktadır²¹². Bu sistemde ticari işlemlerin tanımından yola çıkılmakta, yasa koyucular tarafından hangi işlemlerin ticari işlem sayılacağı düzenlenmekte ve diğer kavramlar bu çerçevede şekillenmektedir.

²⁰⁹ ARKAN, s. 5; DİNÇ, Sistemler, s. 183; BAHTİYAR, s. 10.

²¹⁰ MİMAROĞLU, s. 26; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 4; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 34; DOMANIÇ/ULUSOY, s.2.

²¹¹ KARAYALÇIN, s. 11; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 36; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 3; BERZEK, Ayşe N: Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, İstanbul, 2013, s. 3; DOMANIÇ/ULUSOY, s.2.

²¹² MİMAROĞLU, s. 27; KARAYALÇIN, s. 11; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 3; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 4-5; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 36; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 35; BERZEK, s. 3; DOMANIÇ/ULUSOY, s.3.

Endüstrinin ve geniş çaplı teşebbüslerin artması ile birlikte ortaya çıkan ticari işletme sisteminde (modern sistem) ise merkez kavram olarak ticari işletmeler yer almakta, ticari işletmeyi işletene tacir denmekte ve ticari işletme ile ilgili hususlar ticaret hukukuna tabi olmaktadır²¹³. Bu sistemde ticari iş, ticari işletmeleri ilgilendiren işler olmaktadır. Öte yandan, yukarıda sayılan başlıca üç sisteme belirli oranlarda yer veren sistemler de öğretide karma sistem olarak adlandırılmaktadır²¹⁴.

Türk hukukunda bu sistemlerden hangisinin benimsendiği konusunda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır²¹⁵. Gerçekten de TTK'da düzenlenen hususların ve bir ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiillerin ticari iş sayılacağı hükme bağlanmıştır (TTK m. 3). Ancak öte yandan, tacirin borçlarının ticari olmasını esas kabul eden ticari iş karinesi de bu hususta önem arz etmektedir (TTK m. 19). Bu sebeple biz de TTK'nın ticari işletme sistemi ağırlıklı bir karma sistem benimsediği kanaatindeyiz.

²¹³ **KARAYALÇIN**, s. 12; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 5; **MİMAROĞLU**, s. 27; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 36; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 36; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 4; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s.3.

²¹⁴ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 5; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 4; **BERZEK**, s. 3.

²¹⁵ *Bilgili/Demirkapi*, mevcut Türk Ticaret Kanununun sistem olarak ticari işletme sisteminde yer aldığını ifade etse de *Ülgen/Helvaci/Kendigelen/Kaya/Nomer Ertan*, TTK'da ticari işlere ticari hükümlerin uygulanacağını belirtmiş olması sebebiyle Türk ticaret hukukunu ticari işler hukuku olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedir. **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 5; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 37. *Karahan*, Türk Ticaret Kanunu'nun genel gerekçesinin 104. maddesine atıfta bulunarak, TTK'nın ticari işletme ağırlıklı karma bir sistemi benimsediğini belirtmektedir. **KARAHAN**, Sami: *Ticari İşletme ve Tacir Kavramları ile İlgili 6102 Sayılı Ticaret Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(2), s. 3-10, 2012, s. 4. Benzer şekilde *Çetiner/Bozkurt Yüksel*, TTK'nın gerekçelerindeki açıklamalar doğrultusunda TTK'nın ticari işletme sistemini esas aldığını belirtmektedir. **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 36. Aynı şekilde *Bozer/Göle* ve *Berzek*, TTK'nın ticari işletme esasında düzenlendiğini belirtmektedir. **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 3; **BERZEK**, s. 4. *Arkan*, TTK'nın hazırlanmasında ticari işletme temelinden yola çıkıldığını belirtmekte ancak ticari işletme temeline dayanmayan bazı hükümlerin de bulunması sebebiyle TTK'nın tamamıyla ticari işletme esasına dayandığını söylemenin mümkün olmadığını ifade etmektedir. **ARKAN**, s. 25. *Domaniç/Ulusoy*, TTK'nın temelde ticari işletme sistemini benimsemiş olduğunu belirtmekle birlikte yalnızca ticari işletmenin esas alınmadığının da altını çizmektedir. **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 3.

Bu bakımdan ticari işlerde faize ilişkin hükümlerin kapsamının açıklanabilmesi için öncelikle güncel Türk hukuku bakımından ticari iş kavramının ve koşullarının ne olduğunun irdelenmesi gerekmektedir.

A. Ticari İş Kavramı

Ticaret hayatı, çoğunlukla büyük miktarda para dolaşımının olduğu işleri kapsadığından, riski ve sorumluluğu adi işlere nispeten daha fazla olmaktadır²¹⁶. Bu sebeple bu işlere, ticari hayatın gerekleri de gözetilerek genel hükümlerden ve dolayısıyla da adi işlerden farklı hükümlerin uygulanması gerekir²¹⁷. Ticari iş kavramı, bu bakımdan ticari ilişkileri adi ilişkilerden ayırt edebilmek için kullanılan bir kavramdır²¹⁸. Ticari iş kapsamındaki işlere TTK hükümleri ve neticeten de ticari faiz hükümleri uygulanmaktadır.

Ticari iş kavramının günlük ve teknik olarak iki anlamda değerlendirilmesi mümkündür. Günlük anlamda ticari iş, kazanç sağlama amacıyla yapılan her tür iş olarak kabul edilmektedir²¹⁹. Teknik bakımdan ticari iş, *“kendisine nitelikli hükümlerin tatbik edildiği özel bir hukuki statüdür”*²²⁰. Hukukumuzda hangi işlerin ticari iş kavramı kapsamında değerlendirileceği hususunda TTK m. 3 ve m. 19 düzenlemeleri yol göstermektedir.

B. TTK’da Düzenlenen İşler

Ticari işler başlıklı TTK m. 3’te, bu Kanun’da düzenlenen hususların ticari iş sayılacağı hükme bağlanmıştır. Dolayısıyla TTK’da yer alan bir düzenleme mevcut ise bu işi gerçekleştiren veya taraf olanın tacir olmasına ya da işlemin bir ticari işletmeyle olan ilgisine bakılmayacak, iş doğrudan ticari sayılacaktır²²¹. Örneğin çek ve bono

²¹⁶ ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 77.

²¹⁷ ARKAN, s. 67.

²¹⁸ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 51; BAHTİYAR, s. 50.

²¹⁹ GÖKTÜRK, s. 6.

²²⁰ GÖKTÜRK, s. 7.

²²¹ Poroy/Yasaman, burada objektif ve sübjektif sistem bakımından da değerlendirme yapmaktadır. POROY/YASAMAN, s. 88.

düzenlemek bu kapsamdadır²²². İşin ticari iş sayılması bakımından kaynağının haksız fiil, hukuki işlem veya benzeri bir fiil olması arasında bir fark bulunmamaktadır²²³.

TTK altı kitaptan oluşmaktadır. Birinci kitap ticari işletme ile ilgili olup aşağıdaki bölümde izah edileceği üzere ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiillerin ticari iş kapsamında kalacağı şüphesizdir. Aynı şekilde, ticaret şirketleri ile ilgili olan ikinci kitap ve deniz ticareti ile ilgili olan beşinci kitap sebebiyle, ticaret şirketleri ve deniz ticareti ile uğraşanların gerçekleştirdikleri işlerin ticari iş kapsamında kalacağı konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Kıymetli evrak başlıklı üçüncü kitap, kıymetli evrakları, nama ve hamile yazılı senetleri, kambiyo senetlerini, poliçeleri, bono veya emre yazılı senetleri, çekleri ve kambiyo senetlerine benzeyen ve diğer emre yazılı senetleri, makbuz senedi ve varantlar ile bunların hükümlerini düzenlemektedir. Bu sebeple bir kambiyo senedinin düzenlenmesi hâlinde tarafların tacir olup olmadığına bakmaksızın ve kambiyo senetlerinin düzenlenme amacı irdelenmeksizin, ticari iş kabul edilecektir. Bu durumun en önemli sonucu kendini ticari işlerde faiz oranlarının uygulanmasında göstermektedir. Taşıma işlerini düzenlemekte olan dördüncü kitap sebebiyle, taşıma işi ile uğraşanlar ve taşıma işinden doğan uyuşmazlıklar da ticari iş kapsamında değerlendirilecektir. Son olarak, sigorta hukuku da TTK'nın altıncı kitabında düzenlendiğinden, sigorta hukuku ile ilgili işlerin ticari iş kapsamında kaldığı kabul edilmiştir.

C. Bir Ticari İşletmeyi İlgilendiren İşlem ve Fiiller

Bir ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiillerin kanunen ticari iş olduğu kabul edilmektedir (TTK m. 3/1). Bu sebeple ticari işletmenin tanımı, hangi işlemlerde ticari faizin uygulanacağı hususunda yol göstericidir. Diğer yandan kanunda “bütün işlem ve fiiller” bu kapsama alındığından ticari işletmeyle alakalı bir işin icrası için gerekli olan hazırlıkları yapmaya veya işin icrasını kolaylaştırmaya yönelik işlemler de

²²² **AYHAN**, *Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVII(1-2), s. 291-314, 2013, s. 294; **ORBAY ORTAÇ**, Nurdan: *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz*, Ankara Barosu Dergisi(2), 119-133, 2014, s. 120.

²²³ **KARAKILIÇ**, Hasan: *Ticaret Hukuku Bilgisi*, Manisa, 2017, s. 28; **POROY/YASAMAN**, s. 89; **İMREGÜN**, Oğuz: *Kara Ticaret Hukuku Dersleri*, İstanbul, 1996, s. 18; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 64.

ticari sayılmaktadır²²⁴. Yine, bu işlem veya fiilin sebepsiz zenginleşme, haksız fiil ya da sözleşmeden doğması da fark yaratmamaktadır²²⁵.

Ticari işin tespitinde mühim olan işlem ve fiilin ticari işletmeyle olan ilgisidir²²⁶. Bu ilginin nasıl tespit edileceği hususunda kanunda bir açıklık bulunmamaktadır. Dolayısıyla her işlem için ilgi kavramının ayrıca değerlendirilmesi ve işletmenin konusu ile işleyişi ile olan alakanın tespiti gereklidir²²⁷. İşletmenin konusunun tespiti yapılırken öğretide geniş yorum yapılması gerektiği ifade edilmektedir²²⁸. Bu bakımdan ticari işletmenin muhakkak işlem veya fiilin tarafı olması mecburi değildir, işlem veya fiilin konusu da olabilir²²⁹. Keza işletme ile doğrudan bir ilgi olması da gerekmez, dolayı olarak da işletme ile ilgili işler de ticari sayılmaktadır²³⁰. İlginin tespiti için öğretide makul bir illiyet bağının mevcut olup olmadığı, objektif olarak ve aynı neviden bir ticari işletmenin fonksiyonu açısından işin işletmeyle ilgili olup olmadığı veya o işletme ile “beraber getirdiği” iş olarak sayılabiliyor olup olmadığı hususlarının gözetileceği belirtilmektedir²³¹.

1. Ticari İşletmenin Tanımı

TTK’nın düzenlenmesinde merkez kavram olarak kullanılmakta olan²³² ticari işletme kavramı, ticari iş ve neticeten uygulanacak faiz oranlarının tespiti bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, ticari işletmeyi ilgilendiren işlerin neler olduğu ve hangi işletmelerin ticari işletme sayıldığının tespit edilmesi gereklidir.

²²⁴ ARKAN, s. 69.

²²⁵ POROY/YASAMAN, s. 89; ARKAN, s. 69.

²²⁶ BERZEK, s. 24; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 16.

²²⁷ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 16; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 64.

²²⁸ İMREGÜN, s. 18; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 16; ARKAN, s. 69; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 64.

²²⁹ İMREGÜN, s. 18.

²³⁰ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 39; POROY/YASAMAN, s. 89; BERZEK, s. 24; ARKAN, s. 69; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 64.

²³¹ POROY/YASAMAN, s. 89; BERZEK, s. 24.

²³² BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 17.

Genel olarak işletme, bir müteşebbis tarafından kazanç sağlama amacı ile emek ve sermayenin bir organizasyon içerisinde bir araya gelmesidir²³³. Ancak bu unsurları taşısa dahi her işletme bir ticari işletme değildir²³⁴. Bu bakımdan ticari işletme ve ekonomik işletme arasında genel-özel ilişkisi mevcuttur²³⁵. Öte yandan işletmeler, ticari işletme ve esnaf işletmeleri olarak ayrılmakta olduğundan²³⁶, ticari işletme olmanın şartlarını karşılayamayan işletmeler esnaf işletmesi niteliğinde kabul edilmektedir.

Öğretide ticari işletme, bünyesinde maddi ve gayri maddi unsurları barındıran iktisadi bir değer olarak tanımlanmaktadır²³⁷. TTK'da ticari işletme olmaya bağlanan sonuçlara tabi olan bir ticari işletmeden bahsedebilmek için kanunun aradığı şartların tamamının sağlanıyor olması gereklidir²³⁸.

TTK'da ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan, faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletme olarak tanımlanmıştır (TTK m. 11/1). Görüldüğü üzere, her ikisi de gelir sağlamayı hedef tutsa da her işletmenin ticari işletme sayılması mümkün değildir. Öğretide ticari işletmeyi esnaf işletmelerinden ayıran unsurun, belirli bir çapı aşmak, başka bir deyişle esnaf faaliyeti düzeyini aşmak olduğu belirtilmektedir²³⁹. Öte yandan, kanunun aradığı unsurlardan birinin eksik olmasının da işletmenin ticari işletme olma vasfını etkileyeceği açıktır. Bu bakımdan bir işletmeyi ticari işletme yapan unsurların irdelenmesi gereklidir. Ticari işletmenin unsurlarını devamlılık, gelir sağlamayı hedefleme, bağımsızlık ve esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşmak olarak saymak mümkündür.

²³³ **KARAYALÇIN**, s. 82; **DEMİRKAPI**, Ertan: *Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVII(1-2), s. 371-442, 2013, s. 374; **ARKAN**, s. 26; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 94; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 53; **POROY/YASAMAN**, s. 34; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 17.

²³⁴ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 17.

²³⁵ **İMREGÜN**, s. 7.

²³⁶ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 7.

²³⁷ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 93. Belirtilmelidir ki, ticari işletmelerin tüzel kişi vasfı bulunmamaktadır. **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 16.

²³⁸ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 95.

²³⁹ **KARAKILIÇ**, s. 12; **ARKAN**, s. 27; **KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 147.

Öğretide bir görüş, bu unsurların yanı sıra “bir işletmenin varlığını” da bir unsur, ticari işletme bakımından bir ön koşul olarak ayrıca değerlendirmektedir²⁴⁰. Bu görüşte olanlar, her şeyden önce bir organizasyonun varlığını aramaktadır. Dolayısıyla bir gerçek kişinin tek başına gelir sağlamayı hedefleyerek kendi emek ve sermayesini bir araya getirmesi “ticari işletme” sayılmamaktadır. Bu duruma örnek olarak serbest meslek faaliyeti yürüten avukatlar, mali müşavirler, hekimler ve mimarlar gösterilmektedir²⁴¹.

Öte yandan, öğretide diğer bir görüş²⁴² ticari işletmenin unsurlarını değerlendirirken bir işletmenin varlığını ayrı bir unsur olarak değerlendirmemektedir. Kanaatimizce de ticari işletme sayılmanın unsurları sayılırken bir işletmenin varlığının ayrıca değerlendirilmesine gerek yoktur. Çünkü ayırım, “işletme” ve “ticari işletme” arasındaki farklara yer vermelidir. Bir organizasyon yoksa bir işletme mevcut olmayacaktır. Dolayısıyla var olmayan bir organizasyonun ticari olup olmadığının değerlendirilmesi de mümkün olmayacaktır.

2. Ticari İşletmenin Unsurları

Kanunun ticari işletme sayılmak için aradığı şartlardan birincisi gelir sağlamayı hedeflemektir. Bu unsur ile gelir sağlama hedefi bulunmayan dernek ve vakıflar, ticari işletmelerden ayrılmaktadır. Nitekim ticari işletmeyi işleten bir dernek ya da vakıf olabileceği gibi, kamu tüzel kişisi de olabilir²⁴³.

Sağlanması hedeflenen gelir, aktiflerde artma veya pasiflerde azalma şeklinde de olabilir²⁴⁴. Mühim olan, işletmenin bir gelir sağlama maksadının mevcudiyetidir²⁴⁵.

²⁴⁰ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 7.

²⁴¹ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 8.

²⁴² **POROY/YASAMAN**, s. 38; **DEMİRKAPI**, s. 381.

²⁴³ **BERZEK**, s. 8.

²⁴⁴ **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 45; **ARKAN**, s. 28; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 19; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 109; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 54; Öte yandan “malvarlığının eksilmesinin önleyici” faaliyetlerin de bu kapsamda değerlendirilmesinde, *Bozer/Göle*, “malvarlığının eksilmemesini sağlayıcı faaliyetlerin” bu kapsamda olmaması gerektiğini belirtmektedir. **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 9; Aksi yönde, *Karakılıç*, malvarlığında olası bir azalmayı engellemenin de gelir sağlamayı hedeflemek kapsamında olduğunu belirtmektedir. **KARAKILIÇ**, s. 14; Aynı yönde; **ARKAN**, s. 28.

Dolayısıyla bu gelirin elde edilip edilmemesi ticari işletme niteliğini etkilememektedir²⁴⁶. Aynı şekilde, elde edilen gelirin nasıl tasarruf edildiğinin bir önemi yoktur²⁴⁷. Kazanılan gelirin ticari işletmeye tahsisi şart değildir²⁴⁸. Ticari işletme, tüm gelirlerini hayır kurumlarına bağış yapsa dahi gelir sağlama hedefiyle iş ve işlemlerde bulunması sebebiyle işletme sayılmaya devam edecektir.

Belirtmemiz gerekir ki öğretilerde bazı yazarlarca²⁴⁹ ticari işletmenin unsurları değerlendirilirken gelir sağlamayı hedeflemek ayrı bir unsur olarak görülmemekte, esnaf işletmesi sınırını aşmak ile birlikte yorumlanarak “esnaf işletmesi sınırını aşan düzeyde gelir sağlamayı hedeflemek” şeklinde tek bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ancak öğretilerde bizim de katıldığımız görüşe göre²⁵⁰, gelir sağlamayı hedefleme ve esnaf işletmesi sınırı için öngörülen sınırı aşmak, iki ayrı unsur olarak ele alınmalıdır.

Ticari işletmenin diğer bir unsuru devamlılıktır. Bu anlamda devamlılıktan anlaşılması gereken, ticari işletmenin ileriye yönelik olarak faaliyet göstermeyi hedeflemesi, yani devamlılık niyeti ve kastıdır²⁵¹. Böylece devamlılık unsuru, ticari işletmenin tek seferlik, arızı veya tesadüfi faaliyetlerin ticari işletme kapsamından çıkmasını ve dolayısıyla ticari işlere uygulanan sonuçlara tabi olmaktan kurtulmasını sağlamaktadır²⁵². Öte yandan devamlılık unsurunun daimilik²⁵³ olarak anlaşılması

²⁴⁵ BAHTİYAR, s. 18; KARAYALÇIN, s. 85; KENDİGELEN/ÜLGİN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 149; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 96; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 9; POROY/YASAMAN, s. 41.

²⁴⁶ İMREGÜN, s. 8; KARAYALÇIN, s. 85; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 96; ARKAN, s. 27; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 54; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 54; DEMİRKAPI, Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi, s. 388; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 19; KARAKILIÇ, s. 13; KAYAR, Ticari İşletme, s. 45.

²⁴⁷ ARKAN, s. 27; DEMİRKAPI, s. 389; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 19; KENDİGELEN/ÜLGİN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 149; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 54; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 9; KARAKILIÇ, s. 13.

²⁴⁸ POROY/YASAMAN, s. 41; KAYAR, Ticari İşletme, s. 46.

²⁴⁹ ARKAN, s. 27; POROY/YASAMAN, s. 40.

²⁵⁰ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 18.

²⁵¹ İMREGÜN, s. 8; ARKAN, s. 31.

²⁵² BAHTİYAR, s. 24; KENDİGELEN/ÜLGİN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 151; KARAKILIÇ, s. 14; ARKAN, s. 31; KARAYALÇIN, s. 86; KAYAR, Ticari İşletme, s. 47.

gereklidir²⁵⁴. Dolayısıyla belli bir zaman diliminde devamlılık niyeti ile faaliyet gösterilmiş olması, diğer şartları da taşımak suretiyle, işletmeyi ticari işletme yapmak için yeterlidir.

Devamlılığın bir ölçütten ziyade faaliyet gösterenin niyeti ile ilişkili olması sebebiyle, faaliyetlerin bir sebepten ötürü kesintiye uğraması onun ticari işletme vasfını etkilemeyecektir²⁵⁵. Bu kesinti, işletmenin faaliyet gösterme niyetinin varlığı²⁵⁶ devam ettiğini gösteren deliller bulunduğu müddetçe uzun dönemler de devam edebilir.

Ticari işletmenin niteliği gereği yılın belli dönemlerinde faaliyet gösteriyor olması veya kesintilere uğraması da onun devamlı olmadığı anlamına gelmez²⁵⁷. Plaj işletmeleri, sezonluk işler, belli dönemlerde yetişen toprak mahsullerinin satışına ilişkin işletmeler, üniversitenin açık olduğu dönemlerde faaliyet gösteren kafe işletmeleri buna örnek gösterilebilir²⁵⁸. Burada mühim olan, işletmenin, bir sonraki sene veya başkaca dönemde tekrardan faaliyet gösterme niyetinde olmasıdır.

Ticari işletmenin bir diğer unsuru olan bağımsızlık, ticari işletmenin kendi kendine, başka bir yerden talimat almaksızın, kendi iradesiyle faaliyet gösterebilmesi, karar alabilmesi ve işlemler yapabilmesini ifade etmektedir²⁵⁹. Bu bağımsızlığın hem ticari işletme hem de işletmenin sahibi bakımından mevcudiyeti gerekir²⁶⁰.

Bağımsızlık gerek iç ilişkide gerekse dış ilişkide kendini göstermelidir²⁶¹. Bu husus özellikle şubeler yönünden kendini göstermektedir. Bir merkeze bağlı olan

²⁵³ Daimilik, faaliyetin belirsiz süreli ve kesintisiz olarak faaliyet göstermesidir. **KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 150; **İMREGÜN**, s. 8; **KARAYALÇIN**, s. 86.

²⁵⁴ **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 46.

²⁵⁵ **ARKAN**, s. 31; **İMREGÜN**, s. 8; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 96; **DEMİRKAPI**, s. 394; **BAHTİYAR**, s. 24; **KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 150; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 20.

²⁵⁶ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 146.

²⁵⁷ **KARAKILIÇ**, s. 14; **POROY/YASAMAN**, s. 41; **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 47.

²⁵⁸ **İMREGÜN**, s. 8; **KARAKILIÇ**, s. 14; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 55; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 146.

²⁵⁹ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 148.

²⁶⁰ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 99.

²⁶¹ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 99; **DEMİRKAPI**, s. 395.

şubeler, merkez kontrol ve denetiminde faaliyetlerine devam etmeleri sebebiyle bağımsız sayılmamakta ve dolayısıyla ayrı bir ticari işletme olarak değerlendirilmemektedir²⁶². Öte yandan aldığı talimat gereğince iş ve eylemlerde bulunan acente ve tek satıcıların işletmeleri, kendi iş ve eylemlerini bağımsız olarak gerçekleştirmeye devam etmekte olduklarından, diğer unsurları sağladıkları müddetçe ayrı bir ticari işletme olarak kabul edilecektir²⁶³.

Ticari işletmenin son unsuru ise esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşmaktır. Bu unsur, diğer üç unsurun aksine, daha somut bir kıstastır²⁶⁴ ve ticari işletmenin belirleyici unsurudur²⁶⁵. Zira diğer unsurların tespiti, doğrudan somut verileri incelemekten ziyade sübjektif bir değerlendirmeyi içermektedir. Örneğin bir işletmenin gelir sağlamayı hedefleyip hedeflemediği hususu farklı şekilde yorumlanmaya açıktır. Ancak esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşmak, esnaf işletmesi ve ticari işletme arasındaki sınırın kanunen açıkça tespit edilmesi hâlinde, yoruma değil verilere dayalı bir kıstas olarak değerlendirilebilecektir.

Bu unsurun değerlendirilebilmesi için öncelikle esnaf işletmesinin ne olduğunun belirlenmesi gereklidir. Ancak esnaf işletmesinin tanımı TTK'da yapılmamıştır. Öğretide esnaf işletmesi, bir gerçek kişi esnaf tarafından işletilen işletme olarak değerlendirilmektedir²⁶⁶.

Hukukumuzda esnaf, gezici, dükkânda veya sokağın belirli yerlerinde sabit olması fark etmeksizin, ekonomik faaliyeti sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve geliri TTK m. 11/2 uyarınca çıkarılan kararnamede gösterilen sınırı

²⁶² KARAKILIÇ, s. 14; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 20; BAHTİYAR, s. 24; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 99; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 56; ARKAN, s. 31; KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 151.

²⁶³ KARAKILIÇ, s. 15; ARKAN, s. 31; KARAYALÇIN, s. 86; KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 152; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 99. Yazarlar bu durumu “bazı pazarlama metodlarının beraberinde getirdiği ticari bağımlılıklar” olarak ifade etmektedir.

²⁶⁴ DEMİRKAPI, s. 397.

²⁶⁵ DOMANIÇ/ULUSOY, s. 149.

²⁶⁶ DEMİRKAPI, s. 399; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 21.

aşmayan ve sanat veya ticaretle uğraşan kişi olarak tanımlanmaktadır²⁶⁷ (TTK m. 15). Bu bakımdan bir faaliyetin esnaf faaliyeti sayılması için temelde üç unsur sağlaması gereklidir: Ekonomik faaliyetin sermayeden ziyade bedeni çalışmaya dayanması, gelirin belirli sınırları aşmaması ve sanat veya ticaretle uğraşması.

Esnaf sayılmak için aranan bu şartların uygulamada nasıl değerlendirilmesi gerektiği açık değildir. Kanunun tanımı gereğince tüm şartların mutlak olarak mevcut olması gerektiği düşünülse de bu yorum bazı durumlarda kanunun amacına aykırı bir sonuca yol açabilmektedir. Örneğin ekonomik faaliyetinin tamamı sermayesine dayanan ve geliri belirli sınırları aşmayan işletme, faaliyeti bedeni çalışmaya dayanmadığı için ticari işletme mi sayılacaktır? Bu çelişki sebebiyle, esnaf işletmesinin tespitinde ekonomik faaliyetin sermayeden ziyade bedeni çalışmaya dayanması gibi bir kıstasın konulmuş olması da öğretide haklı olarak eleştirilmektedir²⁶⁸. Zira bu ölçütün somut ve objektif olarak değerlendirilmesi çok zordur. Bu bakımdan aslen bu iki şartın değerlendirilmesinde, faaliyetin bedeni çalışma ağırlıklı olması hususunun gelirin düşük olması ile birlikte değerlendirilmesi gereklidir²⁶⁹.

02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 192. maddesi ile yapılan değişiklikten önce esnaf işletmesi için öngörülen sınırın Bakanlar Kurulunca çıkartılacak kararnameler ile gösterileceği belirtilmiştir. İlgili düzenleme sonrasında ise bu belirlemenin Cumhurbaşkanı kararı ile belirleneceği belirtilmiştir (TTK m. 11/2). Bu hususta Cumhurbaşkanı kararı henüz alınmamıştır. Dolayısıyla mevcuden kanunun eski düzenlemesinde yer alan şekli ile çıkartılmış olan Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin bu ayırmada esas alınması gereklidir. Diğer taraftan, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan 2007/12362 sayılı Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar ile

²⁶⁷ TTK madde 15 gerekçesinde esnafın tanımı yapılırken yer verilen unsurların sebebi de izah edilmiştir. Gerekçede, AET/AT'da genel olarak esnafın tanımı yapılırken "meslek" yaklaşımının gözetildiği ifade edilmiştir. Bu bakımdan belirli meslekteki kişiler yanlarında birden fazla kişi çalıştırsalar veyahut gelirleri yüksek olsa dahi tacir olarak kabul edilmemektedir. TTK, esnaflara ilişkin düzenlemelerin "*çok yeni bir tarihte esnaflara ilişkin bir tasarı ile doğrulanması ve pekiştirilmesi dolayısıyla*" aynı bırakmayı tercih etmiştir. Bununla beraber gerekçede, bu gelişmelerin de gözetilmesi gerektiği ifade edilmektedir (TTK m. 15 gerekçesi).

²⁶⁸ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 11.

²⁶⁹ **DEMİRKAPI**, s. 407. Öte yanan öğretide esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dâhil olmanın temel şart olduğu da ileri sürülmüştür. Bkz. **BAHTİYAR**, s. 21.

ilgili ayrımlar yapılmış ise de, yeni TTK'nın yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden beri Bakanlar Kurulu tarafından bu hususta yeni bir düzenleme de yapılmamıştır. 6103 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 10. maddesi'nde Bakanlar Kurulu kararı çıkarılincaya kadar yürürlükteki düzenlemelerin uygulanmasına devam edileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla 2007/12362 sayılı kararname hükümleri, bu konuda bir Cumhurbaşkanı kararı alınincaya dek ticari işletmenin unsurlarının değerlendirilmesi açısından esas alınmaktadır²⁷⁰.

TTK düzenlemesinden başka, esnafın tanımı 5302 Sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nda da yapılmıştır. Buna göre esnaf, “*İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dâhil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedenî çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri*” ifade etmektedir (5302 sayılı Kanun m. 3/a). Görüldüğü üzere 5302 sayılı Kanun'daki tanım TTK'ya göre daha belirleyici bir düzenleme olmuştur. Her iki düzenleme birbiri ile uyumludur. Bu bakımdan 5302 sayılı Kanun'daki düzenlemenin esnaf ve tacir ayrımında ve dolayısıyla esnaf işletmesi ve ticari işletme ayrımında gözetilmesi gerekmektedir.

Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu'nun 2 No'lu Kararı ile esnaf ve sanatkârların meslek kolları belirlenmiştir. Ayrıca bu kollara dâhil olmasına rağmen esnaf olma şartlarını taşımayan veya 6102 sayılı TTK'ya, 5174 Sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'na veya 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'na göre sanayici ve tacir tanımı içinde yer alanların esnaf sayılmayacağı hususu da tekrardan belirtilmiştir (m. 2). Buna karşılık ticari işletmenin varlığı için işletmenin belirlenen iş kollarında faaliyet göstermiyor olması gereklidir²⁷¹. Ancak belirlenen meslek kolları dışında kalmak tek başına ticari işletme sayılmak için yeterli değildir. Ayrıca belirtilmelidir ki, gelir amacıyla faaliyet gösterilmesine rağmen bilimsel ve kültürel nitelik gösteren meslek

²⁷⁰ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 96.

²⁷¹ DOMANIÇ/ULUSOY, s. 153.

grupları (mimarlık, hekimlik, avukatlık, mali müşavirlik gibi) esnaf işletmesi-ticari işletme ayrımının dışında bir kol sayılmaktadır²⁷². Ancak serbest meslek faaliyetlerinin birden fazla serbest meslek erbabı tarafından bir ticari işletme çatısı altında gerçekleştirilmesi hâli istisnadır²⁷³.

Kanuni tanıma göre esnaf olmanın diğer bir unsuru, vergi yükümlülüğü bakımından değerlendirilmiştir. Bu unsura göre, esnaf sayılmak için ya basit usulde vergilendirilmek ya işletme hesabı esasına göre deftere tabi olmak ya da vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi olmak gerekmektedir. Benzer bir düzenleme, TTK m. 11/2 yollaması ile Bakanlar Kurulu tarafından alınmış 2007/12362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar'ın 1/a maddesinde de belirtilmiş durumdadır. TTK'nın mevcut düzenlemesi Bakanlar Kurulu'nca alınacak kararnameyi esas almasından ötürü, ticari işletmenin koşulları bakımından esas alınması gereken düzenleme bu olacaktır.

İlgili kararname gereğince işletme hesabına göre deftere tabi olanların esnaf sayılabilmesi için 213 sayılı VUK'un ilgili maddelerinde yer alan sınırları aşmamaları gereklidir²⁷⁴.

*“213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 177. maddesinin birinci fıkrasının 1 ve 3 numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, 2 numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamını aşmayanların esnaf ve sanatkâr sayılmaları”*²⁷⁵ öngörülmüştür. Bu sebeple esnaf ve tacir ayrımında gözetilmesi gereken diğer unsur VUK'un ilgili hükümlerindeki parasal sınırlara göre belirlenecektir:

1. *Satın aldıkları malları olduğu gibi veya işledikten sonra satan ve yıllık alımlarının tutarı 7.200.000.000 (300.000 TL) lirayı veya satışlarının tutarı 8.640.000.000 (420.000 TL) lirayı aşanlar;*

²⁷² BAHTİYAR, s. 21; KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 157.

²⁷³ DOMANIÇ/ULUSOY, s. 150; KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 157.

²⁷⁴ 2007/12362 sayılı Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar m. 1/a.

²⁷⁵ Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar, Karar Sayısı: 2007/12362, Kabul Tarihi: 18.06.2007, Resmi Gazete Yayımlanma Tarihi: 21.07.2007, Sayı: 26589. Öğretide bu kararnamedeki maddelerin yazılış ediliş tarzı da eleştirilmektedir. BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 14.

2. *Birinci bentte yazılı olanların dışındaki işlerle uğraşıp da bir yıl içinde elde ettikleri gayri safi iş hasılatı 3.600.000.000 (150.000 TL) lirayı aşanlar;*
3. *1 ve 2 numaralı bentlerde yazılı, işlerin birlikte yapılması hâlinde 2 numaralı bentte yazılı iş hasılatının beş katı ile yıllık satış tutarının toplamı 7.200.000.000 (300.000 TL) lirayı aşanlar birinci sınıf tüccar sayılmaktadır (VUK m. 177).*

Belirtilmelidir ki, bu düzenlemelerdeki parasal limitler güncellenmekte olup esnaf işletmesi değerlendirilmesinde güncel değerlerin gözetilmesi gereklidir²⁷⁶. Dolayısıyla bu parasal değerleri aşan kişilerin işletmeleri, diğer şartları da sağlamaları hâlinde ticari işletme olarak kabul edileceklerinden, ticari faiz hükümlerine tabi olacaklardır. Öte yandan öğretide basit usulde vergilendirilenler ve gelir vergisinden muaf olanların gelirleri düşük olduğundan başka koşul olmaksızın esnaf sayılacağı, bunların işletmelerinin de esnaf işletmesi olacağı ifade edilmektedir²⁷⁷:

Görüldüğü üzere, bir işin ticari iş olarak değerlendirilebilmesi için esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşmak gerekmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak, esnaflar ticari işlerde faize ilişkin hükümlere tabi değildir. Öte yandan kanunda belirtilen hâllerde esnaflar da tacirlere uygulanan hükümlere tabi olabilmektedir. Örneğin tacirlere özgü olan TTK m. 20 ve 53. ile TMK m. 950/1 esnaflara da uygulanmaktadır (TTK m. 15/1). Yine, 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu hükümleri gereğince esnaf işletmeleri üzerinde rehin hakkı kurulması da mümkündür²⁷⁸.

İlgili düzenlemelerle esnaflara ücret isteme hakkının tanınmasının yanı sıra, tacirlere özgü bir faiz düzenlemesine yer verilmiştir. Hüküm gereğince tacir, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanır (TTK m. 20). Dolayısıyla esnaflara başkaca bir koşul aranmaksızın ödeme tarihinden itibaren faiz talep etme hakkı tanınmıştır.

²⁷⁶ KAYAR, Ticari İşletme, s. 52.

²⁷⁷ ARKAN, s. 29; KENDİGELEN/ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN, s. 157; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 56.

²⁷⁸ NOMER ERTAN/ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 353.

D. Ticari İş Karinesi

TTK düzenlemesinde, ticari işlerin bu Kanun'da düzenlenen işler ve ticari işletmeyi ilgilendiren işler ile sınırlandırıldığı görülmektedir (TTK m. 3). Ancak kanun koyucu, TTK'yı, yalnızca ticari işletmeyi temel alarak düzenlememiş, karma bir sistem benimsemiştir. Zira her ne kadar ticari işin tanımında yer verilmemiş olsa da, tacirler bakımından ticari iş karinesi düzenlemesine de yer verilmiştir²⁷⁹. Bu bakımdan tacirin borçlarının ticari olması asıldır (TTK m. 19/1). Diğer taraftan kanunun yalnızca bir karine kabul ettiğini belirtmek istemekteyiz. Bu sebeple, kişinin tacir olduğunu ispat yükümlülüğü bakımından bir fark olmamakla birlikte, kişinin tacir olduğu ispatlanır ise borcun ticari olduğu asıl sayılacak, ticari olmadığının ispat yükü tacire ait olacaktır²⁸⁰.

İlgili madde borcun kaynağı hakkında bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla tacirin gerçekleştirdiği her tür işlem de kural olarak ticari iş sayılmaktadır²⁸¹. Başka bir deyişle borcun haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya sözleşmeden kaynaklanması sonucu değiştirmemektedir²⁸². Doğal olarak, tacirin iş ve eylemlerinden doğan faiz de ticari işlerde faiz hükümlerine tabi olacaktır. Bu sebeple ticari iş karinesinin hangi şartlarda oluştuğunun tespiti büyük önem arz etmektedir.

Ticari iş karinesi, tacirin borçlarının ticari olmasının asıl olduğunu kabul eden kanun maddesinden doğmaktadır (TTK m. 19/1). Ticari iş karinesinden bahsedebilmek için öncelikle tacirin mevcudiyeti gereklidir. Bu bakımdan, kısaca tacir sayılmanın unsurları izah edilecektir. Bir ticari işletmeyi, kısmen veya tamamen kendi adına işleten kişiye tacir denmektedir (TTK m. 12/1). Kanun tanımı gereği, tacir olmanın iki temel

²⁷⁹ *Arkan*, ticari iş karinesinin eski TTK'dan alındığını, yeni TTK ile ticari işletme sistemini benimsemiş olan kanun koyucunun "ticari işletmenin borçlarının ticari iş olması" şeklindeki bir karine yerine tacirin esas alınmasının ticari işletme sistemine ters düştüğünü ve gereksiz olduğunu ifade etmektedir. **ARKAN**, s. 70.

²⁸⁰ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 218.

²⁸¹ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 64; **ARKAN**, s. 69.

²⁸² **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 218; *Ayhan/Çağlar*, bu karinenin iki işlevi olduğundan bahsetmektedir. Karinenin ilk işlevi, ticari işleri düzenleyen TTK m. 3'ün bir tamamlayıcısı olması, ikinci olarak ise bağımsız bir ticari iş kriteri oluşturması yönünden kurucu bir işlevi üstlenmesidir. **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 19.

unsuru olduğunu görmekteyiz: Ticari işletmenin mevcudiyeti ve bu ticari işletmeyi kısmen veya tamamen kendi adına işletmek.

1. Bir Ticari İşletmenin Mevcudiyeti

Ticari iş karinesinde öncelikle ticari işletmenin mevcut olup olmadığı değerlendirilecektir. Zira ticari işletmenin mevcut olduğundan bahsedebilmek için öncelikle yukarıda açıklanan şartları taşıyan bir işletmenin mevcudiyeti gereklidir²⁸³. Bir ticari işletme açmış gibi, kendi adına ya da başka bir adi şirket adına veya niteliği ne olursa olsun aslen hukuken var sayılmayan başkaca bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimseler de iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu tutulmuştur (TTK m. 12/3).

Öğretide TTK m. 12/3 düzenlemesi ile dürüstlük kuralı gereğince yaratılan bu dış görünüme bir sonuç bağlanmış olduğu ifade edilmektedir²⁸⁴. Bu yolla iyiniyetli kişilerin aslen mevcut olmayan “*hayali*”²⁸⁵ bir tacire karşı korunması amaçlanmıştır. Elbette bu sonuçlar, kanun yalnızca iyiniyetli üçüncü kişilerden bahsetmiş bulunduğundan, kötüniyetle hareket eden kişiler yönünden uygulama alanı bulmayacaktır. Öte yandan bu hükümle tacir gibi “sorumluluk” esas alındığından, kişi yalnızca tacirlerin tabi olduğu daha ağır külfetlere katlanacak, tacirlere tanınan nimetlerden ise faydalanamayacaktır²⁸⁶.

2. Bir Ticari İşletmeyi Kısmen de Olsa Kendi Adına İşletmek

Tacir sayılmanın diğer bir şartı da ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işletmektir. Burada önemli olan ilk husus kişinin ticari işletmeyi işletmeye başlamış olmasının gerekmesidir²⁸⁷. Öğretide bir görüş²⁸⁸, ticari işletmeyi kuran işlemler ve

²⁸³ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 79; ARKAN, s. 122; POROY/YASAMAN, s. 149.

²⁸⁴ ARKAN, s. 122; KARAKILIÇ, s. 48.

²⁸⁵ ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 100.

²⁸⁶ MİMAROĞLU, s. 170; NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 261; KARAYALÇIN, s. 114; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 80; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 100; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 78; ARKAN, s. 122; İMREGÜN, s. 34; DOMANIÇ/ULUSOY, s. 195; BERZEK, s. 41.

²⁸⁷ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 78.

işletilmesini kolaylaştıran işlemlere başlanmış olmasını, ticari işletmenin işletiliyor olması için yeterli görmektedir. Öğretide diğer bir görüş²⁸⁹ ise bu durumu yeterli görmemekte, ticari işletmenin müşterilere hizmet vermeye başlamasını da işletmenin işletilmesi bakımından bir ölçüt olarak değerlendirmektedir.

Bazı istisnai hâllerde işletme henüz faaliyete başlamamış olsa dahi kişi tacir sayılabilmektedir. Bu istisnalardan ilki, kişinin ticari işletme açtığını herhangi bir ilan aracılığıyla halka bildirilmiş olmasıdır (TTK m. 12/2). Bu ilan araçları, Kanun'da sirküler, gazete, radyo, televizyon olarak örneklendirilmiştir. Ancak başka yollarla da olması mümkündür. Kanun gereği bu durumda da kişi tacir sayılmaktadır. Bu sebeple kişi, tacir olmanın tüm nimetlerinden faydalanacak ve külfetlerine katlanacaktır²⁹⁰. Görüldüğü üzere tacir sıfatı bakımından, tescil yalnızca açıklayıcı etki doğurmaktadır, kurucu bir etkisi yoktur²⁹¹. *Poroy/Yasaman* bu maddenin uygulanması için ticari işletmenin var olması gerektiğini, kanun maddesinin yalnızca faaliyete başlama yönünden değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmekte ve bu sebeple ortada bir ticari işletme yoksa ancak TTK m. 12/3 gereğince kişinin tacir gibi sorumlu olacağını, ancak tacir sayılmayacağını belirtmektedir²⁹². Biz de bu görüşe katılmaktayız.

İstisnalardan ikincisi, kurmuş olduğu ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmiş ve bu durumu ilan ettirmiş kimselerdir (TTK m. 12/2). Bu işletmenin varlığı yeterlidir, henüz faaliyete başlamamış olması kişinin tacir sayılmasını engellemeyecek, dolayısıyla işletmesi ile ilgili işlemler ticari iş sayılacaktır (TTK m. 12/2). Bu durumda kişi, ilan yapıldığı günden itibaren tacir sayılacaktır.

Önemli olan diğer bir husus, ticari işletmeyi kısmen de olsa kişinin kendi namına işletiyor olması zorunluluğudur (TTK m. 12). Başkası adına ticari işletmeyi işletenler tacir sayılmamaktadır²⁹³. Böyle bir durumda, kişinin kendisi işletmese dahi, kendisi

²⁸⁸ ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 100; POROY/YASAMAN, s. 150; KARAYALÇIN, s. 114.

²⁸⁹ KARAKILIÇ, s. 45; NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 259.

²⁹⁰ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 80; İMREGÜN, s. 32; DOMANIÇ/ULUSOY, s. 194; KARAKILIÇ, s. 47; NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 260.

²⁹¹ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 81.

²⁹² POROY/YASAMAN, s. 149. Aksi yönde bkz. DOMANIÇ/ULUSOY, s. 194.

²⁹³ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 79; KARAKILIÇ, s. 46; POROY/YASAMAN, s. 151; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 81.

adına işleten birisinin mevcudiyeti sebebiyle, adına ticari işletme işletilen kişi tacir sayılmaktadır²⁹⁴.

Diğer taraftan ticari işletmenin yalnızca o kişi tarafından işletilmesi şart kılınmamıştır. Kanunda “kısmen de olsa” bir ticari işletmeyi kendi adına işleten kişinin tacir olacağı belirtilmiştir (TTK m. 12/1). Dolayısıyla, ticari işletmeyi birden fazla kişinin işletmesi hâlinde her biri kısmen işletmekte olduğundan ayrı ayrı tacir sayılacaklardır²⁹⁵.

Ticaret şirketleri bakımından ise durum farklıdır. Zira ticaret şirketlerinin kendilerine has tüzel kişilikleri mevcuttur. Dolayısıyla tek ortaklı dahi olsa şirketle ilgili iş ve işlemler şirketin tüzel kişiliği adına gerçekleştirilmektedir²⁹⁶. Bu sebeple ticaret şirketlerinin yöneticileri, kurucuları, ortakları tacir sayılmaz²⁹⁷.

3. Karinenin İstisnaları

Tacirlerin borçlarının ticari olduğuna ilişkin karinenin bir takım istisnaları mevcuttur. Kanunun düzenlemiş olduğu bu istisnaların dar yorumlanması gereklidir²⁹⁸. Bu istisnalardan ilki gerçek kişi tacirin işlemi yaptığı esnada bu işlemin ticari işletmesiyle ilgisi olmadığını diğer tarafa açıkça bildirmesi durumudur (TTK m. 19/1). Bu durumda borç adi borç sayılacaktır. Borcun adi borç sayılabilmesi için tacirin ispat etmesi gereken tek husus, bu bildirimi yaptığı hususudur²⁹⁹. Bildirim işlem gerçekleştikten sonra yapılmış ise karinenin aksini ispat yalnızca durumun ticari iş

²⁹⁴ **NOMER ERTAN/ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 259; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 81; **ARKAN**, s. 123. Aynı durum yasal veya iradi tüm temsilciler, veliler ve vasiler için de geçerlidir. **İMREGÜN**, s. 31.

²⁹⁵ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 80; **ARKAN**, s. 123. Diğer taraftan, öğretilde bir görüş, “kısmen” ifadesinin bir anlam ifade etmediğini, zira adi şirketlerde de ortakların her biri hem tümüyle kendi adına hem de diğer ortaklar adına işletmekte olduğunu, dolayısıyla ortada bir kısmiliğin mevcut olmadığını belirtmektedir. Bkz. **İMREGÜN**, s. 31.

²⁹⁶ **ARKAN**, s. 124.

²⁹⁷ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 84.

²⁹⁸ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54.

²⁹⁹ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 219.

sayılmaya elverişli olmaması hâlinde mümkündür³⁰⁰. Bununla birlikte gerçek kişi tacirin gerçeğe aykırı bir beyanda bulunmuş olması durumuna karşın karşı tarafa ispat hakkı da tanınması gereklidir³⁰¹.

Kanunun öngördüğü ikinci istisna işin ticari iş sayılmasının duruma elverişli olmamasıdır (TTK m. 19/1). Bu durum herkes tarafından açıkça anlaşılabilecek hususlardır. Dolayısıyla bu durumlarda tacirin karşı tarafa işin ticari olmadığını bildirmesine de gerek bulunmamaktadır³⁰². Tacirin nişanlanması, evlenmesi³⁰³ ve boşanması³⁰⁴, tacirin açıkça kendi faaliyet alanı dışında bir eşya satın alması³⁰⁵, tacirin oturmak için ev kiralaması³⁰⁶ gibi durumlar buna örnek gösterilebilir.

Kanun'un 19. maddesinde öngörülmüş olan bu istisnalar yalnızca gerçek kişi tacirler bakımından uygulama alanı bulabilmektedir (TTK m. 19). Bu sebeple tüzel kişi tacirler bu istisnalardan faydalanamamaktadır³⁰⁷. Ancak öğretilde bir görüşe göre, tüzel kişi tacirlerin borçlarının mutlak olarak ticari iş olduğunun kabulü doğru değildir³⁰⁸. Tüzel kişi tacirin borcunun değerlendirmesi yapılırken TTK'nın yanı sıra 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un da gözetilmesi gereklidir. Nitekim TKHK'ya göre tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek

³⁰⁰ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 219. Yazarlar, bu maddenin dar yorumlanmaması gerektiği, örneğin haksız fiilde, fiilin gerçekleştiği esnada bu bildirimin yapılması mümkün olmadığından, olaydan kısa süre sonra yapılacak bildirimin de geçerli sayılması gerektiği görüşündedir.

³⁰¹ **BAHTİYAR**, s. 54; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 20.

³⁰² **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54.

³⁰³ **İMREGÜN**, s. 19; **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 95.

³⁰⁴ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54; **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 94.

³⁰⁵ **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 80; **ARKAN**, s. 70; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54; **BAHTİYAR**, s. 54; **KARAKILIÇ**, s. 29.

³⁰⁶ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 20.

³⁰⁷ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 53; **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 93.

³⁰⁸ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 20. Aynı yönde *İmregün*, tüzel kişi tacirlerin işlerinin mutlak olarak ticari olduğu kabul edilirken, bu durumu “abartmamak” gerektiğini ifade etmektedir. Örnek olarak, ticari işlemlerde bulunduğu için tüzel kişi tacir sayılan derneklerin hayır amaçlı yaptığı işlemleri vermektedir. **İMREGÜN**, s. 19. Aynı yönde *Domaniç/Ulusoy*, tek faaliyet alanı ticari olmayan adi dernek, vakıf ve tesisler için bu hükmün sakıncalı olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple bu durumda işin ticari işletmeleriyle ilgili olmadığını ispat hakkının tanınması gerektiği görüşündedir. **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 219.

veya tüzel kişiyi ifade etmektedir (TKHK m. 3/1). TKHK tüzel kişilerin de tüketici olabileceğini kabul etmiş bulunduğundan, böyle bir durumun gerçekleşmesi hâlinde tüketici sayılan tüzel kişinin borcunun TTK gereğince mutlak olarak ticari iş sayılması mümkün olmamalıdır³⁰⁹. Zira bu görüşe göre işin ticari olma niteliği, işlemde tüketicinin varlığı hâlinde sona ermektedir³¹⁰. Yine öğretide³¹¹, tüzel kişi kabul edilen özel hukuk hükümlerince yönetilmek üzere kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar bakımından da aynı şekilde değerlendirme yapılması gerektiği ve bu kurum ve kuruluşların eylem ve işlemlerinin kamu hizmetine yönelik olması hâlinde borçlarının ticari iş olmayacağı ifade edilmektedir. Bu görüş, kanun düzenlemesinin yalnızca ticaret şirketleri bakımından mutlak bir ticari iş sahası öngördüğünü belirtmektedir³¹². Ancak öğretideki aksi bir görüşe göre³¹³ bu düzenlemenin tüzel kişi tacirler bakımından bir istisnası bulunmamaktadır, dolayısıyla tüzel kişi tacirlerin tüm işlemleri ticari iş olacaktır. Biz de tüzel kişi tacirlerin adi iş sahasının bulunmadığı görüşüne iştirak etmekteyiz.

E. Tek Taraf İçin Ticari Sayılan İşlerin Durumu

Taraflardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, Kanunda aksine hüküm bulunmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılmaktadır (TTK m. 19/2). Öğretide bu durum, ticari işler bakımından bir “yayma kriteri” olarak ifade edilmektedir³¹⁴. Bu hükmün uygulanabilmesi için öncelikle taraflar arasındaki ilişkinin sözleşmeden

³⁰⁹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 21; GÖKTÜRK, s. 41.

³¹⁰ GÖKTÜRK, s. 41.

³¹¹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 22.

³¹² AYHAN/ÇAĞLAR, s. 21.

³¹³ NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 270; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 79; ARKAN, s. 70; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 53.

³¹⁴ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 22; DİNÇ, Serhan: *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari İş Kavramı*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVIII(3-4), 173-191, 2014, (Ticari İş), s. 187.

doğması gereklidir³¹⁵. Dolayısıyla borcun haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğması hâlinde bu hükmün uygulanması mümkün değildir³¹⁶.

Bu kapsamda sözleşmenin karşı tarafı tacir olmasa veya olsa dahi yaptığı işlem ticari işletmesiyle ilgili olmasa da iş ticari iştir³¹⁷. *Ülgen* bu düzenlemeyi tacir olmayan işlem tarafının da ticari işe bağlanan sonuçlara tabi olmasına sebep olduğu gerekçesiyle eleştirmektedir³¹⁸. Bu husus tacir olmayan tarafı özellikle ticari işlere uygulanan faiz oranlarının uygulanmasında etkilemektedir. Zira tacirle iş yapan ancak tacir sıfatını haiz olmayan kişiler de, ticari işlere uygulanan oranda faiz ödemekle yükümlü olacaktır³¹⁹.

Öte yandan TTK'nın bazı hükümlerinin uygulanabilmesi için her iki tarafın da tacir olması şartı getirilmiştir. Bileşik faizi mümkün kılan TTK m. 8/2, ticari defterlerin delil olması için her iki tarafın da ticari defterlerinin uyumlu olmasını öngören HMK m. 222/3 ve mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin TTK m. 1530/2 vd. bu hükümlere örnek gösterilebilir. Dolayısıyla iş, TTK m. 19 gereğince ticari iş sayılsa dahi, her iki taraf da tacir veya ticari işletme olmadıkça bu hükümlerin uygulanması mümkün olmayacaktır.

³¹⁵ **GÖZÜTOK**, s. 38; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54; **İMREGÜN**, s. 19; **DİNÇ**, Ticari İş, s. 186.

³¹⁶ **İMREGÜN**, s. 19; **ARKAN**, s. 71; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 22; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 54; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 66; **KARAKILIÇ**, s. 29; **DİNÇ**, Ticari İş, s. 186; **GÖZÜTOK**, s. 38.

³¹⁷ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 220.

³¹⁸ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 65.

³¹⁹ **BOZER**, Ali: *Ticari İşlere İlişkin Faiz Hükümlerine Toplu Bir Bakış*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2(3), s. 362-370, 1964, s. 364.

II. TİCARİ İŞLERDE FAİZİN ÖZELLİKLERİ

A. Faiz Oranı Serbestisi

1. Adi İşlerde Faiz Oranı Serbestisinin Sınırlılığı

Gerek ticari işler gerekse ticari olmayan işler bakımından taraflar faiz oranını serbestçe belirleyebilmektedir. Böyle bir belirlemenin yapılmamış olması hâlinde kanuni faiz hükümleri gereğince kanuni oranlar uygulanmaktadır. Ancak ticari işlerde faizin aksine, adi işlerde tarafların faiz oranını belirlemede mutlak bir serbestisi bulunmamaktadır. TBK’da tarafların sözleşme ile kararlaştıracakları faiz oranlarına bir üst sınır getirilmiştir (m. 88/2, m. 120/2). Bu sınırlar, madde gerekçelerinde belirtildiği üzere, borçluların korunması için getirilmiştir³²⁰.

Adi işler bakımından akdi anapara faizi, tarafların açıkça anlaşması hâlinde doğabilir³²¹. Taraflarca anapara faizi ödeneceği kararlaştırılmış ancak oranı belirlenmemişse TBK m. 88/1 gereği kanuni oranlar uygulanır. Dolayısıyla kanuni oranlara ilişkin düzenlemeler emredici değil, yedek hukuk kurallarıdır³²². Bu bakımdan kanunun öngördüğü oranların uygulanabilir olması için anapara faizi konusunda anlaşmakla birlikte tarafların faiz oranını belirlememiş olmaları veyahut anapara faizinin kanun gereği kendiliğinden doğması gerekmektedir.

Adi işlerde faiz oranı serbestisi TBK’da sınırlandırılmıştır. Bu sınır, tarafların anapara faizi konusunda bir belirleme yapmaları hâlinde söz konusudur³²³. İlgili hüküm gereğince sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık faiz oranı, ilgili mevzuat hükümlerince

³²⁰ “Bu emredici hükümle, uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında, borçluların korunması amaçlanmıştır.” TBK m. 88 gerekçesi. “Bu emredici hükümle, temerrüde düşmüş olsa bile, Anayasanın 2 inci maddesinde ifadesini bulan sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında, borçluların korunmaları amaçlanmıştır.” TTK m. 120 gerekçesi.

³²¹ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 371.

³²² AYDOĞDU, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz ile İlgili Düzenlemeler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), s. 85-136, 2010, s. 92.

³²³ POROY/YASAMAN, s. 111.

belirlenen yıllık faiz oranının yüzde elli fazlasını aşamaz (TBK m. 88/2). Düzenlemede bahsedilen faizin anapara faizi mi temerrüt faizi mi olduğu hususunda bir açıklama yer almıyor ise de öğretide haklı olarak belirtildiği üzere temerrüt faizi bakımından TBK’da ayrıca bir düzenleme mevcut olduğundan (TBK m. 120) , TBK m. 88 hükmü anapara faizini düzenlemektedir³²⁴.

Faiz oranlarını düzenleyen 3095 sayılı Kanun gereğince sözleşme ile faiz oranının belirlenmediği hâllerde kanuni faiz oranı %9 olarak belirlenmiştir (m. 1/1). Dolayısıyla mevcut hâliyle adi işler bakımından anapara faiz oranı %13,5’i aşamayacaktır³²⁵.

Benzer şekilde adi işlerde temerrüt faizi bakımından da tarafların sözleşme serbestisi sınırlandırılmış durumdadır. Madde gerekçesinde, anapara faizi ile ilgili düzenlemeye benzer şekilde, borçluların korunmasının amaçlandığı belirtilmiştir³²⁶. Anapara faizinin aksine, temerrüt faizi kanun gereği taraflarca iradi bir anlaşma olmasa dahi temerrüt ile birlikte kendiliğinden doğmaktadır. Dolayısıyla temerrüt faizinde oran belirlenmemiş olsa dahi kanunda yazılı oranlar uygulanacak, ancak tarafların yapmış olduğu bir anlaşma var ise bu anlaşmadaki tutar kanunda belirtilen sınırları aşamayacaktır.

Uygulanacak yıllık temerrüt faiz oranının kararlaştırılmadığı hâllerde, bu oranın faiz borcunun doğduğu tarihteki mevzuat hükümlerine göre belirleneceği düzenlenmiştir (TBK m. 120/1). Bu bakımdan 3095 sayılı Kanun’un 1. maddesi temerrüt faizi bakımından da geçerlidir. Mevcut hâliyle, temerrüt faiz oranı da taraflarca kararlaştırılmamışsa %9 olarak uygulanmaktadır. Öte yandan ticari işlerde faizin aksine, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, borcun doğduğu tarihteki mevzuat hükümlerinde belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz (TBK m. 120/2). Dolayısıyla adi işler bakımından temerrüt faiz oranının üst sınırı %18 olmaktadır. Taraflarca daha yüksek bir oranın belirlenmesi durumunda, kanuni

³²⁴ **AYDOĞDU**, s. 92; **POROY/YASAMAN**, s. 111.

³²⁵ **POROY/YASAMAN**, s. 112.

³²⁶ “Bu emredici hükümle, temerrüde düşmüş olsa bile, Anayasanın 2 nci maddesinde ifadesini bulan sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak, uygulamada örnekleri sıkça görülen olağanüstü faiz oranları karşısında, borçluların korunması amaçlanmıştır.” TBK m. 120 gerekçesi.

düzenlemeyi aşan miktarlar geçersiz olacak ve faiz azami sınır olan %18 oranı üzerinden hesaplanacaktır³²⁷.

Diğer taraftan akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamış ve yıllık akdi faiz oranı da yürürlükteki mevzuattaki kanuni faiz oranından fazla ise temerrüt faizi oranı hakkında da akdi faiz oranının geçerli olacağı kabul edilmiştir (TBK m. 120/3).

Kanunun bu düzenlemeleri emredici niteliktedir³²⁸. Bu sebeple adi işler bakımından, ilgili oranları aşan miktarda bir oranın belirlenmiş olması hâlinde, kanuni oranı aşan kısımlar kısmen geçersiz olacaktır³²⁹.

2. Adi İşlere Uygulanan Sınırların Ticari İşlere de Uygulanıp Uygulanmayacağı

Öğretide bir görüş³³⁰, adi işler bakımından oran serbestisinin sınırlarına ilişkin TBK m. 88 ve 120 hükümlerinin, ticari işler bakımından da uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Zira TBK m. 120 hükmünün gerekçesinde, “borçluların korunmasının amaçlandığı” ifade edilmektedir. Keza TBK’da, belirlenmiş olan oran serbestisi sınırları bakımından ticari veya adi işlere yönelik bir ayırım yapılmış da değildir. Diğer yandan, özellikle kriz dönemlerinde, taraflarca kararlaştırılan fahiş faiz oranlarının tacirleri iflasa sürüklediğinin de gözetilmesi gereklidir. Dolayısıyla tacirlerin de kanuni bir korumaya ihtiyaç duyduğu açıktır. Bu görüşün kabulü hâlinde, adi işlere uygulanan sınırlar ticari işlere de uygulanacağından, ticari işlerde anapara faizi oranı kanuni faiz oranının %50’sini, temerrüt faiz oranı ise %100’ünü aşamayacaktır.

Öte yandan, bizim de katıldığımız öğretideki hâkim görüşe göre³³¹, ticari işler bakımından, TBK’da öngörülen faiz oranı serbestisine ilişkin sınırların uygulanması

³²⁷ BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Borçlar Hukuku, s. 158.

³²⁸ AYDOĞDU, s. 93.

³²⁹ AYDOĞDU, s. 121; YÜCESOY YILMAZ, s. 313.

³³⁰ KARMIŞ, Enver: Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku, Ankara, 2017, s. 207; AYDOĞDU/AYAN, s. 232. Kitabın yazarlarından Aydoğdu oran serbestisi sınırlamalarının ticari işlere uygulanması gerektiği kanaatindeyken Ayan, aksi yönde, ticari işlerde oranın serbestçe belirlenebileceğini ifade etmektedir. AYDOĞDU/AYAN, s. 237.

³³¹ DEMİR, Şamil: *Türk Borçlar Kanunu'nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar*, Ankara Barosu Dergisi(4), 209-234, 2012, s. 223; YÜCESOY YILMAZ, s. 318; ORBAY

doğru değildir. Zira TTK açıkça, ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceğini hükme bağlamıştır (TTK m. 8/1). Ancak buna ilişkin olarak da tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin istisna tutulduğu belirtilmiştir (TTK m. 8/3). Dolayısıyla bir tarafı tüketici olan işlemler dışında TTK, ticari işler bakımından sözleşme serbestisi öngörmüş durumdadır³³². TTK'nın faize ilişkin düzenlemeleri de TBK'nın hükümlerine kıyasen daha özel düzenlemelerdir³³³. Dolayısıyla TTK'da aksi yönde maddeler bulunurken, genel hükümlerde yer alan düzenlemelerin ticari işlere uygulanması mümkün değildir. Diğer taraftan, öğretildeki aksi görüş TBK'nın borçluların korunması gerektiğine ilişkin gerekçesini dayanak göstermekte ise de tacirlerin basiretli davranma yükümlülüğünün karşısında, sözleşme serbestisine kanuni bir sınırın getirilmesi ihtiyacının tacirler için bulunmadığının kabulü gerekmektedir³³⁴. Aynı şekilde, aşağıda belirteceğimiz üzere, tacirler örneğin aşırı yararlanma durumunun söz konusu olduğu durumlarda hâkimden faiz oranının indirilmesini isteme hakkına da sahiptir³³⁵. Dolayısıyla ekonomik kriz sebebiyle fahiş bir faiz oranını kabul etme zorunluluğunda kalmış olan bir tacir, kanun tarafından gerekli korumaları diğer genel hükümlerden sağlamaktadır. TTK'nın açık hükmü gözetildiğinde, biz de ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirlenebileceği

ORTAÇ, s. 120; **AYAN**, Serkan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(0), s. 717-793, 2010, s. 779; **EREN**, s. 525; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Borçlar Hukuku, s. 158; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 372; **İMREGÜN**, s. 21; **POROY/YASAMAN**, s. 112; **ARKAN**, s. 83; **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 91; **YAĞCI**, Kürşad: Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXI(2), s. 421-438, 2013, (Faiz), s. 432; **BERZEK**, s. 27; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 94; **DEYNEKLİ/KISA**, s. 46. Yargıtay 6. HD, T. 27.09.2021, E. 2021/1617, K. 2021/396, Yargıtay 11. HD, 16.03.2021 T. 2020/5441 E. 2021/2467 K. (Erişim Tarihi: 26.01.2022); Yargıtay HGK, T. 15.05.2015, E. 2013/2249, K. 2015/1362, Yargıtay 6. HD, T. 27.09.2021, E. 2021/1617, K. 2021/396. (Erişim Tarihi: 22.11.2021), Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr.

³³² **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 91.

³³³ **ARKAN**, s. 83; **YAĞCI**, Faiz, s. 432; **POROY/YASAMAN**, s. 112.

³³⁴ **ARKAN**, s. 83; **YAĞCI**, Faiz, s. 434; **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 92.

³³⁵ **İMREGÜN**, s. 21; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 373; **ARKAN**, s. 82; **POROY/YASAMAN**, s. 112; **EVREN**, s. 128.

görüşüne katılmakta olduğumuzdan, aşağıdaki açıklamalarımızı bu kapsamda yapmış bulunmaktayız.

3. Ticari İşlerde Anapara Faizi Bakımından Oran Serbestisi

Ticari işlerde faiz oranının serbestçe belirleneceği kabul edilmiştir (TTK m. 8/1). Bu hüküm gereğince taraflar anapara faiz oranını diledikleri şekilde belirleyebilmektedir. Başka bir deyişle, adi işler bakımından bir sınır arz eden TBK m. 88 ve 120'deki düzenlemeler ticari işler bakımından uygulanmamaktadır³³⁶.

Öğretide bu serbestinin sınırsız olmadığı, tacirin ekonomik varlığı tehlikeye maruz kalıyor ise aşırı yararlanma hükümleri ve ahlak kuralları çerçevesinde hâkimin oranı indirebileceği belirtilmektedir³³⁷. Dolayısıyla serbestinin sınırını bu hakkın suistimal edilmemesi ve emredici hükümlere aykırı olmaması oluşturmaktadır³³⁸. Elbette bu hususun tacirin basiretli davranma yükümlülüğü (TTK m. 18/2) dolayısıyla oldukça sınırlı bir kapsamda ele alınması gerekmektedir³³⁹. Nitekim bu konuda öğretilde bizim de katıldığımız görüşe göre³⁴⁰, ticari işlerde aşırı yararlanmanın hükümlerinin uygulanabilmesi için tacirin düşüncesizliğine veya deneyimsizliğine dayanması mümkün değildir. Dolayısıyla tacir yalnızca “zor durumda kalma” iddiasına dayanabilir³⁴¹.

³³⁶ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 39; ARKAN, s. 83.

³³⁷ ARKAN, s. 82; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 373; DEMİR, s. 222.

³³⁸ ORBAY ORTAÇ, s. 127; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 39.

³³⁹ POROY/YASAMAN, s. 112. Yargıtay da aşırı yararlanmanın mevcudiyetini değerlendirirken tacirin basiretli davranma yükümlülüğüne gözetmektedir. Bkz. Yargıtay 11. HD, T. 23.02.2021, E. 2020/1220, K. 2021/1570, Yargıtay 17. HD, T. 04.11.2020, E. 2019/124, K. 2020/6530, Yargıtay 19. HD, T. 08.07.2020, E. 2019/960, K. 2020/1378, Yargıtay 19. HD, T. 27.09.2018, E. 2016/5556, K. 2018/4591 Sayılı ilamları. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 11.12.2021).

³⁴⁰ HELVACI, Faiz, s. 145; EVREN, s. 128; POROY/YASAMAN, s. 112; ARKAN, s. 82; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 373; KARAYALÇIN, s. 392.

³⁴¹ Tacirin zor durumda kalma hallerine ilişkin değerlendirmelere yer veren içtihatlar mevcuttur. Bkz. Yargıtay 17. HD, T. 16.10.2019, E. 2016/11453, K. 2019/9478, Yargıtay HGK, T. 27.02.2007, E. 2007/63, K. 2007/52, Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.01.2021).

Faiz oranının tayininin taraflardan birine bırakılmış olması hâlinde, sözleşme serbestisinin sınırını TMK m. 2 gereği dürüstlük kuralı çizecektir³⁴². Burada da tacirin basiretli davranma yükümlülüğü (TTK m. 18/2) mevcut olduğundan, oranın dürüstlük kuralı sebebiyle geçersiz olma imkânının sınırlı olması gereklidir.

Taraflardan yalnızca biri için ticari iş sayılan sözleşmeler, TTK m. 19/2 gereğince Kanunda aksi hüküm bulunmadığı müddetçe diğer taraf için de ticari sayılmakta olduğundan, oran serbestisi burada da geçerli olacaktır³⁴³. Tüketicilerin taraf olduğu işler bakımından bu serbestinin uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalı olup bu durumda oran serbestisinin tüketici aleyhine uygulanmaması gereklidir³⁴⁴.

4. Ticari İşlerde Temerrüt Faizi Bakımından Oran Serbestisi

Ticari işlerde, borçlunun temerrüdü hâlinde istenebilecek temerrüt faizi de anapara faizi gibi serbestçe kararlaştırılabilmektedir (TTK m. 8/1). Bu bakımdan adi işlere uygulanan faiz sınırlaması (kanuni faiz oranının %100'ünden fazla olamayacağı) ticari işler bakımından söz konusu değildir.

Ticari işlerde temerrüt faizi oranının serbestçe belirlenmesi kuralının birtakım istisnaları da mevcuttur. Anapara faizinde oran serbestisinde dürüstlük kuralı, kanunun emredici hükümlerine aykırılık oluşturmaması ve hakkın suistimal edilmemesi bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar temerrüt faizi bakımından da geçerlidir. Yine, ticari işlerde aşırı yararlanma hükümlerinin uygulanabilmesi için tacirin düşüncesizlik ve deneyimsizlik iddiasına dayanması bu faiz türü bakımından da mümkün olmayacaktır³⁴⁵.

Diğer yandan 3095 sayılı Kanun, ticari işlerde taraflarca akdi faiz oranının belirlenmiş ancak temerrüt faiz oranının belirlenmemiş olması hâlinde uygulanacak faiz oranına bir asgari sınır çizmiştir. İlgili hüküm gereğince, taraflarca kararlaştırılmış olan

³⁴² ARKAN, s. 82.

³⁴³ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 40-42. *Ayhan/Çağlar* ticari iş niteliğindeki tüketici işlemlerine de faiz oranı serbestisinin uygulanması gerektiği kanaatindedir.

³⁴⁴ ARKAN, s. 82.

³⁴⁵ HELVACI, Faiz, s. 145; EVREN, s. 128; POROY/YASAMAN, s. 112; ARKAN, s. 82; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 373; KARAYALÇIN, s. 392.

akdi anapara faizi oranının kanuni orandan yüksek olması hâlinde, temerrüt faizi, akdi faiz oranından az olamaz (3095 sayılı Kanun m. 2/3).

Bu konudaki diğer bir istisna da ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki sözleşmeleri bakımından öngörülmüştür. Bu hâlde “*gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun sorumlu olmayacağını veya sınırlı bir şekilde sorumlu tutulabileceğini öngören sözleşme hükümleri geçersizdir*” (TTK m. 1530/6). Kanunun bu emredici düzenlemesi gereğince temerrüt faizinin ödenmeyeceğinin kararlaştırılması veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğinin kararlaştırılması hâlinde, taraflar arasında akdi bir oran belirlenmemiş gibi değerlendirilecek ve kanuni faiz oranları uygulanacaktır. Görüldüğü üzere temerrüt faizi bakımından da sözleşme serbestisinin mutlak olduğunu söylemek mümkün değildir.

5. Yabancı Para Borçları Bakımından Oran Serbestisi

3095 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği dönemde, yabancı para borçları bakımından özel bir düzenleme mevcut değildi. Bu sebeple, yabancı para borçlarına da 3095 sayılı Kanun gereği belirlenen kanuni oranlar uygulanmış, dolayısıyla haksız ve fahiş faiz oranları gündeme gelmiştir³⁴⁶. Neticeten, ilgili Kanun’a 4/a maddesi eklenerek bu husus çözüme kavuşturulmuştur.

Yabancı para borçları açısından da kural olarak tarafların oran belirleme serbestisi mevcuttur. Ancak 3095 sayılı Kanun’da yabancı para borçları bakımından faizin belirlenmesine bir alt sınır getirilmiş olup ticari işler bakımından da bu sınır geçerlidir. İlgili hüküm gereğince sözleşmede daha yüksek akdi veya gecikme faizi kararlaştırılmadıkça, yabancı para borcunun faizinde Devlet Bankalarının³⁴⁷ o yabancı

³⁴⁶ BERZEK, s. 29; HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 97; ARKAN, s. 88.

³⁴⁷ Devlet Bankası ifadesinden sermayesinin en az %51’i devlete ait olan veya yönetim kontrolünün en az yarıdan fazlasının devlette olduğu bankaların anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir. BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 386; BİRSEL, Mahmut T. /SEVİ, Ali M.: 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun Madde 4/A Hükümünün Uygulama Alanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(Özel Sayı 2009), s. 1029-1070, 2010, s. 1056. Diğer yandan, Devlet Bankalarında

para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanır (m. 4/a).

Ticari yabancı para borçları bakımından faiz oranının belirlenmesinde ortaya çıkabilecek bir sorun, yabancı para borcunun Türk parası ile ödenmesi durumudur. Yabancı para borçlarına ilişkin sözleşmelerde, taraflarca aynen ödeme veya bu anlama gelecek başka bir ifadeye yer verilmedikçe, alacaklının vade ya da fiili ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteme hakkı bulunmaktadır (TBK m. 99/3). Ancak öğretide de belirtildiği üzere, alacaklının ülke parası ile ödenmesine ilişkin talebi, borcun yabancı para borcu niteliğine etki etmemektedir³⁴⁸. Dolayısıyla 3095 sayılı Kanun'un 4/a maddesi, borç vade veya fiili ödeme tarihindeki rayice göre Türk parasıyla ödenmesi talep edilse dahi uygulanmaya devam edecektir³⁴⁹.

Diğer taraftan, yabancı para borcunun kaynağı olan işin adi ya da ticari iş olması, yabancı para borcunda oran serbestisini de etkileyecek niteliktedir. Yabancı para borcu bir adi işten doğmakta ise, adi işlere uygulanan orana ilişkin serbesti sınırları geçerli olacaktır. Ticari iş sayılmakta ise oran serbestisi gereğince taraflar bir sınırlamaya tabi olmaksızın daha yüksek bir oran belirleyebileceklerdir³⁵⁰.

6. Bir Tarafı Tüketici Olan İşlerde Oran Serbestisinin Uygulanabilirliği Sorunu

Taraflardan biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmelerin diğer taraf için de ticari iş sayılacağına dair hükmün (TTK m. 19/2) bir sonucu olarak, gerek anapara gerek temerrüt faizi bakımından oranının serbestçe kararlaştırılabilmesi imkânı, taraflardan

vadeli mevduat hesabı bulunmayan yabancı para birimleri bakımından uygulamanın nasıl olması gerektiği hususu öğretide tartışmalıdır. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. aşağı §II, IV, B, 4.

³⁴⁸ **ARKAN**, s. 88.

³⁴⁹ **ARKAN**, s. 88. Yargıtay HGK, T. 18.12.2002, E. 2002/12-1058, K. 2002/1064 sayılı ilamında bu şekilde takip tarihine kadar işlemiş temerrüt faizinin de yabancı para olarak hesaplanıp takip tarihindeki kur üzerinden Türk parası olarak talep edilebileceğini belirtmiştir. Öte yandan takip talebi ile birlikte artık Türk parasına çevrilmiş olan alacağa da aynı şekilde yabancı para alacağı üzerinden faiz yürütülebilmesi için takip talebinde alacaklının muhakkak TBK m. 83. gereğince seçimlik hakkını saklı tutması gerektiğini belirtmiştir. Bu hakkı saklı tutmayan alacaklı takip tarihinden sonra Türk parasına göre faiz talep edebilecektir. Aynı yönde Yargıtay HGK, T. 10.04.2013, E. 2012/1072, K. 2013/496. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

³⁵⁰ **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 99.

yalnızca biri için ticari sayılan işler bakımından da uygulama alanı bulabilmektedir³⁵¹. Diğer taraftan bu kuralın uygulanmasında, tüketicinin korunmasına ilişkin hükümler saklı tutulmuştur (TTK m. 8/3). Dolayısıyla tüketicinin taraf olduğu sözleşmeler bakımından oran serbestisinin uygulanabilir olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gereklidir. Zira TTK’da tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulmasına rağmen Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’da faiz konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Dolayısıyla tüketicilerle yapılan sözleşmeler bakımından hangi hükümlerin uygulanacağı konusunda tereddütler oluşmuştur.

Tüketici işlemi “*Mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlemi*” olarak tanımlanmıştır (TKHK m. 3/1). Bu bakımdan hukuki işlem veya sözleşmenin bir tarafının “tüketici” olması işlemin tüketici işlemi olması için yeterli görülmüştür. Nitekim taraflardan birinin tüketici olduğu işlemler bakımından başka kanunlarda düzenlemelerin mevcut olması, işlemin tüketici işlemi niteliğini değiştirmeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır (TKHK m. 83/2). Dolayısıyla bu kapsamda, işlemin tüketici işlemi olması, işin ayrıca adi veya ticari iş olarak nitelendirilmesine etki etmemektedir³⁵². TKHK’da hüküm bulunmayan durumlarda ise genel hükümler uygulama alanı bulmaktadır (TKHK m. 83/1).

Öğretide bir görüşe göre³⁵³, tüketici işleminin niteliği itibariyle adi veya ticari iş olabilmesinin açık bir sonucu olarak, buna göre bir ayırım yapılması gereklidir. Bu bakımdan adi iş niteliğindeki tüketici işleminin adi işlere ilişkin sınırlamalara tabi olması gerekecektir. Ancak tüketici işlemi ticari iş sayılma koşullarını sağlıyor ise bu durumda ticari işlerde geçerli olan oran serbestisinin tüketici işlemi bakımından da uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Nitekim iş sözleşme taraflarından yalnızca biri

³⁵¹ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 39.

³⁵² **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 43; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 41; **YAĞCI**, Faiz, s. 428.

³⁵³ **BAHTİYAR**, Mehmet/**BİÇER**, Levent: *Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayırımı ve Bu Ayırımın Önemi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), s. 395-436, 2016, s. 432; **GÖKTÜRK**, s. 39. *Ayhan/Çağlar*, ticari iş niteliğindeki tüketici işlemlerine ilişkin kanunda sınırlayıcı bir hüküm bulunmadığını, bu sebeple TTK gereği faiz oranı serbestisinin uygulanması gerektiğini belirtmiştir. **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 41.

için ticari ise, TTK gereği kural olarak iş, diğer taraf için de ticari sayılmaktadır (TTK m. 19/2). Ticari iş niteliğindeki tüketici işlemlerinde faiz oranı bakımından herhangi sınırlayıcı özel bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Dolayısıyla TTK m. 19/2 gereğince ticari iş niteliğindeki tüketici işlemlerine TBK'daki sınırlamaların uygulanması mümkün değildir. Bu görüşe göre örneğin bankalar tarafından verilen tüketici kredilerinde faiz oranı bakımından ticari işlere uygulanan serbestinin uygulanması gerekmektedir.

Öğretideki ikinci bir görüş³⁵⁴, TKHK hükümlerinde yalnızca temerrüt faizi bakımından sınır getirilmiş olduğu değerlendirmesi ile tüketici işlemlerinde yalnızca temerrüt faizi bakımından oran serbestisinin bulunmadığını belirtmektedir. Zira anapara faizi yönünden oran serbestisini engelleyen bir düzenleme mevcut değildir. Dolayısıyla taraflarca anapara faizinin kararlaştırılmış olması hâlinde bir tarafı tüketici olsa dahi anapara faiz oranını taraflar serbestçe belirleyebilecektir.

Öğretide diğer bir görüş³⁵⁵ tüketici işlemlerine adi işlere uygulanan oran serbestisi sınırlarının uygulanması gerektiğini kabul etmektedir. Zira tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin getirilme amacı gözetildiğinde, tüketici işlemlerine ticari işlerde geçerli olan faiz hükümlerin uygulanması kanunun ruhuna aykırı düşmektedir. Adi işlerde faiz oranına sınır getirilme amacı sosyal devlet ve zayıfları koruma düşüncesi ise bu düşünce tüketiciler bakımından da mevcut olmalıdır. Nitekim TTK'da tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulmuş olması ile zaten bu konuda kanuni bir düzenlemeye de yer verilmiş durumdadır. TKHK'da hüküm bulunmayan hâllerde TBK'daki genel hükümlerin uygulanacağı da kabul edilmiş durumdadır (TKHK m. 83). Dolayısıyla tüketici işlemlerine ticari işlere ilişkin faizlerin ve doğal olarak faiz serbestisinin uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Bu sebeple tüketici işlemlerine TBK'da yer alan sınırların uygulanması zorunludur. Biz de bu görüşe iştirak etmekteyiz. Zira aksi kabul edilirse TTK m. 8/3'te tüketicinin

³⁵⁴ YAĞCI, Faiz, s. 429.

³⁵⁵ HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 91; ALAF, Mevlüdiye: *Tüketici Kredileri Bakımından Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faize İlişkin Üst Sınır Hükümlerinin Uygulanabilirliği*, Ticari ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 3(1), s. 9-22, 2017, s. 17; DEMİR, s. 229; ŞEN/ŞEN, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Faiz Hükümleri ve Sınırları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(38), 201-237, 2019, (TKHK'da Faiz), s. 206; ARKAN, s. 82; AYAN, s. 781.

korunmasına ilişkin hükümlerin saklı tutulmuş olmasının hiçbir anlamı kalmamaktadır³⁵⁶. Keza ticari işlerde oran serbestisinin getirilmesinin amacı gözetilerek değerlendirme yapıldığında da aynı sonuca varmak mümkün olmaktadır. Şöyle ki, tüketicinin borçlu olduğu işlemler bakımından, ticari işlere ilişkin hükümlerin uygulanması borçlu olan tüketiciyi ağır mağduriyetlere uğratabilecek niteliktedir. Tüketicinin alacaklı konumunda bulunduğu işlemler bakımından da amaca dayalı yorum yapıldığında, tüketicinin ticari hayatın dışında olduğunun gözetilmesi gereklidir³⁵⁷. Dolayısıyla tüketiciye daha yüksek oranda bir faiz ödemesi yapılması, ticari hayatın işleyişi bakımından bir fayda doğurmayacaktır³⁵⁸. Dolayısıyla tüketici işleminin mevcut olduğu durumlarda oran serbestisinin uygulanmaması gereklidir.

B. Taraflarca Kararlaştırılmamış Olsa Dahi Faiz İsteyebilme

1. Tacirin Verdiği Avanslar ve Yaptığı Giderler Bakımından

a. TTK m. 20 Kapsamındaki Faize Hak Kazanmanın Şartları ve Faizin Niteliği

Tacir olan veya olmayan bir kişiye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacirin ücret isteme hakkı bulunduğu ve ayrıca, verdiği avanslar ve yaptığı giderler için, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanacağı hükme bağlanmıştır (TTK m. 20). Bu düzenleme, hiçbir ticari iş veya hizmetin karşılıksız yapılmayacağı ilkesinin bir sonucudur³⁵⁹. Kanun'un düzenlemesinde her ne kadar faizin türüne yer verilmemiş ise de kastedilen faizin anapara faizi olduğu konusunda bir şüphe yoktur³⁶⁰. Zira temerrüt faizine hak kazanmak için adi işlerde de tarafların anlaşmasına gerek yoktur. Şartları olduğu müddetçe temerrüt faizi kendiliğinden kanun gereği doğmaktadır. Ancak adi işlerde anapara faizi istenebilmesi için kural olarak tarafların bu hususta anlaşma yapmış olmaları gerekmektedir. Ticari işler bakımından ise bu durumun ayrıca

³⁵⁶ **AYAN**, s. 780.

³⁵⁷ **ALAF**, s. 17.

³⁵⁸ **ÇITIR**, Eren: *Ticari İş - Tüketici İşlemi İlişkisi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XX(3), s. 37-52, 2016, s. 50.

³⁵⁹ **HELVACI**, Faiz, s. 116; **ARKAN**, s. 81; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 135.

³⁶⁰ **BERZEK**, s. 50; **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 85, s. 275; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 228; **KAYA**, s. 365.

düzenlendiği görülmektedir. Dolayısıyla kanunda öngörülen hâllerde taraflarca bir anlaşma olmasa dahi ticari işlerde bu hususta faiz işletilmesi mümkün olacaktır.

TTK m. 20 gereği anapara faizine hak kazanabilmek için öncelikle görülen iş veya hizmeti³⁶¹ tacirin yapması gereklidir. Nitekim tacirin borçlarının ticari iş olacağı ilkesinin de bir sonucu olarak tacirin gerçekleştirmiş olduğu bu iş veya hizmetin ticari iş olduğu karine olarak kabul edilecektir. Karşı tarafın tacir olup olmamasının ise bir önemi bulunmamaktadır³⁶².

Öte yandan kanun yalnızca tacirin bir iş veya hizmet görmesini yeterli görmemiştir. Bunun yanı sıra görülen iş veya hizmetin tacirin ticari işletmesi ile ilgili olması gerekmektedir³⁶³. Aslen bu düzenleme ile tacirin ticari olmayan işleri kapsam dışında bırakılmıştır. Bu bakımdan tacir olsa dahi vermiş olduğu hizmet açıkça tacirin ticari işletme konusu dâhilinde olmayan, kişisel bir işi ile ilgiliyse tacirin bu hükümden faydalanması mümkün olmayacaktır³⁶⁴.

Madde hükmünde tacirin ödeme tarihinden itibaren faiz talep etme hakkının bulunduğu düzenlenmiştir (TTK m. 20). Tacirin bu hükme dayanarak hak kazanacağı anapara faiz oranı, taraflarca kararlaştırılmış olmadığından, faize hak kazanılan tarihte yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre belirlenecektir. Öte yandan, kanunun bu hükmü emredici olmadığından, tarafların yapacakları sözleşme ile bu hükmün aksine bir düzenleme kararlaştırabilmeleri de mümkündür³⁶⁵.

³⁶¹ Öğretide madde metninde yer alan “hizmet” ifadesinin lüzumsuz olduğu, zira iş kavramının kapsamına hizmetin de girdiği ifade edilmektedir. Bkz. **POROY/YASAMAN**, s. 165.

³⁶² **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 228; **NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 274.

³⁶³ **NOMER ERTAN/ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 274; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 228.

³⁶⁴ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 95; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 109; **BERZEK**, s. 50.

³⁶⁵ **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 136.

b. TTK m. 20 Kapsamında Tacirin Faiz Talep Etme Hakkının Bulunduğu Kalemler

TTK m. 20’de gereğince faiz ancak yapılan avans veya masraflar bakımından söz konusu olabilmektedir. Avans ve masraf tanımı dışında kalan kalemler bakımından kendiliğinden faiz istenebilmesi mümkün değildir.

Avans, ileride doğacak bir borç veya alacağa karşılık olarak önceden yapılan ödemedir³⁶⁶. Öte yandan gerçek veya tüzel kişinin malvarlığının kendi iradesiyle miktar veya değer olarak azalmasına devir, tüketim ya da masraf denmektedir³⁶⁷. Masraflar üç başlıkta değerlendirilmektedir: Zorunlu (zaruri) masraflar, yararlı masraflar ve fuzuli (lüks) masraflar³⁶⁸.

Zorunlu masraf, görülen iş veya hizmetin tam ve gereği gibi yapılması için gerekli olan masraflardır³⁶⁹. Bu masrafların zorunlu olarak değerlendirilmesi için objektif olarak bir zorunluluk araştırmasına girilmesi gerekmemektedir. İş veya hizmeti görenin bu masrafı zorunlu olarak görmesi yeterlidir³⁷⁰. Yararlı masraflar, iş veya hizmet bakımından zorunlu olmamakla beraber iş veya hizmetin değerini artıran masraflardır³⁷¹. Fuzuli masraflar ile yararlı masrafları birbirinden ayıran husus da bu bakımdan olmaktadır. Zira fuzuli masraf, zorunluluk veya yararlılıktan dolayı değil, kişinin kendi zevki için yaptığı masraflardır³⁷².

Tacir, yaptığı masraflar için de ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanmaktadır (TTK m. 20). Madde metninde bahsedilen masrafların zorunlu ve yararlı

³⁶⁶ **KIZIL**, Erkan: *Avansların Dönemsonu İşlemleri, Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Açısından Değerlendirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi(29 (156)), s. 259-272, 2013, s. 260.

³⁶⁷ Gerçek veya tüzel kişinin iradesinin aksine veya iradesi olmaksızın meydana gelen azalmalar ise zarar olarak tanımlanmaktadır: **VON TUHR**, s. 77; **BAY**, Hakan/**BAKMAZ**, Zübeyir: *Sermayede Vukua Gelen Eksilmelerin Ticari Kazançlar Açısından Değerlendirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi(29(155)), s. 165-178, 2019, s. 169.

³⁶⁸ **KILIÇOĞLU**, s. 531.

³⁶⁹ **DAVRAN**, Bülent: *Medeni Hukukta Masraf ve Sarfiyat*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 11(1-2), s. 288-310, 1945, s. 299

³⁷⁰ **DAVRAN**, s. 299.

³⁷¹ **DAVRAN**, s. 299, **KILIÇOĞLU**, s. 531.

³⁷² **KILIÇOĞLU**, s. 532.

masrafları kapsamaktadır, tacir tarafından yapılan fuzuli masraflar için faiz talep edilemeyecektir. Nitekim TBK'nın diğer hükümlerinde de³⁷³ yalnızca zorunlu ve yararlı masrafların talep edilebileceği hükme bağlanmıştır.

2. Ticari Tüketim Ödücü Sözleşmeleri Bakımından

Genel olarak ödünç sözleşmelerini, “*bir şey veya bir hakkın kullanılmasının devri borcu doğuran sözleşmeler*” olarak tanımlamak mümkündür³⁷⁴. Öte yandan ödünç sözleşmeleri, kullanım ve tüketim ödücü şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Kullanım ödücünden bahsedebilmek için, ödünç alınan şeyin kullanım sonrasında geri verilmesi gereklidir³⁷⁵. Tüketim ödücü sözleşmeleri ise bir miktar para veya tüketilebilen bir şeyin devri ve ödünç alanca aynı miktar ve nitelikteki şeyi geri vermesine ilişkin sözleşmelerdir (TBK m. 386).

Tüketim ödücü sözleşmeleri bakımından kural olarak faizin uygulanabilmesi için tarafların bu konuda anlaşmış olmaları gerekmektedir (TBK m. 387/1). Ancak ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmeleri bakımından faiz kararlaştırılmasa dahi kanunen talep edilebilmektedir³⁷⁶. Nitekim TBK'da ticari tüketim ödücü sözleşmeleri bakımından bu husus ayrıca düzenlenmiş olup ilgili hükümde açıkça ticari tüketim ödücü sözleşmelerinde taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebileceği öngörülmüştür (TBK m. 387/2). Burada ifade edilen faiz anapara faizidir³⁷⁷. Zira adi iş niteliğindeki tüketim ödücü sözleşmeleri bakımından temerrüt faizinin kararlaştırılmadıkça istenemeyeceğine ilişkin bir düzenleme kanunun ruhuna aykırı olurdu.

Öğretide, konusu para olmayan tüketim ödücü sözleşmeleri bakımından faizin mutlaka para olarak ödenmesi şartının bulunmadığı, sözleşme konusu şeyin bir kısmı

³⁷³ Örneğin sebepsiz zenginleşmede zenginleşen iyiniyetli olduğu müddetçe yapmış olduğu zorunlu ve yararlı giderleri isteyebilmektedir (TBK m. 80). Yine, vekâletsiz iş görme hükümleri gereğince de iş sahibi, iş kendi menfaatine yapılmış ise, iş görenin yapmış olduğu zorunlu ve yararlı tüm masrafları faiziyle ödemekle yükümlü tutulmuştur (TBK m. 529).

³⁷⁴ EREN, s. 483.

³⁷⁵ AYDEMİR, s. 92.

³⁷⁶ EREN, s. 521; HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 85.

³⁷⁷ ARKAN, s. 90; HELVACI, Faiz, s. 116.

olmasının da mümkün olduğu ifade edilmektedir³⁷⁸. Ancak kanaatimizce, faizden bahsedebilmek için bir para borcunun mevcudiyetinin gerekmesi sebebiyle, faiz borcu ancak konusu para olan tüketim ödöncü sözleşmeleri bakımından mümkün olabilecektir.

TBK m. 387/2 gereğince, ticari nitelikteki sözleşmelerde ödöncü alan, sözleşme konusu parayı aldığı tarih itibariyle, aralarında anlaşma olmasa dahi anapara faizi ödemekle yükümlü olacaktır. Ödöncü sözleşmesinin ticari nitelikte sayılabilmesi için ticari iş sayılmanın koşullarını sağlıyor olması gerekli ve yeterlidir.

Adi işler bakımından taraflarca anapara faizi ödeneceğinin kararlaştırılması ancak oranın belirlenmemiş olması hâlinde, TBK m. 388 hükmü uygulama alanı bulmaktadır. Maddeye göre bu durumda kural olarak ödöncü alma zamanında ve yerinde o tür ödöncülerde geçerli olan faiz oranı uygulanacak ve aksi kararlaştırılmadıkça faiz yıllık olarak ödenecektir (TBK m. 388). Ticari iş niteliğindeki tüketim ödöncü sözleşmelerinde de benzer şekilde ödöncü alma zamanı ve yerinde uygulanan faiz oranı esas alınacaktır.

3. Cari Hesap Sözleşmeleri Bakımından

a. TTK m. 90/1-e Hükümü

Cari hesap sözleşmesi, *“iki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme”* olarak tanımlanmıştır (TTK m. 89/1). Bu bakımdan cari hesap sözleşmesinin hem işlem kolaylığı hem de alacak ve borçlar bakımından bir güvence sağlayan fonksiyonu bulunmaktadır³⁷⁹. Cari hesap

³⁷⁸ EREN, s. 519.

³⁷⁹ KARAYALÇIN, s. 403; KOÇSOY, Murat/DİNÇ, Serhan: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Cari Hesap Kavramı, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi, 73(2), s. 617-641, 2018, s. 619; ARKAN, s. 389; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 260; HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 637.

sözleşmesinin taraflarının tacir olmasına gerek bulunmasa da TTK’da düzenlenmiş olması sebebiyle ticari iş niteliği taşımaktadır (TTK m. 3)³⁸⁰.

Cari hesapta kararlaştırılmamış olmasına rağmen faiz isteyebilme imkânı TTK m. 90/1-e’de düzenlenmiştir. Buna göre, “*cari hesabın alacak sütununa yazılan tutarlar için, sözleşme veya ticari teamüller gereğince, kaydolundukları tarihten itibaren faiz işler*”. Burada işleyecek olan faiz anapara faizidir³⁸¹. Öğretide bir görüş, cari hesabın yalnızca alacaklara değil, borç kalemlerine de faiz işletilmesi gerektiğini belirtmektedir³⁸².

Bu hükme dayanılarak taraflarca kararlaştırılmasa dahi faizin istenebilmesi için bu konuda ticari teamül bulunması gerekmektedir³⁸³. Aksi takdirde bu hüküm uyarınca faiz uygulanmayacaktır³⁸⁴. Öte yandan bu konuda tarafların anlaşması veya ticari teamülün bulunması hâlinde ise alacağın niteliği bir önem arz etmeyecek ve cari hesaba kaydedilen tüm alacaklara faiz işletilecektir³⁸⁵. İşlenecek faizin anapara faizi olduğu konusunda ise bir tereddüt bulunmamaktadır³⁸⁶. Diğer taraftan, bu düzenleme emredici değildir. Dolayısıyla taraflar dilerse birbirlerinden faiz talep etmemeyi de kararlaştırabilirler³⁸⁷.

b. Cari Hesaba Geçirilemeyen Alacakların Varlığı Hâlinde

Madde metninde açıkça belirtildiği üzere faiz, cari hesabın alacak sütununa yazılan tutarlar bakımından mümkündür. Ancak her tür alacak cari hesaba geçirilememektedir.

³⁸⁰ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 413; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 423; **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/ NÖMER ERTAN**, s. 639; **ARKAN**, s. 390.

³⁸¹ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 349.

³⁸² **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 440.

³⁸³ **POROY/YASAMAN**, s. 365; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 412; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 440.

³⁸⁴ **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NÖMER ERTAN**, s. 653.

³⁸⁵ **KAYAR**, Ticari İşletme, s. 356.

³⁸⁶ **POROY/YASAMAN**, s. 365; **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NÖMER ERTAN**, s. 651; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 413.

³⁸⁷ **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NÖMER ERTAN**, s. 653; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 413.

Öncelikle, cari hesap sözleşmesinin yapılmasından önce doğmuş bulunan alacakların cari hesaba kaydedilmesi tarafların onayına tabi tutulmuştur (TTK m. 90/1-b). İkinci olarak, takas edilemeyen alacaklarla, belirli bir amaca harcanmak veya ayrıca emre hazır tutulmak üzere teslim olunan para ve mallardan doğan alacakların cari hesaba geçirilemeyeceği düzenlenmiştir (TTK m. 93).

Takas, TBK gereğince *“karşılıklı olarak bir miktar para veya özdeş diğer edimleri birbirine borçlu oldukları takdirde, her iki borç muaccel ise”* mümkündür (TBK m. 139/1). Takasın sonuçlarını doğurabilmesi için borçlunun takas iradesini alacaklıya bildirmesi gereklidir (TBK m. 143/1). Dolayısıyla takas, karşılıklı ve muaccel alacakların mevcudiyeti hâlinde gündeme gelebilmektedir. Öte yandan, bazı alacakların takas edilebilmesi için alacaklının rızasının mevcut olması gerektiği kabul edilmiştir (TBK m. 144).

Cari hesap sözleşmeleri bakımından da TBK’nın takasa ilişkin genel hükümlerindeki sınırlamalar uygulanacaktır. Bu bakımdan TBK m. 144’te belirtilmiş olan alacaklının rızası olmaksızın takas edilemeyen alacaklar yönünden³⁸⁸, kabul edilmediği müddetçe bunların cari hesaba alacak olarak yazılması mümkün olmayacaktır³⁸⁹. Diğer taraftan vadesi gelmemiş alacakların takas edilebilirliği ve dolayısıyla da cari hesaba geçirilip geçirilemeyeceği öğretide tartışmalıdır. Bu bakımdan öğretide bir görüş³⁹⁰ vadesi gelmemiş alacaklar takas edilemeyeceği için (TBK m. 139) bunların cari hesaba geçirilemeyeceğini ifade ederken, diğer bir görüş³⁹¹ vadesi gelmemiş olsa dahi alacağın cari hesaba geçirilebileceğini kabul etmektedir.

Belirli bir amaca harcanmak veya ayrıca emre hazır tutulmak üzere teslim olunan para ve mallardan doğan alacaklar için getirilmiş olan hesaba geçirilme yasağı

³⁸⁸ “TBK m. 144- Aşağıdaki alacaklar takas haklarının doğumundan sonra, ancak alacaklıların rızasıyla takas edilebilir: 1. Tevdi edilmiş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar. 2. Haksız olarak alınmış veya aldatma sonucunda alıkonulmuş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacaklar. 3. Nafaka ve işçi ücreti gibi, borçlunun ve ailesinin bakımı için zorunlu olup, özel niteliği gereği, doğrudan alacaklıya verilmesi gereken alacaklar.”

³⁸⁹ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 428.

³⁹⁰ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 346; **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 643.

³⁹¹ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 407.

(TTK m. 93), tevdi edilmiş eşyanın geri verilmesine veya bedeline ilişkin alacakların ancak alacaklının rızasıyla takas edilebileceğine ilişkin TBK m. 144/1 düzenlemesinin özel bir görünümüdür³⁹². Yine, TTK m. 92 hükmü, kural olarak komisyon sözleşmesinden doğan ücret ile diğer tarafın ad ve hesabına yapılmış olan giderlerin de cari hesaptan bağımsız olarak talep edilebileceğini göstermektedir³⁹³. Ancak Kanun hükmü emredici değildir, bu sebeple taraflar aksini kararlaştırabilirler³⁹⁴.

Öğretide, bizim de katıldığımız üzere, kanunun emredici düzenlemelerine aykırı olarak alacakların alacak sütununa kaydedilmesi hâlinde, alacak ve borç işlemleri ile dönem sonu mahsup işleminin ilgili alacak cari hesaba dâhil edilmemiş gibi yapılması gerektiği belirtilmektedir³⁹⁵. Böyle bir durumda, ilgili alacak, alacak sütununa hiç yazılmamış gibi değerlendirilmesi gerekeceğinden, TTK m. 90/e gereğince faiz talep edilmesi de mümkün olmayacaktır.

c. Faizin Başlama Anı ve Oranı

Cari hesap sözleşmesinde alacak sütununa yazılan tutarlara kaydolundukları tarihten itibaren faiz işleyeceği düzenlenmiştir³⁹⁶ (TTK m. 90/e). Kanunun lafzından faizin başlama anı olarak alacağın doğum anının değil, cari hesaba yazıldığı tarihin esas alınması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Ancak öğretilde bu hüküm eleştirilmekte ve tartışılmaktadır.

Kayar, bu hüküm gereğince borcun doğum tarihinden itibaren faizin işlemesi gerektiği ileri sürmektedir³⁹⁷. Çünkü aksinin kabulü hâlinde hem TTK m. 90/e hükmü gereğince kayıt tarihinden itibaren faiz işletilecek, hem de alacağın doğum tarihinden kayıt tarihine kadar geçen dönem için ayrıca bir hesap ve takip yapılması gerekecektir.

³⁹² HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 645.

³⁹³ HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 646; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 429.

³⁹⁴ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 429; HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 646.

³⁹⁵ HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 646.

³⁹⁶ 6762 Sayılı eTTK'da bu düzenleme "*Cari hesabın matlup kısmına kaydolunan tutarlar için mukavele veya ticari teamüller gereğince alındıkları günden itibaren faiz işler.*" şeklindeydi (m. 88/5).

³⁹⁷ KAYAR, Ticari İşletme, s. 356.

Dolayısıyla faizin cari hesaba kayıt tarihinden işlemeye başlaması pratik görülmemektedir.

Bizim de katıldığımız diğer görüş³⁹⁸ ise cari hesaba kayıt tarihinden itibaren faizin başlaması gerektiği belirtmektedir. Bu görüşe göre, faizin başlangıcına ilişkin hüküm zaten emredici değildir ve taraflar isterse faizin alacağın doğum anından itibaren işleyeceği konusunda da anlaşma yapabilirler. Ancak böyle bir anlaşmanın bulunmaması hâlinde kural olarak faizin alacağın cari hesaba kayıt tarihinden itibaren başlatılması gerekmektedir. Böylece her durumda doğru sonuç elde edilebilecektir.

Cari hesap sözleşmesi, TTK'da düzenlenmiş bulunduğu ticari iş niteliğindedir³⁹⁹. Dolayısıyla ticari işlerde faiz oranı serbestisinden cari hesap sözleşmesinin tarafları da faydalanabilmektedir⁴⁰⁰. Bu bakımdan taraflar diledikleri oranı kararlaştırmakta serbesttirler. Diğer taraftan faiz oranı bakımından maddede özel bir düzenleme bulunmaması sebebiyle taraflarca faizin belirlenmediği durumlarda yürürlükteki mevzuatta belirlenen oran üzerinden kanuni ticari faiz oranı uygulanacaktır⁴⁰¹.

C. Bileşik Faiz İmkânı

Faizin anaparaya eklenerek elde edilen yeni tutara faiz işletilmesine bileşik faiz denmektedir⁴⁰². Bu şekilde hesaplanan faizin borçlu için büyük bir ekonomik yük ve yıkım olacağı düşüncesiyle⁴⁰³ faize faiz yürütülmesi, yani bileşik faiz hukukumuzda kural olarak yasaklanmıştır⁴⁰⁴.

³⁹⁸ HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 653; POROY/YASAMAN, s. 365; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 440. Bozer/Göle, faizin kaydedildiği günü izleyen günden itibaren hesaplanacağını dile getirmektedir. BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 413.

³⁹⁹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 423; HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 639; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 413.

⁴⁰⁰ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 413.

⁴⁰¹ POROY/YASAMAN, s. 367.

⁴⁰² KILIÇOĞLU, s. 629; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 376.

⁴⁰³ KILIÇOĞLU, s. 630; ARKAN, s. 89; EVREN, s. 192.

⁴⁰⁴ TBK m. 388/3: “Faizin anaparaya eklenerek birlikte yeniden faiz yürütülmesi kararlaştırılmaz.”; 3095 Sayılı Kanun m. 3: “Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanırken mürekkep faiz yürütülemez.”; TBK

Bileşik faiz yasağı bakımından, TBK'nın “Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.” hükmünün de değerlendirilmesi gereklidir (TBK m. 121/1). Burada kast edilen faiz, anapara (kapital) faizidir⁴⁰⁵. Nitekim TBK m. 121/3'te temerrüt faizine tekrardan temerrüt faizi yürütülemeyeceğinin düzenlenmiş olması bu hususu açıkça göstermektedir. Dolayısıyla TBK m. 121/1 hükmü, TBK m. 121/3 ile çelişmemektedir⁴⁰⁶. TBK m. 121 düzenlemesi faize faiz yürütülmesi yasağının bir istisnasıdır⁴⁰⁷, başka bir deyişle, anapara faizine temerrüt faizi yürütebilmenin sınırını çizen bir düzenlemedir. Bu bakımdan adi işler için bileşik faizin, kısmen yasak, kısmen de sınırlandırılmış olduğu öğretide belirtilmektedir⁴⁰⁸. Dolayısıyla, anapara faizine temerrüt faizi işletebilmek, yalnızca icra takibi veyahut mahkeme yollarından birine başvurmak ile mümkün olmaktadır⁴⁰⁹.

Tarafların bu maddenin aksine olan anlaşmaları ceza koşulu hükümlerine tabi kılınmıştır (TBK m. 121/2). *Helvacı*, bu düzenleme sebebiyle, TBK m. 121/1 hükmünün yedek hukuk kuralı olduğunu belirtmektedir⁴¹⁰.

Tüketici işlemleri bakımından da bileşik faizin açıkça yasaklandığı görülmektedir. Zira bileşik faizin istisnalarına yer veren TTK m. 8/2 yalnızca sözleşenleri tacir olanlar bakımından uygulanmaktadır. Yine, TTK m. 8/4 ile bu maddelere aykırı olarak işletilen faizin yok hükmünde olacağı düzenlenmiştir. Diğer taraftan, TKHK'da da ayrıca temerrüt hâli dâhil olmak üzere tüketici işlemlerinde bileşik faizin uygulanmayacağı tekrardan belirtilmiştir (m. 4/7). Bu bakımdan ticari iş

m. 121/son: “Temerrüt faizine, ayrıca temerrüt faizi yürütülemez.” Öte yandan *Aydoğdu/Ayan*, bileşik faiz yasağının yalnızca anapara faizine anapara faizi, temerrüt faizine temerrüt faizi bakımından olduğu görüşündedir. Bu sebeple anapara faizine temerrüt faizi işletilmesi yasak kapsamında değildir. **AYDOĞDU/AYAN**, s. 240.

⁴⁰⁵ **BİLGİN**, s. 7; **DOMANIÇ**, Hayri: Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler, İstanbul, 1993, s. 36; **POROY/YASAMAN**, s. 110.

⁴⁰⁶ **GÖZÜTOK**, s. 21.

⁴⁰⁷ **POROY/YASAMAN**, s. 110; **EVREN**, s. 194; **ARSLAN/KIRMIZI**, s. 98.

⁴⁰⁸ **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 58; **EVREN**, s. 25.

⁴⁰⁹ **HELVACI**, Faiz, s. 124; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 58.

⁴¹⁰ **HELVACI**, Faiz, s. 124.

niteliğinde dahi olsa tüketici işlemleri bakımından kanuni istisnaların uygulanması mümkün değildir. Bu sebeple sözleşme taraflarından birinin tüketici olması hâlinde, bileşik faiz uygulamasına yol açacak düzenlemelerde işletilen faizler yok hükmünde değerlendirilecektir. İşletilen faizlerin yok hükmünde olması her zaman ileri sürülebilecek ve hâkim tarafından re'sen gözetilebilecektir⁴¹¹.

Ticari işler bakımından ise 3095 sayılı Kanun'da da bu istisnalarla paralel olarak bileşik faize ilişkin TTK hükümleri saklı tutulmuştur (3095 sayılı Kanun m. 3/2). Bu sebeple yalnızca TTK'da öngörülen hâllerde faizin anaparaya eklenerek yeni meblağa faiz yürütme imkânı bulunmaktadır⁴¹². Ayrıca, yukarıda izah edilmiş bulunan TBK m. 121/1 hükmü, ticari işler bakımından da uygulanacaktır. Dolayısıyla TTK'da düzenlenen istisnalar, adi işler bakımından geçerli olmayan bileşik faiz uygulamalarıdır. Bileşik faiz uygulamasının alanının yalnızca iki tarafın tacir olduğu sözleşmeler ile sınırlandırılmasındaki amaç, bileşik faiz yasağının istisnası niteliğindeki bu düzenlemenin tacir olmayan kişiler aleyhine kullanılmasının önüne geçmektir⁴¹³.

Ticari işler bakımından faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı, üç aydan aşağı olmamak üzere cari hesaplar ve her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmeleri bakımından mümkün kılınmıştır (TTK m. 8/2). TTK gereğince bu yasağa aykırı olarak işletilen faiz yok hükmündedir (TTK m. 8/3). Tarafların bu maddeye aykırı olarak faiz işletileceğine ilişkin aralarında yapmış oldukları sözleşme hükümleri ise batıl olacaktır⁴¹⁴. Dolayısıyla cari hesap sözleşmeleri ve her iki taraf bakımından da ticari iş niteliğinde olan ödünç sözleşmeleri dışında ticari işlerde de bileşik faiz uygulaması mümkün değildir. Öte yandan, her ne kadar kanunda açıkça yer verilmemiş olsa da kambiyo senetlerinde başvurma hakkı bakımından da bileşik faizin mümkün olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan kanunun imkân kıldığı bileşik faizin, kanuna aykırı şekilde uygulanması da mümkündür. Örneğin, cari hesap sözleşmeleri bakımından üç aydan aşağı bir bileşik faiz şartı da kanun hükmüne aykırı olacaktır. Bu durumda da kanuna

⁴¹¹ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 89.

⁴¹² AYHAN/ÇAĞLAR, s. 43.

⁴¹³ HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 639.

⁴¹⁴ GÖZÜTOK, s. 20.

aykırı olarak işletilmiş olan bileşik faiz aynı şekilde yok hükmünde sayılacaktır (TTK m. 8/4).

1. Cari Hesapta

Yukarıda da izah edildiği üzere, cari hesap sözleşmesi, tarafların alacak ve borçlarını tek tek istemekten karşılıklı olarak vazgeçerek bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek bir hesap dönemi sonunda artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşmedir (TTK m. 89). Dolayısıyla cari hesap sözleşmeleri alacak ve borçların yazıldığı hesap devrelerinden oluşmaktadır. Bu devrelerde cari hesabın alacak sütununa yazılan tutarlar için, kaydolundukları tarihten itibaren faiz işleyeceği düzenlenmiştir⁴¹⁵. Taraflarca sözleşme ile faizin belirlenmemiş olması hâlinde, ticari teamüller esas alınacaktır (TTK m. 90/e). Başka bir deyişle bu konuda sözleşme veya ticari teamül yok ise bu hükme dayanılamayacak ve dolayısıyla faiz işletilemeyecektir⁴¹⁶.

İşleyecek olan bu faiz, temerrüt faizi değil, anapara faizidir⁴¹⁷. Zira taraflar devre sonuna kadar yazılan kalemleri ayrı ayrı talep etme haklarından vazgeçmişlerdir. Başka bir deyişle bu alacak ve borçlar muaccel olmamıştır⁴¹⁸. Bu sebeple bu alacak kalemleri bakımından temerrüt söz konusu olmaz. Nitekim cari hesaba geçirilen alacak ve borç kalemlerinin bir bütün olduğunu ve cari hesabın kesilmesinden evvel taraflardan hiçbirinin alacaklı veya borçlu sıfatına sahip olmadığını düzenleyen TTK m. 97 de bu durumu göstermektedir.

Cari hesapta uygulanacak faizi açıklamadan önce cari hesap devre hesabından bahsetmekte fayda bulunmaktadır. Sözleşme veya ticari teamül uyarınca, belirli hesap

⁴¹⁵ Maddede her ne kadar “alacağın hesaba kaydedildiği tarih” denilmiş ise de öğretide hesaba kaydedilen alacağın tamamına bu faizin uygulanmayacağı, zira alacağın hesaba kaydedilmesi ile birlikte mevcut borç ve kaydedilen alacak arasında kendiliğinden mahsup işleminin gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Bu yönüme Hamburg yöntemi denilmektedir. Dolayısıyla bu görüşe göre alacağın hesaba kaydedilmesiyle beraber ortaya çıkacak bakiyeye faizin işletilmesi gereklidir. **KAYAR**, Cari Hesap, s. 68-69; **ARKAN**, s. 396; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 350.

⁴¹⁶ **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 653; **POROY/YASAMAN**, s. 365; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 412; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 440.

⁴¹⁷ **ARKAN**, s. 395; **POROY/YASAMAN**, s. 365; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 413; **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 651.

⁴¹⁸ **ARKAN**, s. 394.

devreleri sonunda devre hesabı kapatılmakta ve alacak ve borç kalemleri toplanarak aradaki fark belirlenmekte (TTK m. 94/1) ve bu yol ile bakiye tespit edilmiş olmaktadır⁴¹⁹. Tarafların hesap dönemini kararlaştırmamış olmaları ve bu hususta ticari bir teamülün de bulunmaması hâlinde, her takvim yılının son gününün taraflarca hesabın kapatılması günü olarak kabul edileceği düzenlenmiştir (TTK m. 94/2). Saptanan artan tutarı gösteren cetveli alan tarafın, aldığı tarihten itibaren bir ay içinde tutara itiraz etme hakkı vardır (TTK m. 94/2). Bu itirazın noter, taahhütlü mektup, telgraf veya güvenli elektronik imza içeren bir yazı ile yapılmalıdır. Bir ay içerisinde itiraz etmeyen taraf, bakiyeyi kabul etmiş sayılmaktadır (TTK m. 94/2). Bir aylık süre içerisinde itiraz etmemekle veya itiraz ile dahi olsa itirazların değerlendirilmesi sonucu kesinleşen bakiyeye, 8 inci maddedeki şartların varlığı hâlinde, belirlenip hesaba kaydedildiği tarihten itibaren⁴²⁰ faiz işleyeceği düzenlenmiştir (TTK m. 95).

Öğretide⁴²¹ cari hesap sözleşmesinin hesap devreleri sonunda tespit edilen bakiyenin kabulünün borcun yenilenmesi sonucuna bağlandığı ve borç yenilenmiş olduğu için artık faize faiz yürütüldüğünden bahsetmenin teknik olarak mümkün olmadığı belirtilmektedir. Gerçekten, TBK m. 134/2’de, hesabın kesilip hesap sonucunun diğer tarafça kabul edilmiş olması hâlinde borcun yenilenmiş olacağı hükme bağlanmıştır.

Borcun yenilenmesi, borcu sona erdirerek yeni bir borç doğuran hukuki bir işlemdir⁴²². Bunun doğal bir sonucu olarak borcun yenilenmesi ile eski borç sona erdiği için eski borca bağlı fer’i haklar da onunla birlikte sona erecek, diğer taraftan yeni bir borcun varlığı sebebiyle bu borcun fer’ileri doğduğu tarih itibarıyla talep edilebilecek, diğer taraftan zamanaşımı da yeni borcun doğumundan itibaren hesaplanacaktır⁴²³. O hâlde, cari hesaplara ilişkin bu özel hüküm sebebiyle, bakiyenin kabulü ile ortada faiz ve anaparadan oluşan borç kalemlerinden bahsetmek mümkün olmamaktadır. Bu yeni

⁴¹⁹ **POROY/YASAMAN**, s. 364.

⁴²⁰ *Kayar*, bakiyeye itiraz edilmesinin faizin işleyeceği günü etkilemeyeceğini ayrıca belirtmektedir. **KAYAR**, Cari Hesap, s. 76.

⁴²¹ **HELVACI**, Faiz, s. 126; **ARKAN**, s. 90; **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 88; **POROY/YASAMAN**, s. 366; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 413; **EVREN**, s. 199.

⁴²² **YÜCER**, İpek: *Yenileme (Tecdit)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), s. 233-259, 2007, s. 235 vd; **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Ticari İşletme, s. 266.

⁴²³ **YÜCER**, s. 257.

borç, tek kalemden oluşan yeni bir alacağı ifade etmekte olduğundan, bu yeni alacağa işletilen faiz için teknik anlamda bileşik faizden bahsetmenin mümkün olmadığı görüşüne biz de katılmaktayız⁴²⁴.

Tarafların bakiyeye işletilecek faiz ile ilgili bir anlaşma yapmamış olması hâlinde, cari hesap sözleşmesinin ticari bir iş olmasının sonucu olarak, ticari işlere uygulanan faiz oranı uygulanacaktır⁴²⁵.

Diğer taraftan, TTK m. 95'te, bakiyeye işlenecek bu faize ilişkin olarak bileşik faize yol açabilecek uygulama yapılamayacağı ve bu hükme aykırı sözleşmenin de öngörülemeyeceği düzenlenmiştir. İlgili madde, cari hesap sözleşmesinde bileşik faize imkân tanıyan düzenlemeler ile uyuşmamaktadır. Bu hususta *Helvacı*'nın açıklamalarına iştirak etmekteyiz. İlgili maddenin TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmeleri esnasında verilen önergeler neticesinde TTK m. 96'nın yeniden düzenlenmiş olması sebebiyle böyle bir netice meydana gelmiş olup TTK m. 95'in "*bileşik faize yol açabilecek uygulama yapılamaz; bu hükme aykırı sözleşme öngörülemez.*" Düzenlemesinin madde metninden çıkarılması gereklidir⁴²⁶.

Cari hesapta bileşik faize ilişkin diğer bir kanun hükmü TTK m. 96'da yer almaktadır. Bu madde gereğince taraflar, üç aydan aşağı olmamak şartıyla, diledikleri andan başlamak üzere faizlerin anaparaya eklenmesini kararlaştırabilecekleri gibi hesap devreleri ile faiz ve komisyon miktarlarını da sözleşme ile belirleyebilmektedir. Bu madde, TTK m. 90/1-e ile birlikte yorumlanmalıdır. Dolayısıyla, tarafların karşılıklı iradesi mevcut ise cari hesap devresi içerisinde alacak sütununa yazılan her kalem için kaydolundukları tarihten itibaren işlemeye başlayan anapara faizleri, üç aylık dönemden az olmamak suretiyle toplanarak anaparaya eklenebilecektir. Bu hâlde hesap devresi içerisinde işletilen faize yeniden faiz işletilmesi, yani bileşik faiz mümkün kılınmıştır.

⁴²⁴ *Kayar*, hesap devresinin üçer ay olarak belirlendiği durumda bu yorumun yapılabileceğini ancak daha kısa ya da uzun belirlenen vadeler bakımından aynı sonuca ulaşamayacağını ifade etmektedir. **KAYAR**, Cari Hesap, s. 79.

⁴²⁵ **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 661; **KAYAR**, Cari Hesap, s. 76. Aksi yönde *Şirin*, işin niteliğine göre oranın değişebileceğini ifade etmiştir. **ŞİRİN**, s. 124.

⁴²⁶ **HELVACI/ÜLGİN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 662.

TTK m. 96 hükmü TTK m. 8/2'nin bir tekrarıdır⁴²⁷. Nitekim TTK m. 96/2 ile TTK m. 8'in ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri saklı tutulmuştur. Bu bakımdan bu maddenin uygulanmasında iki tarafın da tacir olması gerektiği ve tüketicinin korunmasına ilişkin hükümlerin de ayrıca saklı tutulduğu görülmektedir. Bu sebeple cari hesapta bileşik faiz uygulaması ancak iki tarafın da tacir olması şartıyla mümkündür⁴²⁸.

2. Ticari İş Niteliği Taşıyan Ödünç Sözleşmelerinde

Ticari işlerde bileşik faize ilişkin diğer bir imkân ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmeleri bakımından söz konusu olmaktadır. Cari hesap sözleşmelerinde olduğu gibi, ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmelerinde de faizin anaparaya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütülmesi şartı kanunen geçerli sayılmıştır (TTK m. 8/2).

Ödünç sözleşmesinin ticari iş niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesinde, bir işin ticari iş sayılması için aranan şartları haiz olup olmadığına bakılacaktır. Dolayısıyla TTK'da düzenlenen ve ticari işletmeyi ilgilendiren işler (TTK m. 3) ile tacirlerin taraf olduğu sözleşmelere ilişkin düzenlemeler (TTK m. 19/2) burada öncelikle gözetilecektir. Kanun, ödünç sözleşmeleri bakımından da bileşik faiz şartının ancak iki tarafın da tacir olması şartına bağlamıştır (TTK m. 8/2). Dolayısıyla ancak her iki tarafı da tacir olan sözleşmeler bakımından bileşik faizden bahsetmek mümkün olacaktır⁴²⁹.

Madde metninde her ne kadar “ödünç sözleşmesinden” bahsedilmiş ise de (TTK m. 8/2), kullanım ödünç sözleşmeleri bakımından bileşik faizin uygulanması mümkün değildir. Zira faizin söz konusu olabilmesi için bir para borcunun mevcudiyeti şarttır. Paranın kural olarak kullanım ödünçüne konu olması mümkün olmadığı için, faiz ancak tüketim ödünç sözleşmelerinde gündeme gelebilir. Nitekim konusu para olan ödünç sözleşmeleri Kanun gereği de tüketim ödünç sözleşmesi olarak belirlenmiştir (TBK m. 386). Dolayısıyla bileşik faiz uygulaması da ancak ticari iş niteliğindeki tüketim ödünç sözleşmeleri bakımından gündeme gelebilmektedir.

⁴²⁷ HELVACI/ÜLGEN/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 662.

⁴²⁸ KARAKILIÇ, s. 33; ARKAN, s. 90; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Ticari İşletme, s. 59; POROY/YASAMAN, s. 109; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Borçlar Hukuku, s. 160.

⁴²⁹ ARKAN, s. 91.

Diğer taraftan ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmeleri için de bileşik faiz taraflarca sınırsız bir şekilde belirlenememektedir. Bileşik faize yol açacak uygulamanın üç aydan aşağı olmaması gereklidir (TTK m. 8/2). Bu hükmün aksine olacak şekilde faiz işletilmesi hâlinde, işletilmiş olan faizin yok hükmünde olacağı da belirtilmiş durumdadır (TTK m. 8/4). Dolayısıyla, bileşik faiz yasağının bu istisnası sınırlandırılmış olup kanunun bu hükmünün emredici olduğu görülmektedir.

Cari hesap sözleşmeleri bakımından bileşik faiz düzenlemesinin teknik anlamda bir bileşik faiz sayılmasının mümkün olmadığına ilişkin değerlendirmeler ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmeleri bakımından söz konusu değildir. Öğretide bizim de katıldığımız üzere, ticari iş niteliğindeki ödünç sözleşmeleri bakımından TTK m. 8/2 istisnasının gerçek anlamda bir bileşik faiz uygulaması olduğu ifade edilmektedir⁴³⁰.

3. Kambiyo Senetlerinde Müracaat Hakkının Kullanılmasında

Öğretide⁴³¹ bizim de katıldığımız üzere, 3095 sayılı Kanun'da tüm TTK hükümlerinin bileşik faiz yasağı bakımından saklı tutulmuş olması sebebiyle, TTK'da açıkça bileşik faiz uygulanacağı belirtilmemiş olmasına rağmen, özellikle poliçe, bono ve çek bakımından TTK maddelerinin bazılarının birlikte uygulanmasının temerrüt faizinde bileşik faiz uygulamasının önünü açtığı ifade edilmektedir.

Poliçeleri düzenleyen TTK m. 713 hükmü gereğince hamil, vadede poliçe ödenmemiş ise gerek cirantalara, gerek düzenleyene gerekse poliçe dolayısıyla taahhüt altına girmiş olan diğer kimselere başvurma hakkına sahiptir. Bu başvuru hakkı kapsamında, hamil, poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedeli ile birlikte şart kılınmışa işlemiş faizini ve yine vadesinin gelmesinden itibaren de işlemiş faizini başvurma hakkının bulunduğu kişilerden talep edebilmektedir (TTK m. 725/1-a,b).

Kendisine karşı hamilin başvurma hakkının kullanıldığı kişi, bu bedelleri ödemekle yükümlüdür. Poliçe bedelini ödemiş olan kişi, kendisinden önce gelen borçlulardan ödemiş olduğu tutarın tamamı ile birlikte bu tutara ödeme tarihinden itibaren işleyecek faizini talep edebilme hakkına sahiptir (TTK m.726/1-a,b). Bu

⁴³⁰ HELVACI, Faiz, s. 126; HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 88.

⁴³¹ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 89; DOMANIÇ, 1993, s. 48; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 44; ARKAN, s. 92; HELVACI, Faiz, s. 127; DOMANIÇ/ULUSOY, s. 65.

hükümlerin birlikte yorumlanması neticesinde, hamile karşı ödenmemiş olan poliçe bedeline işlemiş temerrüt faizini ödemek durumunda kalan kişi, kendisinden önce gelenlere başvururken, ödemiş olduğu anapara ve temerrüt faizini toplayarak bu yeni meblağa ödeme tarihinden itibaren tekrardan temerrüt faizi işletebilmektedir. TTK m. 725 1-a'da düzenlenen faizin anapara faizi ve 725 1-b'de düzenlenen faizin temerrüt faizi olduğu kuşkusuz olduğundan, temerrüt faizini ödemiş olan başvuru borçlusu, kendisinden önce gelenlerden bu temerrüt faizine ödeme tarihinden itibaren yeniden temerrüt faizi işletebilmekte, dolayısıyla kanunda açıkça düzenlenmemesine rağmen bileşik faiz imkânına sahip olmaktadır. Poliçelerde mümkün olan bu imkân, TTK m. 778/1-d yollaması ile bonolar bakımından da mümkün kılınmıştır⁴³².

Çekler bakımından da benzer bir düzenlemenin mevcut olduğu görülmektedir. Çeklerde başvurma hakkının kapsamını düzenleyen TTK m. 810/1-b düzenlemesinde, hamilin, başvurma yolu ile çekin ödenmemiş bedelinin yanı sıra ibraz gününden itibaren meblağın faizini de talep edebileceği hükme bağlanmıştır. Keza, bonolarda olduğu gibi, poliçeye ilişkin olan TTK m. 726 hükmünün çekler bakımından da uygulanacağı düzenlenmiş bulunduğu (TTK m. 818/1-l) kendisine başvurulanın bileşik faiz uygulaması imkânı çekler bakımından da söz konusu olmaktadır.

III. TİCARİ İŞLERDE FAİZİN BAŞLANGICI, DURMASI VE SONA ERMESİ

A. Ticari İşlerde Faizin Başlangıcı

1. Anapara Faizinin Başlangıcı

Anapara faizi tarafların bu konuda açıkça anlaşması veya kanunda anapara faizinin işleyeceğine dair hükmün olması hâlinde doğabilmektedir. Dolayısıyla anapara faizinin başlangıç tarihinin belirlenmesinde, öncelikle anapara faizinin dayanağının tarafların anlaşması mı yoksa kanun mu olduğunun gözetilmesi gereklidir.

⁴³² Niteliğine aykırı düşmedikçe ödememe hâlinde başvurma haklarına dair TTK m. 713-727 maddeleri bonolar hakkında da geçerlidir.

Anapara faizinin tarafların anlaşmasından kaynaklanması hâlinde, tarafların iradesine uygun olarak, anapara faizinin başlangıç tarihi tarafların kararlaştırdığı tarihte olacaktır⁴³³. Taraflarca faizin hukuki niteliğine aykırı bir tarihin belirlenmesi hâlinde tarafların anlaştığı tarih geçersiz olacağından, tarafların anlaşmasının kanuni bir dayanağı da varsa kanunen düzenlenmiş olan tarihten, böyle bir kanuni düzenleme yok ise asıl alacağın doğduğu tarihten itibaren başladığının kabul edilmesi gereklidir. Örneğin, anapara faizinin başlangıç tarihi olarak anaparanın henüz verilmediği bir tarih belirtilmiş ise faizin “paradan belirli bir süre mahrum kalınma” niteliğini karşılamadığı için bu tarihten faiz işletilmesi mümkün olmayacaktır. Bu noktada tarafların anapara faizi ödenmesi konusunda iradelerinin tamamen yok sayılmaması gereklidir. Bu sebeple anapara faizinin işlemeye başlayabileceği en erken tarih olan, anaparanın verildiği tarihten itibaren faizin işletilmesi uygun olacaktır. Zira taraflarca anapara faizinin ödeneceği kararlaştırılmış ancak başlangıç tarihi belirlenmemiş ise asıl borcun doğduğu tarihten itibaren faiz işlemeye başlayacaktır⁴³⁴. Öte yandan öğretide, sözleşmede faizin ödeneceği kararlaştırılmış ancak başlangıç zamanı belirlenmemişse, sözleşme tarihinde faizin işlemeye başlayacağı da ifade edilmektedir⁴³⁵.

Anapara faizinin kanundan doğması hâlinde, kanunun belirlediği tarihten faiz işlemeye başlayacaktır. Buna örnek olarak, ticari iş niteliğindeki tüketim öduncü sözleşmeleri gösterilebilir⁴³⁶. TBK m. 387/2 düzenlemesinde, ticari tüketim öduncü sözleşmesinde, taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile faiz istenebileceği belirtilmektedir. Burada belirtilen faizin anapara faizi olduğu belirtilmişti. Bu bakımdan, ticari tüketim öduncü sözleşmelerinde tarafların anlaşması var ise faizin başlangıç tarihinin belirlenmesinde yine tarafların iradesi göz önüne alınacaktır⁴³⁷. Ancak bu konuda bir anlaşma yok ise gerek anapara faizinin niteliği, gerekse diğer kanundan doğan anapara faizlerindeki düzenlemeler gözetildiğinde, asıl borcun doğduğu tarihten itibaren anapara

⁴³³ GÖZÜTOK, s. 147; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 45; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 93; İMREGÜN, s. 23; EVREN, s. 60; DEYNEKLİ/KISA, s. 62; ARSLAN/KIRMIZI, s. 167; HELVACI, Faiz, s. 146.

⁴³⁴ HELVACI, Faiz, s. 146; HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 104; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 45; DEYNEKLİ/KISA, s. 62.

⁴³⁵ EVREN, s. 60.

⁴³⁶ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 372; GÖZÜTOK, s. 147.

⁴³⁷ EVREN, s. 60.

faizi işlemeye başlayacağını kabulü gerekir⁴³⁸. Nitekim TBK'da taraflarca faiz oranının belirlenmemesi hâlinde, ödünç alma zamanı ve o tür ödünçlerde geçerli olan faiz oranlarının uygulanacağı düzenlenmiştir (TBK m. 388/1).

Anapara faizi ile ilgili diğer bir kanuni düzenleme örneği olarak tacirin verdiği avans ve yaptığı giderler için faiz isteme hakkı gösterilebilir⁴³⁹. TTK m. 20, tacirin verdiği avanslar ve yaptığı giderler için, ödeme tarihinden itibaren faize hak kazanacağını düzenlemiş olup burada ifade edilen faiz de anapara faizidir. Dolayısıyla bu durumda da anapara faizinin doğumu için tarafların anlaşmış olması şartı aranmayacaktır. Ancak kanunun bu düzenlemesi emredici değildir. Taraflar, anapara faizinin başlangıç tarihini, ödeme tarihinden daha sonraki bir tarih belirleyebilirler. Yine, tacirin anapara faizini talep etmemesi de mümkündür. Zira ilgili kanun maddesi taciri yaptığı gider ve avanslar bakımından koruma amacıyla getirilmiş olup tacir, iradesiyle bu faizi talep etme hakkından vazgeçebilir veya tarafların anlaşması ile yapılan gider ve avanslar için faiz istenmeyeceği de kararlaştırılabilir.

2. Temerrüt Faizinin Başlangıcı

Temerrüt faizi, vade var ise vade tarihinden, vade yok ise ihbar gününden itibaren başlamaktadır⁴⁴⁰. Dolayısıyla ticari işler bakımından da temerrüt faizinin başlangıcında, borçlunun temerrüde düşürüldüğü tarih gözetilecektir. Bununla beraber, tarafların aksi yönde bir kararlaştırma yapması ve temerrüt faizinin başlangıç tarihini değiştirmeleri de mümkündür⁴⁴¹. Ancak temerrüt faizi bakımından, borcun kaynağına göre bir ayırım yapılması gereklidir. Bu bakımdan sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme durumlarında temerrüt faizinin başlangıcı farklılık arz etmektedir.

a. Ticari İş Niteliğindeki Sözleşmelerde Temerrüt Faizinin Başlangıcı

Ticari iş niteliğindeki sözleşmeler bakımından temerrüt faizinin işlemeye başlaması adi işlerden farklılık arz etmektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki, adi işlerde vadenin belirlenmediği durumlarda borçlunun temerrüde düşmesi için kural olarak ihtar

⁴³⁸ EVREN, s. 60.

⁴³⁹ HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 104; GÖZÜTOK, s. 150.

⁴⁴⁰ ARSLAN/KIRMIZI, s. 179; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 385.

⁴⁴¹ İMREGÜN, s. 23; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 385; AYHAN/ÇAĞLAR, s. 45.

aranmaktadır (TBK m. 117/1). Bu ihtarın nasıl yapıldığının bir önemi yoktur. İhtara düşürülmemiş bir borçlu bakımından temerrüt faizi işlemeye başlamayacaktır. Dolayısıyla borçlunun temerrüde düştüğünü ispat, alacaklıya düşmektedir. Öte yandan, adi işlerde temerrüt faizini düzenleyen TBK m. 117 gereğince, borcun ifa edileceği günün birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemiş olması hâlinde bu tarihin geçmesiyle borçlu temerrüde düşmüş sayılacak ve temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır. Borçlunun temerrüde düşürülmemiş olması durumunda ise alacaklının icra takibine giriştiği veya dava açtığı tarihte borcun muaccel olduğu kabul edilecektir⁴⁴².

Ticari bir borcun faizi, aksine bir sözleşme bulunmadığı müddetçe, vadenin bitiminden, belli bir vadenin bulunmaması hâlinde ise ihtar gününden itibaren işlemeye başlamaktadır. (TTK m. 10/1). Dolayısıyla ihtar şartı ticari işler bakımından getirilmiş durumdadır. Bununla beraber, tacirler arasında temerrüt ihtar için TTK m. 18’de özel düzenleme getirilmiştir. Buna göre, *“tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.”* (TTK m. 18/3). Dolayısıyla, iki tarafın da tacir olduğu işlerde normal bir e-posta veyahut mesaj gibi yollar ile şekil bakımından temerrüde düşürmek için yeterli olmayacaktır.

Öğretide bir görüş⁴⁴³, bu hükmün uygulanması için iki tarafın da tacir olmasının gerektiği ancak işlem veya fiilin taraflardan her ikisi için de ticari iş niteliğinde olmasının aranmadığı ifade edilmektedir. Ancak öğretideki aksi görüşe göre⁴⁴⁴, her iki taraf da tacir olmakla birlikte işin nitelik olarak tek taraf için ticari olması hâlinde TTK’nın aradığı şekilde yapılma zorunluluğu yoktur. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Gerçek kişi tacirin adi iş sahasında kalan işlerinde böyle bir şart aranmamalıdır.

Kanun tarafından öngörülmüş olan bu şeklin ispat şekli mi yoksa geçerlilik şekli mi olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre kanunun öngörmüş

⁴⁴² ARSLAN/KIRMIZI, s. 179; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Borçlar Hukuku, s. 156; İMREGÜN, s. 23.

⁴⁴³ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 118.

⁴⁴⁴ ARKAN, s. 165.

olduğu bu şekil, geçerlilik şartıdır⁴⁴⁵. Dolayısıyla bu dört yoldan biri ile yapılmamış ihtar geçerli olmayacak, borçlu tacir bakımından temerrüt faizi işlemeye başlamayacaktır. Bizim de katıldığımız öğretilerdeki diğer bir görüşe göre⁴⁴⁶ ise bu şekil şartı geçerlilik değil, ispat şeklidir. Bu bakımından borçlu tacir, ihtarın yapılmadığını iddia etmemiş ise, ihtarın bu dört yoldan biri ile yapılmamış olması temerrüt faizinin işlemesi bakımından bir sonuç doğurmayacaktır.

Kanunda tacir sıfatına bağlı diğer hükümlerin saklı tutulmuş olmasının da değerlendirilmesi gereklidir (TTK m. 18). Bu bakımdan bir ticari işletme açmış gibi hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olmaktadır (TTK m. 12/3). Dolayısıyla kendini tacir gibi tanıtan kimseler de diğer tacirlerle yapmış oldukları sözleşmelerde karşı tarafı temerrüde düşürebilmek için öncelikle bu dört yoldan biri ile ihtar çekmesi gerekecektir. Diğer taraftan, borçlu daha önceden ihtar yolu ile temerrüde düşürülmemişse dava veya takip tarihinde borçlu temerrüde düşürülmüş sayılacak ve temerrüt faizi bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır⁴⁴⁷.

Anapara faizinin ödenmesinde temerrüde düşülmesi hâlinde, ticari işlerde özel bir düzenleme yapılmamıştır. Bu sebeple genel hükümler uyarınca, icra takibine

⁴⁴⁵ **DİRİKKAN**, kanunun öngördüğü şeklin geçerlilik şartı olduğunu belirtmekle beraber ihtar ve ihbarın bu sebeple geçersizliğini ileri sürmenin dürüstlük kuralı dahilinde mümkün olması gerektiğini ifade etmektedir. **DİRİKKAN**, Hanife: *Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), s. 39-75, 2002, s. 49-51.

⁴⁴⁶ **KILIÇOĞLU**, s. 690; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 118; **POROY/YASAMAN**, s. 186. 6762 Sayılı TTK'da ilgili maddenin düzenlenişinde ihtar ve ihbarların muteber olması için belirtilen şekillerde yapılmasının şart olduğu belirtilmişti (6762 Sayılı TTK m. 20/3). 6102 Sayılı yeni TTK m. 18/3'ün gerekçesinde de bu hususa dikkat çekilerek "muteber olması" ifadesinin madde metninden çıkarıldığı zira hükümdeki şartın geçerlilik şartı olmaktan çıkartılarak ispat şartına dönüştürüldüğü belirtilmiştir (madde 18 gerekçesi). Öğretilerde her ne kadar madde gerekçesinde bu konu açıklığa kavuşturulsa da ispat şartı için bu kadar detaylı bir düzenleme yapılmasının sebebinin anlaşılamadığı, dolayısıyla da tartışmaların sonlanmadığı da belirtilmektedir. **ARIKAN**, Mustafa: *Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu ve Bu Bağlamda 6102 Sayılı TTK m. 18/III Hükümünün Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken (10-11-12 Mayıs 2012 Sempozyum) , s. 11-18, 2012, s. 14.

⁴⁴⁷ **EVREN**, s. 64.

girişildiği veya bu konuda dava açıldığı günden itibaren temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır (TBK m. 121/1).

Temerrüt faizi bakımından özel nitelikli diğer bir düzenlemeye TTK m. 1530'da yer verilmiştir. İlgili hükümde ihtar gerekmeksizin temerrüde düşülecek hâller belirtilmiş olup kanunda belirtilen sürelerin geçmesi ile temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır. Aşağıda⁴⁴⁸ bu konu ayrıca inceleneceğinden burada yalnızca belirtmekle yetinmiş bulunmaktayız.

b. Ticari İş Niteliğindeki Haksız Fiillerde Temerrüt Faizinin Başlangıcı

Kusurlu ve hukuka aykırı bir eylem ile başkasına zarar vermek, haksız fiil olarak tanımlanmaktadır (TBK m. 49). Ticari işletmeyi ilgilendiren her türlü eylem ve işlemlerin ticari iş sayılmasının bir sonucu olarak, ticari işletmenin faaliyeti esnasında meydana gelen haksız fiillerin de ticari iş sayılacağı şüphesizdir⁴⁴⁹. Bununla beraber, tek taraf için ticari iş sayılan bir haksız fiil söz konusu ise TTK m. 19/2 hükmü burada uygulama alanı bulamayacaktır⁴⁵⁰. Zira madde metninde açıkça “tarafardan yalnız biri için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler” denilmekle sözleşme dışındaki hukuki eylem ve işlemler dışlanmaktadır (TTK m. 19/2).

Haksız fiilde temerrüt faizinin başlangıcı konusunda kanun koyucu işin niteliğinde herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Bu sebeple genel hükümler gereğince, haksız fiilin gerçekleştiği tarihten itibaren uğranılmış olan zararlar için, işin adi veya ticari olmasına bakılmaksızın temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır⁴⁵¹.

c. Ticari İş Niteliğindeki Sebepsiz Zenginleşmede Temerrüt Faizinin Başlangıcı

Haklı bir sebep olmaksızın bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşme, sebepsiz zenginleşme oluşturmaktadır (TBK m. 77/1). Sebepsiz zenginleşenin geri verme yükümlülüğünün, “*özellikle zenginleşmenin geçerli olmayan veya gerçekleşmemiş ya da sona ermiş bir sebebe dayanması durumunda*” doğmuş

⁴⁴⁸ Bkz. aşağı §III.

⁴⁴⁹ DİNÇ, Ticari İş, s. 179.

⁴⁵⁰ DİNÇ, Ticari İş, s. 187.

⁴⁵¹ EVREN, s. 67; ARSLAN/KIRMIZI, s. 201.

olacağı kanunda ifade edilmektedir (TBK m. 77/2). Dolayısıyla, ticari iş niteliğinde bir sebepsiz zenginleşmenin de meydana gelmesi olasıdır.

Sebepsiz zenginleşmede faizin başlangıcı bakımından da işin adi veya ticari olmasına göre bir ayırım yapılmamıştır. Bu sebeple, genel hükümler gereğince zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren zenginleşenin geri verme yükümlülüğü doğmakta olup temerrüt faizi de bu tarihte işlemeye başlayacaktır. Öte yandan sebepsiz zenginleşen iyiniyetli ise temerrüt ihtar ile gerçekleşecektir (TBK m. 117/2).

B. Ticari İşlerde Faizin Durması

Faizi durması, asıl alacağın mevcut olmasına rağmen doğmuş ve işlemeye başlamış olan faizin belli bir süre için işlememesi, bu süre zarfında geçici olarak oluşmaması⁴⁵² şeklinde tanımlanabilir. Faizin durması, öncelikle tarafların bu konuda ortak bir irade göstermesi ile sözleşme serbestisi gereğince mümkündür⁴⁵³.

Faizin durmasına ilişkin kanun düzenlemelerinden bir diğeri, İİK’da düzenlenen aciz vesikasının mevcudiyeti durumudur⁴⁵⁴. Hakkında icra takibine girilmiş olan borçlunun haczedilmiş mallarının satış işlemleri tamamlanmış olmasına rağmen, satılan mallar alacağın fer’ileriyle birlikte tamamını karşılamaya yetmemiş ve borçlunun haczedilecek başka bir malı da kalmamış ise kalan bakiye alacak için aciz vesikası düzenlenebilmektedir (İİK m. 143). Bakiye borç için verilen aciz vesikası ile birlikte, borç için 20 yıl süre ile zamanaşımı işlememektedir (İİK m. 143/6).

Alacaklıya verilen aciz vesikası, aynı zamanda aciz vesikasında yazılı tutar bakımından faizin işlenmesini de durdurmaktadır (İİK m. 143/4). Dolayısıyla ticari işten kaynaklı bir borcun icra takibine konu yapılması hâlinde de borçluya verilen aciz vesikası, ticari faizin durması ile sonuçlanacaktır. Bu düzenleme, borç için 20 yıl zamanaşımının işlememesinden faydalanan alacaklı ile borçlu arasında eşitlik ve denge sağlama maksadıyla getirilmiştir⁴⁵⁵. Dolayısıyla, borçlunun aciz durumu devam ettiği

⁴⁵² AYHAN/ÇAĞLAR, s. 55.

⁴⁵³ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 55.

⁴⁵⁴ BİLGİN, s. 145; EVREN, s. 76.

⁴⁵⁵ UYAR, Talih: *Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143)*, TBB Dergisi(70), s. 345-358, 2007, s. 355.

müddetçe, faiz de işlemeyecektir⁴⁵⁶. Belirtilmelidir ki, faizin durmasına ilişkin bu özel düzenleme yalnızca borçlu için geçerlidir⁴⁵⁷. Dolayısıyla kefiller, müşterek borçlular ve borcu tekeffül edenler bu maddeden yararlanamamaktadır. Bu kişiler için faiz işlemeye devam etmektedir (İİK m. 143/5). Bu kişiler tarafından faizin alacaklıya ödenmesi hâlinde de aciz hâlinde olan borçluya ödemiş oldukları faizi rücu etme hakları bulunmamaktadır (İİK m. 143/5).

Ticari işlerde faizin durmasına ilişkin diğer bir düzenleme, borçlarını vadesi geldiği hâlde ödeyemeyen veya vadesinde ödeyememe tehlikesi altında bulunan herhangi bir borçlunun, vade verilmek veya tenzilat yapılmak suretiyle borçlarını ödeyebilmek veya muhtemel bir iflastan kurtulmak için talep ettiği konkordato bakımından öngörülmüştür (İİK m. 285/1). Mahkemeye yapılan bu konkordato talebi üzerine, mahkemece verilen kesin mühlet tarihinden itibaren alacaklara faiz işlemesinin duracağı düzenlenmiştir (İİK m. 294/3). Dolayısıyla, hakkında kesin mühlet verilmiş ticari iş niteliğindeki borcun borçlusu bakımından faiz işlemesi kesin mühletin verilmesi ile birlikte duracaktır.

Kanunda, bu durumun istisnalarına da yer verilmiştir. Bunlardan birincisi, tasdik edilmiş olan konkordato projesinde aksine bir düzenlemenin yer verilmiş olmasıdır (İİK m. 294/3). Diğer ise, alacağın rehinle temin edilmiş olması durumudur (İİK m. 294/3). Dolayısıyla tarafın faizlerin durmayacağı yönünde bir iradesinin bulunması ya da alacağın rehinli olması durumlarında faiz durmayacak, diğer tüm hâllerde faiz bu mühlet için duracaktır. Yine, geçici mühlet de kesin mühletin sonuçlarını doğurmakta olduğundan, mahkemece verilen geçici mühlet boyunca da faiz duracaktır (İİK m. 288/1).

C. Ticari İşlerde Faizin Sona Ermesi

Ticari işlerde faizin sona erme sebepleri, adi işlerde faiz ile farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla genel hükümler gereğince faizin sona erme sebepleri ticari işler bakımından da geçerli olacaktır.

⁴⁵⁶ ARSLAN/KIRMIZI, s. 226.

⁴⁵⁷ DEYNEKLİ/KISA, s. 74.

Faizin sona ermesinin ilk yolu, doğal olarak, faiz borcunun ödenmesidir. Diğer taraftan faizin fer'iliğinin bir sonucu olarak, asıl borcun ödenmiş ve sona ermiş ancak faizinin ödenmemiş olması hâlinde, faiz borcu da kural olarak sona ermiş sayılmaktadır⁴⁵⁸ (TBK m. 131/1). Alacaklının bu sonuçtan kurtulabilmesi için, faizin ifasını isteme hakkını sözleşme veya borçlunun borcunu ifası anına kadar bir bildirim ile saklı tutmuş olması gereklidir (TBK m. 131/2). Bu bildirim herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Dolayısıyla alacaklı, bu bildirim sözlü olarak dahi yapabilecektir. Tacirler arasında yapılacak ihbar ve ihtarların noter aracılığı, taahhütlü mektup, telgraf veya güvenli elektronik imza ile yapılmasını öngören TTK m. 18/3 hükmü burada uygulama alanı bulmamaktadır. Zira kanun, yalnızca diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar için bu şartı getirmiştir. Burada söz konusu olan ise, hakların saklı tutulduğuna dair bir bildirimdir. Dolayısıyla TTK m. 18/3 kapsamında kalmamaktadır⁴⁵⁹. Diğer taraftan, alacaklı tarafından böyle bir bildirim yapılmamış olsa dahi durum ve koşullardan bu hakkın saklı tutulduğunun anlaşılması hâlinde, faizlerin talep edilebileceği hükme bağlanmıştır (TBK m. 131/2). Durum ve koşulların saklı tutulduğuna anlaşılmasına ilişkin değerlendirme, her münferit olay için ayrıca yapılması gereklidir.

Diğer taraftan, yine, faizin fer'iliğinin bir sonucu olarak, asıl borcun ibra, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi veya borcun yenilenmesi gibi bir sebepten ötürü sona ermesi hâlinde de kural olarak faiz alacağının da sona erdiğinin kabulü gerekir⁴⁶⁰. Yine, bu sonucun doğmasını istemeyen alacaklının, faiz borcunun sona ermediğine ilişkin bildirim borçluya yapması veya hâl ve koşuldan bu durumun anlaşılıyor olması gereklidir.

Asıl borcun zamanaşımına uğramış olması da, faizin zamanaşımına uğraması sonucunu doğurmaktadır (TBK m. 152). Bununla beraber zamanaşımı, borcu sona erdiren bir sebep değildir. Yalnızca borcu eksik borç hâle getirmektedir⁴⁶¹. Dolayısıyla

⁴⁵⁸ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 369; **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 36; **ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL**, s. 89; **EVREN**, s. 89.

⁴⁵⁹ TTK m. 18/3 kapsamında olmayan ihtar ve ihbarların bir şekil şartına bağlanmadığı öğretide de ifade edilmektedir. Bkz. **ARKAN**, s. 165; **DİRİKKAN**, s. 69.

⁴⁶⁰ **EVREN**, s. 91.

⁴⁶¹ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 57.

borçlunun zamanaşımını ileri sürmemesi hâlinde, zamanaşımına uğramış asıl alacak ve faizin tahsili mümkün olabilecektir⁴⁶².

Karşılıklı borçlanmanın olduğu durumlarda, iki borcun da muaccel olması kaydıyla alacak ve borçların takasının ileri sürülmesi hâlinde de faizin sona ermesi mümkündür. Zira takas, borçlunun takas iradesini bildirmesiyle gerçekleşmekte ve neticeten her iki borç miktarı da takas edilebilecekleri anda daha az olan borç tutarınca sona ermektedir (TBK m. 143). Takas ile birlikte asıl alacağın sona ermesi, faizin fer'iliğinin bir sonucu olarak, faizi de sona erdirecektir.

Diğer taraftan, faiz alacağının bir dönemi için alacaklı tarafından çekince koyulmaksızın makbuz verilmiş ise önceki dönemlerin de ifa edilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır (TBK m. 104/1). Örneğin, iki yıldır işlemekte olan faizin yalnızca ikinci yılına tekabül eden meblağ tahsil edilmiş ve alacaklı tarafından ikinci yıla ait makbuz verilmiş ise ilk yıla ait faiz alacağının saklı olduğu belirtilmedikçe, ilk yılın işlemiş faizleri de ifa edilmiş sayılacak, dolayısıyla sona erecektir. Bu bakımdan önem arz eden, makbuzun doğrudan alacaklı tarafından verilmiş olmasıdır⁴⁶³. Dolayısıyla örneğin banka aracılığıyla yapılan ödemelerde bankadan alınan ödeme dekontları bu sonucu doğurmaz⁴⁶⁴.

IV. TİCARİ İŞLERDE FAİZ ORANLARI

A. Faiz Oranının Taraflarca Kararlaştırıldığı Hallerde

Ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebilmesi imkânı sebebiyle⁴⁶⁵ oranın tespitinde öncelikle tarafların bu konudaki iradelerinin esas alınması gerekmektedir. Taraflarca yapılacak olan anlaşma, kanuni faiz oranlarından düşük ya da yüksek olabilir. Taraflar, kural olarak, iş için faizin ödenmeyeceğini de kararlaştırabilirler.

⁴⁶² BİLGİLİ/DEMİRKAPI, Borçlar Hukuku, s. 30.

⁴⁶³ EVREN, s. 92.

⁴⁶⁴ EVREN, s. 92.

⁴⁶⁵ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 372; POROY/YASAMAN, s. 112; ARKAN, s. 83; HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN, s. 91; YAĞCI, Faiz, s. 432; BERZEK, s. 27; ÇETİNER/BOZKURT YÜKSEL, s. 94; AYDOĞDU/AYAN, s. 237.

Yine, taraflar faiz oranının belirlenmesini ileri bir tarihe bırakabilirler. Ya da faiz oranının belirlenmesi taraflardan birine bırakılabilir. Dolayısıyla bu durumların mevcudiyeti hâlinde, kanuni faiz oranları uygulanmayacaktır. Keza, iş ticari iş olmasına rağmen, taraflarca adi işlere uygulanan kanuni faiz oranlarının uygulanacağı da kararlaştırılabilir. Dolayısıyla aşağıda belirtilecek olan faiz oranları, ancak tarafların bu konuda bir anlaşma yapmamış olması durumunda uygulama alanı bulacaktır.

Ticari işlerde faiz oranı, tarafların açık veya zımni anlaşmalarıyla belirlenebilir. Ancak tereddüde düşülmesi durumunda, zımni anlaşmanın geleceğe etkili olmaması gerektiği öğretide belirtilmektedir⁴⁶⁶.

Öte yandan, taraflarca kararlaştırılan faizin genel hükümlere aykırı olmaması gereklidir. Bu bakımdan öncelikle, kanunların emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya uygulanması imkânsız olan faiz oranları kesin olarak hükümsüz kabul edilecektir (TBK m. 27/1). Keza özellikle hata, hile, ikrah ve aşırı yararlanma hâllerinde, adi işler bakımından anlaşılmış olan faiz oranlarının iptali talep edilebilecektir. Aynı durumun ticari işlerde faiz bakımından da uygulanabilirliğinde ortaya çıkabilecek problem, tacirin basiretli davranma yükümlülüğünde kendini göstermektedir (TTK m. 18/2). Zira tacir, gerçekleştirmekte olduğu iş ve işlemlerinde, tacir olmayan bir kişiye nazaran daha fazla dikkat ve özen göstermekle yükümlüdür. Bu bakımdan hata, hile, ikrah ve gabin iddiaları basiretli olma yükümlülüğünü yerine getirdiği ölçüde dinlenebilecek, aksi takdirde taraflarca belirlenmiş olan faiz oranları geçerliliğini koruyacaktır.

B. Faiz Oranının Taraflarca Kararlaştırılmadığı Hallerde

1. Ticari İşlerde Kanuni Faiz Oranı

Anapara faizi bakımından, 3095 sayılı Kanun'da adi ve ticari işler bakımından bir ayrıma gidilmemiştir. Dolayısıyla anapara faizi bakımından kanuni faiz oranı adi ve ticari işlerde değişmemektedir. Diğer taraftan kanuni faiz oranının tespiti bakımından adi işlerde temerrüt faizi ve anapara faizi bakımından da bir ayrım yapılmış değildir.

⁴⁶⁶ ARSLAN/KIRMIZI, s. 113.

Dolayısıyla her iki faiz türüne de uygulanacak olan faiz oranı aynıdır. Ancak ticari işler bakımından bu oranlar farklılık arz edebilmektedir.

3095 sayılı Kanun'un ilk hâlinde kanuni faiz miktarının yıllık yüzde otuz oranı üzerinden yapılacağı belirtilmişti⁴⁶⁷. 3095 sayılı Kanun'da öncelikle 4489 sayılı 15.12.1999 tarihli Kanunî Faiz Ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değişiklik yapılmış ve bu değişiklik ile yıllık faiz oranının, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranı üzerinden yapılacağı hükme bağlanmıştır. Devamında da söz konusu reeskont oranının 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı olması durumunda, yılın ikinci yarısında bu oranın geçerli olacağı düzenlenmiştir.

Bu düzenleme, 5335 sayılı Kanun'un 14. maddesi ile 21.04.2005 tarihinde değiştirilerek *"Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hâllerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır."* hâline getirilmiştir. Daha sonra, Maliye Bakanlığı'nın 16.12.2005 tarih ve 43953 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulu tarafından alınan 2005/9831 sayılı karar ile yüzde on iki olarak uygulanmakta olan faiz oranı yüzde dokuzaya indirilmiştir. Bu düzenleme 01.01.2006 tarihinden beri yürürlüktedir. Dolayısıyla, 2006 yılından günümüze dek gerek TBK gerekse TTK'dan kaynaklanan faiz ödenmesi gereken durumlarda, faiz oranı yıllık yüzde dokuz oranı üzerinden hesaplanmaktadır (3095 sayılı Kanun m. 1/1).

Bu oranı yüzde seksene kadar artırma ve eksiltme yapma yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmişti. 5335 sayılı Kanun ile bu yetki, anapara faiz oranını aylık olarak belirleme, faizi yüzde onuna kadar indirme ya da bir katına kadar artırma olarak değiştirilmiştir (5335 sayılı Kanun m. 14/2). 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı KHK'nin 94. maddesiyle bu hüküm değiştirilerek Bakanlar Kurulu'na ait olan bu yetki Cumhurbaşkanı'na verilmiştir.

Kanuni faiz oranı, taraflarca faiz oranının kararlaştırılmadığı ya da faizin kanundan doğduğu hallerde uygulama alanı bulabilmektedir. İlgili düzenlemenin uygulanmasında faizin türünün anapara veya temerrüt faizi olması bakımından da bir

⁴⁶⁷T.C. Resmi Gazete Sayı 18610, Sayfa 2.

fark gözetilmemiştir. Dolayısıyla gerek adi işler bakımından gerekse ticari işler bakımından, kanuni faiz oranı kural olarak 3095 sayılı Kanun'un 1. maddesinde yer alan oran olmaktadır.

2. Ticari İşlerde Daha Yüksek Oranda Temerrüt Faizi İstenebilmesi

3095 sayılı Kanun, ticari ve adi işlerde kanuni temerrüt faizi oranı bakımından farklılık gözetmiştir. Adi işlerde gerek temerrüt gerekse anapara faizi bakımından aynı düzenleme uygulanmaktadır. Günümüzde her ikisi için de yüzde dokuz oranı ile faiz uygulanmaktadır⁴⁶⁸. Ticari işlerde ise taraflarca bir oran kararlaştırılmamış olsa bile, daha yüksek oranlarda temerrüt faizi istenebilmektedir.

3095 sayılı Kanun'un ilk hâlinde, ticari temerrüt faizi bakımından düzenlemede esas alınan ölçüt ödeme yeri ve zamanındaki banka iskontosunun kanuni anapara faizi oranından fazla olup olmadığı olmuştur. Şayet banka iskontosunun fazla olması hâlinde, TCMB'nin kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranı, ticari temerrüt faizi oranı olarak belirlenmiştir⁴⁶⁹. Daha sonra, 08.08.1997 tarih ve 97/9807 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kanuni faiz oranını çıkarılması ve indirilebilmesi yetkisine dayanarak gerek kanuni gerek temerrüt faiz oranları 01.01.1998 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yıllık yüzde otuzdan yıllık yüzde elliye çıkarılmıştır⁴⁷⁰.

Bakanlar Kurulu tarafından yapılmış olan bu oran artışına rağmen, bankalarca verilmekte olan mevduat faiz oranı, yıllık orandan çok daha fazla olması sebebiyle Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçe gösterilmiş ve Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nde yapılan incelemede "*enflasyon, döviz kurları, mevduat faizi, hazine bonosu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmiş olmasının*" Anayasanın 2. ve 5. maddesine aykırı olduğu ifade edilerek 3095 sayılı Kanun'un 1. ve 2. maddeleri, kararın T.C. RG'de yayımlanmasından 6 ay sonra geçerli olmak üzere iptal edilmiştir⁴⁷¹.

⁴⁶⁸ POROY/YASAMAN, s. 115.

⁴⁶⁹ Kaynak: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18610.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2020)

⁴⁷⁰ T.C. Resmi Gazete, 20.08.1997 tarih, 23086 Sayı.

⁴⁷¹ AYM, T. 15.12.1998, E. 1997/34, K. 1998/79 sayılı ilamı; T.C. RG, 26.11.1999 Tarih, 23888 Sayı.

İptal edilen kanun hükümlerinin yerine geçmek üzere, 15.12.1999 tarihli ve 4489 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve ticari temerrüt faizi oranının belirlenmesinde TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı gözetilmiş ve bu faiz oranının kanuni faiz oranından yüksek olması hâlinde, ticari temerrüt faizi oranının bu oran üzerinden istenebileceği hükme bağlanmıştır (4489 sayılı Kanun m. 2). Yine, avans faiz oranı bakımından gözetilecek olan diğer bir kıstas olarak 30 Haziran ve önceki yılın 31 Aralık günlerinde uygulanan faiz oranları esas alınmıştır. Düzenlemeye göre bu günlerde uygulanan avans faiz oranları arasında beş puan veya daha çok fark var ise yılın ikinci yarısında, yani 30 Haziran'dan sonra, yılın ikinci dönemi için uygulanacak olan avans faiz oranının esas alınacağı hükme bağlanmıştır. Kanun gerekçesinde de, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararındaki gerekçelerine paralel olarak, 1984 yılından beri enflasyon oranındaki artış, mevduat ve devlet tahvilleri için ödenmekte olan faiz oranlarının yükselmesi ve Türk Lirasının değer kaybı gözetildiğinde mevcut oranların ihtiyaçları artık karşılamadığı ve bu düzenleme ile ticarî hayatta güveni sağlamanın amaçlandığı belirtilmiştir⁴⁷².

4489 sayılı Kanun ile yapılan bu değişiklik günümüzde hâlen geçerliliğini korumaktadır. Bu sebeple ticari işlerde temerrüt faiz oranının kararlaştırılmadığı veya kanunen temerrüt faizinin istenebileceği hâllerde alacaklı, TCMB'nin önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı üzerinden veya 30 Haziran gününden sonra ise ve 30 Haziran'da uygulanan faiz oranı 31 Aralık günündeki faiz oranından 5 puan ve daha yüksek ise, bu oran üzerinden temerrüt faizi isteyebilmektedir. T.C. RG'de yayımlanan oranlara göre, taraflarca temerrüt faizinin kararlaştırılmadığı hâllerde uygulanacak olan ticari temerrüt faizi oranı, 2021 yılı için %16,75 olarak uygulanmış, 2022 yılı içinse %15,75 olarak belirlenmiştir⁴⁷³.

Belirtilmelidir ki kanunda bu oranların talep edilebilmesinin şartı olarak işin ticari iş olması öngörülmüştür. Bu hükmün değerlendirilmesinde tek taraf için ticari nitelikteki sözleşmelerin diğer taraf için de ticari sayılacağını düzenleyen TTK m. 19/2

⁴⁷² 1/863 Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı, T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü 22.12.1998, Sayı: B.02.0.KKG.0.11/101-772/7329.

⁴⁷³ T.C. RG Sayı 31707.

hükmü ile birlikte değerlendirilmesi gereklidir. Öğretide⁴⁷⁴ bu durumun değerlendirilmesinde, haklı olarak, TTK m. 19/2'nin yalnızca sözleşmeler bakımından geçerli olması gözetilmektedir. Bir taraf için ticari nitelikte olan haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeler diğer taraf için ticari sayılamayacağından, yüksek oranda faiz talebinin değerlendirilmesinde borcun kaynağının gözetilmesi gereklidir. Borcun kaynağının sözleşme olması halinde yüksek oranda faiz talep edebilecektir. Ancak örneğin haksız fiilden kaynaklanan bir davada iki tarafın da tacir olmaması halinde yüksek oranda faiz talep edilemeyecektir. Bir tarafı tüketici olan ticari işlerde ise yukarıdaki açıklamalarımız doğrultusunda, bu faiz oranları üzerinden faiz istenemeyeceği görüşüne iştirak etmekteyiz⁴⁷⁵.

Alacaklının bu hükümden yararlanabilmesi ve avans faiz oranı üzerinden faiz isteyebilmesi için bunu talebinde açıkça belirtmesi gereklidir⁴⁷⁶. Öte yandan bu talebin muhakkak “TCMB tarafından mevduata uygulanan en yüksek avans faizi” şeklinde bir ifade ile yapılıp yapılmaması gerektiği konusunda öğretide fikir birliği yoktur.

Öğretide bazı yazarlarca⁴⁷⁷, faizin “ticari faiz” ifadesi ile istenmesi hâlinde, ticari faiz oranları da 3095 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereğince yıllık yüzde dokuz üzerinden hesaplanmakta olduğundan, ancak bu miktarda faiz oranı uygulanacaktır. Dolayısıyla alacaklının 3095 sayılı Kanun m. 2/2'den yararlanabilmesi için TCMB'nin kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranını talep etmesi gereklidir.

⁴⁷⁴ **ARKAN**, s. 85; **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 95. Yargıtay 11. HD, T. 10.11.1994, E. 2242, K. 7490, Yargıtay HGK, T. 17.02.1999, E. 1999/19-73, K. 106. Yargıtay'ın aksi yönde kararları da mevcuttur. Bkz. Yargıtay HGK, T. 03.04.2002, E. 2002/4-174, K. 259. Yargıtay 7. HD, T. 25.12.2006, E. 4215, K. 4399. Kaynak: **ARKAN**, s. 85-86. Öte yandan Yargıtay, gayrimenkul satış vaadi sözleşmesinin ayıplı olarak yerine getirilmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkta davacının sözleşme tarihinden itibaren talep ettiği faiz konusunda davalının tacir olmaması sebebiyle avans faizinin uygulanamayacağını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 3. HD, T. 25.02.2021, E. 2020/4358, K. 2021/1966. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 29.12.2021).

⁴⁷⁵ Bkz. yukarı §II, II, A, 6.

⁴⁷⁶ **GÖZÜTOK**, s. 41; **AYDOĞDU/AYAN**, s. 230; **AYDEMİR**, s. 84.

⁴⁷⁷ **AYRANCI**, s. 110; **KARMIŞ**, s. 271; **ARKAN**, s. 84; **AYDEMİR**, s. 84. *Gözütok*, “ticari faiz” ve “ticari temerrüt faizi” ifadelerinin kanuni faiz talebi sonucu doğuracağını ifade ederken “en yüksek ticari faiz” ifadesinin avans faizi talebi olarak anlaşılabileceğini ifade etmektedir. **GÖZÜTOK**, s. 41.

Öğretide bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre⁴⁷⁸, “*ticari faiz*”, “*en yüksek ticari faiz*” gibi, şüpheyi yer bırakmayan bir ifadeye yer verilmiş olması, ticari temerrüt faizi oranlarının uygulanması için yeterli olmalıdır. Başka bir deyişle alacaklının muhakkak “avans faizi” şeklinde bir ifadede bulunması gerekmemelidir. Zira bu ifadelerden de alacaklının daha yüksek oranda ticari faiz oranının uygulanmasını talep ettiği anlaşılabilmektedir. Ancak alacaklının “*yasal faiz*” talep ettiği durumda artık avans faiz oranı değil, kanuni temerrüt faiz oranı uygulanacaktır⁴⁷⁹.

3. Akdi Faiz Oranının Kanuni Orandan Yüksek Olması Hâlinde Temerrüt Faiz Oranı

3095 sayılı Kanun’un 2/3. maddesi gereğince, temerrüt faizi miktarının kararlaştırılmamış olduğu hâllerde, akdi faiz miktarı kanunun diğer fıkralarında öngörülen faiz oranlarından fazla ise uygulanacak temerrüt faizi oranı akdi faiz miktarından az olamaz. Bu hükmün uygulanması bakımından adi ve ticari iş ayrımını gözetilmemiştir. Dolayısıyla bu düzenlemenin uygulanması için işin ticari iş olması gerekmez.

İlgili maddeden yararlanabilmek için taraflarca aralarında yapmış oldukları sözleşmede, iradi olarak bir akdi faiz oranını belirlemiş olmaları gerekmektedir. Burada kararlaştırılmış olan akdi faiz oranı, anapara faizi bakımından belirlenmiş olmalıdır⁴⁸⁰. İkinci olarak, taraflar aralarında anapara faiz oranını belirlemiş olmalarına rağmen, temerrüt faiz oranını belirlememiş olmaları gerekmektedir. Son olarak, taraflarca belirlenmiş olan bu akdi faiz oranının, 3095 sayılı Kanun’un diğer maddelerinde öngörülen oranlardan, yani kanuni faiz oranlarından yüksek olması gereklidir⁴⁸¹.

Güncel oranlar üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, adi işler bakımından, gerek anapara faizi gerekse temerrüt faizi yıllık yüzde dokuz olarak belirlenmiştir.

⁴⁷⁸ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 381.

⁴⁷⁹ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 382.

⁴⁸⁰ YÜCESOY YILMAZ, s. 315.

⁴⁸¹ TBK’nın 120/3 hükmünde de 3095 sayılı Kanun’un bu düzenlemesine benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir: “*Akdî faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdî faiz oranı da birinci fıkra da belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdî faiz oranı geçerli olur.*”

Dolayısıyla taraflarca kararlaştırılmış olan akdi faiz oranının yüzde dokuzdan daha yüksek olması aranacaktır. Ticari işler bakımından ise, 3095 Sayılı Kanun'un 2/2. maddesindeki özel düzenlemeye göre bir değerlendirme yapılacaktır.

Ticari işlerde, taraflarca kararlaştırılmış olan akdi faiz oranının yüzde dokuzdan yüksek, avans faiz oranından düşük olması hâlinde, borçlu taraf 3095 Sayılı Kanun'un 1. Maddesini gerekçe göstererek daha yüksek olan avans faiz oranının talep edilemeyeceği iddiasında bulunamaz. Zira avans faiz oranına ilişkin düzenleme de temerrüt faizinin taraflarca kararlaştırılmadığı durumlarda uygulanmaktadır. Bu ihtimalde, anapara faizi için tarafların iradesi ile belirlemiş oldukları oran gözetilecektir. Temerrüt faizi ise 3095 sayılı Kanun m. 2/2 gereğince ticari işlere uygulanan avans faiz oranı üzerinden talep edilebilecektir⁴⁸².

Ticari işler bakımından ikinci ihtimal ise, taraflarca anlaşılan faiz oranının TCMB'nin uyguladığı avans faiz oranından da yüksek olması durumudur. Bu durumda da 3095 sayılı Kanun m. 2/2 uygulama alanı bulabilecektir. Böylece hem anapara faizi bakımından hem de temerrüt faizi bakımından taraflarca kararlaştırılmış olan yüksek faiz oranı geçerli olacaktır.

4. Ticari İşlerde Yabancı Para Borçlarında Faiz Oranı

Yabancı para borçlarına uygulanacak olan faiz oranlarına ilişkin olarak, 3095 sayılı Kanun'a 14.11.1990 tarih ve 3678 sayılı Kanun ile yapılan ek ile *"Sözleşmede daha yüksek akdi veya gecikme faizi kararlaştırılmadığı hâllerde, yabancı para borcunun faizinde Devlet Bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranı uygulanır."* hükmü getirilmiştir. Dolayısıyla hükmün uygulanabilirliği bakımından yabancı para borcu için taraflarca anlaşılmış olan faiz oranının Devlet Bankaları tarafından bir yıl vadeli mevzuat hesabına ödemekte olduğu en yüksek faiz oranından yüksek olup olmadığı değerlendirilecektir. Uyuşmazlık hâlinde hâkim bu konuda gerekli incelemeyi yapmakla yükümlü olup ilgili bankaların genel müdürlüklerinden faiz oranlarının sorulmaması eksiklik olarak görülmüştür⁴⁸³.

⁴⁸² AYHAN/ÇAĞLAR, s. 48.

⁴⁸³ Yargıtay 8. HD, T. 21.03.2014, E. 2013/14139, K. 2014/4851. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 11.05.2020).

Adi iş-ticari iş ayırımına gidilmemiş olması sebebiyle bu düzenleme gerek adi işler gerekse ticari işler bakımından uygulama alanı bulacaktır⁴⁸⁴. Ancak işin adi veya ticari olması, hükmün uygulanabilirliği konusunda birtakım değişiklikler yaratmaktadır. Bu sebeple bu durumların ayrıca açıklanması gereklidir.

İşin adi nitelikte olması hâlinde, adi işlere uygulanan sözleşme serbestisine ilişkin sınırlar yabancı para borçları bakımından da uygulanmaya devam edecektir⁴⁸⁵. Dolayısıyla taraflar arasında sözleşme ile kararlaştırılan anapara faiz oranı, Devlet Bankaları tarafından bir yıl vadeli mevduat hesabına uygulanmakta olan en yüksek faiz oranının en fazla yüzde elli fazlası olarak belirlenebilecektir (TBK m. 88/2). Aynı şekilde, temerrüt faizi bakımından da adi işlere uygulanan sınırlamalar geçerli olacaktır⁴⁸⁶. Bu sebeple adi işlerde yabancı para borçlarına uygulanacak temerrüt faizinin taraflarca kararlaştırılmış olması hâlinde bu oran, 3095 sayılı Kanun'un 4/a maddesine göre tespit edilecek oranın yüzde yüz fazlasını aşamayacaktır (TBK m. 120/2). Görüldüğü üzere, adi işler bakımından yabancı para borçlarında taraflarca serbestçe belirlenebilecek olan faiz oranı, asgari olarak 3095 sayılı Kanun m. 4/a gereği tespit edilen oran, azami olarak akdi faiz için yüzde elli fazlası, temerrüt faizi için ise yüzde yüz fazlası olarak belirlenmiştir.

Ticari işlerde ise yabancı para borçlarına uygulanacak faizi oranına ilişkin azami bir had belirlenmiş değildir. Bu bakımdan yabancı para borçlarına uygulanacak faiz oranını düzenleyen 3095 sayılı Kanun'un 4/a maddesi, yalnızca oranın asgari haddi bakımından gözetilecektir. Taraflarca bu hadlerin altında bir oran kararlaştırılması hâlinde durumun ne olacağının da tartışılması gereklidir. Öğretide *Helvacı/Kaya*, daha düşük bir oranın kararlaştırılması hâlinde bu oranın dikkate alınmayacağını belirtmektedir⁴⁸⁷. Ancak aksi yönde, ticari işlerde faizin serbestçe belirlenebileceği ilkesinden yola çıkarak taraflarca daha düşük oran belirlenmiş olsa dahi bu oranın

⁴⁸⁴ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 386.

⁴⁸⁵ **DEMİR**, s. 225.

⁴⁸⁶ **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 99.

⁴⁸⁷ *Helvacı/Kaya* her ne kadar bu görüşte olsa da bu düzenleme ile taraf iradelerinin yok sayılmasını eleştirmektedir. **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 98.

gözetilmesi gerektiğini ifade eden yazarlar da mevcuttur⁴⁸⁸. Kanaatimizce Kanunun lafzından taraflarca daha düşük bir oranın kararlaştırılamayacağı sonucu çıkmaktadır. Ancak biz de tarafların iradelerinin yok sayılmasının doğru olmadığı görüşüne katılmaktayız. Bu sebeple hükmün yeniden ele alınması gereklidir.

Bu hüküm kapsamında Devlet Bankası ifadesinden sermayesinin en az %51'i devlete ait olan veyahut yönetimin kontrolünün en az yarıdan fazlasının devlette olduğu bankaların anlaşılması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁸⁹. Diğer taraftan, Devlet Bankaları, bütün yabancı para birimleri için mevduat hesabı açmamaktadır. Dolayısıyla, bu nitelikteki yabancı para borçları bakımından hükmün nasıl uygulanacağı hususu da belirsiz bırakılmış durumdadır⁴⁹⁰. Bu sebeple öğretilde farklı çözüm yolları sunulmuştur.

*Ayrancı*⁴⁹¹, bu durumda yabancı para hangi ülkeye ait ise, “o ülkenin bir yıl için açılmış vadeli mevduata uyguladığı ortalama faizin” esas alınması gerektiğini, böyle bir uygulamanın mevcut olmaması hâlinde ise “bu duruma en yakın faiz oranlarının” gözetilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ancak kanaatimizce bu durumda “bu duruma en yakın faiz oranının tespiti” problemi doğacaktır.

*Şen/Şen*⁴⁹², bu durumda Devlet Bankalarında mevduat hesabı bulunan diğer yabancı para birimlerinin oranları da gözetilerek, Devlet Bankası o yabancı para borcunda da mevduat hesabı açmış olsa idi hangi oran en yüksek faiz oranı olarak ödenebilir kabul edileceği yönünde gerekirse bilirkişi incelemesi yapılması gerektiğini ileri sürülmektedir. Ancak görüşümüze göre, bu durumda da, *Ayrancı*'nın çözümü ile paralel olarak, her duruma farklı oranların uygulanması gibi bir sonuç ortaya çıkabilecektir.

⁴⁸⁸ DOMANIÇ/ULUSOY, s. 68; ŞENER, Oruç Hami: Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2020, s. 101. *Domaniç/Ulusoy*, ilgili hükmün düzeltilmesi ya da kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir. DOMANIÇ/ULUSOY, s. 69.

⁴⁸⁹ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 386; BİRSEL, Mahmut T. /SEVİ, Ali M.: 3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun Madde 4/A Hükümünün Uygulama Alanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(Özel Sayı 2009), s. 1029-1070, 2010, s. 1056.

⁴⁹⁰ DEMİR, s. 226; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 387; ARKAN, s. 88.

⁴⁹¹ AYRANCI, s. 89.

⁴⁹² ŞEN/ŞEN, Adi İşlerde Faiz, s. 489.

*Birsel/Sevi*⁴⁹³, 3095 sayılı Kanun'un diğer hükümleri mevcut iken, farklı bir uygulamaya gidilmesinin hukuk devletlerinde hukuk kurallarının belirliliği ilkesine aykırı olacağını belirtmektedir. Bu görüşe göre, hukuk devleti ilkesine uygunluğu sağlayabilmek için, ilgili para biriminde Devlet Bankalarında açılmış bir mevduat hesabı yoksa 3095 Sayılı Kanun'un 2. maddesi gereğince adi ve ticari işlere uygulanan faiz oranlarının uygulanması gerekmektedir. Enflasyon ve Türk Lirasının yabancı para borçları karşısındaki değer kaybının bir sonucu olarak, yabancı para borçlarına 3095 Sayılı Kanun'un 2. Maddesinin uygulanmasının çok ağır sonuçlar doğuracağı ve bu sebeple uygun bir sonuç olmayacağı kanaatindeyiz.

*Helvacı/Kaya ve Arkan*⁴⁹⁴, bu durumda yabancı para hangi ülkeye ait ise o ülkede uygulanmakta olan kanuni temerrüt faizinin dikkate alınması gerektiğini, ülkede böyle bir oran belirlenmemişse yabancı paranın ülke parasına göre değerinin hesap edilerek Türkiye'deki faiz oranının uygulanması gerektiği belirtilmektedir. Uygulamada yeknesaklığın sağlanabilmesi açısından değerlendirildiğinde, en uygun çözüm bizim kanaatimizce de budur.

⁴⁹³ **BİRSEL/SEVİ**, s. 1059 vd.

⁴⁹⁴ **HELVACI/KAYA/ÜLGİN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 98; **ARKAN**, s. 88.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK TİCARET KANUNU MADDE 1530 UYGULAMASINDA FAİZ

I. KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

TTK m. 1530, temerrüt faizi bakımından getirilmiş özel bir düzenlemedir. Temerrüt faizinin tanımı, çalışmamızın faiz türlerine ilişkin I. bölümün IV. başlığı altında yapılmıştır. Temerrüt faizi, temerrüdün bir sonucudur. Ancak genel olarak “temerrüt” kavramı ile “borçlunun temerrüdü” TBK’nın genel hükümleri kapsamında kalmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda genel hükümlere yer verilmemiş, konu yalnızca TTK m. 1530 gereğince borçlunun temerrüdü ile sınırlı olarak ele alınmıştır.

Öte yandan, TTK m. 1530’un Türk hukukunda yer almasının asıl dayanağı 2011/7/EU sayılı Avrupa Birliği Yönergesidir. TTK m. 1530’un gerek yorumlanmasında gerekse uygulamasında yaşanacak problemlerde, bu yönerge hükümlerinin de gözetilmesi gereklidir. Dolayısıyla bu bölümümüzde ilgili yönergeyi kısaca ele alma gereği duymuş bulunmaktayız. Belirtilmelidir ki, ticari işlemlerde mal ve hizmet tedarikinde geç ödemeye ilişkin Avrupa Birliği tavsiye kararları ve yönergeleri yalnızca bu alanda değil, aynı zamanda sınır ötesi ticarete yaşanabilecek sorunları ortadan kaldırmak, kamu ihale süreçlerini iyileştirmek, nakit akışı yönetimi gibi alanlarda da iyileştirmeler yapmayı hedef almıştır⁴⁹⁵. Ancak çalışmamızın alanı dışına çıkmamak adına bu bölümdeki açıklamalarımız yalnızca ticari işlemlerde geç ödemeye mücadeleyle ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır.

⁴⁹⁵ Kaynak: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0007&from=EN> (Erişim Tarihi: 17.08.2020).

II. TTK m. 1530'UN DAYANAĞI ve AMACI

A. Ticari İşlemlerde Geç Ödemeye Karşı Mücadeleler

TTK m. 1530'a dayanak olan 2011/7/EU sayılı Yönerge ticari işlemlerde geç ödemelere karşı mücadele kapsamında getirilmiş olsa da bu alanda getirilmiş ilk düzenleme değildir. Avrupa Komisyonu tarafınca yayımlanmış olan ve bağlayıcı niteliği bulunmayan 95/198/EC sayılı 12 Mayıs 1995 tarihli tavsiye kararı, daha sonraları bu alanda mücadele bakımından getirilecek olan diğer düzenlemelerin de kaynağı olmuştur. Bu düzenlemelerin özellikle KOBİ'leri korumak amacıyla getirildiği, daha sonraki düzenlemelerde ve hukukumuzda da açıkça belirtilmektedir⁴⁹⁶.

Bu alanda ilk düzenlemelerden biri olan 95/198/EC sayılı Avrupa Komisyonu tavsiyesinde özetle;

- Ticari işlemlerde ödeme dönemlerinin uzunluğu sebebiyle özellikle KOBİ'lerin maddi güçlükler ile karşılaştıkları,

- Ticari hayatta gecikmiş ödemelerin, işletmelerin hayatta kalabilme tehlikesi ile karşı karşıya bıraktığı,

- Bu gibi durumlarda üye devletlerde uygulanacak kanun hükümlerinin caydırıcı olması ve zarara uğrayan tarafın bu zararının tamamını karşılaması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁹⁷.

Sekiz maddeden oluşan 95/198/EC sayılı kararın üçüncü maddesinde mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelerde alacaklının uğradığı zararların uygun bir şekilde tazmini için gerekli önlemlerin alınması gerektiği tavsiye edilmiştir. Bu maddede üye devletlerin kanuni düzenlemelerinde, borçlunun temerrüdü hâlinde anaparaya aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça caydırıcı olacak oranda faiz işletmeleri ve faize rağmen alacaklının uğradığı zararlar var ise bu zararların da tazmini için uygun yolların belirlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

⁴⁹⁶ **AYAN**, s. 720.

⁴⁹⁷ Kaynak: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0007&from=EN> (Erişim Tarihi: 21.08.2021).

1995 tarihli tavsiye kararının ardından Avrupa Komisyonu bu kararını Yönerge hâline getirebilmek için çalışmalara başlamış, 1997 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından eylem planı hazırlanmış ve 29 Haziran 2000 tarihli 2000/35/EC Sayılı Yönerge⁴⁹⁸ kabul edilmiştir. Sekiz maddeden oluşan bu Yönergede ödeme günü veya dönemlerinin taraflarca kararlaştırılmadığı hâllerde, herhangi bir ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşmenin şartları da düzenlenmiştir. Keza alacaklı sözleşmeden ve yasadan doğan tüm yükümlülüklerini yerine getirmişse ve ödenmesi gereken tutar zamanında ödenmemişse borçlu gecikmede kusursuz olduğunu ispatlamadıkça alacaklının faize hak kazanacağı kabul edilmiştir.

2000/35/EC sayılı Yönergede mal ve hizmet tedarikinde uygulanacak faiz oranları da düzenlenmiştir. İlgili düzenlemede mal ve hizmet tedarikinde geç ödemede uygulanacak faiz oranı, aksi belirtilmedikçe, Avrupa Merkez Bankası tarafından 6 aylık dönemlerle belirlenecek olan faiz oranlarının yüzde 7 fazlası olması gerektiği belirtilmiştir.

2000/35/EC sayılı Yönergeden sonra KOBİ'leri korumaya yönelik düzenlemeleri güçlendirebilmek amacıyla TTK m. 1530'a dayanak teşkil eden 2011/7/EU sayılı Yönerge 16 Şubat 2011 tarihinde kabul edilmiştir. Bu düzenleme, hukukumuzda yer alan düzenlemenin de temelini oluşturmuştur.

B. 2011/7/EU Sayılı Yönerge

Avrupa Komisyonu'nun ticari işlemlerde geç ödemelere karşı mücadele kapsamında almış olduğu tavsiye kararları ve yine aynı kapsamda 29 Haziran 2000 tarihli 2000/35/EC sayılı Yönergenin yerini almak üzere⁴⁹⁹, 2011/7/EU sayılı Yönerge kabul edilmiştir. TTK m. 1530'un kaynağı olan bu Yönerge, Türk hukukunda ilgili maddelerin yorumlanmasında gözetilmesi gereken bir kaynaktır.

⁴⁹⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0035&from=EN> (Erişim Tarihi: 06.06.2020).

⁴⁹⁹ ÇAĞLAYAN, Pınar: *Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK md. 1530)*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 27(2), s. 173-243, 2011, s. 174.

2011/7/EU sayılı Yönerge, kapsam olarak ticari işlemlerde ödemelere uygulanmaktadır (m. 1/2). Nitekim Yönergenin 2. Maddesinde Yönergeye tabi olacak ticari işlemlerin kapsamına da yer vermiştir. İlgili madde gereğince ticari işlemler, yalnızca ticari işletmeler arası değil, ticari işletmeler ile kamu kuruluşları arasında mal ve hizmet tedarikini içeren işlemleri de kapsamaktadır (m. 2/1). TTK düzenlemesinin yalnızca ticari işletmeler arasındaki sözleşmeleri kapsaması, 2011/7/EU Sayılı Yönergenin uygulama alanının daraltılarak hukukumuzda alındığını göstermektedir. Nitekim Yönergenin 4. maddesi, ticari işletmeler ile kamu kuruluşları arasındaki işlemlerde ihtarsız temerrüdün ne zaman oluşacağını düzenlemektedir. Ancak hukukumuzda bu hükümler kamu kuruluşlarına uygulanmamaktadır⁵⁰⁰.

Ticari işletmelerde alacaklının borcunu yerine getirmesi şartıyla, temerrüt için ayrıca bir ihtar aranmaması gerektiği Yönergede ifade edilmiştir (m. 3). Diğer taraftan, bu durum için, borçlunun geç ödemeden sorumlu tutulamayacağı hâller dışlanmıştır. Para borcunun vadesinde ödenmemesi hâlinde, uygulanacak faiz oranının yılın ilk yarısı bakımından 1 Ocak'ta, ikinci yarısı bakımından 1 Haziran'da yürürlüğe girmesi gerektiği ifade edilmiştir (m. 3/2-a,b). Bu bakımdan, aşağıda da yer verileceği üzere, TCMB'nin yalnızca Ocak ayında uygulanacak faiz oranını tespit ediyor oluşu, gerek Yönergenin iç hukuka aktarılması bakımından gerekse geç ödemelerde alacaklıya yeterince koruma sağlaması bakımından bir eksikliktir⁵⁰¹.

TTK m. 1530'un borçlunun ne zaman ihtarsız temerrüde düşeceği ve faiz ödemekle yükümlü olacağı konusundaki hükümleri, Yönergenin 3/3. maddesindeki düzenlemelerin karşılığını oluşturmaktadır. Nitekim Yönergede de vadenin belirli olmadığı durumlar ile mal ve hizmetin kabul ya da gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hâller bakımından ihtarsız temerrüt için 30 günlük süreler öngörmüştür. Bu bakımdan, TTK düzenlemesinin Yönerge ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Bu sürelerin dolmasından sonra uygulanacak faiz oranının, uygulanmakta

⁵⁰⁰ Çağlayan, kamu kuruluşlarının hüküm dışı bırakılmasının büyük bir eksiklik olduğunu belirtmektedir. **ÇAĞLAYAN**, s. 218. Aynı yönde *Yatağan*, Yönergenin en önemli düzenlemesinin kamu kuruluşlarına yönelik kısım olduğunu belirtmektedir. **YATAĞAN**, Çiğdem: 2011/7/EU Sayılı Topluluk Yönergesi Ve 6102 Sayılı TTK'nın 1530. Maddesi Çerçevesinde Mal Ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s. 111.

⁵⁰¹ Öğretide de dayanak Yönergeden neden bu şekilde farklılaşma gereği duyulduğunun anlaşılamadığı ifade edilmektedir. Bkz. **YATAĞAN**, s. 87.

olan faiz oranlarından en az 8 puan fazla olması gerektiği de Yönergede ifade edilmiştir (m. 2/7).

Yönergenin 6. maddesi, hukukumuzda “asgari giderim tutarı” olarak kavramlaştırılmış olan, alacağın tahsili amacıyla yapılan masrafların tazmin edilmesine ilişkin düzenlemeleri içermektedir. İlgili hüküm gereğince, asgari 40 Euro’nun, başka hiçbir ihtar prosedürüne gerek kalmaksızın borçludan talep edilebilir olması gereklidir.

Alacaklı bakımından ağır haksız durum yaratan koşulların geçersiz olacağına ilişkin TTK m. 1530/6’ya karşılık olan 7. madde, TTK’nın aksine, hangi durumların alacaklı bakımından ağır haksız durum yaratacağına ilişkin örneklemede bulunmuştur. Bu konuya ilişkin uyuşmazlıklarda Yönergenin göstermiş olduğu örneklerden faydalanılması gerektiği kuşkusuzdur.

Öte yandan, hukukumuzda alınmamış olan diğer bir hüküm, alacağın tahsili bakımından mahkemeye başvurunun hızlandırılmış bir prosedürle, yaklaşık 90 gün içerisinde sonuçlandırılması gerektiğine ilişkin 10. maddedir. Maddede borcun ihtilaflı olduğu hâller ise istisna tutulmuştur.

C. TTK m. 1530 Düzenlemesinin İncelenmesi

TTK m. 1530 düzenlenmesi, madde gerekçesinde belirtildiği üzere yukarıda izah edilen 2011/7/EU sayılı Yönergenin esasları gözetilerek getirilmiş bir hükümdür⁵⁰². Madde gerekçesinde de büyük ve güçlü olan ticari işletmelerin geç ödemeyi bir finansman aracı olarak gördüğü belirtilmiş ve hükmün amacının, güçlü ticari işletmelere mal ve hizmet verenleri iflasa kadar sürükleyebilen bu uygulamaların önüne geçebilmek olduğu ifade edilmiştir. Ancak öğretide⁵⁰³, hükmün KOBİ’lere ilişkin yalnızca iki istisnasının bulunduğunu, hükmün kaleme alınış biçiminden tüm ticari işletmeler arasındaki mal ve hizmet tedarikine ilişkin sözleşmelere uygulanacak düzenlemeleri içerdiği haklı olarak ifade edilmektedir.

⁵⁰² ARKAN, s. 173.

⁵⁰³ POROY/YASAMAN, s. 196. Ülgen, KOBİ’ler ile tarımsal ya da hayvansal üreticilerin de neticede ticari işletme olduğunu, dolayısıyla düzenlemenin kapsamının KOBİ’ler değil ticari işletmeler olduğunu ifade etmektedir. ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 315; AYAN, s. 724.

Mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin hükümlere TTK'nın "Son Hükümler" kısmında yer verilmiştir. *Çağlayan*, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemeye ilişkin bu düzenlemenin kanundaki yerine ilişkin biçimsel eleştirilerin ileri sürülebileceği ifade etmektedir⁵⁰⁴. *Aydoğdu/Ayan*'a göre, borçlunun temerrüdü ve sonuçlarına ilişkin hükümlerin TBK'da yer alması dolayısıyla ilgili düzenlemenin de TBK'da yer alması daha yerinde olacaktır⁵⁰⁵. *Ülgen*⁵⁰⁶ bir kanundaki düzenlemenin sınırlarını aşan ve özel nitelikteki kanun hükümlerine başka bir kanunda yer verilmesinin mümkün olduğunun altını çizerek bu eleştirilerin isabetli olmadığını savunmaktadır. *Poroy/Yasaman*⁵⁰⁷ ise ilgili hükümlere TTK'nın "Ticari İşletme" kitabında ve özellikle de tacirler arası trampa sözleşmelerine ilişkin hükümleri içeren TTK m. 23'ten sonra yer alacak ayrı bir maddede yer verilmesinin daha uygun olacağını belirtmektedir. Biz de bu görüşe katılmaktayız. Zira TTK'nın 1530. maddesi, yalnızca mal ve hizmet tedariki bakımından geç ödemenin şartlarına ve sonuçlarına yer vermemektedir. TTK m. 1530/1, ticari hükümlerle yasaklanmış işlemlerin ve en yüksek sınırı aşan sözleşmelerin akıbetini düzenlemektedir. Nitekim TTK'nın Meclis görüşmeleri sırasında kabul edilen bir önerge neticesinde TTK'ya sonradan ilgili hükümler eklenmiştir⁵⁰⁸. Dolayısıyla mal ve hizmet tedarikinde geç ödemeye ilişkin hükümler, maddenin iki ila sekizinci maddeleri arasında düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin düzenlemelere TBK'da yer verilmesi şart değil ise de TTK'nın Ticari İşletme kitabında ayrı bir maddede düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

Belirtilmelidir ki, TTK m. 1530/1 hükmü çalışma konumuzun dışındadır. Çalışmamız yalnızca TTK m. 1530'un ikinci ve sekizinci fıkralarına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Ancak "*TTK m. 1530 kapsamında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin hükümler*" ifadesini tekrardan kaçınabilmek için, kısaca "*TTK m. 1530*" ifadesini kullanmış bulunmaktayız.

⁵⁰⁴ ÇAĞLAYAN, s. 239.

⁵⁰⁵ AYDOĞDU/AYAN, s. 311.

⁵⁰⁶ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 314.

⁵⁰⁷ POROY/YASAMAN, s. 196.

⁵⁰⁸ ARKAN, s. 172. *Aydoğdu/Ayan*, ilgili hükümlerin TTK'ya "alelacele" eklendiğini ifade etmektedir. AYDOĞDU/AYAN, s. 303.

TTK m. 1530 düzenlemesi, ticari işletmeler bakımından özel nitelikli bir temerrüt düzenlemesi niteliğindedir. Dolayısıyla bu kapsamda işletilecek olan faiz her hâlde temerrüt faizi olacaktır. Bu bakımdan, temerrüt faizine ilişkin açıklamalarımız burada da geçerlidir. Hükmün kaleme alınış tarzı dikkate alındığında, tarafların bu uygulamalardan yararlanabilmeleri için işlemin her iki tarafın da ticari işletmesi ile ilgili olması yeterli değildir. İşlemin ayrıca mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılmış olması da gereklidir. Bu sebeple öncelikle bu şartlar incelenecektir. Devamında, faize hak kazanmanın şartları ve faizin özel niteliklerine yer verilecektir.

III. TTK M. 1530 KAPSAMINA GİRMENİN ŞARTLARI

A. Borcun Kaynağının Sözleşme Olması

TTK m. 1530 düzenlemesinin uygulama alanı yalnızca sözleşmeleri kapsamaktadır⁵⁰⁹. Dolayısıyla, öncelikle mal ve hizmet tedariki ile ilgili olsa dahi haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan bir para borcu, TTK m. 1530 kapsamında değerlendirilemeyecektir. Hükmün kapsamına yalnızca sözleşmeler girmesine karşın, madde metninde “*ticari işletmeler arası...işlemlerde*” şeklinde ifadenin kullanıldığı görülmektedir. Bizim de katıldığımız üzere, “sözleşmeler” yerine “işlemler” kelimesine yer verilmiş olması uygun olmamıştır⁵¹⁰.

TTK m. 1530/2’nin ele alınışından, taraflardan birinin kanundan veya sözleşmeden doğan “tedarik borcu” altında olduğu, diğer tarafın da tedarik edilen mal veya hizmetin bedelini “ödeme” borcu altında olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan TTK m. 1530 düzenlemelerinin uygulama alanı bulacağı sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olması gereklidir. Zira bir taraf belli bir miktar para ödemesi alma hakkına karşılık mal veya hizmet tedarik etme, diğer taraf ise bunun karşılığında belli bir miktar para ödeme borcu altındadır.

⁵⁰⁹ AYHAN/ÇAĞLAR, s. 51; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 314.

⁵¹⁰ DURAL, s. 121; AKTAŞ, Betül: Mal Veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Borçlu Temerrüdü ve Bunun Sonuçları (TTK 1530), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013, s. 19.

B. Sözleşmenin Ticari İşletmeler Arasında Olması

TTK m. 1530'un uygulanma alanı yalnızca ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan işlemlerdir⁵¹¹. Bu sebeple ticari iş kapsamında olmasına rağmen ticari işletmeler arasında olmayan işlemlerin TTK m. 1530 kapsamına girmesi ve dolayısıyla bu işlem tarafının daha yüksek oranda faiz talep edebilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan ticari işletme sayılmak için gerekli olan gelir sağlamayı hedefleme, devamlılık, bağımsızlık ve esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşma unsurları öncelikle değerlendirilecektir⁵¹².

Diğer taraftan, sözleşmenin taraflarının ticari işletme olmasındaki maksat bizzat ticari işletmenin sorumlu olması değildir. Zira öğretide de belirtildiği üzere⁵¹³, ticari işletmelerin bir tüzel kişiliği yoktur. Bu sebeple TTK m. 1530 kapsamında hak ve yükümlülöklere tabi olacak olan, yine bu ticari işletmeleri işleten gerçek veya tüzel kişiler olacaktır⁵¹⁴. Dolayısıyla, bu hükmün uygulanabilmesi için sözleşmenin iki tarafının da tacir olması zorunludur⁵¹⁵.

Öğretide değerlendirilen diğer bir durum, hükümdeki işletme kavramının geniş yorumlanma imkânının olup olmadığına ilişkindir. Bir görüş⁵¹⁶, TTK m. 1530 düzenlemesinin Kanuna sonradan alındığını, bu sebeple esnaf işletmelerine uygulanacak hükümlere eklenmesinin unutulduğunu belirtmektedir. Bu görüşe göre, bu hususta kural

⁵¹¹ Yargıtay, bir tarafı belediye olan eser sözleşmesinde TTK m. 1530/2 ve devamı hükümlerinin uygulanamayacağını belirtmiştir. Bkz. Yargıtay 15. HD, T. 05.02.2018, E. 2016/3758, K. 2018/351. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 02.11.2021).

⁵¹² Ticari işletmenin tanımı ve unsurları için bkz. yukarı §II, I, C.

⁵¹³ **YILDIZ**, Mustafa G.: *TBK.m.117 ile Karşılaştırmalı Olarak TTK.m.1530 Uyarınca Borçlu Temerrüdünün İhtarsız Gerçekleşmesi*, İstanbul Hukuk Mecmuası, 76(1), s. 359-380, 2018, s. 363; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 315; **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 400.

⁵¹⁴ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 315.

⁵¹⁵ **BOZER/GÖLE**, Ticari İşletme, s. 400. Öğretide aksi yönde, düzenlemenin “ticari işletme” kavramına yer vermiş olması sebebiyle ticari işletmeyi işletenin tacir sıfatı olmasa da işletmenin ilgili hükümlere tabi olacağına dair görüş de mevcuttur. Bkz. **KARMIŞ**, s. 215.

⁵¹⁶ **ATAMER**, Yeşim/**OKUTAN NILSSON**, Gül: *Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK M. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 29 (3), s. 31-82, 2013, s. 65.

dışı bir boşluk olduğu kabul edilmeli ve TMK m. 1 uyarınca esnaf işletmelerinin de TTK m. 1530 kapsamında kaldığı değerlendirilmelidir. Ancak kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira madde metninde özellikle “ticari işletmeler arasında” ifadesine yer verilmiştir. Yine öğretide⁵¹⁷, KOBİ’leri büyük işletmeler karşısında korumak için getirilen bu hükmün esnaf işletmelerini kapsamamasının bir dayanağı olmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu görüşe göre hükümdeki ticari işletme kavramının iktisadi işletme olarak değerlendirilmesi ve esnaf işletmeleri ile serbest meslek mensuplarının da hüküm kapsamında değerlendirilmesi gereklidir. Her ne kadar hükmün amacı gözetildiğinde bu görüşün kabul edilmesi gerekse de kanaatimizce hükmün lafzi yorumu ile bu sonuca varmak mümkün değildir. Bu sebeple bizim de katıldığımız üzere⁵¹⁸ TTK m. 1530 düzenlemesinin ticari işletme sayılmayan esnaf işletmeleri ve serbest meslek sahipleri bakımından uygulanması mümkün değildir. Öte yandan öğretide⁵¹⁹ haklı olarak, TTK m. 1530 düzenlemesinin esnaf işletmelerini kapsamamasının doğru olmadığı da ifade edilmektedir. Bu sebeple maddenin özellikle esnaf işletmelerini kapsayacak şekilde değiştirilmesi gereklidir.

Diğer taraftan, işlemin ticari işletmeyle olan ilgisinin belirlenmesi noktasında hükmün geniş yorumlanması gereklidir⁵²⁰. Zira dolaylı yoldan dahi olsa ticari işletmeyi ilgilendiren bir sözleşme, işletmenin ticari iş sahasında gerçekleştiğini göstermektedir. Bu sebeple dolaylı olarak ticari işletme ile ilgili olan işlemler de TTK m. 1530 kapsamında değerlendirilmelidir.

⁵¹⁷ **DURAL**, H. Ali: *Ticari İşletmeler Arasındaki Mal ve Hizmet Tedariki Sözleşmelerine İlişkin Yeni Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi*, Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu (25-26 Kasım 2011), s. 119-128, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 122; **AKTAŞ**, s. 53.

⁵¹⁸ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 315; **YILDIZ**, s. 365; **ARKAN**, s. 172.

⁵¹⁹ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 311; **YATAĞAN**, s. 47.

⁵²⁰ **YILDIZ**, s. 363.

C. Sözleşmenin Para Borcu Doğuran Mal Ve Hizmet Tedarikine İlişkin Olması

1. Sözleşmenin Mal ve Hizmet Tedarikine İlişkin Olması

a. Mal Tedariki

Mal kavramının hukukumuzda açıkça tanımlanmamış olması sebebiyle sınırının çizilmesi konusunda öğretilerde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüş⁵²¹ malı, maddi nitelikli taşınır eşyalar olarak tanımlamaktadır. Buna göre bir eşyayı mal olarak değerlendirmek için hem maddi nitelikte hem de taşınabilir olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu görüş kapsamında fikri haklar gibi maddi taşınır eşyalar dışında kalan gayri maddi ve manevi varlıkları konu alan sözleşmeler TTK m. 1530 hükümlerinden yararlanamazlar⁵²². Mal kavramını taşınır maddi eşyalar olarak değerlendiren bu görüş⁵²³, fikri mülkiyet haklarını kapsam dışında değerlendirmektedir.

Öğretilerde diğer bir görüş⁵²⁴, mal kavramına maddi varlığı olan şeylerin yanı sıra, elektrik gücü ve fikri mülkiyet hakları gibi, maddi varlığı olmayan şeylerin de girebildiğini ifade etmektedir. Zira bu haklar bir satış sözleşmesine konu olabilmekteyse mal tedariki kapsamına girmesinde bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu görüşe göre, fikri mülkiyet haklarını içeren sözleşmeler de mal tedariki kapsamında kalacak ve TTK m. 1530 hükmünden faydalanılabilecektir.

Bizim de katıldığımız üçüncü görüş⁵²⁵ ise, fikri mülkiyet hakları bakımından ikili bir ayrım gözetmektedir. Şayet zaten mevcut bir fikri mülkiyet hakkının devri gibi bir sözleşmeden bahsedilmekteyse burada soyut bir değer mevcutluğu sebebiyle sözleşme TTK m. 1530 kapsamı dışında kalacaktır. Ancak sözleşme henüz ortaya çıkmamış bir fikri mülkiyet hakkının yaratımı için düzenli bir çalışmayı konu ediniyorsa burada maldan bahsetmek mümkün olmasa da bir hizmet tedarikinin varlığı kabul

⁵²¹ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 67.

⁵²² ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316.

⁵²³ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316; AKTAŞ, s. 23.

⁵²⁴ YILDIZ, s. 365.

⁵²⁵ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 68.

edilebilecektir. Bu durumda hizmet tedariki koşulunu sağlayan sözleşme, TTK m. 1530 hükümlerine tabi olabilecektir.

Taşınmaz satışlarının ise TTK m. 1530 kapsamında dışında kalması gerekip gerekmediği konusunda bir fikir birliği yoktur. Öğretide bizim de katıldığımız baskın görüş taşınmazların kapsam dışı bırakılması gerektiğini belirtmektedir⁵²⁶. Nitekim AB Yönergesinin amacı dâhilinde yorum yapıldığında, taşınmaz malların değeri ve niteliği de gözetilerek TTK m. 1530'daki müdahalelerin doğru olmayacağı ifade edilmektedir. Öğretide diğer bir görüş ise Almanya'da taşınmazların da kapsama alındığını, bu sebeple Türk hukukunda da kapsam dışı bırakılmasının bir sebebi bulunmayacağını ifade etmektedir⁵²⁷.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, mal tedariki kavramına dâhil olan birçok sözleşme tipi olduğu görülmektedir. Burada mal tedariki kapsamında mutlak olarak mülkiyetinin devrini içermesinin gerekmediğinin de belirtilmesi gereklidir⁵²⁸. Öğretide de satış sözleşmesi⁵²⁹, mülkiyeti saklı tutma kaydıyla satım sözleşmesi, bayilik sözleşmesi, satım için bırakma sözleşmesi, kira sözleşmesi gibi sözleşmeler mal tedariki sözleşmelerine örnek olarak gösterilmektedir⁵³⁰. Yine, acentelik, simsarlık ve komisyonculuk sözleşmelerinde komisyon bedeli⁵³¹ TTK m. 1530 kapsamında

⁵²⁶ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 316; **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 67; **AKTAŞ**, s. 23; **DİRİL**, Işıl: Mal Veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Temerrüt Ve Hükümleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 13; **GÜNEY**, Zehra: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530'uncu Maddesi Uyarınca Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2017, s. 53. *Atamer/Okutan Nilsson*, menkul kıymetleri de aslen bir eşya ya da mal değil bir hak olması sebebiyle, TTK m. 1530 kapsamında mal tedariki olarak değerlendirmemektedir. Bkz. **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 68.

⁵²⁷ **AYAN**, s. 735.

⁵²⁸ **YILDIZ**, s. 365.

⁵²⁹ Yargıtay bir kararında 341.390,10 TL tutarında havuç satışına ilişkin bir sözleşmeyi mal tedariki kapsamında görmeyerek TTK m. 1530'un uygulanamayacağını belirtmiştir. Kararda TTK m. 1530'un "tedarik sözleşmelerine" ilişkin olduğu ancak somut olayın "mal alım sözleşmesi" olduğu belirtilmiştir. Ancak kanaatimizce ticari işletmeler arasında havuç satışına ilişkin bir sözleşmenin mal tedariki olarak değerlendirilmemesi için bir sebep yoktur. Bkz. Yargıtay 19. HD, T. 18.09.2018, E. 2017/3266, K. 2018/4228, Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

⁵³⁰ **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 68 vd.

⁵³¹ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 260; **AKTAŞ**, s. 23.

değerlendirilmektedir. Öğretide franchise sözleşmesinin konusunun yalnızca fikri mülkiyet hakkı ile sınırlı olması halinde ise TTK m. 1530 kapsamı dışında kalacağı ancak sözleşmede asli edimin mal ve hizmet tedarikini de kapsaması hâlinde TTK m. 1530'un uygulanabileceği ifade edilmektedir⁵³². Tek satıcılık sözleşmelerinde ise bir mal veya hizmet karşılığında bedel ödemesi söz konusu olmadığı dikkate alınmakta, dolayısıyla TTK m. 1530 kapsamı dışında değerlendirilmektedir⁵³³.

b. Hizmet Tedariki

Hizmet kavramı öğretide kısaca “işgörme” olarak değerlendirilmektedir⁵³⁴. Dolayısıyla, bir işin görülmesi kapsamında olan, mal sağlama dışındaki işler bu kapsama girmektedir⁵³⁵. Ancak belirtilmelidir ki, madde düzenlemesindeki “hizmet” kavramı, TBK m. 393 ve devamı maddelerinde düzenlenen hizmet sözleşmelerini ifade etmemektedir. Zira ilgili maddelerdeki hizmet kavramı, işçi ve işveren arasındaki iş görmeleri ifade etmektedir. Bu bakımdan TTK m. 1530 kapsamında bir hizmetten bahsedebilmek için, hizmetin TBK m. 393 ve devamı hükümleri dışında kalması gerekmektedir. Bu sebeple TTK m. 1530'da “hizmet” kavramının kullanılması öğretide eleştirilmektedir⁵³⁶.

TTK m. 1530 kapsamında sayılacak hizmet sözleşmelerinin tespitinde, bir ticari işletmenin diğer ticari işletmeye bir iş görme borcu altında olup olmadığı değerlendirilecektir. Bu bakımdan öğretide TTK m. 1530 kapsamındaki hizmet tedariki sözleşmelerine eser sözleşmesi, simsarlık sözleşmesi, vekâlet sözleşmesi, taşıma sözleşmesi, saklama sözleşmesi, yayım sözleşmesi ve özellikle de bankacılık ve sigortacılık faaliyetleri örnek olarak verilmektedir⁵³⁷.

⁵³² DİRİL, s. 31.

⁵³³ DİRİL, s. 28. Aksi yönde bkz. GÜNEY, s. 59.

⁵³⁴ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316. Bu sebeple öğretide TTK düzenlemesinde “işgörme” yerine “hizmet” kelimesinin kullanılmış olması eleştirilmektedir. ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 75.

⁵³⁵ YILDIZ, s. 365; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 75.

⁵³⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 75.

⁵³⁷ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 76; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316.

2. Mal ve Hizmet Tedarikinin Para Borcu Doğurması

TTK m. 1530 “ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedariki amacıyla yapılan sözleşmelerde alacaklının tedarik borcunu yerine getirdiği ancak borçlunun ödeme süresinde borcunu ödememiş olması” hâlini özel olarak düzenlemektedir. Dolayısıyla borcun kaynağının sözleşme olması yetmemekte, bu sözleşmenin özellikle “para borcu doğuran mal veya hizmet tedarikine ilişkin olması” da gerekmektedir.

Mal ve hizmet tedariki karşılığı ödenmesi kararlaştırılan şeyin münhasıran para olması zorunludur⁵³⁸. Yukarıda para ve para borcu kavramı hakkında yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir⁵³⁹. Diğer taraftan, hükümde para borcunun süresinde ödenmemiş olması durumu düzenlendiğinden neticeten ortada bir “para alacağının” varlığı gerekecektir. Bu bakımdan para alacağını “*süresi içerisinde ödenmiş olması gereken meblağ*” olarak tanımlamak mümkündür⁵⁴⁰.

Münhasıran para borcu doğuran bir sözleşmenin mevcudiyeti sebebiyle, sözleşmenin konusu mal ve hizmet tedariki de olsa sözleşmenin karşı tarafının edimi para borcu dışında başkaca bir edimse TTK m. 1530 hükmü uygulanmayacaktır⁵⁴¹. Doğal olarak, TTK m. 1530 hükmünün sınırının tespitinde mal veya hizmeti tedarik edenin alacağının para olup olmadığı da gözetilecektir.

Diğer taraftan, öğretide para alacağının mal ve hizmet tedarikinin karşılığı olması gerektiğinin de altı çizilmektedir⁵⁴². Dolayısıyla, örneğin tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları cezai şart hükmünün uygulanması nedeniyle doğan bir para borcu, bu kapsamda değerlendirilmeyecektir. Yine, TBK’da düzenlenen mal değişim sözleşmeleri gibi (TBK m. 282 vd.) ticari işletmelerin karşılıklı olarak birbirlerine mal devretmeyi üstlendikleri sözleşmelerde de bir para borcunun bulunmaması nedeniyle TTK m. 1530 kapsamı dışında kalacaktır.

⁵³⁸ AKTAŞ, s. 25.

⁵³⁹ Bkz. yukarı §I, II, C, 2.

⁵⁴⁰ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316.

⁵⁴¹ AKTAŞ, s. 25.

⁵⁴² ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316; DİRİL, s. 28.

IV. TTK M. 1530 KAPSAMINDA FAİZE HAK KAZANMANIN ŞARTLARI

A. Tedarik Borcunun Yerine Getirilmiş Olması

TTK m. 1530 para alacaklısını koruyan bir düzenlemedir⁵⁴³. Bu bakımdan ilgili hükümler yalnızca para borçlusunun temerrüdü hâlinde uygulanmaktadır⁵⁴⁴. Mal veya hizmeti tedarik borcu altında olanın temerrüdü hâlinde TTK m. 1530 değil, genel temerrüt hükümleri uygulanacaktır⁵⁴⁵.

Para alacaklısının TTK m. 1530'daki faiz düzenlemelerinden faydalanabilmesi için öncelikle kendi borcunu, yani mal veya hizmeti, tedarik etmiş olması gerekir⁵⁴⁶. TTK m. 1530 hükmü, bu yönüyle genel hükümlerden ayrılmaktadır. Zira genel hükümler gereğince taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça aynı anda ifa kuraldır⁵⁴⁷. Taraflarca bir ifa sırası kararlaştırılmışsa, vadenin gelmesi ile birlikte borç muaccel olur⁵⁴⁸. Bu durumda kendi edimini henüz ifa etmemiş borçlu diğer tarafın edimini yerine getirmesini istiyor ise karşı taraf ödemezlik def'inde bulunabilir⁵⁴⁹. TTK m. 1530'dan faydalanabilmek içinse öncelikle tedarik borcunun muhakkak yerine getirilmiş olması gereklidir. Bu bakımdan öğretide TTK m. 1530 ile borcun yerine getirilmemiş olduğu yönündeki def'i niteliğindeki savunma hakkının itiraz mertebesine yükseltildiği ifade edilmektedir⁵⁵⁰.

Tedarik borcunun yerine getirilmiş olması ile ilgili ilk ihtimal, taraflarca tedarik borcunun para borcundan daha sonraki bir tarihte ifa edileceğinin kararlaştırılmış

⁵⁴³ Ülgen, bizim de katıldığımız üzere, düzenlemenin tüketicileri koruma amacıyla getirilmediğini, zira tüketicilerin daima “para borçlusu” olduğunu, ancak kanun düzenlemesinin “para alacaklısını” koruduğunu, dolayısıyla para borçlusu olan tüketiciler bakımından bu maddenin tüketicileri korumayacağını, aksine onlar bakımından daha ağır sonuçlar doğuracağını ifade etmektedir. **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN**, s. 315.

⁵⁴⁴ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 50.

⁵⁴⁵ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 51.

⁵⁴⁶ **DURAL**, s. 122.

⁵⁴⁷ **KILIÇOĞLU**, s. 598.

⁵⁴⁸ **YILDIZ**, s. 366.

⁵⁴⁹ **KILIÇOĞLU**, s. 598.

⁵⁵⁰ **YILDIZ**, s. 366. *Çağlayan* ise bu düzenlemenin ödemezlik def'inin genel kuralının bir uygulaması olduğunu belirtmiştir. **ÇAĞLAYAN**, s. 230.

olmasıdır. Bu hâlde para alacaklısı, kendi tedarik borcunu yerine getirmeksizin paranın vadesinde ödenmemesi sebebiyle TTK m. 1530 hükmünden faydalanamaz⁵⁵¹. Bu hâlde alacaklı TBK'nın genel hükümlerine başvurabilir⁵⁵².

Bu konuda diğer bir ihtimal, taraflarca ifa sırasının belirlenmemiş olmasıdır. Bu durumda tedarik borcunu yerine getiren tedarik borçlusunun TTK m. 1530'dan faydalanabileceği öğretilde ifade edilmektedir⁵⁵³. Bununla birlikte somut olayın incelenmesinde ticari teamüller ile taraflar arasındaki süregelen uygulamaların da gözetilmesi gereklidir. Taraflarca açıkça bir ifa sırası kararlaştırılmamış ise de, örneğin uzun zamandır her ayın sonuna doğru malların tedarik edildiği, para borçlusunun da yaklaşık olarak aynı dönemlerde borcunu ifa ettiği bir durumda, taraflar arasında bir uygulamanın gelişmiş olduğu kuşkusuzdur. Bu durumda, tedarik borçlusunun malları vaktinden evvel, hatta henüz daha mal tedarikine dahi ihtiyaç olmayan bir dönemde, örneğin ayın başında göndermesi hâlinde, para borçlusunun TTK m. 1530 hükümlerine tabi tutulması da hakkaniyete aykırı düşecektir. Özellikle, tedarik edilen malın bozulabilecek olduğu durumlarda, para borçlusunun erken ifayı kabul etmeme hakkı da doğabilir⁵⁵⁴. Böyle bir durumda, yalnızca para borçlusunun erken ifayı kabul etmiş olması hâlinde TTK m. 1530 hükümlerinin uygulanması gereklidir. Erken ifanın haklı sebep olmaksızın reddedilmesi hâlinde ise TTK m. 1530'da yer alan faiz oranlarının talep edilebilmesi için genel hükümler gereğince tedarik borcu altında bulunan mal veya hizmetin tevdi edilmesi gereklidir⁵⁵⁵.

Diğer taraftan, tedarik borçlusu, mal veya hizmet tedarikini kısmen yerine getirmiş olabilir. Bu durumda, öncelikle, para borçlusunun kısmen ifayı kabul zorunluluğunun bulunmadığını ifade etmek gereklidir (TBK m. 84/1). Para borçlusu kısmi ifayı kabul etmiş ise yalnızca ifa edilmiş kısım için tedarik borcunun yerine

⁵⁵¹ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316; POROY/YASAMAN, s. 197.

⁵⁵² POROY/YASAMAN, s. 197; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316; DURAL, s. 123.

⁵⁵³ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 316.

⁵⁵⁴ YILDIZ, s. 366.

⁵⁵⁵ YILDIZ, s. 366.

getirilmiş olduğu kabul edilecektir. Dolayısıyla temerrüde ilişkin hükümler, tedarik borcunun ifa edilmiş kısmı bakımından uygulanabilecektir⁵⁵⁶.

B. Para Borcunun Zamanında Ödenmemiş Olması

TTK m. 1530 gereğince para borçlusunun ihtarsız temerrüde düşerek faiz ödemekle yükümlü olabilmesinin bir diğer şartı, para borcunun zamanında ödenmemiş olmasıdır. Para borcunun ödeme zamanı bakımından, madde düzenlemesinde farklı ihtimaller gözetilmiştir. Bu ihtimallere göre taraflarca para borcunun ödeme zamanı bir ödeme günü veya belirli bir ödeme süresi olarak kararlaştırılabilir.

Para borcunun ödenmesi için kararlaştırılan süre ile ilgili olarak genel hükümlerin de gözetilmesi gereklidir⁵⁵⁷. Nitekim sürenin sonu kanunen tatil olarak kabul edilen bir güne denk gelmesi hâlinde ödeme gününün, kendiliğinden bu günden sonraki tatil olmayan ilk güne geçeceği hükme bağlanmıştır (TBK m. 93). Resmi tatillere ilişkin olarak ise 2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun dikkate alınacaktır⁵⁵⁸. Taraflarca belirlenen günün pazar gününe rastlaması da mümkündür. Bu hâlde de hafta tatili dolayısıyla ödeme günü pazartesi günü olacaktır. Ancak taraflarca bunun aksinin kararlaştırılması da mümkündür (TBK m. 93/2). Bu sebeple aksine bir anlaşmanın mevcudiyeti hâlinde, kişi tatil günü de temerrüde düşebilir. Keza taraflarca belirlenmiş olan ödeme zamanının belirli bir tarih olarak değil de hafta, ay, yarıyıl, yıl gibi belirli bir süre sonrası için kararlaştırılması da mümkündür. Bu hâlde de ifa zamanının tespitinde TBK'nın genel hükümleri uygulanacaktır⁵⁵⁹.

⁵⁵⁶ GÜNEY, s. 56.

⁵⁵⁷ TBK m. 92 bu hususları düzenlemektedir.

⁵⁵⁸ Kanuna göre 1 Ocak, 28 Ekim saat 13.00'dan başlamak üzere 29 Ekim, 23 Nisan, 1 Mayıs, 19 Mayıs, 15 Temmuz, 30 Ağustos; arefe günü saat 13.00'dan başlamak üzere 3,5 gün Ramazan Bayramı, arefe günü saat 13.00'dan başlamak üzere 4,5 gün Kurban Bayramı, genel tatil günleridir (m. 2). Kanun ayrıca hafta tatilini en geç cumartesi saat 13.00'dan başlamak üzere Pazar günü olarak kabul etmiştir (m. 3).

⁵⁵⁹ Sürenin hafta olarak belirlenmesi hâlinde, son haftanın sözleşmenin kurulduğu güne ismen uyan gün; Ay olarak veya yıl, yarıyıl ve yılın dörtte biri gibi birden çok ayı içeren zaman dilimi kararlaştırılmışsa, sözleşmenin kurulduğu gün ayın hangi günü ise, son ayın da bunu karşılayan gününde dolmuş sayılır. Son ayda bunu karşılayan gün yoksa süre, bu ayın son günü dolmuş sayılır. Yarım ay onbeş günlük süreyi ifade etmektedir. Bir veya birden çok ay ve yarım ay olarak belirlenmiş sürenin dolduğu gün, son aya onbeş gün eklenerek tespit edilmektedir (TBK m. 92).

1. Ödeme Günü veya Süresinin Kararlaştırıldığı Hallerde Ödeme Zamanı

Taraflar yapacakları sözleşme ile ödeme günü veya süresini kararlaştırmış iseler sözleşme serbestisi gereğince tarafların anlaşmasının geçerli olacağı şüphesizdir. Dolayısıyla para borçlusu, mal veya hizmetin tedarik edilmesine rağmen belirlenmiş olan günde veya bir süre belirlenmiş ise bu sürenin sonunda kararlaştırılan meblağı göndermekle yükümlüdür. Öte yandan, kanunun taraflara ödeme gününün veya süresinin kararlaştırılması bakımından mutlak bir serbesti de tanımadığını burada belirtmek gerekmektedir. TTK'nın 1530. maddesinin 4. fıkrasının (d) bendi ile 5. fıkrası, taraflarca kararlaştırılabilecek süreye bir sınır getirmiştir. Aşağıda bu husus irdelenecektir⁵⁶⁰.

Tarafların anlaşması, öncelikle paranın ödenmesi, sonrasında tedarik borcunun yerine getirilmesi şeklinde olabilir⁵⁶¹. Bu hâlde, TTK'nın korumayı hedeflediği tedarik borçlusu bakımından olumsuz durum yaratacak bir ihtimal bulunmamaktadır. TTK para borçlusunu korumaya yönelik düzenlemeler de içermediğinden⁵⁶², bu durumda tedarik borçlusu kararlaştırılan ödeme günü veya süresinde borcunu yerine getirmemişse, anlaşılan tutarı vaktinde göndermiş olan para borçlusu ancak TTK ve TBK'daki temerrüde ilişkin diğer hükümler uyarınca faiz talebinde bulunabilir. Dolayısıyla buradaki açıklamalarımız yalnızca meblağın tedarik borcunun yerine getirilmesinden sonra ödeneceğine ilişkin sözleşmeler bakımından geçerlidir.

Sözleşme hükümlerine aykırı olarak vaktinde para borcunu ifa etmeyen borçlu, ihtar gerekmeksizin temerrüde düşecektir (TTK m. 1530/2). Dolayısıyla alacaklı, temerrüt faizi talep etme imkânına sahip olacaktır. Temerrüt faizinin başlangıç tarihi de kanunda açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, sözleşmede öngörülmüş olan tarihten veya bir ödeme süresi kararlaştırılmışsa, bu ödeme süresinin sonundan itibaren, faiz işlemeye başlayacaktır (TTK m. 1530/2).

⁵⁶⁰ Bkz. aşağı §III, IV, B, 3.

⁵⁶¹ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 46.

⁵⁶² ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 315.

Bu hükmün uygulanması için tarafların faiz konusunda ayrıca bir anlaşma yapmış olmalarına gerek yoktur. Bu sebeple para borçlusu, aralarında böyle bir anlaşmanın mevcut olmadığı iddiasına dayanamayacaktır.

Sözleşmede kararlaştırılmış olan vadenin belirli veya belirsiz olmasının TTK m. 1530 uygulaması üzerine etkisinin de irdelenmesi gereklidir. Belirli vade, sözleşmede borcun ifa edileceği günün borçlu tarafından bilinebilecek şekilde belirlenmiş olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır⁵⁶³. Dolayısıyla münhasıran bir gün olarak belirlenmiş olabileceği gibi, “2021 yılının kurban bayramının son günü”, “sözleşmenin imzalanmasından 3 ay sonra” gibi şüpheye düşürmeyecek şekilde tespit edilebilir bir olay veya olgunun belirtilmesi şeklinde de olabilir. Bu hâlde, TTK m. 1530 kapsamında temerrüt için ayrıca bir ihtara gerek olmayacaktır. Dolayısıyla TTK m. 1530’un uygulanması bakımından belirli vade konusunda tartışmalı bir nokta yoktur.

Belirsiz vade ise gerçekleşmesi mümkün olan ancak ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen bir olayın taraflarca kararlaştırılmış olması hâlinde söz konusu olmaktadır⁵⁶⁴. Belirsiz vadeye örnek olarak, bağ bozumu⁵⁶⁵, kış sezonunun açılması⁵⁶⁶, hasat sezonu⁵⁶⁷ gösterilebilir. Taraflarca belirlenmiş olan ödeme gün ve zamanının belirsiz vadeye bağlanmış olması durumunda da TTK m. 1530 gereği ihtarsız temerrüde düşmenin mümkün olup olmadığı tartışmalıdır.

Öğretide bir görüşe göre⁵⁶⁸, TBK’nın vade konusundaki düzenlemeleri ticari işlerde mal ve hizmet tedariki sözleşmelerinde ihtarsız temerrüdün oluşması bakımından bir anlam ifade etmemektedir. Zira TTK hükmü, vadenin niteliği bakımından bir ayrıma gitmemiş, herhangi bir ödeme günü ya da süresinin kararlaştırılmasını yeterli

⁵⁶³ **YAĞCI**, Kürşad: *Borcun İfasının, Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Bir Olgunun Gerçekleşmesinden İtibaren Belirli Bir Sürenin Geçmesiyle Muaccel Olacağının Kararlaştırıldığı Hallerde Borçlunun Temerrüde Düşmesi İçin İhtar Şart mıdır? (Vadenin Sonradan Belirli Hale Gelebirliliği Üzerine)*, İstanbul Hukuk Mecmuası, 77(1), s. 267-313, 2019, (Temerrüt), s. 271.

⁵⁶⁴ **YAĞCI**, Temerrüt, s. 273.

⁵⁶⁵ **VON TUHR**, s. 507.

⁵⁶⁶ **BİLGİLİ/DEMİRKAPI**, Borçlar Hukuku, s. 146.

⁵⁶⁷ **YAĞCI**, Temerrüt, s. 273.

⁵⁶⁸ **DURAL**, s. 123; **ÇAĞLAYAN**, s. 220; **YAĞCI**, Temerrüt, s. 279; **BOSNALI**, Özge/**OKUTAN**, Nazlı Ç./**ALTINÖZ**, Taylan: *Tacirler Arası Mal ve Hizmet Sözleşmelerinde İhtarsız Temerrüt Hali*, GSI Articleter(Winter), 127-139, 2017, s. 131.

görmüştür. Başka bir deyişle, vadenin belirli veya belirsiz olması TTK m. 1530'un 2. ve 3. fıkralarının uygulanması bakımından bir değişiklik yaratmamaktadır. Dolayısıyla vadenin bağlandığı olgunun gerçekleşmesiyle borçlu ihtarsız temerrüde düşmüş olacak ve alacaklı faize hak kazanacaktır⁵⁶⁹.

Öğretide diğer bir görüş⁵⁷⁰, TTK m. 1530 düzenlemesinin genel temerrüt hükümlerinden farklı bir durumu düzenlemediğini, dolayısıyla ancak belirli vadede ihtar şartının aranmayacağını belirtmektedir. Ancak hükmün kapsamını geniş yorumlamak gereklidir. Bu sebeple vadenin muhakkak sözleşmenin kurulması anında bir gün olarak belirli olması aranmayabilir. Başka bir deyişle belirsiz vadede TTK m. 1530 hükmü doğrudan uygulanamayacaktır. Dolayısıyla bu kapsamda kalan sözleşmelerde temerrüt TBK hükümleri dolayısıyla ihtarla gerçekleşecektir.

Bu konuda üçüncü bir görüş⁵⁷¹ bu konuda bir ayırım yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Şayet taraflarca kararlaştırılan vadenin ne zaman gerçekleşeceği tespit edilemiyorsa da olayın gerçekleştiği gün vadenin gelmiş olduğu taraflar için kuşkusuzca tespit edilebilecekse burada ihtarsız temerrüdün mümkün olduğu ifade edilmektedir. Bu duruma örnek olarak “faturanın teslim günü” şeklindeki ifadeler gösterilmektedir. Öte yandan, net bir gün olarak tespiti mümkün olmayan, “havaaların ısınması” gibi göreceli ve muğlak bir olay veya tarih söz konusuysa, artık ihtarsız temerrüdün haksızlık oluşturacağı, bu sebeple TBK gereğince ihtarın şart olduğu ifade edilmektedir.

Kanaatimizce, vade bakımından birinci görüş benimsenmelidir. TTK m. 1530'un kaleme alınışında vadenin belirliliği veya belirsizliği yönünden bir ayırım yapılmamıştır. Bu sebeple taraflar aralarındaki anlaşmayla belirsiz bir vade kararlaştırmışlarsa, kural olarak belirsiz vadeye konu olayın gerçekleşmesiyle birlikte temerrüt ihtarsız gerçekleşmelidir. Zira mal ve hizmet tedarikine ilişkin sözleşme tacirler arasındadır. Basiretli davranma yükümlülüğü sebebiyle, tacir kendi aleyhine sonuç doğurabilecek şekilde belirsiz bir vade öngören sözleşme hükmünü kabul ettiği takdirde, bunun ağır

⁵⁶⁹ *Çağlayan* bu görüşte olmakla beraber ihtarsız temerrüdün bu şekilde genişletmiş olmasının sakıncalı olduğunu da ifade etmektedir. Bu bakımdan TBK'nın genel hükümlerine uygun bir şekilde maddenin düzeltilmesi gerektiği kanaatindedir. **ÇAĞLAYAN**, s. 220-221.

⁵⁷⁰ **YILDIZ**, s. 371-372. Yazar, temerrüdün TTK m. 1530'da belirtilen hallerde değil, ihtar sonucu olduğu durumlarda TTK m. 1530'da belirtilen yüksek oranda faizin istenemeyeceği görüşündedir.

⁵⁷¹ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 284.

sonuçlarına da katlanacaktır. Keza, TTK m. 1530 düzenlemesinin amacının büyük işletmeler karşısında mal ve hizmet tedarik eden küçük işletmeleri korumak olduğu açıktır. Dolayısıyla anılan hüküm yorumlanırken mal ve hizmet tedarik eden küçük işletmeleri koruma amacı göz ardı edilmemelidir. Aksi hâlde, mal ve hizmetini vaktinde tedarik etmiş olan alacaklı, yine para borcunu ödemeyen borçlu karşısında bir ihtar prosedürünü uygulaması gerekecektir ki, bu durum TTK'nın amacıyla da bağdaşmamaktadır.

Bu konuda değerlendirilmesi gereken diğer husus, vadenin yalnızca alacaklı tarafça bilinebilir bir olaya bağlanmış olmasıdır⁵⁷². Bu durumda kendisine bildirim yapılmayan borçlu, vadenin geldiğini bilemez. Nitekim belirli vadenin amacı borçlu tarafça vadenin bilinebilir olması, dolayısıyla kendisine temerrütten kaçınma imkânının tanınmış olmasıdır⁵⁷³. Vadenin geldiğinin bildirilmemesi halinde, belirli vadenin bu amacı gerçekleştiremez⁵⁷⁴. Yine, karşılaştırılan vadenin gelmesine rağmen borçluya bildirimde bulunmayan alacaklının TTK m. 1530 gereğince temerrüt faizi talep etmesinde iyi niyet de aranmaz. Dolayısıyla burada dürüstlük kuralının da gözetilmesi gerekecektir.

Neticeten, anılan düzenlemenin amacı, tacirin basiretli olma yükümlülüğü ve TTK m. 1530'un lafzı gözetildiğinde, taraflarca anlaşılan vade belirsiz olsa dahi para alacaklısının ihtar çekme yükümlülüğü altında olmadığının kabul edilmesi, ancak bu değerlendirme yapılırken dürüstlük kuralının (TMK m. 2) da göz önünde bulundurulması gereklidir.

⁵⁷² *Yağcı*, bu duruma inşaat ruhsatı alma yükümlülüğünün yükleniciye bırakıldığı inşaat sözleşmesini örnek olarak vermektedir. Bu hâlde yüklenicinin hakediş alacağı bakımından taraflarca ruhsatın alınmasından otuz gün sonra ödeme yapılmasının öngörüldüğü bir sözleşmede yüklenicinin ilgili olgunun gerçekleştiğini, yani, inşaat ruhsatının alınmış olduğunu bildirmesi gereklidir. Bu bildirimi yapmıyorsa iş sahibi kendiliğinden temerrüde düşmeyecektir. Bkz. **YAĞCI**, Temerrüt, s. 285.

⁵⁷³ **YAĞCI**, Temerrüt, s. 284.

⁵⁷⁴ **YAĞCI**, Temerrüt, s. 285.

2. Ödeme Günü veya Süresinin Kararlaştırılmadığı veya Kararlaştırılan Sürenin Kanuna Aykırı Olması Hâlinde Ödeme Zamanı

TTK m. 1530, ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmadığı veya kararlaştırılan sürenin beşinci fıkraya aykırı olduğu durumlar bakımından ihtarsız temerrüt için farklı ihtimallere göre bir ayırım yapmış ve otuz günlük süreler öngörmüştür. Dolayısıyla ilgili koşulların sağlanması hâlinde, ihtara gerek kalmaksızın borçlu temerrüde düşecek ve temerrüt faizi işlemeye başlayacaktır.

Belirtilmelidir ki, TTK düzenlemesi bu bakımdan genel hükümler gereği ihtar koşulunu kaldırmayı ve alacaklıyı borçlu karşısında hukuken güçlü bir konuma getirmeyi amaçlamaktadır⁵⁷⁵. Ancak alacaklı, bu süreleri beklemeksizin genel hükümler gereğince borçluyu ihtar çekerek de temerrüde düşürebilir⁵⁷⁶. Başka bir deyişle, TTK m. 1530 hükmü, temerrüdün ihtar ile gerçekleşeceğine ilişkin temel ilkeleri ortadan kaldırmamaktadır⁵⁷⁷. Bu bakımdan aşağıdaki açıklamalarımız alacaklının borçluyu ihtar ile temerrüde düşürme yolunu tercih etmediği hâller bakımından uygulanacaktır.

a. Hükümde Kıstas Alınan Kavramların İncelenmesi

Taraflarca ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmamış olması durumunda, TTK m. 1530 hükmü gereği kanuni sürelerin dolmasıyla alacaklı faize hak kazanacaktır. Kanunda borçlunun temerrüde düşmesi ve alacaklının faize hak kazanması için fatura ve eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından alınma tarihine göre bir ayırma gidilmiştir. Dolayısıyla öncelikle fatura ve eş değer ödeme talebinin kapsamının izahı zorunludur.

Diğer taraftan, TTK m. 1530 düzenlemesi fatura veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından alınma tarihinin belirli olup olmadığına göre bir ayırım yapmıştır. Dolayısıyla bu hükümler gereğince ihtarsız temerrüt için her durumda, alacaklının fatura veya eş değer ödeme talebini göndermesi zorunludur. Alacaklının fatura veya eş değer bir ödeme talebinin göndermemiş olduğu durumlarda ihtarsız temerrüdün

⁵⁷⁵ AYDOĞDU/AYAN, s. 286.

⁵⁷⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 39; YILDIZ, s. 367; BOSNALI/OKUTAN/ALTINÖZ, s. 133.

⁵⁷⁷ AYDOĞDU/AYAN, s. 287.

doğması ve dolayısıyla faizin işlemeye başlaması mümkün değildir⁵⁷⁸. Bu bakımdan fatura veya eş değer ödeme talebinin gönderildiğini ispat yükü alacaklıya düşmektedir⁵⁷⁹.

aa. Fatura

“Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır” (VUK m. 229). Yargıtay, 27.06.2003 tarihli, 2001/1 Esas 2003/1 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında ise faturayı *“ticari satışlarda satıcı tarafından alıcıya verilen ve satılan malın miktarını, vasıflarını ölçüsünü fiyatını ve sair hususları veya ifa edilmiş hizmetleri gösteren hesap pusulası olup, ticari bir belge”* olarak tanımlamıştır⁵⁸⁰.

VUK’da faturanın içermesi gereken asgari bilgilerin neler olduğu konusunda da düzenleme olduğunu görmekteyiz. İlgili hükme göre, faturada düzenlenme tarihi seri ve sıra numarası, faturayı düzenleyenin adı ve varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası; müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarası; malın veya işin nev’i, miktarı, fiyatı ve tutarı; satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarasının yazılmış olması gereklidir (VUK m. 230/1).

TTK’da ise faturanın tanımı yapılmış değildir. Yalnızca ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer tarafın kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebileceği hükme bağlanmıştır (TTK m. 21). Dolayısıyla TTK m. 1530 bakımından da faturanın gönderildiği tarihe ilişkin hükümlerin uygulanabilmesi için öncelikle VUK’da asgari unsurları belirtilmiş olan bir vesikanın düzenlenmiş olması gerekmektedir.

VUK gereği fatura, malın teslimi veya hizmetin yapıldığı tarihten itibaren azami yedi gün içinde düzenlenir (VUK m. 231/5). Bu tarihten sonra düzenlenen faturalar hiç

⁵⁷⁸ AYDOĞDU/AYAN, s. 288.

⁵⁷⁹ AYDOĞDU/AYAN, s. 288.

⁵⁸⁰ Yargıtay HGK, T. 27.06.2003, E. 2001/1, K. 2003/1. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.09.2021).

düzenlenmemiş sayılmaktadır (VUK m. 231/5). Bununla beraber, bu sonuç ancak VUK bakımından mümkündür⁵⁸¹. TTK m. 1530 bakımından geç düzenlenmiş bir fatura, ancak ihtarsız temerrüt için gerekli sürelerin düzenleme tarihi ile birlikte başlamasıyla sonuçlanacaktır. Dolayısıyla süreler, faturanın düzenlenme tarihine göre değişiklik gösterebilir. Diğer yandan, süresinde düzenlenmemiş olsa dahi fatura, TTK m. 1530 bakımından fatura niteliğini koruyacaktır⁵⁸².

Bu hususta tartışılması gereken diğer bir husus, faturanın alacağı belli bir süre içerisinde ödeme talebini içermesi gerekip gerekmediğidir. *Yatağan*⁵⁸³, faturanın TTK m. 1530 hükümlerinin sonucunu doğurabilmesi için ödeme talebini de içermesi gerektiği ifade etmektedir. Kural olarak fatura, temerrüt ihtarı yerine geçmemektedir⁵⁸⁴. Ancak ödeme talebini de içeren faturalar ihtar niteliğinde kabul edilmektedir⁵⁸⁵. TTK m. 1530 düzenlemesi genel hükümler uyarınca borçluyu temerrüde düşürmeyi engelleyen bir düzenleme değildir. Dolayısıyla ödeme talebi içeren bir fatura, temerrüt ihtarı niteliği taşıyacaktır⁵⁸⁶. *Çağlayan*, bu hüküm ile mal ve hizmet tedariki sözleşmelerinde temerrüdün oluşabilmesi için TTK m. 18/3'e uygun olarak ihtarın belirli şekillerde yapılması yükümlülüğünün ortadan kaldırıldığını ifade etmektedir⁵⁸⁷. Kanaatimizce de gönderilen faturanın ihtar niteliğini doğuracak şekilde ayrıca bir ödeme talebi içermesine gerek bulunmamaktadır. Zira TTK m. 1530 düzenlemesinde böyle bir şart öngörülmemiştir. Neticeten TTK m. 1530 uygulamasında ihtarsız temerrüt

⁵⁸¹ **ARKAN**, s. 158; **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 228; **AKTAŞ**, s. 104; **GÜNEY**, s. 74.

⁵⁸² **NOMER ERTAN/ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 285, **DOMANIÇ/ULUSOY**, s. 228.

⁵⁸³ **YATAĞAN**, s. 55.

⁵⁸⁴ **DİRİKKAN**, s. 71. Tek başına faturanın temerrüde düşürmek için yeterli olmadığı, temerrüt için faturanın ödeme talebi içermesi gerektiği hakkında bkz. Yargıtay 15. HD, T. 01.03.2018, E. 2016/6523, K. 2018/4842; Yargıtay 12. HD, T. 21.06.2016, E. 2016/3459, K. 2016/17381; Yargıtay 19. HD, T. 15.04.2015, E. 2014/18164, K. 2015/5480 (Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.10.2021).

⁵⁸⁵ **YILDIZ**, s. 376; **AKTAŞ**, s. 106.

⁵⁸⁶ **YILDIZ**, s. 377; **AYAN**, s. 726.

⁵⁸⁷ **ÇAĞLAYAN**, s. 222. Yazar ayrıca TTK'nın bu düzenlemesi ile faturanın gönderilmesinin "ihtar yerini tutan" bir sonuca bağlandığı, bu bakımdan TTK düzenlemesinin bir yenilik getirdiği belirtilmektedir. Bkz. **ÇAĞLAYAN**, s. 222. Aynı yönde *Aktaş*, TTK m. 1530 kapsamında gönderilecek faturanın TTK m. 18/3'te belirtilen şekillerde gönderilmesinin gerekmediğini ifade etmektedir. **AKTAŞ**, s. 105. Aynı yönde, **GÜNEY**, s. 73.

sağlanmasının amaçlandığının gözetilmesi ve faturada, faturanın zorunlu unsurları dışında bir kaydın aranmaması gereklidir.

Faturayı alan para borçlusunun, faturaya sekiz gün içerisinde itiraz etme hakkı vardır (TTK m. 21/2). Faturaya süresinde itiraz etmeyen taraf, içeriğini kabul etmiş sayılmaktadır (TTK m. 21/2). Öğretide faturaya itiraz etmiş olmanın TTK m. 1530'da belirtilen sürelerin başlamasına etkisinin olup olmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konuda bir görüş⁵⁸⁸, faturaya itiraz edilmiş olmasının TTK m. 1530 bakımından ihtarsız temerrüt hükümlerinin uygulanmasını engelleyeceği kanaatindedir. Böyle bir durumda, temerrüdün oluşabilmesi ancak alacaklının genel hükümler gereğince ihtar çekmesi ile mümkün olabilecektir⁵⁸⁹. Bizim de katıldığımız görüş ise⁵⁹⁰, faturaya itiraz etmenin TTK m. 1530 bakımından temerrüdü etkilemeyeceği yönündedir. Zira aksinin kabulü hâlinde faturaya itiraz, borçlu tarafından ödenmesi gereken meblağın süresinde ödenmemesi için bir araç olarak kullanılabilir. Bu durum TTK m. 1530'un konuluş amacına tamamen aykırıdır. Diğer taraftan faturaya itiraz etmekte haklı olan para borçlusunun ise olası bir uyuşmazlık hâlinde faturaya itiraz ettiğini ve faturada belirtilen tutar kadar borçlu olmadığını ispat etme imkânı da mevcuttur. Dolayısıyla para borçlusu bakımından aleyhe bir durum da söz konusu değildir.

bb. Eş Değer Ödeme Talebi

Taraflarca ödeme günü ve süresinin kararlaştırılmadığı veya kararlaştırılan sürenin Kanundaki sınırlamalara aykırı olduğu hâllerde para borçlusunun ihtarsız temerrüde düşebilmesi için öngörülmüş olan diğer bir kavram ise eş değer ödeme talebidir. Eş değer ödeme talebinin tanımı yapılmadığı gibi başka hiçbir yerde de yer almamaktadır. Madde gerekçesinde de bu hususla ilgili bir açıklamaya yer verilmemiştir. Dolayısıyla talebin ne olduğu veya içeriğinin ne olması gerektiği hakkında öğretide farklı görüşler mevcuttur.

⁵⁸⁸ ÇAĞLAYAN, s. 225; YATAĞAN, s. 76.

⁵⁸⁹ YATAĞAN, s. 76.

⁵⁹⁰ AYDOĞDU/AYAN, s. 288; AYAN, s. 761; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 44; AKTAŞ, s. 111; DİRİL, s. 73, GÜNEY, s. 81.

Öğretide bir takım yazarlar⁵⁹¹, eş değer ödeme talebinin VUK gereği fatura yerine geçen belgeler olarak kabulünün mümkün olmadığını, zira bunların da fatura niteliği taşıdığını belirtmektedir. *Ayan*'a göre⁵⁹², TTK m. 18/3'te yer alan, tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarların belirli bir şekil şartına bağlandığı hükme göre değerlendirme yapılması gereklidir. İlgili ihbar ve ihtarların noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmalıdır. Dolayısıyla, bu şartları taşımayan bir ödeme talebinin, eş değer ödeme talebi olarak kabulü mümkün olabilir. *Aktaş* ise eş değer ödeme talebinden "hakediş belgelerinin" anlaşılması gerektiğini belirtmektedir⁵⁹³.

Ancak belirtmeliyiz ki, bizim de katıldığımız üzere tacirler arası yapılacak olan ihtar ve ihbarlara ilişkin bu şart, yalnızca ispat şekli bakımındandır. Dolayısıyla tacir bu ihtar sözlü dahi yapmış olsa, ispat edebildiği müddetçe amaçlanan sonuç yine gerçekleşecektir⁵⁹⁴. Hâlbuki anılan görüşe göre, TTK m. 1530'un amacı ihtarsız temerrüde düşürmek olduğundan, ispat yükü değişmekle birlikte ihtar niteliğini kaybetmeyen ödeme taleplerinin eş değer ödeme talebi sayılması mümkün olmamalıdır⁵⁹⁵.

Öğretide *Çağlayan* ve *Yatağan*⁵⁹⁶, bizim de katıldığımız üzere, eş değer ödeme talebi kavramı bakımından VUK m. 233-235'te fatura yerine geçen belgelerin⁵⁹⁷ yol gösterici olduğu kanaatindedir. Bu sebeple, kanunda "eş değer ödeme talebi" yerine "fatura yerine geçen belgeler" ifadesinin kullanılması tartışmaları önleyecektir⁵⁹⁸.

⁵⁹¹ **AYAN**, s. 727; **AKTAŞ**, s. 112.

⁵⁹² **AYAN**, s. 727.

⁵⁹³ **AKTAŞ**, s. 112. Aynı yönde, **DİRİL**, s. 74.

⁵⁹⁴ **BOZER/GÖLE**, s. 118.

⁵⁹⁵ **GÜNEY**, s. 83.

⁵⁹⁶ **ÇAĞLAYAN**, s. 226; **YATAĞAN**, s. 73.

⁵⁹⁷ Bu belgeler satış fişleri, makineli kasaların kayıt ruloları, giriş ve yolcu taşıma biletleri, gider pusulası ve müstahsil makbuzudur (VUK m. 233-235).

⁵⁹⁸ **YATAĞAN**, s. 74.

b. Faturanın veya Eş Değer Ödeme Talebinin Borçlu Tarafından Alınma Tarihinin Belirli Olduğu Durumlarda Ödeme Zamanı

Fatura veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından alınma tarihi belliyse⁵⁹⁹, bu tarihi izleyen otuz günlük sürenin sonunda borçlunun ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşeceği ve alacaklının faize hak kazanacağı belirtilmiştir (TTK m. 1530/4-a).

Bu hususta ortaya çıkabilecek ilk durum, fatura veya eş değer ödeme talebinin, mal veya hizmet tedarikinden önce borçluya ulaşması ihtimalidir. Bu hâlde, mal ve hizmetin tedarik edilmiş olması bir koşul olması nedeniyle, otuz günlük sürenin fatura veya eş değer ödeme talebinin ulaşmasından itibaren başlaması mümkün olmayacaktır. Nitekim Kanunda da bu hâlde mal veya hizmetin teslim tarihini takip eden otuz günlük sürenin sonunda temerrüde düşülmüş sayılacağı ayrıca düzenlenmiştir (TTK m 1530/4-c). Dolayısıyla fatura borçluya önceden ulaşsa dahi otuz günlük sürenin mal ve hizmet tedarikinin tamamlandığı günden itibaren başlaması gereklidir⁶⁰⁰.

Sözleşme gereğince mal ve hizmet tedarikinin bir kısmının önce, bir kısmının sonra tamamlanması da mümkündür. Bu hâlde tedarik borcunun ancak bir kısmı için ilgili maddenin şartları yerine gelmiş kabul edilebilir. Dolayısıyla bu hâlde, fatura ve eş değer ödeme talebi tüm mal ve hizmet tedarikinin karşılığı olan meblağı için düzenlenmiş olsa dahi otuz günlük süre yalnızca tedarik edilmiş olan mal ve hizmetin parasal karşılığı için başlamalıdır. Henüz tedarik borcunun tamamlanmamış olan kısmı içinse yukarıdaki ihtimalde olduğu gibi, tamamlandığı günden itibaren otuz günlük sürenin işlemesi gereklidir.

Bu bakımdan önem arz edebilecek diğer bir durum ise fatura veya eş değer ödeme talebinin elektronik ortamdan gönderilmiş olmasıdır. Tarafların açıkça anlaşmış olmaları ve TTK m. 18/3. fıkrası saklı kalmak kaydıyla, faturalar da elektronik ortamdan düzenlenerek gönderilebilmekte, yine elektronik ortamdan itiraza

⁵⁹⁹ Yargıtay bir kararında faturaların davalının defterlerine kayıt tarihini esas almış ve bu tarihten itibaren otuz günlük süreyi hesap etmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD, T. 12.06.2017, E. 2016/1007, K. 2017/3634, Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

⁶⁰⁰ ÇAĞLAYAN, s. 227.

uğrayabilmekte veya kabul edilmiş ise bu kabul, hüküm ifade edebilmektedir (TTK m. 1525/1). Bu hâlde, otuz günlük sürenin ne zaman başlamış sayılacağı ile ilgili olarak TTK'da açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Öte yandan, kayıtlı elektronik posta sisteminden yapılacak işlemlerin ve bunların sonuçlarına ilişkin usul ve esasların Bilgi Teknoloji ve İletişim Kurumu tarafından çıkartılacak bir yönetmelik ile belirleneceği belirtilmiştir (TTK m 1525/2). İlgili yönetmelik, 25.08.2011 tarih ve 28036 sayılı T.C. RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik gereğince, mücbir sebep hâlleri dışında KEP hesabına erişilmemesi durumunda o iş günü içinde gelen iletinin ertesi iş günü hesap sahibine ulaştığı ve okunduğu kabul edilmektedir (Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik m. 12/2).

Kayıtlı elektronik posta yolu ile fatura ya da eş değer ödeme talebinin gönderilmiş olması hâlinde, göndermenin ertesi gün hesap sahibince okunduğu kabul edildiğinden, okundu kabul edilen günün ertesi gününden başlamak üzere otuz günlük süre hesap edilecektir⁶⁰¹.

c. Faturanın veya Eş Değer Ödeme Talebinin Borçlu Tarafından Alınma Tarihinin Belirsiz Olduğu Durumlarda Ödeme Zamanı

Faturanın veya eş değer ödeme talebinin alınma tarihinin belirsiz olduğu durumlarda, kanun koyucu mal veya hizmetin teslim alınmasını takip eden otuz günlük sürenin sonunda para borçlusunun temerrüde düşeceğini ve alacaklının faize hak kazanacağını hükme bağlamıştır (TTK m. 1530/4-b).

Bu hükümle, fatura veya eş değer ödeme talebinin teslim ile aynı zamanda yapıldığına dair bir karine kabul edilmiştir⁶⁰². Ancak uyuşmazlık hâlinde, para borçlusunun, fatura veya eş değer ödeme talebini mal veya hizmetin teslim alınmasından daha sonraki bir tarihte teslim aldığını ispat imkânı bulunmaktadır⁶⁰³.

⁶⁰¹ Öğretide e-tebligatlar muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılırken (7201 sayılı Tebligat Kanunu m. 7/a), KEP kullanıcıları bakımından böyle bir düzenlemenin yapılmamış olması çelişkili görülmektedir. **VAROL**, Asaf/**BAŞTÜRK**, İhsan: *Hukuki ve Teknik Boyutuyla Elektronik Tebligat ile Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi*, Ankara Barosu Dergisi, 2015/1, 263-278, s. 276.

⁶⁰² **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 40.

⁶⁰³ **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 40.

Böyle bir durumun ispatı hâlinde, artık fatura veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından ne zaman alındığı ortaya çıkacaktır, dolayısıyla TTK m. 1530/4-a hükmü gereğince o tarihi takip eden otuz günlük sürenin sonunda borçlunun temerrüde düştüğü kabul edilecektir.

d. Mal veya Hizmetin Kabul veya Gözden Geçirme Usulünün Öngörüldüğü Hâllerde Ödeme Zamanı

TTK m. 1530'da düzenlenmiş olan diğer bir durum, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hâllerdir. Bu usul, kanundan veya sözleşmeden doğabilmektedir (TTK m. 1530/4-d). Kanuna göre bu hâlde, para borçlusunun temerrüde düşme zamanı iki duruma göre farklı şekilde belirlenmektedir.

Bu durumlardan ilki, fatura veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından kabul veya gözden geçirme tarihinde veya bu tarihten daha önce alınmış olması hâlidir. Bu hâlde, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirilme usulünün tamamlanması gerektiği gözetilmiştir. Nitekim aksinin kabulü hâlinde, para borçlusunun henüz mal veya hizmeti gözden geçirme ve kabul usulünü gerçekleştirilmeden temerrüde düşmesi gibi bir durum ortaya çıkar. Dolayısıyla bu hâlde, borçlunun mal veya hizmetin gözden geçirilme usulünün tamamlandığı veya kabul edildiği tarihten sonraki otuz günün sonunda kendiliğinden temerrüde düşeceği kabul edilmiştir (TTK m. 1530/4-d).

Mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hâllerin ne olduğunun tespiti konusunda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre⁶⁰⁴, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulünün öngörüldüğü hâllerden anlaşılması gereken, mal veya hizmetin ayıplı olup olmadığına ilişkin gözden geçirme ve ihbar süreleri değildir. Zira TTK m. 1530'a dayanak olan Yönerge, Alman Medeni Kanunu'na alınırken bu hüküm yer almamıştır. Bunun sebebi de, Alman hukukunda temerrüdün zaten para borcunun muaccel olmasından sonra gerçekleşebilmesidir. Dolayısıyla Yönergede yer alan kabul ifadesi, para borcunun muacceliyeti ile aynı anlama gelmektedir. Hâlbuki mal veya hizmeti gözden geçirme ve ayıbı ihbar süreleri, para borcu ve bunun muacceliyet ile alakalı hükümler değildir. Dolayısıyla bu görüşe göre, kanunda belirtilen bu ifade, Alman hukukunda yer alan eser sözleşmeleri

⁶⁰⁴ AYDOĞDU/AYAN, s. 295.

bakımından tamamlanan işin iş sahibi tarafından gözden geçirilmesi ve teslim alınması ile ilgilidir. Yazarlar, Türk hukuku bakımından ise Bayındırlık/Yapı İşleri Genel Şartnamesi hükümleri bakımından inşaatı tamamlayan yüklenicinin, işin tamamlandığını iş sahibine bildirmesi ve iş sahibinin de eseri teslim almadan önce bir heyet kurarak eseri incelemesi ve neticeten eserin ifa olarak kabulü bakımından bu hükmün uygulanabileceğini belirtmektedir.

Öte yandan öğretide bizim de katıldığımız ağırlıklı görüş⁶⁰⁵ ise, bu sürenin TTK m. 23/1-c kapsamında ayıby ihbar süreleri olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşte olan yazarlar, maddenin Alman hukukunda “kanundan doğan” bir mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme süresi olarak eklenmemesinin gerekçesini, Alman hukukunda bu konuda kanuni bir sürenin mevcut olmayışı ile izah etmektedir. Bu sebeple bu düzenleme aktarılırken yalnızca sözleşmede böyle bir sürenin öngörülmüş olması gözetilmiştir. Ancak Türk hukukunda özellikle satım sözleşmeleri bakımından TTK m. 23/1-c’de malın ayıplı olup olmadığı bakımından alıcıya 2 ve 8 günlük gözden geçirme ve ihbar süresi tanınmıştır. Dolayısıyla Türk hukukunda kanuni gözden geçirme ve ayıby ihbar süreleri mevcuttur. Bu sebeple, TTK m. 1530’da “kanundan veya sözleşmeden” ifadelerine yer verilmiştir. O hâlde, en azından satış sözleşmeleri bakımından, ayıby ihbar için öngörülmüş olan kanuni düzenlemeler de dikkate alınarak, temerrüt süresine bu 2 ve 8 günlük sürelerin de eklenmesi gereklidir⁶⁰⁶. Nitekim *Çağlayan*⁶⁰⁷, haklı olarak, bu sürelerin emredici olmadığını, tarafların ayıby ihbar bakımından sözleşmede daha uzun süreler de öngörebileceğini⁶⁰⁸, sözleşmeden doğan ayıby ihbar sürelerinin de bu şekilde yorumlanabileceğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak, taraflarca kabul veya gözden geçirmeye ilişkin bir anlaşmanın mevcut olmaması hâlinde, TTK m. 23 gereğince mal veya hizmetin ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise, iki günlük süre eklenecek ve borçlu otuz iki gün sonra

⁶⁰⁵ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 319, GÜNEY, s. 133; BOSNALI/OKUTAN/ALTINÖZ, s. 136; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 42; ÇAĞLAYAN, s. 228.

⁶⁰⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 42.

⁶⁰⁷ ÇAĞLAYAN, s. 228.

⁶⁰⁸ BOSNALI/OKUTAN/ALTINÖZ, s. 136.

temerrüde düşecektir. Malın ayıplı olduğu açıkça belli olmuyor ise, sekiz günlük kanuni gözden geçirme süresi de eklenmek suretiyle, neticeten otuz sekiz gün sonra borçlunun temerrüdü meydana gelecektir⁶⁰⁹.

Öte yandan kanunda öngörölmüş olan 2 ve 8 günlük sürelerin dolması her durumda beklenmemelidir. Örneğin, para borçlusu mal veya hizmeti teslim aldıktan sonra, açıkça belli olmayan ayıbı 3. gün tespit etmiş ve tedarik borçlusuna aynı gün durumu ihbar etmiş olabilir. Bu hâlde, tedarik edilen mal veya hizmetin gerçekten ayıplı olup olmadığına göre bir ayırım yapılmalıdır. Şayet ayıp ihbarı haklı ise para borçlusu gereği gibi bir ifanın yapılmamış olması sebebiyle ödemezlik def'inde bulunabilir ve temerrüt meydana gelmez⁶¹⁰. Öte yandan, ayıp ihbarının haksız olduğu ortaya çıkar ise ortada geçerli bir ifanın olması sebebiyle TTK m. 1530 hükümleri uygulanmaya devam edecektir. Bu ihtimalde, otuz günlük sürenin ihbarın yapıldığı tarihten itibaren başlaması gereklidir⁶¹¹. Zira gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı, ihbarın yapılmasından anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 2 veya 8 günlük sürelerin muhakkak tamamlanmasını beklemenin herhangi bir hukuki faydası kalmamaktadır.

Diğer taraftan, taraflarca kararlaştırılmış olan kabul veya gözden geçirme süresi, mal veya hizmetin alınmasından itibaren otuz günü aşabilir. Bu sözleşme hükümleri geçerli olacaktır. Ancak bu durumun alacaklı aleyhine ağır bir haksızlık oluşturması hâlinde, kabul veya gözden geçirme süresinin mal veya hizmetin alınmasından itibaren otuz gün olarak kabul edileceği düzenlenmiştir (TTK m. 1530/4-d). Dolayısıyla böyle bir durumda temerrüt 30+30 gün olmak üzere en fazla 60 gün sonra kendiliğinden gerçekleşecektir⁶¹². Bu bakımdan tarafların mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulü için sözleşmede kararlaştırabilecekleri süreye “kararlaştırılan sürenin alacaklı bakımından ağır bir haksızlık yaratması hâli” ile kanuni bir sınır getirilmiştir.

Alacaklı aleyhine ağır bir haksızlık durumunun nasıl tespit edileceğine ilişkin kanunda bir ölçüt yoktur. Dolayısıyla, her somut olayda ağır bir haksızlığın oluşup oluşmadığı ayrıca değerlendirilecektir⁶¹³. Öte yandan, Yönergede ağır haksızlığın tespiti

⁶⁰⁹ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 43.

⁶¹⁰ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 43.

⁶¹¹ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 44.

⁶¹² ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 43.

⁶¹³ AYDOĞDU/AYAN, s. 272.

bakımından tüm durumların ve özellikle hakkaniyete ve dürüstlük kurallarına aykırı olarak “makul ticari uygulamalardan”⁶¹⁴ açıkça sapılıp sapılmadığı ve tedarik edilecek olan mal ve hizmetin niteliğinin gözetilmesi gerektiğini belirtmektedir (m. 7).

3. Ödeme Günü veya Süresine İlişkin Sözleşme Serbestisi ve Sınırları

a. Taraflarca Kararlaştırılan Sürenin Altmış Günü Aşamaması

Taraflarca ödeme günü ve süresine ilişkin bir süre kararlaştırılmış olabilir. Bu hâlde, ödeme tarihinden veya ödeme süresinin sona ermesini takip eden günden itibaren tedarik borçlusu faize hak kazanmaktadır. Bununla birlikte, taraflarca kararlaştırılabilecek olan ödeme süresi kanunen sınırlandırılmıştır. Böylece tarafların aralarında yapacağı sözleşmelerle TTK m. 1530 düzenlemesinden kaçınması ve bu yolla sözleşmenin güçsüz tarafının mağdur olması engellenmek istenmiştir⁶¹⁵. Nitekim TTK m. 1530/4 gereğince, bu sınırlamalara aykırı sözleşme hükümlerinin mevcudiyeti hâlinde, taraflarca belirlenen süre kesin hükümsüz sayılmakta⁶¹⁶ ve fatura veya eş değer ödeme talebinin alınma tarihine veya mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirme usulü var ise bu usulün tamamlandığı tarihe göre faize hak kazanma süreleri tespit edilmektedir.

TTK m. 1530/5 gereğince, taraflarca kararlaştırılacak olan ödeme süresi;

- 1- Fatura veya eş değer ödeme talebinin alındığı tarihten;
- 2- Mal veya hizmetin alındığı tarihten;
- 3- Mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlandığı tarihten itibaren en fazla altmış gün olabilir.

Bu hükme aykırı olarak daha uzun sürelerin kararlaştırılmış ise, sözleşmede ödeme gün ve süresinin taraflarca kararlaştırılmadığı hâllere ilişkin süreler uygulanmaktadır (TTK m. 1530/4). Dolayısıyla bu durumda fatura veya eş değer ödeme talebinin borçlu tarafından alınma tarihinin belirli olup olmadığına bakılacak, belirliyse bu tarihten itibaren, belirsizse mal veya hizmetin teslim edildiği tarihten itibaren otuz

⁶¹⁴ AYDOĞDU/AYAN, s. 272.

⁶¹⁵ AYAN, s. 737.

⁶¹⁶ DURAL, s. 123; GÜNEY, s. 124.

günlük sürenin sonunda borçlu temerrüde düşmüş sayılacak ve alacaklı faize hak kazanacaktır⁶¹⁷. Diğer taraftan, mal veya hizmetin kabul veya gözden geçirilmesine ilişkin kanun düzenlemesi veya taraflarca kararlaştırılmış geçerli bir sürenin mevcut olması hâlinde, fatura veya eş değer ödeme talebi bu süreler dolmadan borçluya ulaşmış ise kabul veya gözden geçirme için öngörülen usulün tamamlanmasından itibaren otuz günlük sürenin sonunda temerrüt gerçekleşecektir.

Belirtilmelidir ki, öğretide, haklı olarak bu düzenleme eleştirilmektedir⁶¹⁸. Zira TTK m. 1530/5 gereğince taraflara altmış günlük bir sözleşme serbestisi tanınmış durumdadır. Altmış güne kadar yapılan anlaşmalar geçerlidir. Ancak bundan uzun bir sürenin taraflarca kabulü hâlinde, Kanun tarafından tanınmış olan altmış günlük sınır uygulanmamakta, otuz günlük süreler uygulanmaktadır. Bu durumda, örneğin taraflarca elli gün kararlaştırılmış olması hâlinde, Kanuna uygun olarak elli günün sonunda temerrüt doğabilmekteyken, taraflarca örneğin altmış bir gün kararlaştırılmış olması hâlinde, borçlu otuzuncu gün temerrüde düşebilmektedir. Ancak bu hâlde kanunun getirdiği sınırlamaların uygulanmaması doğru değildir. Dolayısıyla altmış günlük sürenin azami sınır olarak kabul edilmesi gereklidir. Bu haklı eleştiriler dolayısıyla öğretilerde altmış günden fazla belirlenen sürelerde borçlunun, otuz değil, yine altmış gün sonra temerrüde düşmesi gerektiğini savunan yazarlar da mevcuttur⁶¹⁹. Ancak kanaatimizce düzenlemenin mevcut hâli ile bu yorumu getirmek mümkün değildir. Zira TTK m. 1530/4'te, TTK m. 1530/5'e aykırı sözleşmelerde otuz günlük sürelerin sonunda borçlunun temerrüde düşeceği ve alacaklının faize hak kazanacağı belirtilmiştir. Bu sebeple eleştirilere katılmakla beraber, madde yeniden ele alınıncaya dek biz de bu ihtimalde otuz günün sonunda temerrüdün oluşacağına ilişkin görüşe⁶²⁰ katılmaktayız.

b. Taraflarca Daha Uzun Bir Süre Öngörülebilmesinin Şartları

Sözleşme ile öngörülmüş olan ödeme süresi altmış gün ile sınırlandırılmış ise de bu kural mutlak olarak belirlenmemiştir. Kanunda alacaklı aleyhine ağır bir haksız

⁶¹⁷ AYAN, s. 749.

⁶¹⁸ AYDOĞDU/AYAN, s. 275-276; AKTAŞ, s. 91; DİRİL, s. 85.

⁶¹⁹ AKTAŞ, s. 92; GÜNEY, s. 125.

⁶²⁰ AYDOĞDU/AYAN, s. 275-276.

durum yaratılmaması ve taraflarca bu konuda açıkça anlaşılması şartıyla daha uzun bir sürenin öngörebilmesi mümkün kılınmıştır (TTK m. 1530/5). Dolayısıyla altmış günlük sınır, TTK m. 1530 gereğince esnetilmiş durumdadır. İlgili hüküm gereğince daha uzun bir süre öngörülebilmesi için temelde iki şartın sağlanması gereklidir: Tarafların açıkça anlaşması ve alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratılmaması. Bu şartlar aşağıda incelenecektir.

aa. Tarafların Açıkça Anlaşması

Taraflarca altmış günden daha uzun bir ödeme süresinin öngörebilmesinin ilk şartı, bu konuda açık bir anlaşmanın mevcudiyetidir. Kanunda bu anlaşma, bir geçerlilik ya da ispat şartına bağlanmış değildir. Dolayısıyla, kanunun aradığı diğer olumsuz şartların da mevcut olması hâlinde, taraflar arasında daha uzun bir ödeme süresinin mevcudiyeti bakımından bir uyuşmazlık yok ise tarafların bu konuda açıkça anlaşmasının kabulü gerekecektir.

Taraflar sözleşme kurulduktan sonra, hatta mal ve hizmet teslim edildikten sonra da yapacakları açık bir anlaşma ile ödeme günü ve süresini altmış günden daha uzun bir süre olarak belirleyebilir ya da belirlenmiş süreyi uzatabilirler. Bu hâlde de tarafların açık iradesi gereği kararlaştırılan sürenin sonunda borçlu temerrüde düşecek ve faiz bu sürenin sonundan itibaren işlemeye başlayacaktır.

bb. Öngörülen Sürenin Alacaklı Aleyhine Ağır Bir Haksız Durum Yaratmaması

Altmış günden daha uzun bir ödeme süresi belirleyebilmenin diğer bir şartı, öngörülmuş olan sürenin alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmamasıdır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere, bu ağır haksız durumun nasıl tespit edileceğinin her bir somut durumda ayrıca değerlendirilmesi gereklidir⁶²¹. Yine, bu durumda da Yönerge gereğince ağır haksızlığın tespiti bakımından özellikle hakkaniyete ve dürüstlük kurallarına aykırı olarak “makul ticari uygulamalardan”⁶²² açıkça sapılıp sapılmadığı ve

⁶²¹ AKTAŞ, s. 90.

⁶²² AYDOĞDU/AYAN, s. 272.

tedarik edilecek olan mal ve hizmetin niteliğinin gözetilmesi gerektiğine ilişkin 7. maddesi yol gösterici niteliktedir.

Sözleşmede bir dengesizlik olup olmadığının tespiti bu bakımdan hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır⁶²³. Hâkim, haksızlık durumunun değerlendirilmesinde ticari teamüller, dürüstlük kuralı, genel işlem koşulları gibi hususları göz önünde bulundurabilecektir⁶²⁴. Şayet alacaklı aleyhine ağır bir haksız durumun varlığına kanaat getirilirse kararlaştırılan ödeme süresi Kanun’a aykırı kabul edilecek ve TTK m. 1530/4 düzenlemesi gereği otuz günlük süreler sonunda temerrüt gerçekleşecektir.

c. Taraflarca Daha Uzun Bir Süre Öngörülebilmesinin İstisnası

aa. Kanun Hükmünün Değerlendirilmesi

Taraflar, yapmış oldukları sözleşme ile alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmaksızın açıkça anlaşarak daha uzun bir süre belirlemiş olsalar dahi tarafların anlaşmasının geçerli olduğunun kabul edilebilmesi için alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olmaması veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatı taşıması gereklidir. Aşağıda bu şartlar incelenecektir. Ancak öncelikle, kanunun yorumlanmasında şartların nasıl uygulanması gerektiği bakımından bir değerlendirme yapılması gereklidir.

TTK m. 1530/5’de “*alacaklının küçük yahut orta ölçekli işletme (KOBİ) veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu veya borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hâllerde*” ödeme süresinin altmış günden fazla olamayacağı belirtilmektedir. Bu düzenleme bakımından bu şartların birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı anlaşılması gerektiği değerlendirilmelidir.

Öğretide Dural⁶²⁵, “veya” ibaresinin bilinçli bir tercih olduğunu savunmaktadır. Nitekim taksitle ödemeler bakımından getirilen sınırlamada “ve” ibaresinin tercih edilmiş olması da, ibarenin bilinçli olduğunun bir göstergesidir. Aynı zamanda, büyük işletme olan borçluların da bazı durumlarda korunmaya değer menfaatlerinin bulunması

⁶²³ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 49.

⁶²⁴ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 48.

⁶²⁵ DURAL, s. 124.

mümkündür. Zira ticari hayatta büyük işletmeler, başkaca büyük işletmeler karşısında güçsüz konumda kalabilir. Dolayısıyla hükmün lafzi yorumuna uygun şekilde bu ifadenin “veya” olarak anlaşılması gereklidir.

Öğretideki bizim de katıldığımız aksi görüşte bulunan yazarlara göre⁶²⁶, alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olması şeklindeki koşul ve borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşımasına ilişkin diğer koşul birlikte değerlendirilmelidir. Çünkü aksi durumda, alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olması hâlinde, borçlu tarafın niteliği hiç gözetilmeksizin altmış günü aşan ödeme süreleri geçersiz kabul edilecektir. Yine, tam tersine, borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hâllerde de alacaklı işletmenin niteliği hiç gözetilmeksizin altmış günü aşan ödeme süreleri geçersiz kabul edilecektir. Bu durumun kabulü, iki tarafın eşit büyüklükte olduğu hâller bakımından gerek 2011/7/EU sayılı Yönerge gerekse TTK m. 1530 düzenlemesinde korunması gereken tarafların mevcut olmadığı sözleşmeler bakımından da daha uzun bir süre öngörme imkânını ortadan kaldırmaktadır. Başka bir deyişle, bu iki şartın ayrı ayrı değerlendirilmesi hâlinde, ancak alacaklısı büyük ölçekli işletme, borçlusu da KOBİ olan sözleşmeler bakımından daha uzun süre öngörme imkânı mevcut olacaktır. Hâlbuki alacaklısı ve borçlusu denk olan, yani her iki tarafı da KOBİ veya her iki tarafı da büyük ölçekli işletme olan sözleşmeler bakımından böyle bir sınırlama yapmak, sözleşme serbestisine ağır darbe vurmaktadır⁶²⁷. Bu sebeple maddede yer alan “veya” bağlacının “ve” olarak anlaşılması gerektiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla ödeme süresinin altmış günden daha fazla kararlaştırıldığı durumlarda, bu sözleşmenin geçerli olabilmesi için aşağıdaki yer alan şartların birlikte mevcut olması gereklidir. Başka bir deyişle, taraflarca daha uzun bir süre öngörebilmek için tarafların açıkça anlaşması ve sürenin alacaklı aleyhine ağır haksız durum yaratmaması yetmeyecek, sözleşmenin tarafları bakımından da değerlendirme yapılacaktır. İki tarafı da büyük ölçekli işletme olan, iki tarafı da KOBİ olan veya alacaklısı büyük ölçekli işletme, borçlusu KOBİ olan sözleşmelerde taraflarca altmış günden daha uzun bir süre belirleme imkânı mevcut olabilecektir. Yalnızca alacaklısı KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici, borçlusu büyük ölçekli işletme

⁶²⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 50 vd.; AYDOĞDU/AYAN, s. 273-274; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 320; AYAN, s. 747; AKTAŞ, s. 88.

⁶²⁷ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 51.

olan sözleşmelerde altmış günü aşan süreler ise diğer şartlar aranmaksızın geçersiz sayılacaktır⁶²⁸.

bb. Alacaklının KOBİ veya Tarımsal ya da Hayvansal Üretici Olması

TTK m. 1530 ve dayanak Yönergenin asıl amacı olan KOBİ'leri daha güçlü konumda olan büyük işletmeler karşısında koruma düşüncesinin bir sonucu olarak, taraflarca altmış günden daha uzun bir süre kararlaştırabilmenin şartlarından biri alacaklının, yani diğer taraftan, mal ve hizmet tedarik eden tarafın, KOBİ olmaması gerektiği düzenlenmiştir. Bu hüküm emredici olması dolayısıyla aksine anlaşmaların geçersiz olacağı şüphesizdir⁶²⁹.

KOBİ'lerin tanımlanmasında, işletmenin çalışan personel sayısı, belli bir süre içerisinde kullanılmakta olan hammadde, enerji, satışların toplamı, işletmenin sermayesinin büyüklüğü, işletmenin faaliyet gösterdiği pazarın büyüklüğü, faaliyet gösterirken kullandığı sermaye ve emeğin oranları gibi birçok farklı kıstas kullanılmaktadır⁶³⁰.

Türk hukuku bakımından da KOBİ'lerin tanımının Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri, Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik'te (KOBİ Yönetmeliği) yapılmıştır. İlgili Yönetmelik'te yer alan kıstaslar TTK uygulaması bakımından da geçerlidir (TTK m. 135/2).

İlgili Yönetmelik gereğince, KOBİ, *“iki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüzyirmibeş milyon Türk Lirasını⁶³¹ aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve*

⁶²⁸ AKTAŞ, s. 88.

⁶²⁹ DURAL, s. 123; AKTAŞ, s. 89; GÜNEY, s.123; DİRİL, s. 79.

⁶³⁰ TÜRKOĞLU, Musa: *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) in Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada Kobi Temelli Stratejiler*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 277-300, 2002, s. 279; MECEK, Gülsevil: *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Uluslararası Tanımlama Ölçütleri ve Kavramlaştırılması*, Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi , 6 (1) , s. 29-55, 2020, s. 31-32.

⁶³¹ 10.09.2012 tarih ve 2012/3834 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile değişiklikle sınır kırk milyon TL'ye indirilmiştir. Daha sonra 30.04.2018 tarih ve 2018/11828 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile sınır yeniden yüzyirmibeş milyon TL'ye yükseltilmiştir.

orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri” ifade etmektedir (m. 4-b). İlgili Yönetmelikte net satış hasılatı ve mali bilançonun tanımı da yapılmış olup bu tanım gereğince KOBİ’lerin tespiti yapılmaktadır. Dolayısıyla bir KOBİ’den bahsedebilmek için, işletmenin belli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren mali tablo (mali bilanço) veya bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan yıllık tutar (net satış hasılatı) yüz yirmi beş milyon Türk Lirasını aşmaması gereklidir (m. 4).

Diğer taraftan, bu kıstaslara uymasına rağmen bazı işletmeler TTK bakımından KOBİ sayılmamaktadır. Bu istisnalardan ilki, işletmenin esas faaliyet konularından birisinin güvenilir kişi sıfatıyla, varlıkları geniş bir kitle adına muhafaza etmek olan bankalar, yatırım bankaları, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve benzerleridir (TTK m. 1523/2-b). Kanunun ifadesinden, sayılan şirketlerin sınırlı sayıda olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bir uyuşmazlık hâlinde, kanunda sayılan şirketler dışında, işletmenin esas faaliyet konularından birisinin geniş bir kitle adına varlıkları güvenilir kişi sıfatıyla muhafaza etmek olup olmadığının esas alınarak bir değerlendirme yapılması gerekecektir.

Kanunda sayılmış olan ikinci istisna, bilanço günü itibariyle, birbirini izleyen iki faaliyet döneminde, Yönetmelik’te belirtilmiş olan parasal sınırın aşılması durumudur (TTK m. 1523/3). Böyle bir durumda, iki faaliyet dönemi sonunda işletme KOBİ vasfını yitirecek, büyük ölçekli işletme sayılacaktır.

Bu durumun, mal ve hizmet tedarikine ilişkin sözleşmenin yapılmasından sonra doğması hâlinde nasıl değerlendirilmesi gerektiği hakkında da bir yorum yapılması gereklidir. Zira işletme, sözleşmeyi yaptığı esnada KOBİ vasfına sahip olacaktır. Dolayısıyla sözleşmenin ilk yapıldığı esnada altmış günden daha uzun bir süre belirlenmesinin geçerli olduğu kabul edilemez. Bununla beraber, sözleşmenin ifası tamamlanıncaya kadar, işletmenin ikinci faaliyet dönemi sonlanabilir ve yönetmelikte belirtilen sınırlar aşıldığı için işletme KOBİ sıfatını kaybedebilir. Bu durumda, borcun ifası esnasında aslen iki büyük ölçekli işletmeden bahsedilecektir. Söz konusu ihtimalde, her ne kadar para borcunun ifası esnasında büyük ölçekli bir işletmeye dönüşmüş olsa da sözleşmenin yapılması esnasında alacaklının KOBİ olması sebebiyle geçersiz olan sözleşme hükmüne geçerlilik tanınmalı mıdır? Bu duruma iki farklı açıdan

yaklaşmak istemekteyiz: Sözleşmenin yapılması esnasında, güçlü konumda olan para borçlusu büyük ölçekli işletme, TTK m. 1530 gereğince kendi üstüne düşen basiretli davranma yükümlülüğünü yerine getirmesi gereklidir. Dolayısıyla böyle bir durumda dahi sözleşmenin karşı tarafının KOBİ olduğunun bilincinde olan büyük ölçekli işletmeye böyle bir imkân tanınmaması, geçersiz olan sözleşme hükmünün geçerli hâle gelmemesi gereklidir. Diğer taraftan, artık büyük ölçekli olan tedarik borçlusu işletme, TTK m. 1530 kapsamında korunması gereken bir işletme niteliğinde de değildir. Mal ve hizmet tedariki sözleşmesinin yapılması esnasında da, en azından faaliyet döneminde KOBİ sınırının aşılp aşılmayacağını yaklaşık olarak öngörmek mümkündür. Dolayısıyla kanaatimizce burada hakkaniyet ve dürüstlük kuralları gereğince somut durumun incelenmesi gereklidir. Taraflar, sözleşmenin yapılması esnasında, KOBİ'nin çok yakın zamanda büyük ölçekli işletmeye dönüşebilme ihtimalini bilerek bu iradeyi göstermiş iseler sözleşme hükmünün geçerli sayılması, aksi durumda ise ilgili kısmın kesin hükümsüz olduğunun kabulü gerekir.

Şirketlerde tür değiştirme veya yeni kuruluş şeklindeki birleşmelerde, şirketin KOBİ sayılıp sayılmayacağı ise TTK m. 1523/4'te ayrıca hükme bağlanmıştır. İlgili hüküm gereğince bu durumda, tür değiştirme veya birleşmenin gerçekleşmesinden sonraki ilk bilanço günündeki duruma göre şirketin KOBİ olup olmadığı değerlendirilecektir. Yine, bu yolla şirketin esas faaliyet konusu değiştirilmişse de aynı şekilde ilk bilanço günündeki duruma göre değerlendirme yapılacaktır (TTK m. 1523/4).

İlgili Yönetmelik ve TTK m. 1523 hükümleri gereğince, KOBİ sayılan bir işletmenin alacaklı olduğu durumlarda, tarafların altmış günden daha uzun bir süre öngörebilmesi mümkün olmayacak, bu hâlde süre otuz gün olarak kabul edilecek ve borçlu süre sonunda ihtara gerek kalmaksızın faiz ödemekle yükümlü olacaktır.

Tarafların altmış günden daha uzun bir ödeme süresi kararlaştırabilmelerinin bir diğer şartı da alacaklının tarımsal veya hayvansal üretici olmamasıdır. Hayvansal üreticinin tanımı kanunlarımızda yapılmamıştır. Ancak tarım üreticisinin tanımı, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu'nda yer almaktadır. İlgili tanım gereği tarım üreticisi *“her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile avcılık ve yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimini yaparak, bunları pazara sunan gerçek ve tüzel kişileri”* ifade etmektedir (m. 2-b). Bu sebeple, tarım üreticisi bitkisel veya hayvansal ürünler ile

doğrudan hayvan ürünleri üretimini yapan kişileri de kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır⁶³².

Öğretide bir görüş⁶³³, bu maddede tarımsal veya hayvansal üreticinin mutlaka ticari işletmesinin olması şartının öngörülmediği, dolayısıyla bu kapsamın değerlendirilmesinde muhakkak KOBİ benzeri bir yapının bulunmasının şart olmadığı ifade etmiştir. Keza *Atamer/Okutan Nilsson*, hükümde KOBİ’ler ile tarımsal ve hayvansal üreticilerinin ayrıca belirtilmiş olmasının da bunu desteklediğini belirtmektedir⁶³⁴. Ancak bu durumun yorumlanmasında TTK m. 1530’un diğer hükümleri ile birlikte değerlendirilebilir. İhtarsız temerrüt hâlini düzenleyen m. 1530/2, “ticari işletmeler arasında yapılan sözleşmelerde” ihtarsız temerrüdün oluşacağını belirtmektedir. Dolayısıyla bu hükümden yararlanabilmenin sınırını bu fıkra çizmekte olup ticari işletmesi olmayan, yani diğer bir deyişle tacir olmayan, tarımsal ve hayvansal üreticiler bakımından bu hüküm uygulama alanı dışında kaldığı da gözetilebilir. Bu sebeple biz de tarımsal ve hayvansal üreticilerin hüküm kapsamında kalması gerektiği görüşüne katılmakla beraber, TTK m. 1530/2 ile birlikte değerlendirildiğinde ticari işletmeyi kısmen de olsa işletmenin bir şart olduğu sonucuna da varılabileceğinden, hükmün yeniden ele alınması gerektiği kanaatindeyiz.

İlgili tanıma giren kapsamda üretim yapan kişiler, TTK m. 1530 kapsamında kalmakta olduğundan, KOBİ’ler ile aynı hükümden faydalanmaktadır. Bu sebeple tarafların altmış günden daha uzun bir süre öngörebilmesi mümkün olmayacak, bu hâlde süre otuz gün olarak kabul edilecek ve borçlu süre sonunda ihtara gerek kalmaksızın faiz ödemekle yükümlü olacaktır⁶³⁵.

⁶³² **AYAN**, s. 730.

⁶³³ **YILDIZ**, s. 364; **AKTAŞ**, s. 60; **DİRİL**, s. 48; *Atamer/Okutan Nilsson* kanunun lafzi yorumundan bu sonuca varılmasının mümkün olduğunu belirtse de AB Yönergesi’nde tarımsal veya hayvansal üreticinin bulunmadığını, bu sebeple de konunun yargı kararlarıyla çözümlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 49.

⁶³⁴ **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 49.

⁶³⁵ **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 52.

cc. Borçlunun Büyük Ölçekli İşletme Sıfatı Taşımaması

Kanun gereği altmış günden daha uzun bir ödeme süresi belirlemenin diğer bir şartı, borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatı taşımamasıdır. Yukarıda da izah edildiği üzere, bu şartın alacaklı bakımından öngörülen şart ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüşe biz de iştirak etmekteyiz⁶³⁶. Dolayısıyla hem alacaklı bakımından aranan şartların hem de borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatı taşımamasına ilişkin şartın birlikte değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

KOBİ Yönetmeliği'nde belirlenmiş olan kıstasları aşan işletmelerin büyük ölçekli işletme sayılmaktadır (TTK m. 1523/1). Dolayısıyla işletmenin büyük ölçekli olup olmadığının tespiti, KOBİ olmanın şartlarının sağlanıp sağlanmadığı ile değerlendirilecektir⁶³⁷.

Diğer taraftan, burada değerlendirilmesi gereken husus, bilanço günü itibariyle birbirini izleyen iki faaliyet dönemi boyunca Yönetmelik'te belirtilmiş olan sınırların altında kalmış olan, yani KOBİ sınırında kalmış olan büyük ölçekli işletmelerin durumudur. Zira bu durumda, büyük ölçekli işletmenin bu vasfını kaybedeceği ve şirketin büyüklük yönünden KOBİ sayılacağı düzenlenmiştir (TTK m. 1523/3). O hâlde, sözleşmenin yapılması esnasında büyük ölçekli işletme olan borçlunun, taraflar arasında ihtilafın doğduğu anda KOBİ vasfına sahip olma ihtimali de söz konusudur. Kanaatimizce, KOBİ'den büyük ölçekli işletmeye geçmiş olan bir işletme için yapmış olduğumuz açıklamalar⁶³⁸, aynen burada da geçerli olmalıdır. Bu sebeple borçlu her ne kadar sonradan KOBİ sayılsa ve iki KOBİ arasında altmış günü aşan bir ödeme süresi belirlemek diğer şartları sağlamak koşuluyla imkân dâhilindeyse de, sözleşmenin yapılması esnasında büyük ölçekli işletme vasfı bulunması sebebiyle, kararlaştırılan daha uzun sürenin kural olarak geçersiz sayılması gereklidir. Ancak somut olayın değerlendirilmesinde bu sonucu doğrudan uygulamak da doğru değildir. Bu sebeple hakkaniyet ve dürüstlük kuralları da tespitin yapılmasında gözetilmelidir.

⁶³⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 50 vd.; AYDOĞDU/AYAN, s. 273-274.

⁶³⁷ Öte yandan TTK m. 1523/2 gereğince “esas faaliyet konularından biri, varlıkları güvenilir kişi sıfatıyla geniş bir kitle adına muhafaza etmek olan bankalar, yatırım bankaları, sigorta şirketleri, emeklilik şirketleri ve benzerleri” KOBİ sayılsa dahi büyük sermaye şirketi sayılmaktadır.

⁶³⁸ Bkz. yukarı §III, IV, B, 3, c, ii.

4. Taksitle Ödemelerde

Taraflar, aralarında yapacakları sözleşme ile tedarik edilen mal veya hizmetin bedelinin⁶³⁹ taksitlerle, yani kısım kısım ödeneceğini kararlaştırabilirler. Böyle bir durumda TTK'nın hangi maddelerinin uygulanacağı hususu TTK m. 1530/8'de düzenlenmiştir. İlgili hüküm gereğince, taraflarca böyle bir anlaşmanın mevcut olması hâlinde, ödeme sürelerine ilişkin TTK düzenlemeleri ilk taksit bakımından uygulama alanı bulacaktır (TTK m. 1530/8). Dolayısıyla, öncelikle ilk taksitin taraflarca mal veya hizmetin tesliminden itibaren en geç altmış gün içerisinde ödeneceğinin kararlaştırılması gerekir. Aksi durumda, tarafların anlaşması geçersiz sayılacak ve otuz günlük süreler uygulanacaktır⁶⁴⁰. Bu durumda fatura veya eş değer ödeme talebinin alınma tarihinin belli olup olmadığına göre ilk taksitin ödenme tarihi tespit edilecektir. Yine, kanunen veya sözleşme ile taraflarca mal veya hizmetin kabulü veya gözden geçirilmesi için bir usul öngörülmüşse ve borçlu faturayı bu usul tamamlanmadan almışsa otuz günlük süre, bu usule ilişkin sürelerin tamamlanmasından sonra başlayacaktır.

Belirtmeliyiz ki, bu belirtilen ihtimaller yalnızca ilk taksit için geçerlidir⁶⁴¹. Zira kanun açıkça ödeme sürelerine ilişkin kanuni düzenlemelerin ilk taksit bakımından uygulanacağını hükme bağlamıştır. Dolayısıyla taraflarca diğer taksitler bakımından bir sözleşme serbestisinin mevcut olduğunu söylemek mümkündür⁶⁴². Ancak öğretide haklı olarak belirtildiği üzere, bu serbesti, kanuna karşı hile amacıyla konulmuş hükümleri geçerli kılmamalıdır⁶⁴³. Başka bir deyişle, taraflarca TTK m. 1530 düzenlemelerini aşmayı amaçlayan taksitle ödemelere ilişkin düzenlemelerin kanuna karşı hile olarak kabulü mümkün olabilecektir.

Diğer taraftan, taraflarca taksitle ödeme kararlaştırabilme imkânı da sınırlandırılmış durumdadır. Alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici

⁶³⁹ Tedarik edilecek mal ve hizmetin kısım kısım ödenmesinin kararlaştırılması halinde bu madde hükümleri uygulanmaz. Dolayısıyla para borçlusu yalnızca tedarik edilen kısmın bedelini ödeyecektir. Bkz. **DURAL**, s. 128.

⁶⁴⁰ **AYAN**, s. 750.

⁶⁴¹ **YATAĞAN**, s. 61; **AYAN**, s. 750.

⁶⁴² **YATAĞAN**, s. 61.

⁶⁴³ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 276; **AYAN**, s. 750; **AKTAŞ**, s. 96.

olduğu borçlunun ise büyük ölçekli işletme olduğu hâllerde taksitle ödemeye ilişkin sözleşme hükümlerinin geçersiz olacağı kabul edilmiştir (TTK m. 1530/8). Bu iki şart birlikte değerlendirilmektedir. Dolayısıyla örneğin iki tarafın da KOBİ veya her iki tarafın da büyük ölçekli işletme olduğu sözleşmeler bakımından bu sınırlama uygulanmayacaktır⁶⁴⁴.

Alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici, borçlunun büyük ölçekli işletme olduğu sözleşmelerde taraflarca bedelin taksitle ödeneceği kararlaştırılmamış gibi değerlendirilecek ve TTK m. 1530/4-5'te belirtilmiş olan ödeme süreleri alacağın tamamı için uygulanacaktır⁶⁴⁵. Dolayısıyla, taksitle ödeme kararlaştırılsa dahi 5. fıkra da belirtilen altmış günlük süreyi aşan taksit⁶⁴⁶ tutarları da altmış günün sonunda muaccel hâle gelecek ve alacaklının faiz talep edebilmesi mümkün olacaktır. İlk taksitin 60 günden daha uzun bir süre için kararlaştırılmış olması hâlinde ise TTK m. 1530/5 gereğince ödeme süresi 60 günü aşamayacağından tüm tutarın 30 gün sonra muaccel hâle geldiği kabul edilecektir⁶⁴⁷.

5. Kambiyo Senetleri ile Ödeme Hâlinde

Ödeme süreleri bakımından TTK m. 1530'un uygulanabilirliğinde ortaya çıkabilecek bir ihtimal, taraflarca para borcunun kambiyo senedine bağlanmış olması durumunda kendini göstermektedir. Öncelikle belirtilmelidir ki, TTK m. 1530 düzenlemesine dayanak olan Yönerge, tüketicilerle yapılan sözleşmeleri, çek ve senet gibi kambiyo senetlerinin kullanıldığı sözleşmeleri ve sigorta şirketlerinin ödedikleri

⁶⁴⁴ DURAL, s. 128. *Yatağan*, taksitle ödemelerin KOBİ'ler ile tarımsal veya hayvansal üreticiler bakımından imkânsız hale getirilmesini eleştirmektedir. YATAĞAN, s. 62.

⁶⁴⁵ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 61; AYDOĞDU/AYAN, s. 277.

⁶⁴⁶ *Aydoğdu/Ayan*'da bu durumda özellikle TTK m. 1530/5'te belirlenmiş olan altmış günlük sürelerin altını çizmektedir. Başka bir deyişle, faturanın veya eş değer ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alınmasından veya mal veya hizmetin gözden geçirme ve kabul usulünün tamamlanmasından itibaren altmış günlük süre hesaplanacak ve bu süreden sonraki bir tarihte ödeneceği kararlaştırılmış olan taksitler bakımından muacceliyet gündeme gelecektir. AYDOĞDU/AYAN, s. 278.

⁶⁴⁷ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 61.

dâhil olmak üzere, bir zarar dolayısıyla ödenen tazminatları kapsam dışı bırakmıştır⁶⁴⁸. Ancak TTK m. 1530, kambiyo senetleri bakımından özel bir durum öngörmüş değildir. Dolayısıyla TTK m. 1530'un bu durumda uygulanıp uygulanamayacağı, ayrıca uygulanabilir ise nasıl uygulanacağı konusu tartışmalıdır. Zira TTK m. 1530'un kambiyo senetlerine uygulamasında çok ciddi problemler çıkmaktadır. Örneğin, kambiyo senedi verilmiş olmasına rağmen borç TTK m. 1530/4 gereğince 30 günlük sürelerin sonunda temerrüt yine kendiliğinden gerçekleşecek midir? Gerçekleşir ise bu faiz vade gelmeden nasıl talep edilebilecektir? Ya da, taraflarca 60 günden daha uzun bir süre öngörülemediğini, öngörülürse bu sürenin geçersiz olacağını düzenleyen TTK m. 1530/5 düzenlemesi, vadesi 60 günden uzun olan senetler bakımından nasıl uygulanacaktır?

Öğretide bir görüş⁶⁴⁹, kambiyo senetlerinin sebepten mücerret olmasını, 2011/7/EU sayılı Yönergede kambiyo senetlerinin kapsam dışı bırakılmasını⁶⁵⁰ ve kambiyo senedinin bir “para borcu” olarak değerlendirilemeyeceğini⁶⁵¹ göz önünde bulundurarak bu durumda TTK m. 1530 hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini ifade etmektedir. Şüphesiz ki bu görüş uygulamada oluşabilecek sorunları ortadan kaldıracak zahmetsiz bir çözüm yoludur. Ancak kambiyo senedine bağlanmış borçlar bakımından TTK m. 1530'u tamamen uygulama dışı bırakmak, kambiyo senetlerinin kanunun emredici düzenlemelerine aykırı işlemler yapabilmek için bir yol olarak kullanılması ile sonuçlanabilir⁶⁵². Bu durumda kendini güvence altına almak isteyen büyük ölçekli işletmeler, ihtiyacı olsun ya da olmasın kambiyo senedi düzenlemeyi bir alışkanlık haline getirebilecektir. Yine, örneğin, TTK m. 1530/6'ya aykırı olacak şekilde daha düşük oranda faiz kararlaştırmak isteyen taraflar, aralarında yapacakları sözleşme ile kambiyo senedine uygulanacak faiz oranını da değiştirebileceklerdir. Özetle, kambiyo

⁶⁴⁸ YATAĞAN, s. 13. Öğretide kapsam dışı bırakılan hususun cirantalara başvuru yönünden olduğu, temel ilişki bakımından TTK m. 1530'un uygulanmasını engellemeyeceği belirtilmektedir. Bkz. ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 79.

⁶⁴⁹ GÜNEY, s. 66.

⁶⁵⁰ ÇAĞLAYAN, s. 81.

⁶⁵¹ AKTAŞ, s. 31. Yazar her ne kadar kambiyo senetlerine TTK m. 1530'un uygulanmaması gerektiğini kabul etse de mevcut durumda kambiyo senedinin ifa uğruna verilip verilmediğinin değerlendirildiği görüşe iştirak etmektedir. Bkz. AKTAŞ, s. 31.

⁶⁵² AYDOĞDU/AYAN, s. 263.

senetleri TTK m. 1530 hükümleri karşısında borçluya mutlak koruma sağlayacak bir yol haline gelecektir. Öte yandan, ticari hayatta kambiyo senetlerinin yaygın olarak kullanıldığı gözetildiğinde, kambiyo senetlerini TTK m. 1530 kapsamı dışında bırakmak, tarafların niyetine bakmaksızın, maddenin uygulandığı iş sahasını da büyük oranda daraltacaktır. Nitekim bu yönde *Aydoğdu/Ayan*, taraflarca malın tesliminden 2 gün sonra 30 gün vadeli bir bononun teslim edileceği kararlaştırılmasına rağmen bono teslim edilmemiş ise TTK m. 1530'un uygulanacağı bakımından bir tartışma olmamasına rağmen, bono teslim edilmiş ise yüksek faizin talep edilememesinin kabulünün haklı bir gerekçesi olmadığını belirtmektedir⁶⁵³. Kanunda hükmün kambiyo senetleri bakımından uygulanmayacağına ilişkin bir engel de bulunmamaktadır. Dolayısıyla TTK m. 1530'un kambiyo senetlerinin niteliklerine uygun düştüğü oranda uygulamak gerekecektir⁶⁵⁴.

Bu sorunun değerlendirilmesinde öncelikle kambiyo ilişkisinin gözetilmesi gereklidir. Kambiyo senetleri, temel (adi/alt) bir ilişkiye dayanmaktadır⁶⁵⁵. Konumuz bakımından bu temel ilişkiyi mal ve hizmet tedarikine ilişkin sözleşme oluşturmaktadır. Taraflarca bu temel ilişkinin ifasının kambiyo senedi ile yapılacağı kararlaştırılmıştır ve temel ilişkiden ayrı bir kambiyo ilişkisi doğmuştur⁶⁵⁶. Dolayısıyla kambiyo senedinin düzenlenmesi ile birlikte temel ilişkiden doğan alacağın yanı sıra kambiyo senedinden doğan soyut bir kambiyo alacağı daha oluşmuştur⁶⁵⁷. Bu iki alacağın birbiri karşısındaki konumunun değerlendirilmesinde, kambiyo senedinin ifa uğruna mı ifa yerine mi verilmiş olduğu gözetilmektedir⁶⁵⁸.

İfa yerine (ifa yerini tutan) edada, alacaklı ve borçlunun yaptıkları anlaşma ile asıl borçtan başka bir şeyin verilmesinin ifanın yerine geçeceği kabul edilmektedir⁶⁵⁹.

⁶⁵³ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 263.

⁶⁵⁴ **AYAN**, s. 737.

⁶⁵⁵ **ÜLGEN**, Hüseyin/**HELVACI**, Mehmet/**KENDİGELEN**, Abuzer/**KAYA**, Arslan: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul, 2015, s. 86.

⁶⁵⁶ **PULAŞLI**, Hasan: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, 2020, s. 41; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 86.

⁶⁵⁷ **BOZER**, Ali/**GÖLE**, Celal: Kıymetli Evrak Hukuku, (*Kıymetli Evrak*), Ankara, 2015, s. 55; **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 77; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.

⁶⁵⁸ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.

⁶⁵⁹ **VON TUHR**, s. 469; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 288.

Bu halde taraflarca kararlaştırılan yeni şeyin ifa edilmesi ile birlikte, ilk borcun tutarını karşılayıp karşılamadığına bakmaksızın alacak sona ermiş olacaktır⁶⁶⁰. Örneğin, 1.000 TL yerine borçlunun o an boynunda bulunan altın kolyesinin verilmesinin 1.000 TL borcun yerine geçeceği kararlaştırılmışsa, altın kolyenin verilmesi ile borç sona erecektir. Altın kolyenin değerinin 1.000 TL'den az olmasının bir önemi bulunmadığı gibi altının bir ay sonra değer kazanarak 2.000 TL'ye ulaşması halinde de aradaki 1.000 TL'lik fark borçlu tarafından talep edilemeyecektir. Kambiyo senedi ifa yerine verilmiş ise, temel ilişkiden doğan alacak sona erer⁶⁶¹. Kambiyo senedinin ifa yerine verilmesi ancak tarafların bu konuda açıkça anlaşmış olmalarına bağlıdır⁶⁶². Dolayısıyla karine olarak tarafların kambiyo senedini ifa uğruna verdiği kabul edilmektedir⁶⁶³.

İfa uğruna (ifa amacıyla) edada ise temel ilişkiye dayalı talep hakkı sona ermez⁶⁶⁴. Bu kapsamda ifa uğruna verilen edim ifa için bir araç olarak değerlendirilmektedir⁶⁶⁵. Dolayısıyla borç, kararlaştırılan şeyin verilmesi ile sona ermemekte, kararlaştırılan şeyin paraya çevrilerek tahsili gerekmektedir⁶⁶⁶. Örneğin, borç karşılığı çek verilmesi halinde, borçlu çekin verildiği tarihte değil, çekin tahsili ile borcundan kurtulacaktır⁶⁶⁷. Yine, ifa uğruna edada yalnızca tahsil edilen tutarın borcu karşıladığı miktarı sona ermekte, borcun tamamı ifa edilmiş sayılmamaktadır⁶⁶⁸.

⁶⁶⁰ VON TUHR, s. 469.

⁶⁶¹ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 91.

⁶⁶² Bu hususta borcun yenilenmesine ilişkin TBK m. 133/2 maddesi de gözetilmektedir. Bkz. ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 91; BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak, s. 56. İlgili maddede mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulmasının tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmayacağı düzenlenmiştir.

⁶⁶³ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 91.

⁶⁶⁴ BOZER/GÖLE, Kıymetli Evrak, s. 56; POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2005, s. 115.

⁶⁶⁵ İPEK, Eyüp: Edime Uygun İfa Kuralı ve Bu Kuralın İhlâline Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016, s. 205.

⁶⁶⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s. 289; KILIÇOĞLU, s. 593.

⁶⁶⁷ KILIÇOĞLU, s. 593.

⁶⁶⁸ VON TUHR, s. 471; OĞUZMAN/ÖZ, s. 290.

Dolayısıyla borcun karşılanmamış kısmı bakımından alacaklı borçluya sonradan başvurulabilir⁶⁶⁹.

Diğer yandan ifa uğruna edanın kararlaştırılması halinde, alacaklı paraya çevrilmek üzere kendisine verilmiş olan araç ile hakkını elde etmeye çalışmadan doğrudan asıl edimi talep edememektedir⁶⁷⁰. Başka bir deyişle, alacaklı öncelikle ifa uğruna verilen şeyden alacağını tahsili yoluna gitmek zorundadır. Dolayısıyla “poliçe hukuku” kapsamında edimin ifası mümkün olduğu müddetçe alacaklı temel ilişkiye dayalı taleplerini ileri süremeyecektir⁶⁷¹. Bu bakımdan alacaklının ifa uğruna verilen edimi paraya çevirmesi bir hak olduğu gibi aynı zamanda da bir yükümlülüktür⁶⁷². Alacaklının doğrudan temel ilişkideki temel alacağı talep etmesi halinde, geciktirici bir def’i hakkı sahibi olan borçlu, öncelikle ifa uğruna verilen edimin paraya çevrilmesi yoluna gitmesini ileri sürebilecektir⁶⁷³.

İfa uğruna verilen kambyo senedi mevcut ise alacaklının birbiri ile yarışan⁶⁷⁴ iki hakkı mevcuttur, alacaklı dilerse adi alacağını, dilerse kambyo alacağını talep edebilir⁶⁷⁵. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kambyo senedinin vadesi gelinceye kadar adi ilişkideki alacağın donmuş⁶⁷⁶ olmasıdır, başka bir deyişle “*temel ilişkiden doğan alacağın muacceliyet tarihi senet vadesine ötelenmiştir*”⁶⁷⁷, dolayısıyla senedin

⁶⁶⁹ **CEMAL**, Ahmet: *Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim (Leistung Erfüllungshalber)*, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 3(5), s. 239-256, 2011, s. 256.

⁶⁷⁰ **CEMAL**, s. 245; **ÖZTAN**, Fırat: *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara, 2020, s. 71.

⁶⁷¹ **ÖZTAN**, s. 71; **ŞİMŞEK**, Edip: *Kambyo Senetleri ve Hukukî İlişki Sorunu*, Yargıtay Dergisi, C. 4, S. 3, 1978, 281-296, s. 291; **YALMAN**, Süleyman: *Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 1995, 495-512, 1995, s. 508.

⁶⁷² **İPEK**, s. 231.

⁶⁷³ **VON TUHR**, s. 471; **CEMAL**, s. 254; **ÖZTAN**, s. 71.

⁶⁷⁴ **BOZER/GÖLE**, *Kıymetli Evrak*, s. 56.

⁶⁷⁵ **POROY/TEKİNALP**, s. 115; **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.

⁶⁷⁶ Doktrinde bu durum alacağın vadesinin kambyo senedinin vadesine kadar uzatıldığı şeklinde de ifade edilmektedir. Bkz. **ÖZTAN**, s. 71; **POROY/TEKİNALP**, s. 115; **BOZER/GÖLE**, *Kıymetli Evrak*, s. 57.

⁶⁷⁷ Bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, T. 25.12.2019, E. 2019/1, K. 2019/8 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı. (Kaynak: 14.07.2020 Tarih 31185 Sayılı T.C. RG).

vadesi gelinceye dek adi alacağın talep edilmesi mümkün değildir⁶⁷⁸. Senedin vadesinin gelmesinden sonra temel ilişkideki alacağınızı talep etmek isteyen alacaklı, kambiyo senedini zarar görmemiş bir şekilde geri vermekle yükümlüdür⁶⁷⁹. Zira kambiyo senedine bağlanmış hakkın senetten bağımsız olarak ileri sürülebilmesi ancak üç durumda mümkündür: senedin kıymetli evrak vasfını kaybetmesi, mahkemeden senedin zayı olduğuna ilişkin iptal kararı alınması ya da senedin borçluya iade edilmesi⁶⁸⁰.

Öğretide⁶⁸¹ kambiyo senetlerinde TTK m. 1530 bakımından değerlendirilmesinde de bu esasların gözetildiği görülmektedir. Bu bakımdan TTK m. 1530 kapsamında oluşacak ilk ihtimal, senedin ifa uğruna verilmesi ya da ifa uğruna verildiğinin karine olarak⁶⁸² kabul edilmesidir. Bu ihtimalde alacaklı, kambiyo senedinin vadesinde ödenmemesi sebebiyle kambiyo ilişkisine dayanarak talepte bulunmuş ise, kambiyo ilişkisine TTK m. 1530 hükümleri değil, kambiyo senedine ilişkin kanun hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla alacaklı, ancak kambiyo senetlerine uygulanan faiz oranı (ticari işlere uygulanan avans faiz oranı) üzerinden faiz talep edebilecektir. Kambiyo ilişkisinden doğan taleplerde temerrüt faizinin başlama anı da TTK m. 1530'da öngörülen sürelerle göre değil, Kanunun kambiyo senetlerine ilişkin hükümlerine göre tespit edilecektir⁶⁸³. Öte yandan temel ilişkide TTK m. 1530 kapsamındaki sürelerin dolması ile birlikte ihtarsız temerrüt oluşmuştur. Bu temel ilişkiye TTK m. 1530 gereği yüksek oranda faiz oranı işletilebilecek ve ayrıca asgari giderim tutarı da talep edilebilecektir. Ancak senet mevcut iken bu ilişkiden doğan hakların talebi mümkün olmayacaktır.

⁶⁷⁸ ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 91.

⁶⁷⁹ POROY/TEKİNALP, s. 115; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA, s. 91. Aksi yönde *Cemal*, ifa uğruna verilen edimlerde alacaklının verilen şeyi iade ederek borçlunun öncelikle verilen şeyi paraya çevrilmesi yönündeki def'i hakkını bertaraf edemeyeceğini, zira alacaklının bu şekilde ifa uğruna edime ilişkin sözleşmeden kurtulma imkânının bulunmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla da alacaklının bu eyleminin borca aykırı davranış olacağı sonucuna varmaktadır. Bkz. **CEMAL**, s. 247.

⁶⁸⁰ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, T. 25.12.2019, E. 2019/1, K. 2019/8 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı. (Kaynak: 14.07.2020 Tarih 31185 Sayılı T.C. RG).

⁶⁸¹ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 77; DİRİL, s. 21; AKTAŞ, s. 31.

⁶⁸² KILIÇOĞLU, s. 593.

⁶⁸³ Bu bakımdan vadeyi düzenleyen TTK m. 703 vd. maddeleri, protestoyu düzenleyen TTK m. 714 vd. maddeleri ve başvurma hakkını düzenleyen TTK m. 725 vd. maddeleri, bono ve çekler bakımından TTK m. 778 ve TTK m. 818 maddeleri yol gösterici olacaktır.

Örneğin, 100.000 TL tutarındaki senedi icraya koyan alacaklı, 1 yıl sonra (2022 yılı için) %15,75 oranında faiz işletilmek sureti ile toplam 15.750 TL faize hak kazanacaktır. Diğer yandan alacaklının TTK m. 1530 kapsamında (2022 yılı için) %17,25 oranından toplamda 17.250 TL talep etme hakkı mevcut idi. Dolayısıyla alacaklı dilerse, senedi borçluya geri vererek doğrudan temel ilişkiye dayanabilir ve 17.250 TL faiz talep edebilir. Ancak senedi geri vermediği müddetçe bu hakkını kullanması mümkün olmayacaktır.

TTK m. 1530'a aykırı bir şekilde senedin vadesinin 30 ve 60 günlük sürelerden uzun olması halinde de aynı sonuca ulaşılması gereklidir. Kambiyo ilişkisine dayalı talepte bulunan alacaklı, sebepten mücerretlik ilkesi gereğince faizi bu sürelerle göre işletemez. Öte yandan temel ilişkide TTK m. 1530/5'e aykırılık var ise, 30 günün sonunda temerrüt kendiliğinden gerçekleşmiş ve faiz işlemeye başlamıştır. Örneğin tarafları KOBİ ve büyük işletme olan bir ihtimalde, borçlu alacaklıya bir senet verilmiş olsun. Temel ilişkiye dayalı olarak 01.03.2022 tarihinde fatura borçluya ulaşmış ise 31.03.2022 tarihinde 30 günlük süre dolmuş olacak ve temerrüt faizi süre sonunda kendiliğinden işlemeye başlayacaktır. Ancak kambiyo ilişkisi sebebiyle bu alacağın vadesi ötelenmiştir. Alacaklı kambiyo ilişkisine dayanarak vade tarihinde ödeme yapılmasına ilişkin borçluya talepte bulunmuş ve temerrüt 01.09.2022 tarihinde gerçekleşmiş ancak ödeme 01.12.2022 tarihinde yapılmışsa, 01.09.2022 tarihinden 01.12.2022 tarihine kadar geçen 3 ay için avans faizi talep edilebilir. Temel ilişkide ise 31.03.2022 tarihinden beri faiz işlemektedir ve bu süreye temel ilişkide uygulanacak faiz oranı da TTK m. 1530'a göre tespit edilecektir. Ancak alacaklının temel ilişkiye dayanabilmesi için senedi geri vermesi gerekecektir.

Alacaklı ifa uğruna almış olduğu senedi vadesi içerisinde kullanmış da olabilir. Örneğin tedarik yükümlüsü alacaklı, borçludan almış olduğu 100.000 TL'lik çek veya bonoyu üçüncü kişi üreticiye ciro ederek yeniden mallarını stoklamış veya üreticiden senet karşılığında almış olduğu yeni malları başkasına satarak bedelini tahsil etmiş olabilir. Görüldüğü üzere bu durumda alacaklı kambiyo senedini başkasına ciro ederek karşılığında bir menfaat elde etmiştir. *Dural*, alacaklı senedi devrederek kredi sağlamış ise artık TTK m. 1530 hükümlerinin uygulanmaması gerektiğini belirtmektedir⁶⁸⁴. Zira alacaklı ifa yerine geçen edimi bu süre zarfında kullanmıştır. Öte yandan, senedin

⁶⁸⁴ **DURAL**, s. 125. Aynı yönde bkz. **AKTAŞ**, s. 32, **GÜNEY**, s. 66; **DİRİL**, s. 20.

cirantalar tarafından başvuru yolu ile tekrardan alacaklıya dönmesi halinde alacaklı borcu ödemek zorunda kalırsa, alacaklının temel ilişkiye dayanabileceği ifade edilmektedir⁶⁸⁵. Bu durumda kanaatimizce alacaklının kambiyo senedinden doğan hakkı ile temel ilişkiden doğan hakkının birbirinden bağımsız olduğu gözetilerek değerlendirme yapılmalıdır⁶⁸⁶. Temel ilişkide yine 30 günlük sürenin sonunda temerrüt gerçekleşmiştir. Kanunun emredici hükmünü bilerek daha uzun vadeli senedi veren borçlu, daha sonradan alacaklının senedi devrederek kredi kullandığı iddiasıyla temel ilişkide temerrüdün gerçekleşmediğini ileri sürememelidir. Keza, temerrüt için bir zarar da aranmamaktadır. Dolayısıyla alacaklı borçluya senedi geri vermiş ise TTK m. 1530'dan doğan haklarını aynı şekilde talep edebilmelidir⁶⁸⁷. Alacaklının bu taleplerinin sınırını ise dürüstlük kuralı oluşturacaktır (TMK m. 2). Alacaklı senedi geri vermemişse

⁶⁸⁵ **POROY/TEKİNALP**, s. 116.

⁶⁸⁶ **POROY/TEKİNALP**, s. 116.

⁶⁸⁷ Bu konuda ayrıca zamanaşımına uğramış bonoda temel ilişkiye dayalı taleplerde faiz başlangıcının senedin vade tarihi sayılıp sayılamayacağı hakkındaki Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu'nun 25.12.2019 tarih, 2019/1 Esas ve 2019/8 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına değinmek istemekteyiz (Kaynak: 14.07.2020 Tarih 31185 Sayılı T.C. RG). Karara göre zamanaşımı sebebiyle kambiyo senedi vasfını kaybeden hamil, kambiyo hukukundan doğan haklarını kaybeder. Bu durumda hamil zamanaşımına uğramış senedi temel borç ilişkisinin ispatı bakımından HMK m. 202 hükmü gereğince yazılı delil başlangıcı olarak kullanabilir. Dolayısıyla kambiyo hukukundan doğan hakların kaybedilmiş olması temel ilişkiyi etkilememektedir. İlgili karar gereğince, bonodan doğan haklarını kaybeden alacaklı, temel ilişkide bononun vade tarihinden itibaren faiz işletemez. Zira hamil, kambiyo hukukundan doğan haklarını vaktinde kullanmamıştır. Kanunun kendisine verdiği yükümlülükleri vaktinde yerine getirmeyen alacaklının hiçbir zarara uğramadan yine vade tarihinden faiz talep edebilmesine ise hukuk sistemi izin vermez. Neticeten, bono zamanaşımına uğradığı için temel ilişkiye dayanarak talepte bulunan alacaklının faiz talep edebilmesi için öncelikle ihtar çekmesi gerektiği içtihadına varılmıştır. Öte yandan TTK m. 1530/2 vd. hükümlerinde ihtarsız temerrüt hali düzenlenmiş bulunduğundan, temel ilişkinin mal ve hizmet tedariki sözleşmesi olması durumunda da ihtar şartının aranıp aranmayacağı konusu belirsiz bırakılmıştır. Bu konudaki yoruma ise karara karşı kullanılan karşı oyun gerekçesinde yer verilmiştir. İlgili karşı oy yazısında temel ilişkinin mal ve hizmet tedariki sözleşmesi olması hâlinde bonodaki vadeye itibar edilmez ise, para borçlusunun TTK m. 1530 hükümleri gereğince belirlenecek sürelerin sonunda kendiliğinden temerrüde düşeceği, bu durumun borçlu aleyhine sonuç doğuracağı ve gelecekte TTK m. 1530'dan kaynaklanacak uygulamaları da olumsuz etkileyeceği ifade edilmiştir. İlgili karşı oy, bonodaki vadenin kesin vade olarak kabul edilmesi ve her durumda bononun üzerindeki tarihten sonra temerrüdün kendiliğinden gerçekleşmesi gerektiği görüşündedir.

zaten ancak kambiyo senedine bağı talepte bulunulabileceğinden, senedin ciro edilmiş olmasının bir önemi kalmayacaktır.

Diğer yandan kambiyo senedi ifa yerine de verilebilir, ancak bu durum temel ilişkiden doğan alacağı sona erdirir⁶⁸⁸ zira bu durumda temel ilişkiden doğan borç yenilenmiştir⁶⁸⁹. Kambiyo senedinin ifa yerine verilmesi tarafların bu konuda açıkça anlaşmış olmalarına bağlıdır⁶⁹⁰. Dolayısıyla karine olarak tarafların kambiyo senedini ifa uğruna verdiği kabul edilmektedir⁶⁹¹. Taraflarca açıkça kambiyo senedinin ifa yerine verildiği kararlaştırılmışsa, mal ve hizmet tedarikinden doğan alacak sona erecektir⁶⁹². Bu sebeple öğretide⁶⁹³ senedin ifa yerine verilmesi halinde artık TTK m. 1530 hükümlerinin uygulanamayacağı ifade edilmektedir. Bizce de temel ilişkideki alacağın sona ermesinden sonra temel ilişkiye dayalı bir talepte bulunmak mümkün değildir.

Öte yandan somut olayda mahkemece yapılacak değerlendirmede kambiyo senedinin ifa yerine verilmesi TTK m. 1530 hükümlerinin uygulanmasını engellemek bakımından kanuna karşı hile⁶⁹⁴ oluşturduğu da gözetilebilir. Zira taraflarca kanunun emredici hükümlerini ortadan kaldırmak amacıyla kambiyo ilişkisi asıl ilişkiyi sona erdirecek şekilde kurulmaktadır. Yine, alacaklının zor durumda kaldığı iddiasının da mahkemece dinlenmesi ihtimali vardır. Veyahut vadesi 2 yıl sonra gelen bir senedin ifa yerine verilmiş olması halinde, mahkemece senedin ifa yerine verildiğine ilişkin açık anlaşmanın kanunun emredici hükümlerine aykırılık oluşturduğu da değerlendirilebilir. Mahkemece yapılacak incelemede somut durumda tarafların senedi ifa yerine vermesine

⁶⁸⁸ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.; **POROY/TEKİNALP**, s. 115.

⁶⁸⁹ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu, T. 25.12.2019, E. 2019/1, K. 2019/8 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (Kaynak: 14.07.2020 Tarih 31185 Sayılı T.C. RG).

⁶⁹⁰ Bu hususta borcun yenilenmesine ilişkin TBK m. 133/2 de örnek olarak gösterilmektedir. Bkz. **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91. İlgili madde mevcut borç için kambiyo taahhüdünde bulunulmasının tarafların açık yenileme iradeleri olmadıkça yenileme sayılmayacağı düzenlenmiştir.

⁶⁹¹ **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.

⁶⁹² **ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA**, s. 91.; **POROY/TEKİNALP**, s. 115; **AKTAŞ**, s. 31.

⁶⁹³ **AKTAŞ**, s. 29.

⁶⁹⁴ Kanuna karşı hilenin oluşabilmesi için iki unsur aranmaktadır. İlk unsur, eylemin şekli hukuk bakımından kusursuz olması, yani eylemin kanunların lafzına uygun olmasıdır. İkinci unsur ise şeklen hukuka uygun olan eylemin kanunun ruhuna aykırı olmasıdır. **TOPÇUOĞLU**, Hâmid: Kanuna Karşı Hile (Kanundan Kaçınma Yolları), Doktora Tezi, 1949, s. 187.

ilişkin iradelerinin geçersizliğine hükmedildiği bir ihtimalde senedin ifa yerine değil, ifa uğruna verilmiş kabul edilmesi de mümkündür. Somut durumda senedin ifa uğruna verildiği kabul edilir ise kambiyo senedi ilişkisinden doğan alacak bakımından herhangi bir değişiklik meydana gelmeyecektir. Böylece alacaklı yine ancak senedi geri vererek temel ilişkiye dayanma hakkını kullanabilecektir.

C. Borçlunun Gecikmeden Sorumlu Tutulabilmesi

Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikinde temerrüt ve buna bağlı olarak faiz uygulaması “*borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı*” hâller bakımından uygulanmamaktadır (TTK m. 1530/2).

Türk hukukunda temerrüdün doğumu için adi ve ticari işlerde kusur bakımından bir fark yoktur. Temerrüde düşme ve özellikle temerrüt faizinin doğumu bakımından borçlunun kusuru aranmamaktadır (TBK m. 117). Kusurun ancak temerrüde bağlı olarak beklenmedik hâllerden sorumluluk (TBK m. 119), gecikme tazminatı (TBK m. 118), munzam zarar (TBK m. 122) gibi diğer sonuçlar bakımından bir şart olduğu görülmektedir. Dolayısıyla TTK m. 1530’da borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâllerin hariç tutulmuş olması da anılan düzenleme bakımından kusurun bir şart olup olmadığı konusunda farklı görüşlerin doğmasına sebep olmuştur.

*Poroy/Yasaman*⁶⁹⁵, TTK m. 1530 hükmünün borçlunun kusurunun mevcudiyeti hâlinde uygulanabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla bu düzenleme, TBK’daki genel temerrüt hükümlerinden tamamen ayrılmaktadır. Bu görüşe göre borçlu kusursuz ise TTK m. 1530’da öngörülen sürelerin sonunda temerrüt gerçekleşmeyecektir. Böyle bir sonuca yol açacak şekilde düzenleme yapılmış olması bu sebeple eleştirilmektedir.

*Ülgen*⁶⁹⁶, ilk görüş ile paralel şekilde TTK m. 1530’un genel temerrüt hükümlerinden ayrıldığı, dolayısıyla kusurun bir şart olarak arandığını ifade etmektedir. Ancak yazara göre, hükmün, genel temerrüt düzenlemeleri ile birlikte değerlendirilmesi gereklidir. Genel hükümler gereğince temerrüt faizi bakımından kusurun bir şart olarak aranmaması sebebiyle, TTK m. 1530 kapsamındaki hukuki işlemlerde de borçlunun, kusuru olmadığını kanıtlasa dahi temerrüt faizinden kaçınması mümkün değildir. TTK

⁶⁹⁵ POROY/YASAMAN, s. 199.

⁶⁹⁶ ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 318.

m. 1530'daki "gecikmeden sorumlu tutulamayacak hâller", borçlunun ancak TBK hükümleri ile paralel biçimde, gecikme tazminatı, munzam zarar, beklenmedik hâllerden sorumluluk gibi diğer sonuçlardan kaçınmasını mümkün kılabilir.

*Özçelik*⁶⁹⁷, borçlunun gecikmeden sorumlu tutulmaması hâlini yalnızca ihtarsız temerrüt için bir şart olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla borçlu gecikmeden sorumlu tutulmasa dahi faiz doğacak, ancak bu faizin başlangıcı ihtar ile mümkün olacaktır. Gecikmeden sorumlu tutulabildiği diğer hâllerde ise borçlu, TTK m. 1530 hükümleri gereğince ihtarsız olarak temerrüde düşmüş sayılacaktır.

*Çağlayan*⁶⁹⁸, TTK m. 1530'da belirtilen şartın bir kusur şartı olduğunu kabul etmekle birlikte, bu şartın faiz bakımından aranmasının hükmün amacına aykırı olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla kusur olup olmadığına bakılmaksızın temerrüt faizi doğacaktır. Borçlunun kusurunun, bu maddede öngörülen temerrüt faizinin oranı bakımından bir önem arz edeceğini belirtmektedir. Bu görüşe göre, borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağını ispat etmesi hâlinde, TTK m. 1530 gereğince daha yüksek oranda faiz ödemekle yükümlü olmaması gereklidir. Ancak alacaklı, ticari işlerde uygulanmakta olan avans faiz oranı üzerinden faiz talep edebilmelidir. Zira iş, ticari iş niteliğini korumaktadır. Dolayısıyla kusur, temel olarak, TTK m. 1530'un faiz oranları bakımından sonuçlarını etkiler niteliktedir.

Öğretide hâkim görüş ise⁶⁹⁹, TTK m. 1530'a dayanak olan Yönergenin düzenlenişinde de kusura yer verildiğini ve bu ifadenin yorumunda da 2011/7/EU sayılı Yönergenin düzenlenişinin gözetilmesinin bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple, yalnızca mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere özgü temerrüt faizi oranı bakımından değil, para borçlusunun temerrüdünün doğumu için de ilgili düzenlemenin bir şart olarak arandığının kabulünün zorunludur. Öte yandan TTK m. 1530'un TBK'dan ayrı bir kusur sorumluluğu öngörmesi Türk hukukuna uygun bir sonuç olmayacaktır. Bu bakımdan borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâllerin aslen objektif borca aykırı bir davranış olup olmadığı bakımından değerlendirilmesi

⁶⁹⁷ **ÖZÇELİK**, Ş. Barış: *Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkansızlık ve Sonuçları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 63(3), s. 569-621, 2014, s. 596.

⁶⁹⁸ **ÇAĞLAYAN**, s. 231.

⁶⁹⁹ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 299; **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 60; **YILDIZ**, s. 368; **BOSNALI/OKUTAN/ALTINÖZ**, s. 139.

gerekmektedir. Dolayısıyla da hükmün de bu şekilde düzeltilmesi uygun olacaktır. Böylece TTK m. 1530 hükmü, genel hükümlerden farklı bir kusur düzenlemesine de yer vermemiş olacaktır. Nitekim bu görüşün kabulü hâlinde borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâller de daha sınırlı bir alan içerisinde kalmaktadır. Örneğin, borçlunun ödeme süresi içerisinde parayı banka aracılığıyla göndermiş olmasına rağmen, bankadan kaynaklı bir sebeple alacaklıya geç ulaşmışsa ya da gecikme, alacaklıdan kaynaklı bir sebepten ötürü meydana gelmişse borçlu temerrüde düşmeyecek, dolayısıyla da faiz gündeme gelmeyecektir⁷⁰⁰. Biz de, temerrüt için genel hükümlerden farklı bir kusur sorumluluğu yaratılmasının doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Bu sebeple bu görüşe iştirak etmekteyiz.

V. TTK m. 1530 KAPSAMINDA FAİZ

A. Uygulanacak Faizin Oranı

1. Genel Olarak

TTK m. 1530 düzenlemesi, para borcunun vaktinde ödenmemesi dolayısıyla borçlunun kendiliğinden temerrüde düşmesini düzenlemektedir. Dolayısıyla bu hüküm kapsamında talep edilecek faiz temerrüt faizidir⁷⁰¹. Bununla beraber, madde başlığının “mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları” olması, yine, altıncı fıkra “gecikme faizi” ifadesine yer verilmişken, yedinci fıkra “temerrüt faizi” ifadesinin kullanılması öğretide haklı olarak eleştirilmektedir⁷⁰². Biz de gerek kenar başlığının “mal ve hizmet tedarikinde temerrüdün sonuçları”, gerekse madde metnindeki ifadelerin “temerrüt faizi” şeklinde düzeltilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Belirtilmelidir ki, TTK m. 1530, her hâlükârda ticari işletmeler bakımından söz konusu olduğundan, ticari işlerde faize ilişkin açıklamalarımız burada da geçerlidir. Yine, taraflar arasındaki uyuşmazlıklarda da ticari işlere özgü hükümler uygulanacaktır. Öte yandan taraflar aralarında yapacakları sözleşme ile temerrüt faizi kapsamında

⁷⁰⁰ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 59; DİRİL, s. 121.

⁷⁰¹ BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 401.

⁷⁰² AYDOĞDU/AYAN, s. 311.

kalmayan cezai şart gibi özel düzenlemeler de öngörmekte serbesttir. Ancak bu hâlde, TTK m. 1530 hükümleri değil, genel hükümler uygulama alanı bulacaktır. Aynı şekilde, para alacaklısının temerrüdü bakımından da özel bir düzenleme öngörülme hâllerde genel hükümler geçerli olacaktır⁷⁰³.

TTK m. 1530, kanuni ve temerrüt faizi bakımından ticari işlere uygulanan faiz oranlarından daha farklı bir faiz oranını kabul etmiştir. İlgili hüküm kapsamındaki işletmelerin özel faiz oranlarına tabi olabilmesi için taraflarca sözleşmede temerrüt faiz oranının belirlenmemiş olması ya da taraflarca belirlenen orana ilişkin hükümlerin geçersiz olması gereklidir (TTK m. 1530/7). Dolayısıyla, tarafların kendi aralarında farklı bir faiz oranı kararlaştırmaları mümkündür. Taraflarca belirlenen oranların ne zaman geçersiz sayılacağı aşağıda açıklanacaktır⁷⁰⁴. Ayrıca elbette, taleple bağlılık ilkesi gereğince, mal veya hizmet tedarik eden aşağıda belirtilecek oranlardan daha düşük oranda faiz talep etme hakkına da sahiptir. Bu hâlde, ticari işletmenin talep ettiği oran üzerinden faiz hesaplaması yapılacağı şüphesizdir.

Alacaklının ticari işlere uygulanan faiz oranı üzerinden faize hak kazanması için ticari avans faizi talep ettiğini açıkça belirtmesi gereklidir. Aynı durumun, TTK m. 1530 için de uygulanması gerekip gerekmediği öğretide tartışmalıdır. *Çağlayan*, bu hususta TTK m. 1530'da bir düzenleme yapılmadığının altını çizmekte, dolayısıyla konunun muğlak kaldığını ifade etmektedir⁷⁰⁵.

Öğretide bir görüş⁷⁰⁶, TTK m. 1530'da alacaklının talebinde faiz oranına ilişkin açık bir ifadenin yer alması gerektiğine ilişkin bir düzenlemenin olmadığının altını çizmektedir. Bu sebeple, alacaklı temerrüt faizi talep etmiş ise oran belirtmese dahi TTK m. 1530 gereğince yüksek oranda faizin işletilmesi gereklidir. Nitekim bu yorum, TTK m. 1530'un amacına da uygun olacaktır.

Bizim de katıldığımız görüş⁷⁰⁷ ise, TTK m. 1530 kapsamındaki faiz oranlarının uygulanabilmesi için alacaklının talebinde faiz oranı bakımından açık ifadenin

⁷⁰³ **AYHAN/ÇAĞLAR**, s. 51.

⁷⁰⁴ Bkz. aşağı §III, V, B.

⁷⁰⁵ **ÇAĞLAYAN**, s. 234.

⁷⁰⁶ **DURAL**, s. 127; **YATAĞAN**, s. 82.

⁷⁰⁷ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 305.

bulunması gerektiğini kabul etmektedir. Öncelikle belirtmek istemekteyiz ki, alacaklının her hâlükârda daha yüksek olan bu faiz oranına hak kazandığı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Tereddüt, alacaklı tarafından hangi oranın talep edildiği noktasındadır. Bu duruma ise iki açıdan yaklaşmak istemekteyiz:

İlk olarak, alacaklının talebinde açıkça TTK m. 1530 gereğince daha yüksek faiz oranını talep etmediği durumlarda TTK m. 1530'daki oranlar üstünden faiz işletmek, alacaklının bu konudaki seçim hakkını ortadan kaldırmaktadır. Bu sonuç, düzenlemeyi alacaklının talebi bakımından da bir emredicilik mertebesine yükseltmektedir. Hâlbuki kanunun amacı, alacaklının elini kuvvetlendirmektir, alacaklının bu konudaki seçim hakkını elinden almak değildir. Nitekim alacaklı, talebinde hiç faiz istememekte de özgürdür. Alacaklı faiz istememe hakkına sahip iken, faiz istemiş ise, adi işlere uygulanan faiz oranını ya da ticari işlere uygulanan avans faiz oranını talep etme özgürlüğünü engellemek, özel hukukun temel ilkelerine aykırılık gösterecektir. Keza, alacaklı talebinde açıkça mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanan faiz oranı üstünden faiz talep etmemiş iken, böyle bir talebin var olduğunu peşinen kabul etmek de özel hukuk ilişkileri bakımından uygulanmakta olan taleple bağlılık ilkesine (HMK m. 26) aykırılık oluşturmaktadır.

İkinci olarak, TTK m. 1530 hükmünün adi ve ticari işlere uygulanan faiz oranlarına kıyasen daha özel bir hüküm olduğunun gözetilmesi gereklidir. Aksi görüşün kabulü hâlinde, örneğin, adi işlere uygulanan faiz oranının talep edilebilmesi için, alacaklının talebinde açıkça “adi işlere uygulanan kanuni faiz oranı” gibi bir ibareye yer vermesi gerekecektir. Keza, ticari işlerde faiz oranı bakımından aksi görüşün kabulü, alacaklının talebini muğlak hale getirmektedir. Zira yukarıda izah ettiğimiz üzere, bizim de katıldığımız görüşe göre, ticari işlere uygulanan faiz oranının talep edilebilmesi için “ticari faiz oranı” şeklinde açıkça anlaşılabilir ancak genel bir ifadeye yer verilmesi yeterli sayılmalıdır. Zira ticari işlere uygulanan eşdeğer nitelikte başkaca bir genel düzenleme yoktur, alacaklının talebinde avans faiz oranını talep ettiği anlaşılabilir. Alacaklı daha özel nitelikte bir hükmün uygulanmasını istemekte ise, bunu açıkça belirtmesi gereklidir. Nitekim ticari nitelikteki iş, aynı zamanda TTK m. 1530 kapsamında da kalmakta ise, alacaklının talep edebileceği üç ayrı faiz oranı bulunmaktadır: adi işlere uygulanan faiz oranı, ticari işlere uygulanan avans faiz oranı, TTK m. 1530 kapsamında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanan faiz oranı. Bu durumda, ilk görüşün kabulü hâlinde alacaklının talebinde “ticari faiz” veya

“kanuni faiz” ve hatta yalnızca “işlemiş faizi ile birlikte” şeklinde genel bir ifadeye yer vermesi hâlinde, alacaklının hangi faiz oranını talep ettiği konusunda tereddüt oluşacaktır. Dolayısıyla ticari işlere uygulanan avans faiz oranına kıyasen daha özel nitelikte bir faiz oranı talep edilmekte ise, bu talebin açıkça anlaşılabilir olması gereklidir.

Neticeten kanaatimizce, alacaklının talebi yalnızca “temerrüt faizi” veya “faizi ile birlikte” şeklinde oran içermemekte ise kanuni faiz oranı; “ticari işlere uygulanan faiz” veya benzer şekillerde şüphe bırakmayacak ifadeler kullanılmış ise 3095 sayılı Kanun gereği TCMB tarafından uygulanan avans faiz oranı uygulanacaktır. Dolayısıyla, TTK m. 1530 gereği uygulanması gereken faiz oranı ancak alacaklının talebinde bunu açıkça ifade etmesi hâlinde gündeme gelebilecektir. Öte yandan belirtmek istemekteyiz ki, bu kanaatimiz mutlak bir kalıp ifadenin yer alması gerekliliği şeklinde anlaşılmalıdır. Bu konuda, ticari işlere uygulanan avans faiz oranındaki görüşümüz geçerlidir. Alacaklının talebinde TTK m. 1530 gereğince uygulanmakta olan faiz oranını talep ettiğinin şüpheyi yer bırakmaksızın anlaşıldığı her türlü ifade, TTK m. 1530’un uygulanması için yeterlidir. Örneğin “TTK m. 1530 üstünden faizi”, “mal ve hizmet tedarikine uygulanan faiz”, “mal ve hizmette geç ödemelerin faiz oranı”, “TTK m. 1530 temerrüt faizi ile birlikte”, “ticari mal ve hizmet tedariki faizi oranı” gibi ifadeler, bu oranın uygulanması için yeterli sayılmalıdır.

Uygulanacak faiz oranı, TCMB tarafından ilan edilecektir (TTK m. 1530/7). Ayrıca, bu faiz oranı bakımından TCMB’nin ilan edeceği faiz oranının da 3095 sayılı Kanun’da öngörülen ticari işlere uygulanacak gecikme faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olacağı hükme bağlanmıştır (TTK m. 1530/7).

Öğretide, belirlenecek oranın avans faiz oranından sekiz puan fazlası mı belirlenmesi gerektiği yoksa avans faizin yüzde sekizi oranından fazla mı olması gerektiği konusunda tereddütler oluşmuştur. Bir görüş⁷⁰⁸ gerek 2011/7/EU sayılı Yönerge gerekse diğer ülkelerin uygulamaları incelendiğinde, yüzde sekiz fazlası ifadesinin sekiz puan fazlası olarak anlaşılmasının daha doğru olduğunu belirtmiştir.

⁷⁰⁸ DURAL, s. 127; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 57. Bozer/Göle, maddedeki “en az yüzde sekiz fazla” ifadesinin, dayanak Yönergenin hatalı çevrilmesinin sonucu olduğunu ifade etmektedir. Bkz. BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 403. Aynı şekilde Yatağan, bu ifadenin bir hata olduğunu belirtmektedir. Bkz. YATAĞAN, s. 86.

Öğretide diğerk bir görüş ise⁷⁰⁹ Kanunun lafzının açık olduğunu, bu sebeple hükmün “yüzde sekiz fazlası” olarak değerlendirilmesi gerektiğini, aksi görüşü doğuracak herhangi bir gerekçenin bulunmadığını ifade etmektedir.

TCMB’nin aşağıda belirtilecek olan ilanlarında tespit etmiş olduğu oranlar incelendiğinde, ticari işlerde temerrüt hâlinde uygulanan faiz oranının sekiz puan fazlası olarak değil, yüzde sekiz fazlası üzerinden bir değerlendirme yaptığı görülmektedir. Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre⁷¹⁰, 2011/7/EU sayılı Yönergeye uygun olarak maddenin “sekiz puan fazlası” olarak değiştirilmesi gereklidir. Zira ilan edilen faiz oranları incelendiğinde, ticari işlere uygulanan faiz oranları arasındaki farkın çok az olduğu, bu bakımdan da mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelerde amaçlanan korumanın oluşmasının mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

TCMB tarafından yapılan ilk ilan 29.12.2012 tarih ve 28512 sayılı T.C. RG’de yayımlanmıştır. Bu bakımdan TTK’nın yürürlüğe girdiği 01.07.2012 tarihinden ilk ilanın yapıldığı tarihe kadarki dönem bakımından mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanacak bir oran mevcut değildi. Bu eksiklik, Kanunun yürürlüğe girmesi ile ilk ilan tarihi arasında bu maddenin uygulanamayacağı şeklinde değerlendirilmemelidir. Bu bakımdan temerrüde düşme ve ödeme süresinin tespiti bakımından ilgili hükümler uygulama alanı bulmakta ise de uygulanacak olan faiz oranına ilişkin TCMB tarafından bu konuda bir ilanın mevcut olmamasının aradaki beş aylık dönem için talep edilecek faiz oranının yine ticari işlere uygulanan avans faiz oranı olacağı sonucuna varmamak gereklidir. Bu durumda, TTK düzenlemesine uygun olarak, tespit edilebilecek olan asgari oranın geçerli olduğunun kabulü gerekir. Dolayısıyla, 2012 yılında ticari işlere uygulanmakta olan faiz oranı olan %17,25’e bu oranın %8’inin eklenmesi suretiyle, neticeten %19,17 oranının bu dönem için uygulanması gereklidir⁷¹¹.

TCMB tarafından yapılan ilanlar gereği uygulanacak faiz oranları aşağıda Tablo 1’de belirtilen şekilde tespit edilmiştir:

⁷⁰⁹ YÜCESOY YILMAZ, s. 327; YATAĞAN, s. 87.

⁷¹⁰ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 57; BOZER/GÖLE, Ticari İşletme, s. 403; DURAL, s. 127.

⁷¹¹ AYDOĞDU/AYAN, s. 309.

Tablo 1. 2013-2022 Yılları Arasında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemelere Uygulanan Temerrüt Faizi Oranları

01.01.2013-31.12.2013 ⁷¹²	%15
01.01.2014-31.12.2014 ⁷¹³	%12,75
01.01.2015-31.12.2016 ⁷¹⁴	%11,50
01.01.2017-31.12.2018 ⁷¹⁵	%10,75
01.01.2019-31.12.2019 ⁷¹⁶	%21,25
01.01.2020-31.12.2020 ⁷¹⁷	%15
01.01.2021-31.12.2021 ⁷¹⁸	%18,25
01.01.2022'den itibaren ⁷¹⁹	%17,25

Belirtmeliyiz ki ticari işlerde temerrüt hâlinde talep edilebilecek olan avans faiz oranları yılın ikinci yarısı bakımından değişiklik arz edebilmektedir. Bu bakımdan TCMB tarafından ilan edilen mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere ilişkin faiz oranları, yıl içerisinde ticari işlerde temerrüt faizi olarak uygulanacak olan avans faiz oranından daha düşük kalabilmektedir. Örneğin, 01.01.2018 tarihinde ticari işlere uygulanabilecek olan avans faiz oranı %9,75'tir. Bu bakımdan aynı tarihte TCMB'nin mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelerde uygulanmak üzere ilan ettiği faiz oranı (%10,75) avans faiz oranından az yüzde sekiz fazla olma koşulunu sağlamaktadır. Öte yandan, 29.06.2018 tarihi itibarıyla ticari işlere uygulanan avans faiz oranı %19,5'a yükseltilmiştir⁷²⁰. Ancak 29.06.2018-31.12.2018 tarihleri arasında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanmak üzere TCMB tarafından ilan edilen faiz oranı %10,75 oranında kalmıştır. Dolayısıyla bu tarih aralığı bakımından Kanun'un aradığı şartı taşıyan bir faiz uygulamasının gerçekleştirilemediği görülmektedir. Örneğin, TTK

⁷¹² 29.12.2012 tarih 28512 sayılı T.C. RG.

⁷¹³ 25.01.2014 tarih 28893 sayılı T.C. RG.

⁷¹⁴ 01.01.2015 tarih 29223 sayılı T.C. RG., 31.12.2015 tarih 29579 (4.mükerrer) sayılı T.C. RG.

⁷¹⁵ 02.01.2017 tarih 29936 sayılı T.C. RG., 01.01.2018 tarih 30288 sayılı T.C. RG.

⁷¹⁶ 02.01.2019 tarih 30643 sayılı T.C. RG.

⁷¹⁷ 02.01.2020 tarih 30996 sayılı T.C. RG.

⁷¹⁸ 02.01.2021 tarih 31352 sayılı T.C. RG.

⁷¹⁹ 02.01.2022 tarih 31707 sayılı T.C. RG.

⁷²⁰ 29.06.2018 tarih ve 30463 sayılı T.C. RG.

m. 1530 kapsamında kalan 01.09.2018 tarihli bir sözleşmede alacaklının TTK m. 1530 kapsamında faiz talep edilmesi hâlinde borçlu %10,75 oran üzerinden, avans faizi oranından faiz talep edilmesi hâlinde ise %19,5 üzerinden faiz ödemekle yükümlü olacaktır. Yılın ikinci döneminde uygulanmak üzere ilan edilen ticari işlere uygulanacak avans faiz oranının, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanacağı tespit edilen faiz oranından yüksek olma ihtimali sebebiyle, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanan oranının da yılın ikinci yarısı için ayrıca belirlenmesi gerektiği görüşüne iştirak etmekteyiz⁷²¹. Öğretide de 2018 yılında oluşan bu durum sebebiyle, TCMB'nin oranlarını revize etmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷²².

Uygulanacak faiz oranının tespitinde “borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâller” bakımından da bir değerlendirmenin yapılması gereklidir. TTK m. 1530/2 gereğince borçlunun ihtarsız temerrüde düşebilmesi için borçlunun gecikmeden sorumlu tutulabilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu konuda öğretide farklı görüşlerin olduğunu belirtmiştik⁷²³. Öğretide bu ifadenin bir kusur sorumluluğu doğurduğunu kabul eden görüş, borçlunun kusurunun olmaması hâlinde yukarıda belirtilen oranlarda değil, ancak ticari işlere uygulanan avans faizi oranında faizin talep edilebileceğini ileri sürmektedir⁷²⁴. Diğer taraftan, bizim de katıldığımız görüşe⁷²⁵ göre genel hükümlerde olduğu gibi, TTK m. 1530 gereğince de temerrüde düşmek için kusur aranmayacağından, borçlunun kusuru olmasa da yukarıda belirtilen oranlarda faiz talep edilebilmesi mümkündür.

2. Alacaklı Tarafından İhtar Çekilmesi Durumunda

TTK m. 1530 hükmü, borçlunun ihtarsız şekilde kendiliğinden temerrüde düşmesini sağlayan, dolayısıyla da ihtar olmaksızın faizin işlemeye başlamasıyla sonuçlanan bir düzenlemedir. Genel hükümler gereğince de taraflarca ödeme günü veya süresinin açıkça belirlenmiş olması durumunda ihtar çekmeye gerek yoktur (TBK m. 117/2). Ancak taraflarca bu sürenin açıkça belirlenmemiş olması hâlinde, ihtar, temerrüt

⁷²¹ YATAĞAN, s. 87.

⁷²² AYHAN/ÇAĞLAR, s. 52; DİRİL, s. 113.

⁷²³ Bkz. yukarı §III, IV, C.

⁷²⁴ ÇAĞLAYAN, s. 234.

⁷²⁵ AYDOĞDU/AYAN, s. 299; ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 60; YILDIZ, s. 368.

ve dolayısıyla da faizin işlemeye başlaması için bir koşuldur (TBK m. 117/1). Bu bakımdan, ödeme günü veya süresinin taraflarca kararlaştırılmadığı hâllerde dahi TTK m. 1530 düzenlemesi alacaklıyı ihtar yükünden kurtarmaktadır. Taraflarca kararlaştırılan ödeme süresinin belirli olmadığı durumlarda farklı ihtimallere dayalı olarak fatura veya eş değer ödeme talebinin alınma tarihinden veya bir kabul veya gözden geçirme usulü varsa bu usulün tamamlanmasından itibaren işleyen sürelerin amacı da budur.

Öte yandan mal ve hizmet tedarik eden işletme, bu sürelerle bağlı olmak zorunda da değildir. Taraflarca bir ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmamış olduğu durumlarda ya da kararlaştırılmış olan sürenin tam olarak belirlenebilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, alacaklı, kanuni otuz günlük sürelerin dolmasını beklemek mecburiyetinde değildir. Elbette ki borçlu ödemede gecikmiş ise alacaklının kanuni süreleri beklemeden borçluya borcunu ödemesi için bir ihtar çekmesi ve bu yolla onu temerrüde düşürmesi de mümkündür⁷²⁶. Öte yandan ihtar ile temerrüdün gerçekleşmesi halinde TTK m. 1530 gereği yüksek oranda faizin talep edilip edilemeyeceği muğlaktır.

Öğretide bir görüş⁷²⁷, temerrüdün ihtar ile gerçekleşmesi hâlinde, borçlu kötüniyetli olmadığı müddetçe, TTK m. 1530 gereği yüksek oranlı faizin istenemeyeceğini belirtmektedir. Bu görüşe göre ihtar ile TTK m. 1530'da belirlenen sürelerin dolması arasındaki dönem için avans faiz oranı istenebilecek, TTK m. 1530'da belirlenen süreler dolduktan sonraki kısım için daha yüksek oranlı faiz talep edilebilecektir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre⁷²⁸ ise bu durumda da talep edilebilecek faizin oranı TTK m. 1530 gereği tespit edilecek olan faiz oranıdır. Zira TTK m. 1530'un amacı, hukuki olarak zayıf konumda bulunan alacaklının konumunu güçlendirmektir⁷²⁹.

⁷²⁶ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 39; ÜLGEN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 318; AYDOĞDU/AYAN, s. 287.

⁷²⁷ YILDIZ, s. 372, 378.

⁷²⁸ AKTAŞ, s. 142. *Aktaş*, borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hallerde ancak ticari işlere uygulanan avans faiz oranının talep edilebileceğini belirtmektedir. Borçlunun gecikmeden sorumlu tutulamayacağı hâlleri bir kusur sorumluluğu olarak değerlendiren *Çağlayan* ise ancak borçlu kusurlu ise ihtar ile TTK m. 1530 gereği yüksek oranlı faizin talep edilebileceği görüşündedir. Bkz. ÇAĞLAYAN, s. 236.

⁷²⁹ AYDOĞDU/AYAN, s. 286; YILDIZ, s. 362.

Dolayısıyla alacaklının ihtar çekme hakkını kullanmış olması faiz oranının değişmesi sonucunu doğurmamalıdır.

3. Yabancı Para Borçlarında

TTK m. 1530 düzenlemesi yabancı para borçları bakımından özel bir hüküm getirmemiştir. Keza TCMB tarafından faiz oranın tespitine ilişkin ilanlarda da yabancı para borçlarına özel ve ayrı bir oran belirlenmiş değildir. Öğretide⁷³⁰ haklı olarak, TCMB tarafından yapılan ilanlar gözetildiğinde, Türk Lirası borçları bakımından bir oranın tespit edildiği, dolayısıyla da yabancı para borçları bakımından ayrı bir oranın ilan edilmemesinin bir eksiklik olduğu belirtilmektedir.

Yabancı para borçları bakımından TTK m. 1530'un uygulanmasında 3095 sayılı Kanun m. 4/a gereğince *“Devlet Bankalarının o yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranının”* yasal faiz oranı olarak kabul edilmesinin göze alınması gereklidir. Dolayısıyla TTK m. 1530 kapsamındaki yabancı para borçlarında temerrüt faizi işletilirken 3095 sayılı Kanun m. 4/a'ya göre tespit edilecek oranın %8'inin eklenmesi suretiyle elde edilecek oran uygulanmalıdır⁷³¹. Örneğin Euro için Kasım 2021'den itibaren faiz oranı %,0,50 olarak belirlenmiştir. Bu sebeple 0,50'nin %8'i olan 0,04 eklenmek suretiyle TTK m. 1530 kapsamındaki sözleşmelere %,0,54 oranında faiz uygulanabilecektir.

4. Taksitle Ödemelerde

Taraflarca mal veya hizmet tedariki bedelinin taksitlerle ödenmesi kararlaştırılabilir. Bu durumda, taksitlerden birinin veya birkaçının vaktinde ödenmemiş olması mümkündür. Kanun gereği, ödeme sürelerine ilişkin düzenlemelerin yalnızca ilk taksit bakımından uygulanacağı kabul edilmiştir (TTK m. 1530/8). Bu bakımdan ödenmeyen ilk taksit için kanuni sürelerin dolması ile birlikte ihtarsız temerrüdün oluşacağı şüphesizdir. Öte yandan diğer taksitler için taraflarca daha uzun sürelerin kararlaştırılması veya kanunun diğer hükümlerinden ayrılan düzenlemeler öngörülmesi

⁷³⁰ AYDOĞDU/AYAN, s. 309; DİRİL, s. 115.

⁷³¹ AYDOĞDU/AYAN, s. 309.

mümkündür⁷³². Belirtilmelidir ki, taraflarca daha uzun bir ödeme süresi öngörülmesi kabul edilmiş ise de ihtarsız temerrüt hâli kapsam dışı bırakılmıştır (TTK m. 1530/8). Dolayısıyla, taksitlerin süresi her ne olursa olsun, vadesinin gelmesi ile beraber ihtara gerek kalmaksızın temerrüt oluşacaktır. Alacaklı her bir taksitin ödenmeyen kısmı için, TCMB tarafından ilan edilecek oranda temerrüt faizi talep edilebilecektir (TTK m. 1530/8). Dolayısıyla faizin başlangıç tarihi her bir ödenmeyen taksit için ayrı belirlenecektir.

Taksitle ödemelerde ortaya çıkabilecek bir ihtimal, taksitlerin vadesinin dolma tarihi itibarıyla TCMB tarafından yeni bir ilanın yapılmış olmasıdır. Bu hâlde, her bir taksit için, temerrüdün gerçekleştiği tarihteki faiz oranları uygulanacaktır. Örneğin Aralık 2020’de vadesi gelen taksit bakımından %15 oran uygulanırken, aynı sözleşme dolayısıyla ödenecek olan diğer taksitin vadesinin Şubat 2021’de gelmesi hâlinde, bu taksit için %18,25 oranından faiz talep edilebilecektir.

Kanunda alacaklısı küçük veya orta ölçekli işletme veya tarımsal ya da hayvansal üretici, borçlusu büyük ölçekli işletme olan sözleşmelerde taksitle ödemeye ilişkin hükümlerin geçersiz olacağı kabul edilmiştir (TTK m. 1530/8). Kanunun düzenlemesi emredici olduğundan tarafların aksine anlaşma yapmış olması durumunda da alacağın tamamı için belirlenen sürelerin sonunda temerrüt gerçekleşecektir⁷³³.

B. Farklı Bir Oran Kararlaştırabilme İmkânı

Her ne kadar TCMB tarafından ilan edilen oranlar kanunen uygulanmakta ise de taraflarca sözleşme serbestisi gereğince farklı bir uygulamanın kabul edilmesi mümkündür. Burada Kanunun belirtmiş olduğu sınırların üzerinde bir faizin kararlaştırılması elbette TTK m. 1530’un getirilmesi amacına uygun olarak geçerli olacaktır. Diğer taraftan, taraflarca hükmün amacına aykırı olarak, alacaklının hukuki konumunu zayıflatacak şekilde TTK m. 1530 gereği tespit edilecek olan oranlardan

⁷³² **AYDOĞDU/AYAN**, s. 276. *Yatağan*, kanunun bu düzenlemesinin TTK m. 1530’un uygulanabilirliği yönünden eleştirmektedir. Zira tarafların ilk taksit için makul bir süre öngörmüş olmasına rağmen diğer taksitler bakımından çok uzun süreler öngörülmesi hâlinde düzenleme anlamsız kalmaktadır. Yazar bu sebeple Yönergeye uygun olarak taraflarca yapılmış olan ödeme planına mahkemelerin müdahale yetkisi tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. **YATAĞAN**, s. 61-62.

⁷³³ Bkz. yukarı §III, IV, B, 4.

daha düşük bir oranın kararlaştırılması da muhtemeldir. Nitekim Kanun, bu durumların önüne geçebilmek adına, tarafların sözleşme serbestisine iki emredici hüküm ile sınır koymuştur.

Kanunun bu konuda getirmiş olduğu ilk sınır, taraflarca temerrüt faizinin ödenmeyeceğinin kararlaştırılması hâline ilişkindir. TTK gereğince temerrüt faizinin ödenmeyeceğine ilişkin anlaşmalar geçersiz sayılmaktadır (TTK m. 1530/6).

Kanunun getirmiş olduğu ikinci sınır, alacaklı bakımından “*ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneneğinin*” kararlaştırılmış olması hâlidir. Ağır derecede haksızlığın nasıl tespit edileceği konusu belirsizdir. Nitekim öğretide⁷³⁴, bu durumda da, somut olay da gözetilmek suretiyle 2011/7/EU sayılı Yönergenin 7. maddesinde belirtilmiş olan kıstasların gözetilebileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu görüşün kabulü hâlinde özellikle hakkaniyete ve dürüstlük kurallarına aykırı⁷³⁵ olarak “makul ticari uygulamalardan”⁷³⁶ açıkça sapılıp sapılmadığı ve tedarik edilecek olan mal ve hizmetin niteliğinin gözetilmesi mümkündür.

Taraflarca kararlaştırılmış olan faizin kesin hükümsüz⁷³⁷ sayıldığı durumlarda TCMB tarafından o yıl uygulanacağı ilan edilen faiz oranının geçerli olacağı belirtilmiştir (TTK m. 1530/6). Dolayısıyla, tarafların yapmış olduğu anlaşmanın geçersiz olması halinde alacaklı temerrüt tarihinden itibaren TTK m. 1530 gereği belirlenecek oranlar üzerinden faiz talep edebilecektir⁷³⁸.

C. TTK m. 1530 Kapsamında Talep Edilebilecek Diğer Kalemler

1. Alacağın Tahsili Amacıyla Yapılan Masraflar için Asgari Giderim Tutarı

TTK m. 1530’a dayanak olan 2011/7/EU sayılı Yönergenin 19. maddesinde, mal ve hizmet tedarikinde geç ödemede yeterli korumanın sağlanabilmesi bakımından, ayrıca alacağın tahsili için yapılması gereken masrafların dâhil olduğu götürü bir

⁷³⁴ AYDOĞDU/AYAN, s. 305.

⁷³⁵ ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s.320.

⁷³⁶ AYDOĞDU/AYAN, s. 272.

⁷³⁷ ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s.321.

⁷³⁸ POROY/YASAMAN, s. 200; ÜLGİN/HELVACI/KENDİGELEN/KAYA/NOMER ERTAN, s. 321.

meblağın da belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷³⁹. Bu bakımdan Yönergenin 6. maddesinde, mal ve hizmet tedariki sözleşmelerinde temerrüt faizinin ödenebilir olması ile beraber, bu tutarın da talep edilebileceği belirtilmektedir. Madde lafzından anlaşıldığı üzere, temerrüt faizinin ödenebilirliğinden anlaşılması gereken, faizin işlemeye başladığı andır. Nitekim bu durumu doğrular şekilde, 6. maddenin 2. fıkrasında, götürü olarak belirtilen bu tutar için ayrıca bir ihtarın aranmaması gerektiği öngörülmektedir.

TTK’da da alacağın tahsili amacıyla yapılan masraflar bakımından talep edilebilecek miktara yer verilmiş durumdadır. Bu bakımdan Türk hukukuna “asgari giderim tutarı” kavramı girmiş durumdadır. Belirtilmelidir ki, Yönergeye de uygun olarak, bu tutarın talep edilebilmesi için temerrütten başka bir şart aranmış değildir⁷⁴⁰. Dolayısıyla temerrüdün ihtarsız olarak gerçekleşmesi ile birlikte faiz işlemeye başladığı gibi, ayrıca bu tutar da talep edilebilir hâle gelecektir. Bu meblağın talep edilebilmesi için zararın ispatı da gerekmemektedir⁷⁴¹.

Bu tutarın talep edilebilmesinde gündeme gelebilecek bir soru, ihtarsız temerrüt için kanunen belirlenmiş olan sürelerin beklenmesi gerekip gerekmediğidir. Kanaatimizce, bu süreler alacaklının elini güçlendirmek için getirilmiş olup alacaklının ihtar çekerek temerrüde düşürme yolunu tercih etmiş olmasının bu tutarın talep edilebilme imkânını ortadan kaldırmaması gerekir. Nitekim alacaklı, alacağını talep edebilmek için ihtar çekmekte olup asgari giderim tutarının amacına da uygun olarak, aslen alacağını tahsil için masraf yapmaktadır. Dolayısıyla alacaklı, süreleri beklemeksizin ihtar çeker ve borçlu temerrüde düşer ise asgari giderim tutarını da talep edebilmelidir.

2011/7/EU sayılı Yönergede alacağı tahsil için yapılan giderlerin karşılığında en düşük 40 Euro’nun tahsil edilebilirliğinin sağlanması gerektiği belirtilmiştir (m. 6/1). Türk hukuku bakımından ise TTK gereğince alacağın tahsil masrafları için talep

⁷³⁹ Kaynak: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0007&from=EN> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

⁷⁴⁰ AKTAŞ, s. 159.

⁷⁴¹ ATAMER/OKUTAN NILSSON, s. 57.

edilebilecek olan bu “asgari giderim tutarı” TCMB tarafından⁷⁴² her yıl Ocak ayında ilan edilmektedir (TTK m. 1530/7). TCMB tarafından bu husustaki ilanlar incelendiğinde, asgari giderim tutarlarının Tablo 2’de gösterilen şekilde belirlendiği görülmektedir:

Tablo 2. 2013-2022 Yılları Arasında TCMB Tarafından İlan Edilen Asgari Giderim Tutarları

01.01.2013-31.12.2013 ⁷⁴³	95,00 TL
01.01.2014-31.12.2015 ⁷⁴⁴	120,00 TL
01.01.2016-31.12.2016 ⁷⁴⁵	130,00 TL
01.01.2017-31.12.2017 ⁷⁴⁶	150,00 TL
01.01.2018-31.12.2018 ⁷⁴⁷	185,00 TL
01.01.2019-31.12.2019 ⁷⁴⁸	245,00 TL
01.01.2020-31.12.2020 ⁷⁴⁹	260,00 TL
01.01.2021-31.12.2021 ⁷⁵⁰	385,00 TL
01.01.2022’den itibaren ⁷⁵¹	555,00 TL

Belirtilmelidir ki, TCMB tarafından belirlenmiş olan asgari giderim tutarları, T.C. RG’de yayımlanan tebliğin tarihi itibarıyla Euro kurunun dayanak Yönerge gereği 40 ile çarpılması sonucunda bulunan asgari tutarları karşılar niteliktedir. Ancak TL’nin Euro karşısında değer kaybedişi, yıl içerisinde asgari giderim tutarlarının 40 Euro altında kalabilmesine neden olmaktadır. Örneğin 01.01.2021 tarihi itibarıyla

⁷⁴² Öğretide asgari giderim tutarı miktarının TCMB tarafından belirlenmesi eleştirilmektedir. *Yatağan*, bu yetkinin Bakanlar Kurulu’na verilmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir. Bkz. **YATAĞAN**, s. 77. Aynı yönde, bkz. **AKTAŞ**, s. 159.

⁷⁴³ 29.12.2012 tarih 28512 sayılı T.C. RG.

⁷⁴⁴ 25.01.2014 tarih 28893 sayılı T.C. RG., 01.01.2015 tarih 29223 sayılı T.C. RG..

⁷⁴⁵ 31.12.2015 tarih 29579 (4.mükerrer) sayılı T.C. RG.

⁷⁴⁶ 02.01.2017 tarih 29936 sayılı T.C. RG.

⁷⁴⁷ 01.01.2018 tarih 30288 sayılı T.C. RG.

⁷⁴⁸ 02.01.2019 tarih 30643 sayılı T.C. RG.

⁷⁴⁹ 02.01.2020 tarih 30996 sayılı T.C. RG.

⁷⁵⁰ 02.01.2021 tarih 31352 sayılı T.C. RG.

⁷⁵¹ 02.01.2022 tarih 31707 sayılı T.C. RG.

uygulanmakta olan 385 TL, 04.01.2021 tarihi itibariyle TL'nin Euro karşısındaki değeri gözetildiğinde (Alış: 9,03 Satış: 9,05⁷⁵²) 40 Euro'nun üzerindedir. Bu bakımdan yayım tarihi itibariyle Yönergeye uygundur. Ancak örneğin 01 Temmuz 2021 itibariyle, TL'nin Euro karşısındaki değeri gözetildiğinde, (Alış: 10,2 Satış: 10,3⁷⁵³) belirlenen asgari giderim tutarının Yönergedeki asgari tutarı karşılamadığı görülmektedir. Bu durum, belirlenen asgari giderim tutarlarının yıl içerisinde Yönergeyle uyumsuzlaşmasına sebep olmaktadır. Bu sebeple, kanaatimizce, TCMB tarafından her yıl ocak ayında ilan edileceği ifade edilen gerek TTK m. 1530 kapsamında faiz oranının⁷⁵⁴ gerekse asgari giderim tutarının, yılda iki defa ilan edilmesi şeklinde değiştirilmesi gereklidir.

2. Munzam Zarar

2011/7/EU sayılı dayanak Yönergede, alacaklının asgari giderim tutarı olarak belirlenmiş olan sabit tutarı aşan her türlü alacağın tahsili amacıyla yapılan masrafını da talep edebileceğini hükme bağlamıştır (m. 6/3). Bu masraflara vekâlet ücreti ve icra masraflarının da dâhil olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, alacaklının uğramış olduğu zararlar bakımından bir belirleme yapılmamasının gerektiği, zira uyumsuzluk esnasında oluşmuş olan ek zararlar için mahkeme tarafından tazminat tutarının belirlenebileceği ifade edilmiştir (2011/7/EU sayılı Yönerge Gerekçesi m. 19). Dayanak Yönergenin ifadesinden, oluşmuş olan munzam zararın tespitinde temerrüt faizinin yanı sıra asgari giderim tutarının da düşülmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Mal ve hizmet tedarikinde geç ödemeleri düzenleyen TTK m. 1530 hükmü, munzam zarar için özel bir düzenleme getirmemiştir. Ancak, TTK'da bu hususta ayrıca bir düzenleme yapılmamış olması kanaatimizce yerindedir. Zira alacaklı, uğramış olduğu munzam zarar için genel hükümler gereğince talep imkânına sahiptir.

Munzam zarar, temerrüt faizi ile karşılanamayan müspet zarardır⁷⁵⁵. Fiili zararın, yani malvarlığındaki azalmanın yanı sıra yoksun kalınan kâr da munzam zarar talebinin

⁷⁵² Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/202101/04012021.xml> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

⁷⁵³ Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/202107/01072021.xml> (Erişim Tarihi: 14.10.2021).

⁷⁵⁴ YATAĞAN, s. 111.

⁷⁵⁵ BİLGİN, s. 294.

konusu yapılabilir⁷⁵⁶. TTK m. 1530 kapsamında munzam zararın talebi bakımından TBK m. 122 hükmü uygulama alanı bulacaktır⁷⁵⁷. İlgili hüküm gereğince alacaklının temerrüt faizini aşan bir zararının bulunması durumunda, borçlunun bu zararı gidermekle yükümlüdür. Alacaklının bu madde kapsamında zararını talep edebilmesi için bir alacağı olduğunu, borçlunun temerrüde düştüğünü ve illiyet bağı (alacağın tahsil edilememesi veya geç ödeme dolayısıyla malvarlığında bir azalma olduğunu ya da bir kârdan yoksun kaldığını) ispat etmekle yükümlüdür⁷⁵⁸.

Ancak belirtilmelidir ki, munzam zarar için kusur bir şarttır (TBK m. 122). Dolayısıyla, borçlu, gecikmede kusursuz olduğunu ispat ederek munzam zararı ödeme yükümlülüğünden kurtulabilmektedir. Diğer yandan borçlunun fiili ödeme güçsüzlüğü içinde olması veyahut ödemedi aczi bir kusursuzluk hâli olarak kabul edilmemektedir⁷⁵⁹. Yine, munzam zarar talebinin kabul edilebilmesi için alacaklı uğramış olduğu zararını ispat etmelidir⁷⁶⁰.

D. Sorumsuzluk Anlaşmalarının Geçersizliği

Sözleşme özgürlüğü ilkesi uyarınca taraflar uyumlu iradeleri⁷⁶¹ ile oluşacak zararlardan kısmen veya tamamen sorumsuz olmayı kararlaştırabilirler. TBK’da bu serbestiye bir takım sınırlar öngörülmüştür. İlgili hüküm gereğince, borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşmalar, kesin olarak hükümsüzdür (TBK m. 115/1). Yine, hizmet sözleşmesinden kaynaklanan borç sebebiyle de sorumsuzluk anlaşmaları, borçlunun kusurunun ağırlığı gözetilmeksizin kesin hükümsüz sayılmıştır (TBK m. 115/2). TBK’nın getirmiş olduğu son sınırlama ise uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat ya da ancak yetkili makamlar

⁷⁵⁶ BİLGİN, s. 294; DOMANIÇ, s. 73.

⁷⁵⁷ TBK m. 122: “Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder.”

⁷⁵⁸ DOMANIÇ, s. 73.

⁷⁵⁹ BİLGİN, s. 312.

⁷⁶⁰ Paranın alım gücünün düşmesi zarara uğranıldığının ispatı olarak değerlendirilmemektedir. Bkz. GÖZÜTOK, s. 182.

⁷⁶¹ AKTAŞ, s. 145.

tarafından verilecek bir izinle yürütülebilen işler bakımındandır. Bu durumda da borçlunun hafif kusurundan doğan zararlardan sorumlu olmayacağına ilişkin hükümler kesin olarak hükümsüz sayılmaktadır (TBK m. 115/3).

Diğer taraftan, mal ve hizmet tedarikinde geç ödeme dolayısıyla alacaklının uğrayacağı zararlar bakımından da TTK m. 1530/6'de bir takım sınırlamalar öngörülmüştür. İlgili hükme göre gecikme faizi ödenmeyeceğini veya ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini öngören hükümler geçersizdir (TTK m. 1530/6). Maddede yalnızca “gecikme faizi ödenmeyeceğini” veyahut “ağır derecede haksız sayılabilecek kadar az” faiz ödemeye ilişkin anlaşmalar geçersiz kılınmıştır. Dolayısıyla kararlaştırılan faiz ağır derecede haksız bulunmaz ise uygulanabilecektir. Ağır derecede haksızlık her somut olay için ayrıca değerlendirilecektir⁷⁶².

Maddede ayrıca alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan borçlunun sorumlu olmayacağına veya sınırlı şekilde sorumlu olacağına ilişkin sözleşmeler de geçersizlik yaptırımına tabi tutulmuştur (TTK m. 1530/6). Öğretide bizim de katıldığımız üzere, bu maddede belirtilen sorumsuzluğun munzam zarara ilişkin olduğu belirtmektedir⁷⁶³. Dolayısıyla faizin yanında munzam zarar bakımından da tarafların sözleşme serbestisine bir sınır getirilmiştir⁷⁶⁴.

TTK m. 1530'un sorumsuzluk anlaşmalarına ilişkin bu düzenlemesi genel hükümlerde öngörülen sorumsuzluk anlaşmalarından daha kapsamlıdır⁷⁶⁵. *Atamer/Okutan Nilsson*⁷⁶⁶, bu derece bir sınırlamanın dayanak Yönergede yer almadığı hususu üzerinde durmaktadır. Bu madde ile yalnızca faizin değil, munzam zarardan sorumluluğun da ortadan kaldırıldığı ve bu durumun tarafların sözleşme serbestisine ağır bir müdahale olduğu görüşündedir. *Güney*⁷⁶⁷, yalnızca faize ve munzam zarara

⁷⁶² **AYAN**, s. 782.

⁷⁶³ **HELVACI/KAYA/ÜLGEN/KENDİGELEN/NOMER ERTAN**, s. 96; **AYAN**, s. 782; **AKTAŞ**, s. 145; **DİRİL**, s. 112.

⁷⁶⁴ **AYDOĞDU/AYAN**, s. 305; **AKTAŞ**, s. 146.

⁷⁶⁵ **CEYLAN**, Zeynep Şeyma: Para Borçlarının İfasında Faiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 114.

⁷⁶⁶ **ATAMER/OKUTAN NILSSON**, s. 56.

⁷⁶⁷ **GÜNEY**, s. 176.

ilişkin sorumsuzluk anlaşmalarının her hâlde geçersiz olduğunu, bunlar dışındaki sorumsuzluk kayıtları bakımından emredici bir hüküm bulunmadığını belirtmektedir.

TTK m. 1530/6'nın aksine yapılan anlaşmalar kesin hükümsüz olacaktır⁷⁶⁸. Öte yandan buradaki hükümsüzlük, kısmî hükümsüzlük olarak anlaşılmalı ve borçlunun TBK m. 27/2 gereğince bu sözleşme hükmü olmasaydı sözleşmeyi yapma iradesini göstermeyeceğine dair iddiaları da kabul edilmemelidir⁷⁶⁹.

İlgili hükümlerin geçersiz olduğu hâllerde, TTK m. 1530/7'nin uygulanacağı belirtilmiştir (TTK m. 1530/6). Anılan hüküm, faiz oranını ve asgari giderim tutarının miktarını düzenlemektedir. Asgari giderim tutarı ve faizin yanı sıra alacaklı, TBK m. 122'de öngörülen şartları sağladığı ölçüde munzam zararını da ayrıca talep edebilecektir⁷⁷⁰.

⁷⁶⁸ DURAL, s. 127.

⁷⁶⁹ GÜNEY, s. 175.

⁷⁷⁰ DURAL, s. 127.

SONUÇ

Faiz, gerek adi gerekse ticari işlerde, paradan bir süre mahrum kalınmasının karşılığı olarak belirli oranda işleyen semeredir. İlk çağlardan beri dünyada faiz uygulanmış ve bu sebeple faize ilişkin düzenlemeler yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu düzenlemeler adi ve ticari işler bakımından değişiklik göstermektedir. Zira iktisadi olarak faaliyet gösteren tacirler, paradan mahrum kalmaları sebebiyle ağır zararlara uğrayabilmekte hatta iflasa sürüklenebilmektedir. Bu sebeple ticari işlerde faize ilişkin özel hükümler, ticari hayatın devamı için büyük önem arz etmektedir.

Bir hukuki semerenin faiz olarak nitelendirilebilmesi için üç özelliği taşıması gereklidir. Öncelikle borç, para borcu olmalıdır. İkinci olarak, semere alacağın fer'isi olmakla beraber bazı durumlarda bağımsız özellik gösterebilmelidir. Üçüncü olarak, semere zamana bağlı olarak işlemelidir. Faizin bu özellikleri, onu munzam zarar, cezai şart, gecikme zammı gibi bazı diğer kavramlardan ayırt etmede yol göstericidir.

Kaynağına, uygulanışına, uygulandığı işe ve niteliğine bakarak faizi farklı türlerde incelemek mümkündür. Uygulandığı işe göre yapılan incelemede, faiz adi ve ticari faiz olarak adlandırılmaktadır. Ticari faiz, ticari işlere uygulanan faizdir.

Ticari işin ne olduğu, ülkelerin benimsediği sistemlere göre farklılık göstermektedir. Ülkemizdeki mevcut düzenlemeler ışığında, ticari işin tespitinde modern sistemin ağırlıkta olduğu karma sistemin benimsendiği görülmektedir. Bu bakımdan TTK'da düzenlenen işler ile bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiillerin ticari olduğunu düzenleyen TTK m. 3 ile kural olarak tacirin borçlarının ticari olduğunu düzenleyen TTK m. 19/1 hükümleri yol göstericidir.

Ticari işlerde faiz, adi işlere göre birtakım farklı hüküm ve sonuçlara tabidir. Öncelikle, öğretilde aksi görüşler bulunmakla beraber, adi işlerde faizden farklı olarak ticari işlerde faiz oranı serbestisi bulunmaktadır. Bu serbestinin değerlendirilmesinde TKHK da gözetilmelidir. Bu sebeple tüketicilerin taraf olduğu işlemlerde faizin serbestçe belirlenememesi gereklidir.

Diğer yandan, bazı durumlarda ticari işlerde kararlaştırılmamış olsa dahi faiz istenebilmektedir. Nitekim tacir, verdiği avans ve yaptığı giderler için kararlaştırılmamış olsa dahi faize hak kazanabilmektedir (TTK m. 20). Yine, ticari

nitelikteki tüketim ödöncü sözleşmelerinde, anapara faizinin talep edilebilmesi için tarafların anlaşmasına gerek yoktur (TBK m. 387/2). Benzer şekilde, cari hesap sözleşmelerinde de alacak sütununda yer olan tutarlar bakımından ticari teamöl bulunması hâlinde taraflar anlaşmasa dahi faiz işleyeceği hükme bağlanmıştır (TTK m. 90/1-e). Bu durumlarda faiz kanun gereği kendiliğinden doğmaktadır.

Türk hukukunda bileşik faiz kural olarak yasaktır. Ancak ticari işlerde Kanun'da açıkça düzenlenen hallerde faize faiz işletilmesine imkân tanınmıştır. İki tarafı da tacir olan cari hesap sözleşmeleri ve yine tarafları tacir olan ticari iş niteliğindeki ödöncü sözleşmelerinde bileşik faiz uygulaması yapılabilmektedir (TTK m. 8/2). Öte yandan, açıkça bileşik faiz olduğu belirtilmemiş olmasına rağmen, kambiyo senetlerinde müracaat hakkının kullanılması durumunda da bileşik faizin mümkün olduğu görölmektedir (TTK m. 726).

Ticari işlerde faizin başlangıcı, durması ve sona ermesi de adi işlerden farklılık gösterebilmektedir. Temerrüt faizi bakımından adi ve ticari işlerde ihtar şartları aynı değildir. Kural olarak tacirler arasında karşı tarafı temerrüde düşürebilmek için ihtarın noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imzanın kullanıldığı kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması gereklidir (TTK m. 18/3). Adi işlerde ise böyle bir şart öngörölmemiştir. Diğer yandan bizim de katıldığımız görüşe göre TTK m. 18/3'te yer verilen şekil şartı, yalnızca ispat içindir.

Ticari işlerde kanuni faiz oranları 3095 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. İlgili hükümler gereğince adi ve ticari işlerde anapara faiz oranı farklılık göstermemektedir. Her ikisinde de yıllık yüzde dokuz oran uygulanmaktadır. Ancak temerrüt faizi bakımından özel düzenleme getirilmiştir. İlgili hükümlerde TCMB'nin bir önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı gözetilmiş ve bu faiz oranının kanuni faiz oranından yüksek olması hâlinde, ticari işlerde temerrüt faizi oranının bu oran üzerinden istenebileceği hükme bağlanmıştır. Yine, 30 Haziran ve önceki yılın 31 Aralık günlerinde uygulanan faiz oranları arasında beş puan veya daha çok fark var ise yılın ikinci yarısında, bu uygulanmakta olan avans faiz oranı esas alınacaktır (3095 sayılı Kanun m. 2/2). Öte yandan, taraflarca kararlaştırılan anapara faiz oranının kanuni faiz oranından yüksek olması hâlinde temerrüt faiz oranının kararlaştırılan orandan daha düşük olamayacağına ilişkin düzenleme de uygulanacak oranın tespitinde gözetilmelidir.

Yabancı para borçlarında taraflarca daha yüksek oran kararlaştırılmadığı müddetçe Devlet Bankalarının ilgili yabancı para ile açılmış bir yıl vadeli mevduat hesabına ödediği en yüksek faiz oranının uygulanacağına ilişkin hüküm de bu konuda yol göstericidir (3095 sayılı Kanun m. 4/a). Ancak Devlet Bankalarının tüm yabancı para birimleri için mevduat hesabı bulunmamaktadır. Bu sebeple maddenin tüm yabancı para birimlerini içerecek şekilde değiştirilmesi gereklidir.

Ticari işlerde faize ilişkin özel başka bir düzenleme, TTK m. 1530'da yer almaktadır. İlgili madde, ticari işlerde geç ödemelerle mücadele kapsamında özellikle KOBİ'leri büyük işletmeler karşısında koruyabilmek için 2000/35/EC sayılı Yönergenin yerini alan 2011/7/EU sayılı Yönergenin Türk hukukuna aktarılması neticesinde düzenlenmiştir. İlgili hükümlerden faydalanabilmek için tarafların ticari işletme olması ve sözleşmenin para borcu doğuran mal ve hizmet tedarikine ilişkin olması gereklidir. Bu şartları taşıyan bir sözleşmenin mevcudiyeti hâlinde borçlu, belli sürelerin dolmasıyla kendiliğinden temerrüde düşmekte ve daha yüksek oranlarda faiz ödemekle yükümlü olmaktadır.

İlgili hükümlerden faydalanabilmek için öncelikle tedarik borçlusunun kendi borcunu yerine getirmiş olması gereklidir. Dolayısıyla taraflar ödeme günü veya süresi kararlaştırmış olsa dahi mal ve hizmet tedariki borcu yerine getirilmedikçe ihtarsız temerrüt söz konusu olmayacaktır. Para borcunun zamanında ödenmemiş olduğunun tespiti bakımından ise farklı ihtimallere göre değerlendirme yapılmaktadır.

Ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmış olması durumunda, bu sürelerin sonunda TTK m. 1530 hükmü uygulanabilecektir. Ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmadığı veya kararlaştırılan sürenin kanuna aykırı olduğu durumlarda ise fatura veya eş değer ödeme talebinin alındığı tarihe göre farklı süreler öngörülmüştür (TTK m. 1530/4). Hükümde yer alan eş değer ödeme talebi kavramının tanımlanmasında VUK'da yer alan fatura yerine geçen belgeler gözetilmelidir (VUK m. 233, 234, 235). Faturaya itiraz edilmesinin ise hükümde yer alan süreleri etkilemeyeceği kanaatindeyiz.

Faturanın veya eş değer ödeme talebinin alındığı tarih belirli ise bu tarihi izleyen otuz günün sonunda borçlunun kendiliğinden temerrüde düşeceği düzenlenmiştir. (TTK m. 1530/4-a) Ancak mal ve hizmetin tesliminden önce fatura veya eş değer ödeme talebi alınmış ise süre mal ve hizmetin teslimi ile başlayacaktır. Faturanın veya eş değer

ödeme talebinin alındığı tarihin belirsiz olması hâlinde ise mal veya hizmetin alınmasını takip eden otuz günün sonunda temerrüt gerçekleşecektir (TTK m. 1530/4-b).

Mal ve hizmetin kabul ve gözden geçirilme usulünün öngörüldüğü durumlar bakımından ise farklı bir düzenleme getirilmiştir. Bu usulden anlaşılması gereken, TTK m. 23/1-c’de düzenlenen 2 ve 8 günlük ayıby ihbar süreleridir. Bu ihtimalde, temerrüt için işleyecek otuz günlük süre gözden geçirme usulüne ilişkin sürelerin dolmasından itibaren hesap edilecektir. Taraflarca mal ve hizmetin kabul ve gözden geçirilmesi için otuz günden daha uzun bir sürenin kararlaştırılması ancak alacaklı aleyhine ağır bir haksızlık yaratmaması durumunda mümkün kılınmıştır (TTK m. 1530/4-d). Aksi takdirde, kabul ve gözden geçirme süresi otuz gün olarak hesap edilecektir. Alacaklı aleyhine ağır haksızlığın nasıl tespit edileceği konusunda 2011/7/EU sayılı Yönergedeki ölçütler ile dürüstlük kuralının gözetilmesi gereklidir.

Öte yandan, kanunda taraflarca kararlaştırılabilecek ödeme süresine kural olarak altmış gün ile sınırlama getirilmiştir. Altmış günlük süre, fatura veya eş değer ödeme talebinin alınması, mal veya hizmetin alınması ya da gözden geçirme ve kabul usulü var ise bu usulün tamamlanmasından itibaren hesap edilecektir. Taraflarca aksine yapılan anlaşmalarda, ödeme günü veya süresinin kararlaştırılmadığı durumlarda uygulanan hükümler uygulama alanı bulacaktır. Taraflarca altmış günlük süreden daha uzun bir süre kararlaştırılabilmesi için bu konuda açık anlaşmanın mevcut olması ve sürenin alacaklı aleyhine ağır bir haksız durum yaratmaması gereklidir. Öte yandan, alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olması veya borçlunun büyük ölçekli işletme olması hâlinde ödeme süresi altmış günden fazla olamayacaktır (TTK m. 1530/5). Hükümün “KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici ve borçlunun büyük ölçekli işletme” şeklinde anlaşılması gereklidir. Zira aksi durumda tarafları KOBİ olan veya her iki tarafı da büyük ölçekli işletme olan sözleşmeler bakımından da ilgili sınırların uygulanması gerekecektir. Bu durum ise hükmün amacını aşar niteliktedir.

Taraflarca borcun taksitle ödeneceğinin kararlaştırılması da Kanunen sınırlandırılmıştır. İlgili hüküm gereğince alacaklının KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu, borçlunun ise büyük ölçekli işletme olduğu hâllerde taksitle ödemeye ilişkin hükümler geçersiz olmaktadır (TTK m. 1530/8). Bu durumda, hükümde yer alan sürelerin sonunda diğer taksitler de muaccel hâle gelecek ve faiz talep

edilebilecektir. Bu sınırın dışında kalan sözleşmelerde ise ödeme sürelerine ilişkin hükümler ilk taksit bakımından uygulama alanı bulmaktadır (TTK m. 1530/8).

Alacağın kambiyo senedine bağlanmış olduğu durumlarda hükmün nasıl uygulanacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. 2011/7/EU sayılı Yönergede kambiyo senetleri kapsam dışı bırakılmıştır. TTK m. 1530’da buna ilişkin bir hükmün yer almaması eksikliklerdir. Kambiyo senedinin mevcudiyeti halinde senedin ifa uğruna mı ifa yerine mi verildiğinin gözetilmesi gereklidir. İfa uğruna verilmiş ise temel ilişkide TTK m. 1530 gereğince sürelerin dolması ile birlikte kendiliğinden temerrüt doğacak ve faiz işleyebilecektir. Ancak bu faiz talebi, kambiyo ilişkisinde ileri sürülemez. Bu sebeple alacaklı, ancak kambiyo senedini geri vermesi durumunda TTK m. 1530 hükmünden faydalanabilir. Kambiyo senedi ifa yerine verilmişse temel ilişki sona erecek, bu sebeple TTK m. 1530 uygulanamayacaktır.

Diğer yandan, ihtarsız temerrüt sonucu bakımından borçlunun gecikmeden sorumlu tutulmadığı hâller istisna tutulmuştur (TTK m. 1530/2). Öğretide bu hâllerin ne olduğu konusu tartışmalıdır. Bizim de iştirak ettiğimiz görüş gereğince düzenlemenin genel temerrüt hükümleri ile uyumlu şekilde değerlendirilmesi gereklidir.

TTK m. 1530 kapsamında temerrüde düşen borçlunun ödemekle yükümlü olacağı faizin oranı, ticari işlere uygulanan avans faiz oranından farklıdır. Bu faiz oranının uygulanabilmesi için alacaklının talebinde bunu açıkça anlaşılabilir bir ifade ile belirtmesi gereklidir. Uygulanacak faiz oranı, ticari işlere uygulanan avans faiz oranından en az yüzde sekiz fazla olacak şekilde, her yıl TCMB tarafından ilan edilmektedir (TTK m. 1530/7). “Yüzde sekiz fazla” ifadesinin dayanak Yönerge ve maddenin amacı ile uyumlu olmadığı ve bu sebeple “sekiz puan fazla” olarak değiştirilmesi gerektiği görüşüne katılmaktayız. Öte yandan, ticari işlere uygulanacak avans faiz oranı TCMB tarafından Ocak ve Haziran ayında yapılan ilanlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Kanaatimizce mal ve hizmet tedarikinde geç ödemelere uygulanacak faiz oranı ve asgari giderim tutarı da yılda iki kez ilan edilmelidir.

İlgili hükümlerde öngörülen ödeme süreleri alacaklıyı korumaya yöneliktir. Ancak alacaklı bu süreleri beklemek zorunda değildir. Genel hükümler gereğince ihtar çekme yoluna giderek de borçluyu temerrüde düşürmesi mümkündür.

Diğer taraftan TTK'da yabancı para borçları bakımından ayrı bir düzenlemenin yapılmamış olması bir eksikliktir. Mevcut durumda, yabancı para borçlarına uygulanacak faiz oranının yüzde sekiz fazlası olarak hesap edilecek oranın geçerli olması gerekmektedir.

İlgili hüküm gereğince faizin ödenmeyeceğine ilişkin anlaşmalar geçersiz sayılmaktadır (TTK m. 1530/6). Taraflarca daha düşük bir faiz oranının kararlaştırılmış olması hâlinde ise kararlaştırılan bu oranın ağır derecede haksız sayılıp sayılmadığına göre geçerli olup olmadığı tespit edilecektir. Taraflarca kararlaştırılan oranın geçersiz olduğu durumlarda TTK m. 1530/7'de belirtilen oranlar üzerinden faiz talep edilebilecektir. Yine TTK m. 1530 ile tarafların sorumsuzluk anlaşması yapma özgürlüğüne de bir sınır getirilmiştir. Munzam zarardan sorumlu olunmayacağının ya da sınırlı sınırlı şekilde sorumlu olunacağının öngörüldüğü sözleşmeler geçersiz sayılmıştır (TTK m. 1530/6).

TTK m. 1530 kapsamında borçludan, yüksek oranlı faiz dışında, TCMB tarafından miktarı ilan edilen asgari giderim tutarı da talep edilebilir (TTK m. 1530/7). Bu tutarın talep edilebilmesi için kusur şartı bulunmamaktadır. Ayrıca alacaklı genel hükümler gereğince munzam zararını ispatlar ise, borçlu bu zararı da ödemekle yükümlü olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Betül** : Mal Veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Borçlu Temerrüdü ve Bunun Sonuçları (TTK 1530), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- ALAF, Mevlüdiye** : *Tüketici Kredileri Bakımından Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faize İlişkin Üst Sınır Hükümlerinin Uygulanabilirliği*, Ticari ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 3(1), s. 9-22, 2017.
- ALNIAÇIK, Barış** : *Kripto Paraların Dünya ve Türkiye'deki Güncel Durumu Üzerine Bir İnceleme*, Research Studies Anatolia Journal, 2(4), s. 21-30, 2018.
- ARIKAN, Mustafa** : *Ticari Satım Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu ve Bu Bağlamda 6102 Sayılı TTK m. 18/III Hükümünün Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nu Beklerken (10-11-12 Mayıs 2012 Sempozyum) , s. 11-18, 2012, s. 14.
- ARKAN, Sabih** : Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2017.
- ARSLAN, Çetin/KIRMIZI, Mustafa**: Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar, Ankara, 2010.
- ATAMER, Yeşim M./OKUTAN NİLSSON, Gül** : *Para Alacaklısının Geç Ödemelere Karşı Korunmasına İlişkin Yeni TK M. 1530 Düzenlemesi ve Uygulama Alanı*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 29 (3), s. 31-82, 2013.

- AYAN, Serkan** : *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi Gereğince Borçlunun Temerrüdü*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(0), s. 717-793, 2010.
- AYDEMİR, Efrail** : *Hukuk Uygulamasında Faiz*, Ankara, 2014.
- AYDOĞDU, Murat** : *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Faiz ile İlgili Düzenlemeler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12(1), s. 85-136, 2010.
- AYDOĞDU, Murat/AYAN, Serkan** : *Türk Borçlar ve Türk Ticaret Hukuku'nda Yer Alan Faiz ile İlgili Düzenlemelerin Değerlendirilmesi*, Ankara, 2014.
- AYHAN, Rıza** : *Ticari İş Kavramı ve Tacir Sifatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVII(1-2), s. 291-314, 2013.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin**: *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar*, Ankara, 2018.
- AYRANCI, Hasan** : *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar*, Ankara, 2006.
- BAHTİYAR, Mehmet** : *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul, 2015.
- BAHTİYAR, Mehmet/BİÇER, Levent** : *Adi İş / Ticari İş / Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), s. 395-436, 2016.
- BALIKÇI, Eylül** : *Dava ve Takip Konusu Olabilmesi Bakımından Kripto Paralar*, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16 (2), s. 273-312, 2021.

- BASIM**, Aybüke : *Kısmi Dava, Belirsiz Alacak Davası ve Manevi Tazminat Taleplerinin Bu Davalara Konu Olup Olamayacağı Sorunu*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi(65 (4)), s. 2685-2723, 2016.
- BAY**, Hakan/**BAKMAZ**, Zübeyir : *Sermayede Vukua Gelen Eksilmelerin Ticari Kazançlar Açısından Değerlendirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi(29(155)), s. 165-178, 2019.
- BERKİ**, Şakir : *Romada Borçların Kaynakları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(1), 134-173, 1958.
- BERZEK**, Ayşe N. : *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, İstanbul, 2013.
- BİLGİN**, Mahmut. : *İlmi ve Kazai İçtihatlar Işığında Faiz Hukuku* Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat, Bursa, 2001.
- BİLGİLİ**, Fatih/**CENGİL**, Fatih : *Blockchain ve Kripto Para Hukuku*, Bursa, 2019.
- BİLGİLİ**, Fatih/**DEMİRKAPI** Ertan : *Ticari İşletme Hukuku*, Bursa, 2014.
- BİLGİLİ** Fatih/**DEMİRKAPI**, Ertan : *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Bursa, 2019.
- BİNATLI**, Yusuf Z. : *Faiz ve İslam Hukukunda Faiz*, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 2 (1), s. 147-183, 1966.
- BİRSEL**, Mahmut T./**SEVİ**, Ali M. : *3095 Sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun Madde 4/A Hükümünün Uygulama Alanı*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(Özel Sayı 2009), s. 1029-1070, 2010.
- BOSNALI**, Özge/**OKUTAN**, Nazlı : *Tacirler Arası Mal ve Hizmet Sözleşmelerinde İhtarsız Temerrüt Hali*, GSI Articletter(Winter), 127-139, 2017.

- BOZER, Ali** : *Ticari İşlere İlişkin Faiz Hükümlerine Toplu Bir Bakış*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2(3), s. 362-370, 1964.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal**
(*Ticari İşletme*) : *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara, 2020.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal**
(*Kıymetli Evrak*) : *Kıymetli Evrak Hukuku*, Ankara, 2015.
- BOZKURT YÜKSEL, Armağan E.**: *Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları'na Hukuki Bir Bakış*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXIII, s. 173-220, 2015.
- BUDAK, Ali C.** : *Belirsiz Alacak Davası*, Bankacılar Dergisi Özel Sayı, Volume 24, s. 82-86, 2013.
- CEMAL, Ahmet** : *Edime Uygun İfa Kuralının Bir İstisnası Olarak İfa Uğruna Edim (Leistung Erfüllungshalber)*, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 3(5), s. 239-256, 2011.
- ÇAĞATAY, Neşet** : *Osmanlı İmparatorluğunda Riba-Faiz Konusu Para Vakıfları ve Bankacılık*, Vakıflar Dergisi(9), s. 39-57, 1971.
- ÇAĞLAYAN, Pınar** : *Avrupa Birliği Yönergeleri ve Alman Hukukundaki Deneyimler Işığında Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları (TTK md. 1530)*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 27(2), s. 173-243, 2011.
- ÇETİNER Selma/BOZKURT YÜKSEL, Armağan E.** : *Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku*, Ankara, 2017.
- CEYLAN, Zeynep Şeyma** : *Para Borçlarının İfasında Faiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2020

- ÇİTİR, Eren** : *Ticari İş - Tüketici İşlemi İlişkisi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XX(3), s. 37-52, 2016.
- DAVRAN, Bülent** : *Medeni Hukukta Masraf ve Sarfiyat*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 11(1-2), s. 288-310, 1945.
- DEMİR, Şamil** : *Türk Borçlar Kanunu'nun Para Borçlarında Faize İlişkin Getirdiği Yenilik ve Sınırlamalar*, Ankara Barosu Dergisi(4), 209-234, 2012.
- DEMİRGİL, Bünyamin/TÜRKAY, Hakan** : *Tarihsel Süreç İçerisinde Faizin Kuramsal Açıdan Gelişimi*, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 18(2), s. 131-160, 2017.
- DEMİRKAPI, Ertan** : *Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVII(1-2), s. 371-442, 2013.
- DEMİRKOL, Kurtuluş** : *Toplumsal Trajedi: Osmanlı İmparatorluğunda Tefecilik (1848-1864)*, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(1), s. 625-648, 2018.
- DEYNEKLİ Emel/KISA, Sedat** : *Açıklamalı İctihatlı Faiz Hukuku*, Ankara, 2003.
- DİNÇ, Serhan (Ticari İş)** : *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari İş Kavramı*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XVIII(3-4), 173-191, 2014.
- DİNÇ, Serhan (Sistemler)** : *Ticaret Hukukunun Benimsenmesinde Sistemler ve Sistemlerin Etkilediği Kanuni Düzenlemeler*, İzmir Barosu Dergisi, s. 177-195, 2018.

- DİRİKKAN, Hanife** : *Tacirler Arası İhbar ve İhtarlar*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(1), s. 39-75, 2002.
- DİRİL, Işıl** : *Mal Veya Hizmet Tedariki Sözleşmelerinde Temerrüt Ve Hükümleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018.
- DOMANIÇ Hayri** : *Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler*, İstanbul, 1993.
- DOMANIÇ, Hayri/ULUSOY Erol** : *Ticaret Hukukunun Genel Esasları*, İstanbul, 2007.
- DURAL, H. Ali** : *Ticari İşletmeler Arasındaki Mal ve Hizmet Tedariki Sözleşmelerine İlişkin Yeni Ticaret Kanunu'nun 1530. Maddesi*, Yeni Türk Ticaret Kanunu'nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu (25-26 Kasım 2011), s. 119-128, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- ELBİR, Halid Kemal** : *Fahiş Faiz Meselesi (Tarihte ve Türk Hukukunda)*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 18(3-4), s. 853-874, 1952.
- EREN, Fikret** : *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara, 2015.
- EVREN, Mahmut T.** : *Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Faiz Hukuku*, İstanbul, 1987.
- GÖKTÜRK, Kürşat** : *Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIX(2), s. 3-44, 2015.
- GÖZÜTOK, Zeki** : *Faiz Hukuku*, Ankara, 2010.

- GÜÇLÜTÜRK, Osman Gazi** : *Türk Hukukunda Kripto Varlıkların Para ve Elektronik Para Niteliğinin İncelenmesi*, REGESTA, C. 4, S. 3, 2020.
- GÜNEY, Zehra** : 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1530'uncu Maddesi Uyarınca Mal ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2017
- HELVACI, Mehmet (Faiz)** : Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı, İstanbul, 2000.
- HELVACI, Mehmet (Düşünceler)** : *Ticaret Ortaklıklarında Sermaye Payı Nedeniyle Oluşan Faiz Üzerine Bazı Düşünceler*, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Armağanı, İstanbul, 2001.
- İMREGÜN, Oğuz** : Kara Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul, 1996.
- İNCEOĞLU Murat M./KABAKLIOĞLU**
- ARSLANYÜREK, Yasemin** : *Kanuna Karşı Hile Örneği Olarak Vade Farkı ve Gecikme Cezası*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), s. 1351-1362, 2016.
- İPEK, Eyüp** : Edime Uygun İfa Kuralı ve Bu Kuralın İhlâline Bağlanan Hukuki Sonuçlar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2016.
- KAMALAK, Mustafa** : *Para ve Para Sistemleri*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , 4 (3-4), 1980.
- KARACA, Aybüke/YAĞCI, Uğur** : *Belirsiz Alacak Davası ve Kısmi Davanın İşçilik Alacakları Bakımından Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXII(2), s. 177-208, 2014.

- KARAHAN, Sami.** : *Ticari İşletme ve Tacir Kavramları ile İlgili 6102 Sayılı Ticaret Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 18(2), s. 3-10, 2012.
- KARAKILIÇ, Hasan** : Ticaret Hukuku Bilgisi, Manisa, 2017.
- KARAYALÇIN, Yaşar** : Ticaret Hukuku Dersleri I. Giriş-Ticari İşletme, Ankara, 1957.
- KARMIŞ, Enver** : Uygulamalı Faiz ve Alacak Hesapları Hukuku, Ankara, 2017.
- KAYA, Arslan** : *Adi ve Ticari İşlerde Faiz*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LIV, s. 347-366, 1994.
- KAYAR, İsmail (Ticari İşletme)** : Ticari İşletme Hukuku, Ankara, 2018.
- KAYAR, İsmail (Cari Hesap)** : *Cari Hesapta Faiz*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 20, Sa. 3, s. 63-80, 2000.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2013.
- KIZIL, Erkan** : *Avansların Dönemsonu İşlemleri, Örtülü Sermaye ve Transfer Fiyatlandırması Açısından Değerlendirilmesi*, Mali Çözüm Dergisi(29 (156)), s. 259-272, 2013.
- KOÇSOY, Murat/DİNÇ, Serhan** : *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Cari Hesap Kavramı*, Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesi Dergisi, 73(2), s. 617-641, 2018.
- KOYUNCU, Alper Ç.** : Ticari İşlerde Faiz, Ankara, 2017.
- MECEK, Gülsevil** : *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Uluslararası Tanımlama Ölçütleri ve Kavramlaştırılması*, Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi , 6 (1), s. 29-55, 2020.

- MİMAROĞLU, Sait K.** : Ticaret Hukuku Birinci Cilt İşletme Hukuku, Ankara, 1970.
- NOMER, Haluk N.** : *Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Kapsamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LVII(1-2), s. 241-264, 1999.
- OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, Turgut** : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, 2019.
- ORBAY ORTAÇ, Nurdan** : *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz*, Ankara Barosu Dergisi(2), 119-133, 2014.
- ORGAN, İbrahim/SEVİNÇ CEYHAN, Cansu** : *Gecikme Zammı Ve Gecikme Faizinin Hukuki Niteliği Ve Uygulaması*, Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi, 7(1), 120-134, 2020.
- ÖÇAL, Akar** : Türk Hususi Hukukunda Gecikme Faizi, İstanbul, 1965.
- ÖZÇELİK, Ş. Barış** : *Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukuki İmkansızlık ve Sonuçları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 63(3), s. 569-621, 2014.
- ÖZDEMİR, Gençer** : *Kripto Paraların Eşya Niteliği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1) , s. 289-306, 2021.
- ÖZTAN, Fırat** : Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara, 2020.
- PEKCANITEZ, Hakan** : *Belirsiz Alacak Davasının İş Hukukunda Uygulanması*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı), 933-968, 2013.

- PIÇAK, Murat** : *Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi*, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(4), s. 61-92, 2012.
- PIRİNÇÇİ, Ayşe E.** : *Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin'in Değerlendirilmesi*, International Journal of Economics Politics Humanities and Social Sciences, s. 45-52, 2018.
- POROY Reha/YASAMAN, Hamdi** : Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2019.
- POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal** : Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul, 2005.
- PULAŞLI, Hasan** : Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, Ankara, 2020.
- RICHARDSON, Mervyn E. J.** : Hammurabi's Laws: Text, Translation and Glossary, 2000.
- SEYREK, İsmail/MİZİRAK, Zekeriya** : *Faiz Teorileri Üzerine Bir İnceleme: Finansal İstikrarsızlık Hipotezinin Temel Dayanağı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(22), s. 383-394, 2009.
- ŞEN Mustafa S./ŞEN Mustafa K.**
(TKHK'da Faiz) : *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da Faiz Hükümleri ve Sınırları*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(38), 201-237, 2019.
- ŞEN, Mustafa S./ŞEN, Mustafa K.**
(Adi İşlerde Faiz) : *Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz (Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz)*, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi(35), 469-516, 2018.
- ŞENER, Oruç Hami** : Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı, Ankara, 2020.

- ŞİMŞEK, Edip** : *Kambiyo Senetleri ve Hukukî İlişki Sorunu*, Yargıtay Dergisi, C. 4, S. 3, 1978, 281-296.
- ŞİRİN, Şerafettin** : *Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması*, İstanbul, 1994.
- TOPÇUOĞLU, Hâmide** : *Kanuna Karşı Hile (Kanundan Kaçınma Yolları)*, Doktora Tezi, 1949.
- TÜRKOĞLU, Musa** : *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) in Bölgesel Kalkınmaya Etkileri ve Bölgesel Kalkınmada Kobi Temelli Stratejiler*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 277-300, 2002.
- UYAR, Talih** : *Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası (İİK m. 143)*, TBB Dergisi(70), s. 345-358, 2007.
- ÜÇÖK, Coşkun/MUMCU, Ahmet/BOZKURT, Gülnihal** : *Türk Hukuk Tarihi*, Ankara, 2014.
- ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan** : *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 2015
- ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/KAYA, Arslan/NOMER ERTAN, Füsun** : *Ticari İşletme Hukuku*, İstanbul, 2015.
- VAROL, Asaf/BAŞTÜRK, İhsan** : *Hukuki ve Teknik Boyutuyla Elektronik Tebligat ile Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi*, Ankara Barosu Dergisi, 2015/1, s. 263-278.
- VON TUHR, Andreas** : *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı (Cilt 1-2)*, (Cevat Edege, Çevirmen), Yargıtay Yayınları, Ankara, 1983.

- YAĞCI, Kürşad (Faiz)** : *Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXXI(2), s. 421-438, 2013.
- YAĞCI, Kürşad (Temerrüt)** : *Borcun İfasının, Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Bir Olgunun Gerçekleşmesinden İtibaren Belirli Bir Sürenin Geçmesiyle Muaccel Olacağının Kararlaştırıldığı Hallerde Borçlunun Temerrüde Düşmesi İçin İhtar Şart mıdır? (Vadenin Sonradan Belirli Hale Gelebirliliği Üzerine)*, İstanbul Hukuk Mecmuası, 77(1), s. 267-313, 2019.
- YALMAN, Süleyman** : *Edime Uygun İfa Kuralının İstisnaları*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 495-512, 1995.
- YATAĞAN, Çiğdem** : 2011/7/EU Sayılı Topluluk Yönergesi Ve 6102 Sayılı TTK'nın 1530. Maddesi Çerçevesinde Mal Ve Hizmet Tedarikinde Geç Ödemenin Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.
- YEGEN, Baki** : *Vergi Hukukunda Gecikme Faizi ve Zammı Uygulamasının Karşılaştırılması: Hukuki Nitelikleri, Oran Farklılıkları Açısından Bir Bakış*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (4), s. 1461-1476, 2019.
- YERELİ, Ahmet B./KÖKTAŞ, Altuğ M./GÖLÇEK, Ali G./GÖDE, Bilal** : *Osmanlı Kadı Sicillerinde Faiz Uygulamaları: Örnek Kararlar Üzerinden Bir İnceleme*, IV.

Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları
Sempozyumu, s. 33-42, 2017.

YILDIZ, Mustafa G. : *TBK.m.117 ile Karşılaştırmalı Olarak TTK.m.1530 Uyarınca Borçlu Temerrüdünün İhtarsız Gerçekleşmesi*, İstanbul Hukuk Mecmuası, 76(1), s. 359-380, 2018.

YILMAZER, Onur : Uluslararası Ticarete Kripto Para Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2021.

YÜCER, İpek : *Yenileme (Tecdit)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), s. 233-259, 2007.

YÜCESOY YILMAZ, Yasemin : *Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi(140), s. 303-330, 2019.

ZEYTİNOĞLU, Emin : *Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(8), s. 253-263, 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://eur-lex.europa.eu/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/faiz>

<https://www.resmigazete.gov.tr/>

<https://www.tdk.gov.tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>